

dens (630)? Unde occasionem arripuit RHYZELIUS (631); (valde pronus ad ea quæ de Monasteriis diversis in diversis monumentis obscurius memoriæ prodita reperit, in unum conjicienda) de loco ejus dubium nectendi. Cæterum situs villæ Episcopalis *Korois*, quam Auctor noster designat, dubius non est; ubi vestigia ædificiorum (eo loco ubi amnes *Aurajoki* & *Vábâjoki* confluentes linguam, en land-tuuga, formant) adhuc visuntur: sed quæ non Cœnobii, verum Curia veteris Episcopalis, nos esse putamus (632). Hariolatio RHYZELII (l. c.), qua nomen

F f f f 2

Fen-

(630) *Kökarensis* enim, quod unicum fuisse in Alandia constat, omnino non meminit: unde, cum *Koroisensis* illius nullam in monumentis suis aliam reperiret memoriam, atque nominis utriusque aliquam deprehendere similitudinem sibi videretur, ad *illud*, per famam notius, quæ de *hoc* in veteri aliquo indice Episcoporum Aboënsium (uno ex illis quibus Auctor noster significat se usum?) commemorata legerat applicuit, atque hinc Cœnobium illud Alandicum *Virginibus* fuisse dedicatum scripsit, quod *Fratrum Franciscanorum* fuisse alii existimant, nec hi tamen certissimis nixi argumentis? Cfr. RHYZELIUS (l. c. p. 306 sq.) & TÄRNSTRÖM *Diff. de Alandia* (Upl. 1739, 4to) P. I p. 37 sq. An ulla alia ratione quam infelici etymologia ductus, RHYZELIUS *Kökarensis* Monasterium etiam *S. Crucis* fuisse dictum statuerit, ignoramus. Cæterum VASTOVII *Notitia illa Monasteriorum* vitiiis omnis generis (ut orthographiam nominum haud loquar) scatet: sic Cœnobium *Raumöise* ad *Frates Ord. Prædicatorum* pertinuisse, falso asserit. Longe autem adhuc imperfectior *Catalogus* ille est *omnium in Scandia Cœnobiorum* quem exhibet MESSENIUS *Scand. illustr.* T. IX C. XXIX, in quo pleraque Fennica, ab ipso alias commemorata, desiderantur.

(631) *Monasteriol.* L. VIII C. IV. Multa etiam alia de hoc Cœnobio, sine ulla idonea ratione, idem fingit: Episc. *Beronem* & ipsum ei reditus dedisse & ab aliis dandos procurasse, quos testamentis & donis posteri deinde auxerint; eundem Episcopum *Moniales Ordinis Dominicani ex Cœnobio Virginum Aboënsi* huc traduxisse, &c. Quæ mera sunt somnia.

(632) Cfr. supra p. 408 not. (360). Valde etiam horum rudera augere RHYZELIUS magnitudinem & laudem, cum in agro pradii Ko-

Fennicum *Korois* (pluribus in terra nostra prædiis ex *fi-*
tus similitudine commune) a Suetico *Kors* (Lat. *Cruce*)
 deducit, valde aliena est. Ac licet mirum obveniat,
 Auctorem nostrum (sive etiam superiorem testem, quem
 ille secutus fuit?) Aboæ, intra seculi fere spatium quo
Bero Episcopus vixit, degentem, in tali re parum clare
 vidisse, vel eandem minus accurate exposuisse; non pos-
 sumus tamen quin huic suspicioni indulgeamus. Nempe
fundasse quidem *Beronem* (in *Korois*) *Canobium Virginum*,
 h. e. consilium ejus condendi cepisse, ac fortassis initium
 quoque consilii sui exsequendi fecisse, existimamus (633;
 sed neque illum, morte præventum, perficere illud val-
 uisse, neque successorem suum illud continuasse: unde
 brevi consenuerit? Descripsit tamen *JUSTENUS* verba
Chronici, qualia in exemplo a se adhibito erant; ante
 consilium illud abjectum, sine dubio, in honorem Episcopi
 meritis suis apposita? Quomodo de quibusdam aliis insti-
 tutis, quondam factis, quæ suo ævo jam interierant, ve-
 terum auctorum (prædecessorum suorum) qui *Chronicon*
 hocce sensim composuerant, narrationes non elimina-
 vit (634), nec judicia eorundem, quamvis a sua mente
 sæpe aliena, suppressenda judicavit (635). An vero, cum
 hoc

rois reperiri scribit "rudera, spår och lemningar efter ett Kloster, (hoc
 sane non apparet), at the ån thereafter öfrige stenhögar kunna synas in-
 til Staden. (l. c. p. 303).

(633) Annum 1400 huic instituto (supra p. 407 & 451) tribuen-
 tes, quem *JUSTENUS* nullum indicat, *MESSENI* & *RHYZELII* asser-
 tis abrepti sumus: qualia nonnulla quoque alia *παροξάματα* ad cal-
 cem operis uno loco singula correctâ sistemus.

(634) Ex. g. de Altari *XI mille Virginum* ab Episcopo *Olavo* e-
 recto atque fundato: de quo cfr. supra p. 25 & p. 536.

(635) Cfr. quæ monuimus *Præfat.* p. 6, & ad vitam *Magni II* p.
 422. Etc.

hoc Episcopi *Beronis* propositum, tum alia secuto proxime tempore varie inita novi Monasterii ædificandi consilia (636), ut præparatoriæ causæ atque occasiones *Nådendalensis* illius tandem condendi, spectari debeant, non æque parat (637). Non tamen improbableem putes, vel *Korois* pro *Reso* culpa librarii in textum sive Auctoris nostri sive vetustioris quod exscripsit exempli irrepsisse, vel collocandum quidem primo, ex mente *Beronis*, in *Korois* (Ecclesiæ S. Mariæ s. Rendämäkiensis) Cœnobium, deinde in alium locum, Ecclesiæ *Resoënsis*, transferre placuisse, ut idem tamen fuerit cujus non multis serius annis (tertio seculi XV decennio), nomine S. *Annæ* insigniti condendi consilia, agitata fuisse, indubium est? sive hæc postea, *Nådendalensis* illius fundandi studio *Magni* mentem vehementius occupante, abjecta penitus fuerint, sive cum posteriori instituto coaluerint, atque in illud plane abierint? Non significant quidem expresse monumenta quæ hæcenus nobis innotuerunt, utrum fratribus an sororibus Cœnobium illud S. *Annæ* habitandum fuerit assignatum (638). Uti neque ex verbis Senatus consulti *Telgensis* a. 1438 facti, cujus particulam legendam exhibet *RHYZELIUS* (*Monasteriol.* p.

F f f 3

293)

(636) Cfr. supra p. 449 --- 452, 488 sq.

(637) Cfr. supra l. l. c. c. Ex quibus liquet, Cœnobium illud S. *Annæ*, cujus ædificandi consilia tribus primis seculi XV decenniis feruerant, circa medium seculi jam occidisse.

(638). Res minime esset dubia, si verba quæ de testamento *Matthiæ* Pastoris in *Jomala* (huic, ut putamus, Cœnobio, non *Aboënsi* illi quod omnino existisse non credimus, factio) habet *RHYZELIUS* (*Monasteriol.* p. 291) - - år 1414 testamenterat til theta *Jungfru-Hoster sin gård &c.* ex ipso testamento esse hausta, & non ex conjectura addita, nobis constaret: sed valde suspicamur, parum iis esse fidendum; nec nisi exemplo testamenti collato, argumentari inde quidquam in hanc rem audeamus.

293), tuto existimari potest, utrum Monasterium illud Ordinis Dominicani, de quo condendo Finlandiæ incolæ diu sategerant, vel fratribus vel sororibus concedere in animo habuerint (639)? Nihil famen impedit, quo minus Virginibus destinata fuisse credamus, adeoque hæc molimina cum reliquis hujus generis, hoc tempore susceptis, componamus?

De bello *Ruffico*, Episcopi nostri ætate Fenniam infestante, supra jam commemoravimus (p. 578); de quo nihil Historici nostri habent. In Actis præterea atque monumentis olim in R. *Archivo Antiquitatum* (hodie in Bibliotheca Regia Stockholmiensi) asservatis, apographon oculis usurpavimus *Induciarum a. 1468 Dominica Palmarum cum Ruffis factarum, per annos quinque duraturarum*: de quibus item altum apud Historicos nostros est silentium. Neque Ruffici, quos quidem nobis consulere licuit, meminerunt. Continuasse hostiles hocce motus ad annum usque 1468, (parum quidem a nostrorum parte acriter, internis interim diffidiis occupatorum), facile colligitur; & post quinque Induciarum annos elapsos, adeoque circa a. 1473, rursus erupisse, eo est magis verisimile, quod & a. 1475 castrum *Olafsborg*, (s. Arcem Novam) ab *Erico Axelii Tott*, ad Savolaxiam contra *Rutbenorum insultum* tutandam, extractum fuisse (640), supra didicimus (pag.

(639) Fatemur igitur, quod monasterium illud *fratrum Prædicatorum* appellavimus, non omni dubio vacare: sed verba *Predike-Ordens Kloster* ad hanc imprimis sententiam amplectendam proniores nos fecerunt.

(640) Opus belli tempore fuisse conditum, vel conditoris verba satis docent, qui in literis citatis scripsit; - - - "och när arbetis folket måste fara efter sand, steen och kalk, då måste jag hafva en roote med hvar präm, och 12 eller 14 mine egne tjänare med harnesk, oc hvarjor för Ryssarnes skuld".

(p. 581, cf. p. 26), & ex literis Senatorum Regni, circa hæc tempora datis (641) de calamitatibus edocemur quibus miseri majores nostri per sævitiam hostium afflicti sint, cui resistendæ atque compescendæ parum efficacia adhibita fuisse consilia reperiuntur (642). Nec cito hoc bellum resedisit, sed per annos bene multos sævisse, tristibus infra testimoniis confirmabitur (643). Interim paulo

(641) Apud HADORPHIUM, *Bih. til Rijn-Chronik*, p. 288 sqq. quibus nulla quidem adscripta esse nota temporis reperitur, sed quas ad hæc tempora pertinere, facile docetur.

(642). Episcopum *Conradum* (*Carl* apud Ill. VON DALIN *Sv. R. Hist. II D.* p. 786, manifestus est error typographicus) Dominum *Ericum Axelii*, & plures honestos viros Finlandenses, Clericos & Laicos, literis ad Senatum datis graviter esse, nomine incolarum, conquestos scribunt, de sæva Rufforum crudelitate, imprimis in illis qui proxime ad fines hostium habitabant, exercita: cujus rei testes, in Sveciam profecti aderant *Ericus Axelii*, *Præpositus* Aboënsis aliique multi illius regionis incolæ. Auxilium autem quod petierant, quodque promissum illis fuerat, non accepisse (contra ac apud Dn. VON DALIN l. c. legitur: -- "begårte och erhöillo undsjältning" ipsæ literæ loquuntur; ex quibus patet, militum nihil, comæatus parum, idque nimis tarde, fuisse transmissum, Fennis qui in praesidio arcis Wiburgensis impositi erant dividendum.

(643). De crudeli Rufforum irruptione a. 1479 facta, MESSENIUS *Scand. T. IV* p. 38 & *T. X.* p. 21 commemorat; fontes suos ignoramus. Quam ille addit (*T. X.* p. 21) post *Olavum Petri*, observationem, hanc irruptionem factam fuisse, postquam *Johannes Basilus* (*Basilides*, *Iwan Wasiliewitsch* 1.) *Novogardensem Ducatum* (*Civitatem*) modo sibi subjugasset 1478:) cfr. MULLER *Samml. Ruff. Gesch.* V B. p. 447-478; ea magnum trahit momentum. Demonstrat enim bella Ruffica, quæ hactenus cum solis fere Nowgorodensibus gesta fuerant, atque sæpe non nisi impetus prædonum erant, spoliandi causa a barbaris vicinis suscepti, posthac multo formidolosior, utpote a Monarchæ potentis ducibus administrata, facta fuisse, rem exitus docuit. Quod suspicantur nostri Historici (vid. V, DALIN l. c. p. 786) R.

Io tamen diligentiolem validiolemque, antequam no-
ster e vita discederet, opem Fennis præstitam operam-
que hostibus castigandis adhibitam fuisse, ex felici quam
circa a. 1480 *Ericus Axelii* in Russiam suscepisse dici-
tur expeditione (644), intelligere licet. De quibus rebus
uberius exponere, instituti ratio non permittit.

Pro

Christianum hos in patriam nostram hostes suscitasse, (more quo fi-
lium suum *Johannem* usum fuisse constat, qui *paternum* affectum in
subditos, in quos imperium, h. e. facultatem benefaciendi curamque
salutis eorum tuendæ affectabat, illo studio pie demonstravit!) id nullis
idoneis confirmatur rationibus; nec sane Russi illis stimulis opus ha-
bebant.

(644) Scribit *Olaus Petri* (*Chron. Svec. MS.*) "Och tu år theref-
ter" (post a. 1477 quem proxime indicaverat, itaque a. 1479?)
foor Her *Erich Axelsson*, medh thet folk Herr *Steen* honom til-
skickat hade in i Ryssland, vel 20 eller 30 miler, och gjorde thet floor
skada; han slog ihjäl både folk och fåå, man och quinno, unga och
gambla, til ganska mong tusend. Hade och Ryssana något tillörene
gjort floor skada in i Finland." Morem igitur bella gerendi a vicinis
suis nostri didicerant, non illum sane laudandum! Apud MULLERUM
(l. c.) nihil de hæc expeditione occurrit. MESSENIUS qui illam a.
1480 factam fuisse dicit, (T. IV p. 38 T. X p. 21) nunc XXIV nunc
XX tantum millia militum (satis puto liberaliter!) Ducis Svecorum tri-
buit, cujus hæc gesta magni laudem imperatoris ei vindicare haud cre-
do! Cæterum de hac expeditione ab *Erico Axelii* suscepta, nihil pro-
fus habet *Chronicon Rhythmicum* majus; ubi contra (ex MS. *Bureano*
p. 518 sq.) de copiis a Prorege *Stenone* in Fenniam duce *Erico Carls-
son* (Wase) & *Nicolao Sture* contra Russos missis, commemorabilis sa-
ne legitur narratio; de qua silet plane MESSENIUS. Series rerum,
susceptam fuisse maturius quam illam a MESSENIO commemoratam,
atque mox, ut videtur, post quinquennales inducias finitas, ostendit.
Russis pacem offerentibus (quæ res valde videtur probabilis, Novogro-
densibus tum & turbis internis & metu magni Ducis Russiæ sibi iratio-
ris, fractis ac perculsis), *Nicolaus Sture* illam concedendam putabat,
& fœdus cum iis faciendum; sed ferocior *Erici* animus bellum, vin-

)

597

(

Pro *Arcium* præcipuarum numero in Quatuor Provincias principales, a suis singulas Præfectis administratas, (qui tamen in fide potentioris alicujus ex optimatibus viri, feudi quodam jure easdem tenentis, sæpe erant), Finlandiam his temporibus fuisse divisam, constat; *Aboënses* videlicet, *Tavaftburgenses*, *Wiburgenses* & *Raseburgenses*. *Olofsburgensi*, ditio nisi admodum exigua, nondum fuisse tributa videtur; *Korsbolmensis* nulla in monumentis nostris occurrit mentio, ita ut dubium haberi queat, utrum Ostrobotnia peculiari paruerit Magistratui, an ad provinciam aliquam superius memoratarum, pertinuerit?

Præter Urbes antiquiores (*Aboënses*, *Wiburgenses*, *Ulfshyensens*), *Borgoënsis* quoque (ante a. 1424), *Nådendalensis* (ab a. 1441) & *Raumoënsis* (ante a. 1442) hoc ævo jam innotescere incipiunt (645); exigui licet momenti &

G g g g

mer-

dictam & prædas præoptabat; unde ille domum reversus fuit, hic per triennium fortiter contra Russos bellavit. Num diversæ hæ ab *Erico Caroli* & *Erico Axelii* contra Russos susceptæ erant expeditiones? Aut num potius idem utriusque ducis nomen (quorum uterque in Fennia versatus aliquamdiu fuit) confundendis eorum gestis occasionem dedit, turbisque hinc in hanc rem inferendis? Nihil desinio; aliis diligentius rei examen commendans. --- Anno ante mortem Episcopi nostri proximo (1488), Prorègem *Stenonem* ipsum contra Russos, Fenniam instantes, expeditionem movisse atque molestem hunc hostem castigasse, tradunt MESSENIUS (T. IV p. 45, T. X p. 22) & VON DALIN (l. c. p. 810 sq.); qua de re nihil apud vetustiores reperio. De formidoloso autem quod paullo post, a perpetuis his Fennix hostibus, motum fuit bello, infra, in vita Episc. Magni III commemorabimus.

(645) De Urbe *Borgoënsi* cfr. Diss. Dn. MAGNI ALOPÆI ((*Hist. Urbis Borgoæ*) P. Pr. p. 20; de *Raumoënsi* Diss. cit. Dn. MELLENI (*om Staden Raumo*) P. Pr. p. 9 sqq.; de *Nådendalensi* Diss. cit. Dn. RANCKEN (*Cænobii Nådhenadals Hist.*) P. Pr. p. 15. & 23,

mercaturam & cæteros quæstus urbanos in iisdem exercitos, fuisse credas (646). Cæterum, cum hac ætate confilia de impotenti frangenda Civitatum Hanseaticarum in mercaturam urbesque patrias dominatione, iniri cœpta fuissent (647), turpemque aboliri morem Senatui Regni sapienter placuisset, quo dimidia pars Magistratum Consulium atque Senatorum) qui urbi cuique præessent, hominibus constare nationis Germanicæ deberet (648; etiam nostris his in oris eundem sublatum fuisse abusum, animadvertimus.

Literarum facies eadem quæ superiori ævo, fuit. Schola Cathedralis *Aboënsis* (649), cui accessisse sensim Clau-

(646) Ad cænobitarum commoditatem opifices atque mercatores quosdam in vicinia eorum privilegiis & lucri spe allectos, sensim sedes fixisse, indubium est. Propinquitas autem urbis Aboënsis magnas spes concipere illis non permisit.

(647). Vid. VON DALIN l. c. p. 780. Mirum sane est, eadem audacem & atrocem quam Germani Stockholmæ a. 1389 fecerant, maturius oculos nostris non aperuisse, & de periculo noxæque turpis hujus instituti edocuisse, quod nostrorum ruditas & in rebus ad urbium commerciorumque administrationem pertinentibus imperitia, necessarium fortasse primis temporibus reddiderat.

(648) Cfr. supra p. 528 not. 520. Hinc inter Consules & Senatores Aboënses sec. XIV & XV tot reperiuntur Germani: *Alb. Nyendorp*, *Matth. Skalenberg*, *Henr. Finckenberg*, *Hannes Koorzhagen*, *Bern. Grothe*, *Brandh Lamppen*, *Hans van Hamelen*, *Hannes van Afsken* &c. &c. Ac multæ familiæ Germanicæ perpetuas deinde in uribus nostris sedes fixerunt. Sic annis jam 1322-1330 occurrit *Marquardus Fleeg*, a. 1373-1797 *Hartika Fleeg*, a. 1443 *Olcus Fleeg*; a. 1431, 1439, 1448, 1449 nominatur Consul Aboënsis *Jac. Frès* vel *Freesse*; a. 1414 *Henr. Fanth*; a. 1439 & 1442 *Laur. Dobbin*, &c.

(649) Cui a. 1480 præfuisse reperimus Magistrum *Magnum Johannis* (*Mesther Magnus Johannis*, *Scolamesthare*) qui simul fuit *Capi-*

Claustales Wiburgensem (Dominicanorum?) & Rauhmoënsensem (650) Franciscanorum reperimus, juventutem patriam doctrinae rudimentis, pro more temporis, instituere pergebant; ad cujus opes augendas, qui majorem eruditionis famam amplioraque munera ecclesiastica spectabant, exteras deinde Academias haud pauci adibant (651). An aliqua apud *Nådendalenses* Schola floruerit,

G g g g 2

rit,

tularis; cf. supra p. 576 not. 601, atque p. 476, ubi inter *Canonicos* enumeratum reperimus, qui *Confraternitati Trium Regum* nomina sua dederunt. Cfr. praeterea *Literæ Episcopi Conradii* supra p. 561, sq. not. 587.)

650) Quo tempore vel hæc vel illa fuerit condita, nos latet. In literis tamen a. 1409 scriptis (*Reg. Eccles. Ab.* Fol. 246) commemoratur *Jop Jönisson Scolemeftare j Wiborgh*, Dubium autem videri potest, an Schola illa *Monasterialis* fuerit? Sub tempora reformatæ apud nos Ecclesiæ, utramque Scholam imprimis floruisse reperimus; qua de re infra.

(651) Observavimus supra p. 476 not. 438 (cfr. p. 514 not. 503), non paucos inter viros ecclesiæ nostræ præcipuos *Magistri* fuisse nomine honoreque ornatos, adeoque Academias, extra patriam sitas, adiisse; atque laudatis antea exemplis addere possumus *Magistrum Arvidum Jacobi*, Archidiaconum, de quo mox, nec non *Magistrum Haquinum Andreæ* Canonicum Aboënsensem (a. 1452-1472), qui Altari S. Catharinæ domum legavit: ex familia nobili oriundum fuisse vel inde colligas, quod avunculus suus fuit *Magnus Frille*, quem filium fuisse *Christiani Frille*, Legiferi Fennix Australis asserunt (vid. VON STIERNMAN *Höfd. Minne* P. II MS. L. V. C. 3 in *Fol. Hebd. Ab.* 1785 Append. p. 206), de quibus infr.). Inter cohæredes suos præterea occurrunt *liberi Christiani Frille*, nec non *Thordo Carpalainen*, *Magnus Balk &c.* Anno 1489 e vivis jam decesserat. (*Reg. Eccles. Ab.* Fol. 195). --- *Magister Petrus Benedicli*, Canonicus Ab. qui supra p. 476 inter sodales *Confraternitatis Trium Regum* comparet, a. 1459 Testamentis *Arvidi Claunsson* subscripsit (supra p. 434 & 456 not.) --- Notari autem meretur, uberioris hos eruditionis Studiosos, publico popularium suorum subsidio haud omnino caruisse videri; nam in libro *rationum Capituli Aboënsis* (eo de quo supra p. 315 not. 243, f. p. 474, p. 536 not. 539, & p. 552 not. 579) R. Gustavo I reddita-

rit, (cfr. VON STIERNMAN I. mox citando, *Tal &c.* p. 108) rescire non potuimus; literatis autem, pro ingenio seculi, monachis non caruisse, vel notæ ad nostram quoque ætatem famæ vir *Johannes Budde*, suo confirmat exemplo; qui illic & Wadstenæ per vices degens, plura diligentia suæ reliquit specimina (652).

Hono-

rum, dicitur: "*Student Smøret görs uth aff Loyo (Socken) VIII tunnor, aff Wiçtis IV tr., aff Kirkeflet (paræciis Nylandiæ) 6 tr.*" Observatur porro, ex his XVIII tonnis, II tum censui Regio a *Gustavo I* imperato (Taxan) fuisse assignatas, adeo ut nonnisi XVI Studentibus remanserint. Tandem additur: "*Item Smøred aff Kirkeflet år Capitels samfelt Smør: och unlettes ther af underfundom Studenterne, når icke Capittelet hafuer noghen synnerligh uthferdh i Rijkxens årende, nemplich til Rydzland &c., eller och medh Biscopen till Stocholm eller noghen annen samquemd i Rijkith, på Kirkens vegna:*" Cum hi *Studenti* (Studentes) a *Scholaribus* (Dicknar) distinguantur; non possum alios commode intelligere, qnam qui exteras adierant Academies?

(652) De operibus Monachi hujus literariis agit VON STIERNMAN *Tal om de Lårde Wetenskapers tilstånd &c.* p. 23, & diligentius LOENBOM *Utkast til en Historia om Svenska Bibel-Öfversättningar* p. 14-17, (cfr. *Hist. nostra Bibliothecæ R. Acad. Aboensis* p. 184-190). Cum autem præter scripta ibi recensita, etiam alia supersint (ejusdem fere pretii, versiones ex idiomate Latino, in gratiam Monialium factæ) in volumine chartaceo, formæ 4:ta, in Templo Cathedrali Aboensi (ut illud quod Bibliotheca Acad. jam possidet volumen) reperto, & a. 1758 ad R. Archivum Antiquitatum transmissio, eorum recensionem, ex Catalogo egregio ejusdem Archivi (cujus opes magnam partem in R. Bibliothecam Stockholm. nunc transferunt) a Nobiliss. CAROLO REINH. BERCH diligentissime facto exscriptam, subjungere placet, (Vol. A, 38):

"*Anshelmi Elucidarius på Svenska, med mera. --- Fol. I, In nomine patris & filii & spiritus sancti. Incipit Elucidarius. Här byrjas een book, som kallias Elucidarius, ok utthyses här först Prologus Mysticus eller Dichtarens förtalan eller föroord i bokena i sva mattho. Rogatus sepe a condiscipulis, Sjak oftia bidlin aff minnom sambrödh-*

)

601

(

Honores Ecclesiasticos præcipuos, per octo Iustra
quæ tetigimus, ab abdicatione Magni ad mortem *Conradi*
G g g g 3 Epi-

„rom at utthtyda nogre klook ok lönligin spörsmaal i the helga scriffte
„ok kenädome, ey ytermere förmaandes genstridha &c. Obl. Denna
„absurda explication ändas Fol. 48 v. Lyktas *Elucidarius*, hvilka dikh-
„tade *S:tus Anselmus* ok uttyddes i *Nadhendall aff broder Jenes Räk*
„eller *Budde a. D:ni MCDLXXXVII*.

„Fol. 49 med en annan hand något på Latin otydeligen skrifvit.
„om *Pfalterii* härliga värkan, Nederst: *Oretur pater noster J. Ave Ma-*
„*ria pro scriptore Fr. Erico Nicolai, Ordinis Minorum*.

„Fol. eod. v. Med samma hand et Fragment af en Exegesis öfver
Marie Litania.

„Fol. 50 börjas åter broder *Räks* hand, med *S:ti Juliani* och *S:tæ*
„*Basiliffæ* lesverne och undervärk, som flutas Fol. 65 verso. Thenna
„scrifften utthtydde broder *Jenes Räk* eller *Budde i Nädendals closter*
„a:o *D:ni MCDXCI*.

„Fol. 66. *Tundalus*, ok hans syn ok openbarelse. Slutes Fol. 84
„verso, med dessa ord: *Lyktas eens syndogh mandz openbarelse, Thun-*
„*gulus* aat nampne. Akte hvar christen menniskia ok serdeles ventilve
„personer, *Munka* ok *Nunnor*, hvar sith lifuerne, ok hvar syna äterlönd
„i ondhom ok gadhom gierningom, fforthy skal, som ingen ey the minsta
„gierningh bliffuer utan aterlönd i ärono, sva ok ey minsta syndh uthan-
„kempndh i pynono. Loff ok ära vare Gud nu ok everdeliga amen.
„*Frater Jenes Räk* scripsit hæc.

„Fol. 85. *Guidonis* siels openbarelse. Slutes Fol. 100 med thenna
„suck: *Ac lys oc tu Guidonis siell, Bed for allom tik vilia våll, At the*
„*effter lifuets ändha Maghe* med tik i hymerike lända. Thetta screff
„broder *Jönes Räk*, Utan at scrifften är allom otåkh. A:o *D:ni*
MCDXC primo facta sunt hæc.

„Fol. 101. *Udo Biscop* hans lesverne ok ändalykt. Slutes Fol. 108
„med sadana ord: *Guði* vare loff ok ära, ok hans värdogaste modher,
„*Jungfru Maria*, som med thennes ena usla mandjens eftersyn andra
„vilia frelsa ok forvara, at the maghe undfly dieflarna skara. Amen.

„Fol. 108 verso. Här begynnes *S:ti Bernardi* Thenkelse *Bok*
„(*Meditationes S:ti Bernardi*), Går til Fol. 124, Skrifuit a:o. 1491.

Episcoporum (a. 1450-1489), in Finlandia administrasse
reperiuntur: I. *Archi-Præposituram*, noster M. *Conra-*
duſ (Bitze), ad Episcopalem inde evectus dignitatem, M.
Hen-

„Fol. 124 v. *Aff S:to Alberto Biscope*. Ändas Fol. 126.

„Fol. 126 v. *Aff XII gyllene Fredagom*. Hvarom säges Fol. 128
„v. *Huar een thenna XII Fredagar fastar om aaret, ther till haffuer*
„*S:tus Gregorius Pafve giffuit stort afflat; som är M aar oc VII aar*
„*ok XX Karena &c. --- Lacuna.*

Fol. 129 felas början af et företal om Svenska Helgon.

Fol. 130. *Aff helga Fru Kadrin S:te Birgitte dotter*, til 165.
„Detta innehåller intet annat än sadant som redan står i *Västovio* och
„*Messenio*. Altfimmans med samma broder *Råks* band. Sidsta bladen
„saknas, hvilka dock icke låra hafva innehållit annat, än slutet på Mi-
„räclen efter fru Kadrins död.”

Cfr. LAGERBRING S. R. H. III D. p. 827 sq. not. (5). Ex his
igitur patet, Monachum hunc diligentæ laude præ aliis sui ævi apud
nos Cænobitis præcipuæ, haud fraudandum, (licet argumentis laborem
impenderit parum dignis), nomine gemino & *Råk & Budde* appellatum
fuisse; quod olim nobis non constitisse, l. c. significavimus. --- Cæte-
rum plures Monachos Wadstenenses, qui Nädendalense quoque ali-
quando Monasterium habitasse reperiuntur, literis, pro temporis & situs
sui ratione incubuisse, constat. Sic in *Diar. Wadsten*. p. 56 legimus:
„Sabbatho ante Dominicam Reminiscere obiit *Finlandiæ* fr. *Johannes*
Borquardi (a. 1447) anno a Professione sua XIX. Hic fuit bonus
„*Scholaris*, scriptor, *legista*, *sermocinator bonus*, habens præferentiam
„bonam.” Ac conicere quis possit, fr. trem *Thornerum Andreæ*, eum
qui in causa Padicensi testimonium dixit (quemque igitur in Finlan-
dia olim habitasse oportet), eundem fuisse *Thorirum* (vel *Tyrre-
rum*) *Andreæ*, cujus de Wadstenensi instituto merita, in *Diario* laudato plu-
ribus locis celebrantur (vid p. 11, 24, 33, 34, 39, 51, 59) quique sua
pecunia libros Parisiis emisse atque Monasterio suo donasse dicitur.
Cfr. de eodem Diss. *Ad. Frid. Kjellin* (Præf. Nobil. LAGERBRING)
de statu rei Literariæ in Suecia per tempora Unionis Calmariensis
Lond. Gothor. 1772) p. 32.

Henricus Freese, cujus nulla alia, quantum scimus, memoria superest, nisi quod inter socios *Confraternitatis Trium Regum* nomen suum (proxime ante *M. Magnum Nicolai*) occurrere supra p. 476 vidimus (653), & *M. Magnus Nicolai (Stiernkors)* proximus *Conradi* nostri in munere Episcopali successor, de quo mox plura. (Cfr. supra p. 559, not.). II. *Archidiaconatum*, *Nicolaus Muulle* (654), *Sigfridus Olavi* (655), & *M. Arvidus Jacobi* (656). III. Inter *Oeconomos* Ecclesiae Cathedralis occurrunt idem *Nic. Muul-*

(653) Ex eadem sine dubio gente ac Consul ille Urbis Aboënsis, do quo nuper, not. (648).

(654). In literis a. 1440 datis vocatur *Herre Niles Mulle, Canik j Abo* (Reg. Eccles. Ab. Fol. 186 init.), & in testimonio Notarii Publici a. 1454 per scripto "Dominus *Nicolaus Mulle, Tcononus nec non Canonicus* Ecclesiae Aboënsis" (ibid. Fol. 40). In literis autem a. 1477 datis audit *Herre Niles Muulle fordom Archidegn j Abo* (ib. Fol. 187). Unde patet, circa medium seculi (inter a. 1454 & 1464) honore Archidiaconi auctum fuisse; quo fungens *Confraternitati Trium Regum* nomen dedit (supra p. 476).

(655) Caterum nobis ignotus, nisi quod in catalogo sodalium *Confraternitatis Trium Regum*, inter Archidiaconos, proximum locum post *Nicolaum Muulle* occupat (l. c.). Fieri autem potest, ut serius vixerit? nam post eum mox adjungitur *Magnus Griffoth* (vel *Grifefoth*), quem initio seculi sequentis (a. 1501) eidem huic muneri praefuisse, infra videbimus.

(656). In literis a. 1464 datis, vocatur "hederlighen Herre, *Mester Arvidh Jacobi, Archiædegn j Abo*" (Reg. Eccles. Ab. Fol. 217): unde *Nicolao Muulle* successisse conjicimus, licet nec repugnaturi simus, si quis huic superiorem fuisse, docuerit? Vixit adhuc a. 1467 (Reg. Eccles. Ab. Fol. 95). Quominus *Arvidum Kurck* (postea Episcopum) fuisse eundem suspicemur, obstat primum ætatis ratio (num anno demum 1510, 46 annis serius, Kurckium ad Episcopale evectum esse festigium novimus, in quo ultra 10 permanit annos); deinde quod *Magistri* titulo Episcopum hunc nullibi ornatum reperimus. Sed de eo infra, Dn. BÅNG. *Tavastiska Släktens Attaretal* (post Nob. STIERN-

Muulle, Petrus Henrici (657); *Johannes Suupalt* (658) & *Petrus Petri* (659). IV. E reliquorum cohorte *Canonicorum*,
suffi-

MAN, vid. Tab. Geneal. in Annott. ad PETRI NIGRI Hist. Episcopor. Aroliensium p. 87) hunc M. *Arvidum Jacobi* e gente *Tavaastica* fuisse asserit, filium *Jacobi Nichlsson*, Magni II Episcopi ex fratre nepotis; quo jure, non dicam: nam Genealogiis istis, nisi ubi indubiis veterum literarum testimoniis confirmantur, magnam non tribuimus fidem. Cfr. supra p. 423. not. 379.

(657) Hunc a. 1455 Oeconomum fuisse Ecclesie Cathedralis, annotatio docet successoris in munere, *Petri Petri* (de quo mox) *Reg. Eccles. Ab.* Fol. 20 legenda. Anno 1460 jam e vita discessisse, literæ ostendunt *Petri Karpalainen* Judiciales hoc anno datæ, in quibus legitur: --- "j Herr *Pedher Henricssons* thyma, *Gud hans säll nodhe*, som tha var *Domkirkionna Syzloman*". (Ibid. Fol. 97). Proximus itaque successor fuit *Nicolai Muulle*, quem a. 1454 aut 1455 Archidiaconatus dignitate auctum fuisse, hinc colligitur.

(658) *Jönis Supalt*. (Vox Fennica *Suupaltii* significat *loquacem, dicacem*). Annis 1460-1464 huic præfuisse muneri reperitur. Vid. *Reg. Eccles. Ab.* Fol. 97, 131, 137 &c.

(659). Munus hoc annis 1466-1471 administrasse, Annotationes suæ in *Registro Eccles. Aboënsis* (Fol. 20) reperiundæ docent, ubi de se in prima persona loquitur: "Ego *Petrus Petri* emi, feci quandam commutationem" &c; omnia hæc sc. ex parte Ecclesie Cathedralis. Unde simul colligas, officium fuisse Oeconomorum Ecclesie, ut monumenta quæ ad jura possessionesque suas muniendas pertinerent, congererent atque conservarent; quorum igitur virorum diligentia illam quæ superest, talium literarum collectionem, sive laudatum nobis toties *Registrum Ecclesie Aboënsis* (descripta talium monumentorum exempla continens) acceptum debet posteritas! E *Petri* autem nostri Annotationibus quasdam hoc loco placet adponere: "Anno LXVI:o (1466) conductus est *Nicolaus Justisa* pro sedili Regio erigendo, pro XX Marcis. — Anno eodem (1466) conductus est *Petrus Murator de Kymitto* pro testudine erigenda in Ecclesia cathedrali, a summo choro usque ad turrim, tribus sibi sociis junctis, pro XC marcis. Levavit 38 marcas, V oras." Ubi mirari primum subit, homines iis temporibus in his oris fuisse repertos, qui tali faciendo operi essent pares. Deinde ad Disputationem illustrandam quam supra (p. 537 & 585 sq.) attigimus, de incendio Tem-

sufficit commemorasse, præter M. *Haquinum Andree* nuper (p. 599 not. 651) nominatum, *Johannem Tavast* (660), *Laurentium Skytte* (661), & *Birgerum Magni*, Archi-
H h h h
præ-

pli Cathedralis vel a. 1458 vel 1464, vel utroque eveniente, hic locus adhiberi poterit? -- Porro legitur; "Anno LXX:o (1470) Consulatus & cives Aboenses emerunt unam campanam ab ecclesia cathedrali, ponderantem IIII Skip:d & I lisp:d, & refundebant ecclesie quinque Skip:d cupri cum XXX marcis denariorum, --- Anno LXXI (1471) pro ereccione capelle Omnium Sanctorum una cum testudine, percepit *Henricus Murator* LXX Marcas & I pecus in valore XII orarum". Caterum etiam hunc *Petrum Petri* inter socios *Confraternitatis Trium Regum* fuisse, supra (p. 476) vidimus. --- Annotationum vero in *Registro Eccles. Aboënsis* occurrentium quum meminimus; addere placeat, easdem, quæ supra (p. 585 not. 618, 619) monuimus confirmare, de exemplis originalibus monumentorum Ecclesiasticorum in Kustoënsi incendio circa a. 1470 destructorum. Tales enim v.g. habentur: "*Quærat* (omissum hoc loco monumentum) *infra & in libraria Originaria*", Fol. 140 (Qualiter Fol. 143: "Litere D:ni Johannis Christiernson Militis --- *sunt in Libraria*). Quæ tamen de Archivo Ecclesie Cathedralis Aboënsis intelligi possunt. Sed Fol. 157 annotatum legitur: "*Originalia istarum copiarum* (literarum de variis juribus sedis in primis Episcopalis agentium, in *Registro* nostro descriptarum) *sunt in Kustlo* (ita recte nomen Arcis insulæque hujus scribitur, male *Kustö*; est enim contractum ex voce Fennica *Kuufisto*, *Gransfog*, silva abietibus constante, ut ex veteri libro fundorum publicorum Provinciae Aboënsis, *Sördeböfen*, didicimus).

(660). Etiam ille inter sodales *Confraternitatis Trium Regum* (l. c.) comparet, proximo loco ante M. *Petrum Benedicti*. A. 1447 jam erat *Canonicus*. A:o 1454 *Præbendam* habuit *Corporis Christi* (*Reg. Eccles. Ab.* Fol. 212); in qua ei a. 1464 successerat M. *Magnus Nicolai* (postea Episcopus), quo anno ille vocatur *Herre Jöns Tavast, Canik* j Abo (Ib. Fol. 216 fin.); aliam sine dubio *Præbendam*, ditio-rem, interim nactus fuerat? Nepotem ex fratre *Magni II* Episcopi fuisse, BANGIO (*Tavast. Släktens Ättarital*) facile credimus; ac confirmat VON STIERNMAN *Annott. ad PET. NIGRI Hist. Episcopor. Aros.* p. 87.

(661) E nobili & vetusta gente, quæ Præfectos Arcium Canonicos-

præpositum Upsaliensem ac postea Episcopum Arofsiensem (662).

De

que Ecclesie Aboënsis plures, atque Episcopum unum, Fennie dedit. Cfr. *Reg. Eccles. Ab.* Fol. 109, 143, 164, 215 &c.

(662) De quo cfr. PERINGSKIÖLD *Monum. Ulleraker.* p. 195; PETRI NIGRI *Hist. om Westerås Stifts Biskopar* p. 18 & 72 sq.; RHYZELIUS *Episcoposc.* p. 253, qui neque ignoravit illum Canonicum fuisse Aboënses; qua ornatum dignitate nos rescivimus ex duobus exemplis *Instrumentorum*, ut vocantur, *publicorum*, quæ in *Registro Ecclesie Aboënsis*, Notarii Publici munita auctoritate & fide habentur. Eorum alterum continet Confirmationem Privilegiorum Cleri, a. 1436 Sudercopie a Senatu & Magnatibus Regni solenniter factam, apud JOHANNEM MAGNUM (*Hist. Metropolitanæ Ecclesie Upsalensis* p. 97 sq.) legendam; de qua cfr. LAGERBRING *Sv. R. Hist. IV D. C. VI §. 18* p. 326: alterum exhibet *Juramentum Militum* (h. e. Equitum Auratorum) a R. *Christophoro* a. 1441 creatorum, quod hæcenus integrum typis vulgatum alicubi me vidisse, non memini; quod igitur si apposuero, non ingrati me veterum rerum patriarum studiosis præstiturum esse operam, confido. Sed alterum illud quoque monumentum adjungere placet; quoniam inter exemplum hoc nostrum, & quod JOHANNES MAGNUS offert, non omnino levem in quibusdam intercedere varietatem lectionis deprendimus. Tale autem l. c. Fol. 25 habetur: "In nomine Domini amen. Cunctis pateat evidenter, quod anno a nati-
vitate ejusdem Millefimo quadringentesimo quinquagesimo quarto, In-
dicione secunda, XXV die mensis Februarii, hora VIII vel quasi, Pon-
tificatus sanctissimi in Christo Patris & domini nostri, Domini Nico-
lai, Divina providencia pape quinti anno VIII, venerandus ac discre-
tus vir, Dominus Birgerus, utriusque Juris Doctor, Prepositus Up-
salensis & Canonicus Aboënsis, in loco Capitulari Cathedralis Ecclesie
Strengnensis, in mei Notarii Publici testiumque infrascriptorum pre-
sencia constitutus, produxit in medium, ostendit & ad manus meas
legendam tradidit quandam litteram protectoriam de pergamento, no-
bilium virorum, Dominorum Consiliariorum regni Svecie, Dapiferi,
Marscalci, Militum, Militarium & Armigerorum, de quibus infra fit
mencio, eorumque veris, fanis, illeis & integris XLVI sigillis im-
pendentibus roboratam & signatam, non abrafam, non cancellatam,

De Praefectis Arcium & Provinciarum Fennicarum,
H h h h 2
nec

„nec in aliqua sui parte suspectam, super juribus & legibus, privile-
„giis, libertatibus & immunitatibus Ecclesiarum Cathedralium & par-
„rochialium, aliorumque quorumcunque spiritualium locorum, nec non
„& Archiepiscopi, Episcoporum, Prelatorum, Capitulorum, tocius cleri
„secularis & regularis utriusque sexus, ac ecclesiasticarum personarum
„regni Svecie; cujus tenor de verbo ad verbum sequitur & est talis.

„In nomine Domini amen. Universis & singulis, ad quorum no-
„ticiam presens scriptum pervenerit, *Cristiernus Nicliffon*, Miles & Da-
„pifer regni Svecie, *Gotzscalcus Bentzson*, *Nicolaus Eringislason*,
„*Boecius Stenjon*, *Gotzstaus Algotzson*, *Broderus Suenjon*, Milites,
„*Karolus Knutzjon* Marcellus, *Niclavus Jönisson*, *Benedictus Jönis-
„son*, *Karolus Ormsson*, *Karulus Bonde*, *Kanutus Jowanjon*, *Benedictus
„Udjon*, *Ericus Puke*, *Benedictus Gotzscalkjon*, *Nicolaus Stenjon*, *Ka-
„rolus Cristiernjon*, *Mathias Ödhgislason*, *Boecius Knutzjon*, *Olavus
„Ragvaldjon*, *Gregorius Magnussjon*, *Magnus Gren*, *Eringislo Nicliffon*,
„*Johannes Karljon*, *Birgerus Trwilde*, *Otto Ulsson*, *Nicolaus Plata*,
„*Johannes Gädda*, *Henricus Swerdh*, *Benedictus Ludekasjon*, *Suno
„Swanjon* (Sunafon), *Nicolaus Olafjon*, *Gotzstaus Ulffjon*, *Gotzstaus
„Sture*, *Thore Stenjon*, *Ericus Thurejon*, *Ericus Stenjon*, *Faderus
„Ulffjon*, *Haraldus Stenjon*, *Holmstaus Jowanjon*, *Albertus Peccatell*,
„*Ericus Jönisson*, *Karolus Magnussjon*, *Haraldh Ulffjon*, *Ragvaldus
„Magnussjon*, *Nicolaus Krok*, *Gregorius Nicliffon*, *Magnus Piik*, *Lau-
„rencius Snakenborg*, *Sten Päderjon*, Armigeri, ejusdem regni *Consi-
„liarii & Homines*, salutem in Domino sempiternam. Ad futura
„rei memoriam, omniumque & singulorum quorum interest, aut quo-
„modolibet in futurum interesse poterit, deducere cupimus noticiam
„per presentes, Quod quia de omnipotentis Dei singulari & infallibili
„ordinatione & gracia speciali Regnum Svecie cum suis omnibus inha-
„bitatoribus, spiritualibus & secularibus, ad hoc devenerant, quod in-
„posterum poterint & debeant suis juribus & legibus, privilegiis & li-
„bertatibus ac antiquis laudabilibus consuetudinibus uti pariter & gau-
„dere, prout in littera placitationis inter serenissimum Principem, Do-
„minum *Ericum* Dei gracia Regem
„Svecie, Dacie, Norvegie, Ducemque Pomeranie, ex una, & nos ex
„parte regni ex altera partibus, prima die Septembris anni presentis
„facte Calmarnie, & auctoritate sacrosancti generalis Concilii Basilien-
„sis, per venerandum Patrem, Dominum Nicolaum, Episcopum Wexio-

nec non *Legiferis* aliisque viris majoris, per hæc tempora,

,,nensem, potestatem specialem desuper habentem, confirmate plenius
 ,,continetur. Hinc nos pro nobis & nostris successoribus bona & im-
 ,,mobili fide promittimus & in futurum absque contradiccione & dolo
 ,,malo firmiter observari volumus, quod ecclesie cathedrales & parro-
 ,,chiales, Monasteria, Capelle, Hospitalia & alia quecumque spiritualia
 ,,loca, Archiepiscopi, Prelati, Capitula & totus clerus, secularis & re-
 ,,gularis, utriusque sexus, regni Svecie, suis eciam juribus, privilegiis
 ,,libertatibus & immunitatibus, cum omnibus eorum colonis, homini-
 ,,bus & seruitoribus, coloniis, bonis & possessionibus, mobilibus & im-
 ,,mobilibus, libere frui & gaudere valeant, juxta formam, modum &
 ,,tenorem eorundem jurium, legum, privilegiorum & libertatum, in
 ,,omnibus suis articulis nullo dempto, prout ea ipsis a sanctissimis Ro-
 ,,manis Pontificibus, Catholicis Regibus, aliisque potentibus Magnatibus
 ,,& Ducibus data & concessa sunt usque ad presentem diem, & in fu-
 ,,turum, auctore Domino concedentur. Quorum tenores omnes & fir-
 ,,gulos, cum omnibus suis clausulis, hic habere volumus pro expressis.
 ,,Hanc autem nostram approbacionem & ratihacionem pro nobis &
 ,,nostris successoribus & heredibus adiicimus, & quantum in nobis &
 ,,in ipsis est, in perpetuum inviolabiliter observari volumus, nec in al-
 ,,liquo contraire: ad laudem & honorem omnipotentis Dei sueque glo-
 ,,riose Matris, & specialiter Patronorum hujus regni, ad exaltacionem
 ,,orthodoxorum' fidei, nec non ad bonum & tranquillum statum tam
 ,,ecclesiarum quam ecclesiasticarum personarum, ut eo liberius & deuotius
 ,,quo quietius, divino cultui velint & valeant inservire. Et si,
 ,,quod absit, quisquam eujuscunque status aut condicionis existeret, qui
 ,,dictos ecclesiam, prelatos & clerum, cum eorum supradictis attinen-
 ,,ciis, in eorum juribus, legibus, privilegiis, libertatibus & immunita-
 ,,tibus, molestare aut perturbare presumeret, hujusmodi perturbatoribus
 ,,& molestatoribus nos pro viribus efficaciter & fideliter opponere & re-
 ,,sistere volumus, & tales nos in eorum exhibere perturbacione, quales
 ,,ipso affectamus, si nos in nostris juribus, legibus, privilegiis, liberta-
 ,,tibus & bonis regni consuetudinibus a quoquam contingeret molesta-
 ,,ri. Et merito, cum Ecclesia, Prelati & Clerus sepe dicti nobiscum ha-
 ,,tenus ad hoc fideliter pro extremis eorum viribus cooperati sint,
 ,,quod regnum & nos seculares ad usum Privilegiorum & libertatum
 ,,nostrarum pervenimus, quibus longo jam tempore superiorum vio-
 ,,lencia fuimus destituti. In cujus rei firmitatem & majorem eva-

„deficiam Sigilla nostra presentibus duximus appendenda. Datum Sudhercopie, anno Domini MCDXXXVI, quinta die mensis Octobris”.

„Post quas quidem produccionem, ostensionem, tradicionem atque diligentem mei ejusdem examinacionem, requisivit me idem venerandus Dominus Prepositus supradietus, nomine suo & totius Capituli Aboensis, quatenus sibi super hiis omnibus & singulis unum vel plura conficerem instrumentum publicum seu publica instrumenta. Acta sunt hec Anno Domini, Indiccione, die mensis, hora diei & Pontificatu prout supra continetur: presentibus ibidem venerandis viris Dominis Birgero Hammar & Magistro Michaelae, Canonicis Strengenenfibus, testibus ad premissa vocatis specialiter & rogatis.”

„Et quia ego Andreas Petri, Clericus Strengenenfis Dyocesis, publicus sacra Imperiali auctoritate Notarius, predictae littere productioni, ostensioni, leccioni ac examinacioni presens interfui, una cum testibus prenominatiis, eaque ut premittitur fieri vidi & audivi, Ideoque hoc publicum instrumentum propria manu scriptum exinde confeci, signoque & nomine meis solitis signavi in fidem & testimonium firmitus omnium premissorum.”

Infra, in imo paginæ scriptum est: „Promittunt & obligant se Consiliarii ad defendendum ecclesiam, personas ecclesiasticas, jura & libertates ecclesiasticas. In Sudhercopia.”

Conferenti facile patebit, non parvam libertatem in hoc monumento exhibendo Johannem Magnum sibi fuisse, aut apographo usum fuisse admodum corrupto. Ex loco autem a Nobil. LAGERBRING L. c. not. **) adducto colligere licet, illud quo ipse usus est, exemplum, cum nostro accuratius consensisse.

Alterum Instrumentum, recisis iis quæ a Notario Publico, similibus plane ac in superiori quod attulimus, formulis præmittuntur & subjiciuntur, hujusmodi est tenoris: „In nomine Domini Amen. Anno a natiuitate ejusdem Millesimo quadringentesimo quadregesimo primo, Pontificatus sanctissimi in Christo patris & Domini, Domini Felicis, Diuina prouidencia Pape quinti anno secundo, Indiccione quarta, decima quarta die mensis Septembris, puta exaltacionis sancte crucis, post coronacionem in regno Suecie Illustrissimi Principis Domini Cristoferi, Dei gracia Regnorum Suecie & Dacie Regis, Comitum Palatini Reni & Ducis Bauarie, sub inchoacione summe Mille, in summo thoro

„*Cathedralis ecclesie Upsalensis*, fuerunt quamplures regnorum supra-
 „dictorum nobiles Milites concreati: quibus ante lectum fuit Juramen-
 „tum infra-scriptum in Svecico siue Danico, per venerandum in Chri-
 „sto patrem Dominum *Thomam*, Episcopum Strengenensem; omnes ves-
 „tro Milites creandi jurauerunt per viuentem in secula, erectis in ce-
 „lum manibus, se infra-scriptum iuramentum in forma inuolabiliter in
 „perpetuum seruatueros, iuxta eorum vires & ultimas facultates. Cujus
 „iuramenti tenor sequitur in hiis verbis: *Jach bidher mik swa Gud*
 „*hullan, Jomfru Mariam, Sancte Erich oc Sancte Knut, at jach vil ep-*
 „*ster min yterste mach, met liiff och godz beskerma the helga cristna*
 „*tro oc euangelium, oc halla oc waria Kirkiona oc henna tianara vid*
 „*sina frihet och frälse, standa moth oråth, och storkia fridh oc råth, oc*
 „*beskerma fadherlöds och modherlöds barn, Jomfruer, ankior och armt*
 „*folk; och vara trygger och tro minom Konungh och mino rike, oc rät-*
 „*särligha halla oc öwa mith riddarscap Gudi til heders, opter mine*
 „*bäzste formagho, swa hjelpp mik Gudh.* Specialiter autem Dominus
 „*Ericus Nicklsson*, Miles de Thym (?), interrogavit singulariter singulos
 „ante suscepcionem milicie & gladii vibrationem, an supra-scriptum ju-
 „ramentum in forma seruare uellent? Quod iterato tunc presiterunt,
 „& facere pro viribus promiserunt. Et quia iuramento sic solemniter
 „facto Militum tunc creatorum ego presens interfui, requisiverunt me
 „Notarium Publicum reuerendissimi in Christo patres Domini *Thomas*
 „*Strengenensis, Ulricus Arosiensis* (Aarhusiensis?), *Tortanus Wibergensis*
 „& *Magnus Aboensis*, Dei gracia Ecclesiarum Episcopi, in presencia tes-
 „tium infra-scriptorum, ut eis super hujusmodi sacramento Militum
 „protunc facto conficerem unum uel plura instrumentum publicum seu
 „publica instrumenta. Actum siue factum fuit iuramentum supra-dictum
 „anno Domini, Pontificatu, Indiccione, mense, die mensis, hora diei
 „& loco quibus supra. Et ego requisitus ut presertur, presentibus ve-
 „nerandis uiris Domino *Erico Birgeri* Decano Strengenensi, & *Christo-*
 „*foro Scholastico Upsalensi, Sacre Theologie Doctore eximio*, ad mei
 „requisitionem uocatis testibus specialiter & rogatis” *Reg. Eccles. Ab.*
Fol. 29 sq.). Meminit hujus monumenti, cujus notitiam sibi a Nob.
Peringskiöld, in Literis, exhibitam fuisse significat, Nob. GUST. ADLER-
 FELT, *Disp. de Ordinibus Equestribus* (Præf. PET. LAGERLÖF, 1° pf.
 1696) p. 55, ac formulam ipsam Juramenti inde adfert p. 57, hinc
 repetitam a Nobil. HENR. ROSENSTIERNA *Disp. de Ordinibus Eque-*
strum in Suecia usu (Præf. OL. CELSIO, Ups. 1748) p. 37.

Quando, cæterum in Suecia adoptatus primum sit mos, satis ille
 absurdus, *Publicos Imperiali Auctoritate Notarios ad fidem literarum*

pora, in Republica Civili dignitatis, ad vitam Magni III Episcopi, quædam addemus (663).

MAGNUS III.

r*) Pater Scilicet suus fuit *Nicolaus Olavi (Stiernkors)* de *Särkilax* (villa nobili parœciæ Töfsala), Senator Regni; de quo cfr. Nobb. VON STIERNMAN *Höfd. Minne* P. II, L. V, C. 2 (in *Foliis Hebd. Aboëns.* a. 1785 Append. p. 188 sq) & UGGLA (sive verius Illustr. Baro SHERING ROSENHANE, Reg. Cancellariæ Consiliarius, cujus singulari diligentia & in his rebus peritia partem III operis utilissimi totam debemus) *Sv. R. Råds-Längd, III Afdeln.* N:o 501. Ex gente *Stiernkorssiorum*, non *Carpelanorum* (quod male asserunt HALLENIUS, *Wirmoënsis Territ. Memorab.*

apographarum firmandam adhibendi, mihi non constat. In Fennia ad medium fere seculi XV ignotus fuisse videtur; certe nullum ejus in *Registro Eccles. Aboënsis* antea occurrit vestigium. Fidem apographorum testatam contra videmus ab Episcopis, Capitulo, Legiferis, Praefectis, uno vel pluribus, Magistratu Urbico &c. Prima *Notarii Publici Imperialis* mentio in literis a. 1390 habetur, ad causam Padifensem spectantibus; sed illa in Estonia dabatur. Primum domesticum exemplum præbet *vidisse* a. 1434 hic Aboæ, in forma solenni & diligenti, pro more, editum a *Petro Olavi*, presbytero Curato in *Corpo* (parœcia insulari Fennia), *Clerico Dyocesis Upsalensis, publico Imperiali Auctoritate Notario*. Superest etiam unum a. 1454 itidem Aboæ editum a *Martino Lesken, Clerico Wladislaviensi*: adeo ut appareat, hujusmodi Notariorum testimonia avide fuisse expetita!

(663) De aucto sensim, quo tempore Episc. *Olavus & Conradus* fecerunt, Ecclesiarum ruralium per Finlandiam numero, supra quædam attulimus (p. 555 sq. not. 584): quibus addimus, hoc ævo non modo parœciarum mentionem jam occurrere *Äfra (Eura) Satacundiæ & Pyttis Nylandiæ* (a. 1452), nec non *Hollola & Janakkala Tavastiæ* (a. 1483); sed etiam Capellarum *Kiula* (hodie parœciæ Satacundiæ) & *Tyrwendö* in parœcia *Hattula Tavastiæ*, a. 1455.

morab. P. Pr. p. 70, RHYZELIUS Episcopus, p. 388, alii Episcopum nostrum ortum duxisse, recte monuit jam von STIERNMAN *Annott. ad P. NIGRI Hist. Episcopor. Aros.* p. 87, alique postea demonstrarunt: cfr. illustr. ROSENHANE l. c. N:o 653, qui non improbabilem erroris causam in prisca Insignium Gentilitiorum familiae utriusque similitudine quaerit (664). — Magna in his oris auctoritate Nicolaum Olai floruisse, vel inde liquet, quod in *Summo Finlandiae Tribunali, Landsråtten*, (vid supra p. 504 sqq.) partes Praesidis (Judicis Regii) haud raro, inter a. 1415-1446 egisse reperitur (*Reg. Eccles. Ab.* Fol. 166 sq. 110, 148, 93, 271, 94, 126; cfr. *Fol. Hebd. Ab.* a. 1784, N:o 46, & a. 1785 Append. p. 56, 63, 69). Quod autem in Sententia Judiciali hujus Tribunalis a. 1415 per scripta vocatur Riddare, (665) *Eques Auratus*, sine dubio vitium est librarii: hac enim dignitate ornatum non fuisse, constat, neque illo postea honoris titulo unquam usum esse reperimus, sed nomini suo semper adjunxisse i Särkilax (666); ex qua formula male lecta illud Riddare ortum

(664) Colores quibus haec arma in exemplo Missalis Aboënsis quod Bibliotheca Acad. possidet pinguntur (supra p. 571) veros non esse, ex collatis insignibus gentis *Stiernkorsfianæ* apud Nob. CARSKÖLD (*Sv. R. Riddersk. och Adels Wapenbok* pag. 2, N:o 36, Nobb.) facile colligitur. — Utrum Olavus ille de Särkilax, qui in literis quibusdam Judicialibus a. 1417 nominatur, vel Avus vel frater Episcopi nostri fuerit, existimare non possumus (*Reg. Eccles. Ab.* fol. III fin.).

(665). Cfr. supra p. 506 not. (486).

(666) Idque filium etiam, Episcopum Magnum fecisse, constat: cfr. supra p. 476. In literis Cœnobii Nådendalensis vocari Magnum Nicolai de Särkilax Archipræpositum Aboënsis (Magnus Nielfson af Särkilax Domprouest i Åbo) annotavit Ampliss. HELIN, ac in Sigillo appenso legi: S. Magni Nicolai Presbyteri, cum armis gentilitiis familiae *Stiernkorsfianæ*; literas autem datas esse d. 1 Maji a. 1468, indicavit.

ortum fuisse, non dubitamus. Matrem suam *Elin* (*Helenam?*) *Tavaß*, neptem ex fratre (*Nicolao*), fuisse Episcopi *Magni* II, Auctores consentiunt; de qua re nostra monumenta nihil produunt (667).

Post absoluta Parisiis studia (668), unde nomen honoremque Magistri reportavit, *Canonicum* Ecclesiæ Aboënsis creatum fuisse, reperimus (669); indeque ad dignitatem *Præposituræ* evehctus, ultra XX anno accurate ei præfuit (670).

I i i i Quo

(667) Commemoratur tantum in literis Episc. *Conradi* datis a. 1488 (d. 5 Aprilis) Fundus atque Domus *Omnium Sanctorum*, in urbe Aboënsi, ad hoc altare atque chorum pertinens (eis donata a matrona *Helena de Serkilax* suisque hæredibus, (*Alle Gudx Helgone gord, som hußru Elin aff Serkilax och hånnes ärvingia hade giffvit under alle Gudx helgone altare*). *Registr. Eccles. Ab.* Fol. 182 fin. Sacellum autem *Omnium Sanctorum* munificentia inprimis *Magni* nostri *de Särkilax* & conditum & ditatum fuisse, diserte Auctor noster testatur.

(668) Egregie doctum, pro sui ævi ratione fuisse, etiam exemplo supra (p. 558 sq. not.) allato illustratur.

(669) Anno jam 1463, quo Rex *Christianus* I Finlandiam adiit, noster vocatur *Mester Magnus Nicolai, Cänik i Abo ok helge licams Prebendatus* (*Reg. Eccles. Ab.* Fol. 216 fin.). Cognationis jure commendatum ad hoc munus obtinendum fuisse, credere licet (cfr. supra p. 450 not.); quo adhuc a. 1465 functum esse reperimus (*Reg. Eccles. Ab.* Fol. 239 init.). Sine dubio idem fuit, quem Episc. *Conradus* a. 1464 ad R. *Carolus* misit legatum una cum *Petro* Curato in Saw (h. e. Sagu,) de negotiis ejus cum Rege acturos; licet in literis a D:no LA-GERBRING editis (*Saml. af Handl. i Sv. Hist.* II D. p. 272) vocetur *Mester Magnus Nicon* (voce hac male lecta, pro *Nicolai*) var *Kanik*.

(670) Nostra monumenta *Præpositum* fuisse *Aboënsen* annis 1467-1477, demonstrant (*Registr. Eccles. Ab.* Fol. 95, 231, 215 fin. 232, 138, 224). In literis a. 1470 vocatur "Hederlighen Herre och velboren man *Mester Magnus Nicolai, Domprouast i Abo*" (l. c. Fol. 231). In scriptis autem Latinis ubique audit *Præpositus* Aboënsis. — RHYZE-

Quo tempore rerum quoque civilium patriæ haud nullam gessisse curam, vel legatio (de qua supra p. 595 not. 642 commemoravimus) in Sveciam, una cum *Erico Axelii* (*Tott*) aliisque compluribus harum regionum incolis, pro implorando contra Russorum sævitiam auxilio suscepta, indicat. — Singularis autem atque in tota Svecia unicus est exempli (671), quod idem, nescio quam ob causam quibusve usus intercessoribus atque commendatoribus, ab Imperatore Germanico *Friderico III Sacri Lateranensis* (672) *Palatii Comes*, una cum *successoribus* suis (*Præpositis Aboënsibus*) *in perpetuum*, fuit creatus. Cujus rei memoriam nobis conservavit exemplum ipsius Diplomatis in *Registro Ecclesiæ Aboënsis* Fol. 267 sq. occurrens; unde typis expressum habetur in *Actis Literariis & Scientiarum Sveciæ Anni 1733* p. 46-49. Observationes quædam circa hoc Diploma cum expositione jurium *Comitibus* his *Palatinis* competentium, legi possunt cum in *Dis. MARCHELII* nuper laudata, §. VII sqq. tum in *Dis. M. JOH. ARENII de Præpositis Aboënsibus Comitibus quondam Palatinis*, quæ hic Aboæ a. 1772 (*Præfide* Cel. *BILMARK*) prodit. Nos lectiones quasdam variantes, quæ nobis apographum nostrum cum exemplo

typis

LIUS a. 1465 Præposituræ dignitate auctum fuisse scribit (in vita nostri); quod improbable non videtur. Eo igitur anno mortuum fuisse *Henricum Frese*, credi debet?

(671) Vid. *Disp. NIC. HENR. MARCHELII de Comitibus Palatinis imperii Romano-Germanici* (Upsaliæ a. 1741 Præfide Nobil. *IHRE* edit.) §. VI p. 15.

(672) "Lateranensis dicuntur a Palatio ejus nominis, non quod Romæ est, sed quod *Aquisgrani* fuit", *MARCHELIUS* l. c. §. III p. 7 not. d.

typis expresso conferentibus observatæ sunt, subjecisse (673) satis habebimus. Temporis nota quo Diploma datum fuit, in veteri libro desideratur; adeoque accurate defini-ri nequit.

I i i i 2

Ex

(673) *Act. Liter. Sveciæ 1733 p. 46 lin. (Diplomatis) 4 Marchie, Slavonie, in nostro exemplo Marchie Slavonice; l. 5 Pherreris & in Kuburgk Martisburgonie, in nostro Pheretis & in Kiburgh, Marchia Burgonie (Burgouie, i. e. Burgauia); l. 7 Nichliffon, nostrum legit Nicolai; l. 12 quo leg. quod; l. 13 indefinenter leg. indefinientius; l. 15 post subiectos nostrum habet punctum (.) ; l. 16 post prodeuntes, nonnisi comma (,) ; l. 17 quam, legit quod; l. 20 perfunditur, legit profunditur; l. 27 decreta nostra strenua, leg. de certa nostra sciencia. P. 47 lin. 2 generosius, leg. graciosus; l. 7 frui, male? ibid. quomodo libet potuerint, leg. quomodolibet pociuntur; l. 8. quocunque, legit quoque; l. 15 calmarium, legit Calmarnem; l. 21 fiendis legit faciendis (sed deinde tamen fienda & fiendi, ut in impresso); ibid. coram, leg. eorum; l. 29 tentetur, legit tractetur; p. 48 lin. 4 simulacionis, leg. simulacione; l. 17 creandi per, leg. creandi, possunt per; l. 18 constituere, leg. conscribere; l. 27 manseros, leg. manseres; p. 49 lin. 14 derogare, leg. derogari; l. 20 igitur, leg. ergo; l. 23 quoquis, leg. quovis; l. 25 faciens quociens, leg. facientes tociens quociens; l. 26 mansuros, leg. incurfuros; l. 27 imperiali, leg. imperialis; l. 29 present. leg. presentibus, ib. Sigillo, leg. sigilli; l. 30 litterarum. Dat. Gretz &c. legit litterarum datis Gretz &c. Nemo non Apographi nostri (quod accurate diligentia ac peritia D:ni Secretarii Stechau debetur) præ exemplo impresso præstantiam in plerisque saltem his lectionibus, facile agnoscat! — Singularis autem generis obligatio & officium cuique videbitur, credo, Notariis Publicis in Finlandia ab homine Fennone creandis imponendum, quod erunt (ut verba Imperatoris sonant) nobis & sacro Romano imperio & omnibus successoribus nostris Romanorum Imperatoribus & Regibus legitime intrantibus fideles, nec unquam erunt in consiliis ubi periculum nostrum tentetur (i. tractetur), sed bonum nostrum & salutem nostram defendent & promovebunt, dampna nostra pro sua possibilitate evitabunt & avertent. Sed nondum ex animis hominum mira de suprema quadam Imperatoris Romani in omni Remp, Christianam auctoritate, opinio evanuerat!*

Ex Præpositura (674) ad dignitatem Episcopalem a. 1489, 16 *Cal. Aprilis* (17 *Martii*), cum antecessor suus *crastino b Gregorii Papæ* (13 *Martii*) decessisset, concordie electione sublatum fuisse, quum disertis verbis Auctor noster doceat; nescio cur RHYZELIUS, MESSENII errorem (vel potius mendum in textu ejus, *Seond. T. X p. 22*) adoptans, *d. 1 Aprilis* prætulit. Quo tempore grandem jam ætate fuisse, idem (RHYZELIUS) addit; vere, ut videtur? Nihil tamen Auctor noster tale. Quod non ante diem *Johannis Baptiste*, anni sequentis, consecraretur, ac confirmationem Papæ interim sibi comparasset; in literis a. 1490 d. 8 Febr. (*Monedagh nest epter Quindelnesso*) datis, *Electus confirmatus j Abo*, dicitur (*Reg. Eccles. Ab. Fol. 277*).

Quæ Auctor de laudibus Episcopi nostri commemorat, in dubium vocandi causam non habemus; licet facta specialia, eadem confirmantia, nec ille adferat, nec aliunde nobis innotuerint.

rr*) Quæ noster *adversa pro libertate Cleri atque Ecclesie tuenda sustinuerit*, penitus ignoramus. Neque existimare possumus, a quibus, brevi illo tempore quo Ecclesie Fennicæ præfuit, hæc infestari potuerit? Num sensim exorians Cleri atque Hierarchiæ invidia, ex impotenti Prælatorum dominandi libidine reliquisque malis Clericorum moribus (de quibus *reformandis*, emendationis igitur indigis, nostrum *multum laborasse*, Auctor indicat) enata (cfr. etiam supra p. 559 not.), Nobiliumque & inprimis Magnatum secularium invalescens quotidie licentia,

(674) Qua decedens a. 1490, Inventarium & prædiorum & rerum reliquarum ad eam pertinentium confecit diligens, in *Reg. Eccles. Ab. Fol. 266 sq.* legendum.

tia, superbia & violentia, (ex frequentibus exemplis, quæ hoc ævum exhibet, gratuiti hospitii jurium, vi & armis etiam Clero, spretis privilegiis suis, extortorum, *Wäitgästningar*, satis manifesta); num hæc, inquam, mala, Episcopo nostro, obicem iis ponere conanti clerique sui jura atque libertates tuituro, molestias ac injurias ab hujusmodi latronibus pepererunt? Non liquet.

r r r) De hoc *bello Russo*, infra, inter res hujus ætatis civiles, ex instituto disputabimus.

Episcopi nostri in *Ecclesiam* suam merita porro expensuris, primum se offert quod Auctor dicit eum *duas Prælaturas, videlicet Diaconatum* (ita omnes nostri Codices pertinaci consensu legunt) & *Archidiaconatum in Ecclesia Aboënsi reparasse & adauxisse*. Ac quod ad *Archidiaconatum* quidem attinet, fieri omnino potuit, ut noster eum novis atque locupletioribus ornaret redditibus: nam quibusdam circa hæc tempora auctum prædiis atque commodis reperimus (vid. *Reg. Eccles. Ab.* Fol. 219 sq.) quorum superior non existit memoria; licet literæ ipsæ hujusmodi donationem attingentes, nullæ supersint, cum contra tempore successoris sui Episcopi *Laurentii*, magno hanc dignitatem ornata fuisse reddituum incremento, monumenta testentur: de quo infra *Diaconatus* autem factam a nostro *reparationem* (sive *institutionem*, sive *amplificationem* & largiorem dotationem?) quomodo intelligere debeamus; plane nescimus. Inter *Prælaturas* enim, (h. e. Dignitates Ecclesiasticas majoris auctoritatis atque eminentiæ,) munus *Diaconi* referri qui potest? Cum *Præpositum* contra atque *Archidiaconum* ita reliquis *Canonicis* præeminuisse reperiamus, ut hi, respectu ad illos habito, *Canonici inferiores* appellarentur: (ctr. supra p.

560 not). Ac *Archidiaconatus* Auctori etiam nostro *Praelatura* audit, p. 17; quod igitur de *Præpositura* multo etiam magis valet. Deinde *Diaconi* hujusmodi inter *Canonicos* vel *Capitulares* nulla usquam mentio postea occurrit. Contra autem *Decani* (de qua dignitate, quando & a quo instituta fuerit, nullibi proditum invenimus) infra aliquoties mentio injicitur. Quare ad rationem *MESSENI* amplectendam animus valde inclinatur, qui, loco nostro, pro *Diaconatu Decanatum* legisse videtur (in quibus vocibus, imprimis per abbreviaturam scriptis, facilis fuit aberratio legentium); quem more suo secutus est *RHYZELIUS* (675). In *Upsaliensi* quidem *Ecclesia Decanatum* unam ex dignitatibus suis fuisse primariis, satis constat (676).

Quod ad *Mensam Communem*, ab *Episcopo* nostro, ut *Auctor* habet, *inchoatam*, (unde porro a successoribus suis locupletatam & ornatam fuisse intelligitur,) attinet, hoc institutum *MESSENI*, in *Chronico Episcoporum* audit *Convictus Canoniorum communis*; & *Scond. T. X p. 22* idem scribit: "Circa 1498 (ex conjectura) Præsul Abo-genſis

(675) *MESSENIUS*, qui in *Chronico Episcoporum* reparatos a nostro *Diaconatum* & *Archidiaconatum* scribit (evidenti argumento, suum *Chronici Juusteni* exemplar nostris prorsus fuisse consentiens), in *Scondia* (T. X p. 22) habet: "A. 1493 (sua ex conjectura) *Episcopus Abogix Magnus Decanatu Instituto*, *Archidiaconatum* restituit." Quod suum esse interpretamentum, facile patet, haud licet incommodum; nisi quod *restitutio* *Archidiaconatus* (pro ejus amplificatione) innuere videtur quasi abolitum, aut certe labefactum, antea fuisse; quod falsum esse constat. Afferit tamen fidenter *RHYZELIUS*: "År 1493 uprettade „han *Archidieknedömet, som tå var af sig kommit, och stichtade Decanetet.*"

(676) Cfr. vetus *Chronicon de Archiepiscopis & Sacerdotibus cæteris Ecclesie Upsaliensis*, a *SCHEFFERO* edit, p. 164-172.

„gensis mensam suis Assessoribus communem, seu convictum, ordinat Canonicis”. Nescio igitur unde RHYZELIUS hauserit, quod (ab illius auctoritate temere recedens) afferit: ”inrettade han et convictorium eller mensam communem, ett allment bord för vicarier och Messjeprester. (Canonicis plane exclusis). Ut enim non negem, hoc beneficium etiam ad minores urbis sacerdotes pertinuisse, quod vel vulgare hujus instituti nomen, *Præste-Commune* (677), prodit; certum tamen est, ad *Canonicos* inprimis spectasse, sed ita, ut aliis quoque pauperibus, maxime ad ordinem ecclesiasticum quocunque modo pertinentibus, benigne prospiceretur (678). Pulcrum sane in suo gene-

(677 Ita in variis audit literis ad res hujus instituti pertinentibus; cfr. *Registr. Eccles. Ab.* Fol. 270.

(678 Tota res satis illustratur loco sequenti, quem ex Libro Rationum a Capitulo Aboënsi R. Gustavo I redditarum (quem aliquoties supra laudavimus) descriptum adponemus: ”Smör aff *Muståår* (Mustafaari) 2 tunnor; aff *Nerpis* 7 tr; aff *Esjo* (Elbo) 6 tr; aff *Korpo* 1 tr. Thet Smöret var *Canickers samselt smör, som fördom brukades i Communet till maat-smör, ther alle ginge til bordz som thå sidvenie var, till middagz och affton maittidh, Canicker, Koorprester och gamble vanmechtige men och brödhlöffe Prester her i Abo vore; ther och skiftes uth myckin almose, mest fattighe Degnår*. Alio loco ibidem notatur de pecunia, quam Curati quidam annuatim pendere debebant (Curatus in *Hollola* 40 marcas, in *Kangasala* 6 marcas, in *Orivesi* 4 marcas; forte etiam ex aliis ecclesiis superius ibidem nominatis, 116 marca in summa?): ”Thesse fören;de penningar kommo fördom til *Communes bord til vin*; och nu gå de til *Taxan*, och then bår up them som ther til befynderliga skickas, uppå alles vegna”. Quibus mox subjungitur: ”Thesse för;ne penningar kommer *Domkirkien, vinkellären* till hielp, och stundom tages noghet smör aff *Syflomanen* ther till, som merkt är vidh smör-rentthenn.” *Rektorem, Scholte Aboënsis* (qui simul erat Canonicus) *viltum & expensas liberat* habuisse, supra p. 561 not. 587 didicimus. Ac non omnibus sacerdotibus omnino gratis hoc beneficium contigisse, ex sequentibus liquet literis: ”*Jak Johan Durhake*, *Prebendatus* i Abo, bekennes oc kwngör oc met

genere institutum, & temporum rationi admodum accommodatum.

Ceteras quoque Canonias Episcopum nostrum *inflaurasse* Auctor addit, hoc est, ut nos interpretamur, reditibus auxillis & ornasse. Rev. autem RHYZELIUS explicat largius "samt märkeligen förökte Kanikernas både antal, och vilkor". *Numerum Canoniorum* auctum fuisse, vetera monumenta nullibi produnt; nec ullum ejus rei existat vestigium. Præter illos igitur IV Canonicos, quos primum constituit Episcopus *Catillus*, quibus II adjecit Episc. *Benedictus*, & rursus IV Episc. *Magnus* (679), ita ut essent numero X; alios postea accessisse non putamus. Adjunctis præterea ab Episc. *Hemmingo Præpositura*, & ab Episc. *Berone Archidiaconatu*, numerus *Capitularium* ad XII crevit (680); qui an per institutum *Decanatum* amplificatus

„thetta mijt öpne breffue fullelige tilftaar, at jach met beradne modh
 „oc god wile haffuer uplatid *Erlige Herrer oc gode men, Capitulum*
 „j *Abo*, allan then deel mik år tillsackt, för vitherligit geld, j then
 „tompt oc gardh hustru *Thole*, borgerlike fordom i *Abo* aa säle omyn-
 „nilse, haffde, liggende vidh fågathan, for CLX marker; aff huilken
 „summa jak haffuer upburit XX marker Svenska, oc for the CXL mar-
 „ker igen, saa haffue for de gode Herrer löffuat mik oc tilfagkt frij
 „kosth oc therningh j *theris Commune* til myn liiffstiid, som mik ho-
 „pes the oc swa göre; Thy affhendher jac mik all then rääth jac haf-
 „fuer til forde tomt oc gordh, oc tilegnar for de gode Herrer, eller
 „huart the them skickande warde til ewigh egha. Til ytermere vis-
 „so oc bätre forwarningh trycker jac mit signet nedhan för thetta
 „breff, som giffuit oc scriffuit år Anno Domini MCDVIII pa Sancte
 „Oriens dagh". *Reg. Eccles. Ab.* Fol. 269; ubi inscriptio quæ his li-
 „teris præmittitur, *Mensam illam Communem* vocat; *Commune Canonio-*
rum.

(679) Cfr. supra p. 13, 15, 19, 196, 225, 459.

(680) Cf. supra p. 15, 17, 252 sq. 402, 457 sq.

tus fuerit, dubium videri potest: quod hunc nonnisi dignitatem majorem, novumque honoris nomen, uni Canonicorum priorum attulisse, Canonicarum vero aut etiam Præbendarum numerum non auxisse, credi queat (681)?

s*) Errorem hoc loco Auctori nostro obrepisse, atque hinc *Magno* Episcopo male tribui, quod antecessor suus *Conradus* jam fecerat; ex iis quæ supra p. 562-565 adduximus, liquere putes? Si enim vel ita explicare hunc locum velis, ut repetiisse & severius inculcasse consilium ab antecessore suo initum dicas; obstat tamen huic rationi quod totius rei, in vita *Conradi*, nulla omnino ab Auctore facta sit mentio, quodque de parte Decimarum Ecclesiasticarum Pauperibus olim debitarum, Canonicis residentibus assignata, ne verbum quidem habeat: adeo ut non plenissimam de historia hujus consilii habuisse cognitionem videatur? Quod sane mireris! An *Magni*, tum Præpositi, consilio & opera, licet *Conrado* adhuc pedum Episcopale tenente, res perfecta fuit? Non constat. Cfr. supra p. 565.

De *Sacello Omnium Sanctorum*, quod hic Episcopus in tempore Præposituræ suæ, impensis Ecclesiæ fecit erigi, supra (p. 551) pauca diximus. Verba autem Auctoris a-

K k k k

perte

(681) Quod idem fere in Upsaliensi quoque Ecclesia evenisse, ostendit vetus *Chronicon* cit. (Ed. SCHEFFERI p. 165)? In Aboënsi certe Ecclesia Præbendam aliquam peculiarem huic muneri attributam haud fuisse, non modo ex defectu literarum quarumcunque idem commemorantium colligimus, qui in *Registro Eccles. Ab.* observatur; sed etiam inde, quod in Libro Rationum Capituli, sæpe laudato, tempore reformatæ apud nos Ecclesiæ confecto, nulla omnino talis Præbendæ fit mentio. Videtur itaque Decano nunc hæc nunc illa Præbendarum antiquiorum (aliquando forte plures?) cecidisse?

parte indicant, neque Episc. *Conradum*, neque *Magnum* suo sumtu illud *construxisse*; licet uterque benignum se in illo consilio urgendo atque adjuvando præstiterit: quod *Conradus*, (*sub quo* opus perfectum fuit, quique illud *consecravit*, & *horas Virginis Mariæ* in hoc Sacello perpetuo *decantandas* instituit) *Parochialem Ecclesiam in Nummis* (prope Aboam) *cum singulis obventionibus & redditibus Episcopalibus & Curati memoratæ Capelle incorporavit* (682); *Magnus* vero (qui & auctor & effector operis fuerat præcipuus) illud & *bonis prædialibus magnifice dotavit*, & *ornamentis ac dotalibus preciosis decoravit*. Quo magis mirum obvenit, quod hanc Episcopi nostri curam atque liberalitatem prorsus silet Rev. RHYZELIUS (in vita ejus); qui de *Conradi* quoque consilio minus commode memorat (683). Anno 1471 Capellam hanc (sive Sacellum hocce) fuisse perfectum, ex annotatione *Petri Petri* supra (p. 605 not. 659) allata didicimus: unde intelligitur, male MESSENIUM hoc opus ad a. demum 1476 retulisse (*Scand. T. X p. 21*). Aliorum etiam (amicorum suorum) liberalitatem huic suo consilio subvenisse, reperimus

(682) Cultum igitur Divinum in Ecclesia *Nummis* per constitutos *Vicarios* perpetuos postea celebratum fuisse, verisimile est: quales in *Rusko* fuisse, supra vidimus (p. 406 not.); cfr. etiam supra p. 253 not.

(683) De Episcopo nempe *Conrado* scribit: "Han tilfätte ock vis-sa Sångare som alla dagar skulle sjunga *Jungfru-Mariæ* horas *Canonicas*, förordnandes them til årliget underhåll the vanliga Pastoralier af Numis Sökn. "Quam hæc ab Auctoris nostri verbis ac testimonio abeant, facile quisque videt." MESSENIUS rectius significat, *Horas* illas canendas Episcopum instituisse in *Sacello* quod *fundaverat in Divorum omnium honorem*. Sed præter altare illius *Sacelli*, XII alias *Ecclesiæ Aboënsis aras* initiasse, male ibidem dicit; nisi XII mendum est typographicum, pro XI?

mus (684). — Non parum vero difficultatis nobis creat; quod hujus Capellæ altarisque sui, prædiorumque ac reddituum ad illud pertinentium, non modo in Libro Rationum Capituli Aboënsis sæpe nobis commemorarum ac R. *Gustavo I* exhibitarum, nulla prorsus occurrat mentio (quasi omnino non exstisset), sed etiam in *Registro Eccles. Aboënsis* prædiorum ei donatorum, (de quibus tamen magnifice adeo Auctor noster loquitur), nulla fere notitia

K k k k 2

tia

(684) Inter literas quæ ad Monasterium Nädendalense olim pertinerunt, in Bibliotheca Regia Stockholmensi jam servatas, sequentes occurrunt: "I Herrans nampt Amen. Jach *Knuth Posse* Våpnare och Höfvidsman på Kastilholm på thenna tijdh, kennis och kungör, thåt jak medh godhan vilia och beradno modhe, medh mijne ålskelige Hunsfrues Brigittä Götzstafz dotters jaa, samptykkio och godvilia, hafver undt och gifvit och medh thetta mit närvarandes opne brees unner och gifver, *alle Helgone Capella* i Aabo Domkyrkio, Gudi till loff och åra, Jomfru Maria, sancte Jacob och alle helgona i hymmerijke, fore min och minne förältra sälegagn, til een evige messe, uppekelle i föreskrifna capella, alt mit köpe goodz i Talliala by liggjande i Kalvola Sokn i Säxemåki häredhe. Ty afhender jak mik och minom arfvom, och allom androm, åhoo the helst kunno vara, för;de godz, boo och boskap, medh huus och tomt, aker och ångh, skogh och skiul, uthmarker, fiskevatn och åre-skogh, quaru och quarneftada, torp och torpeftada, och medh alla andra tillagor och uthagor, thåt thy nw tilhörer åller af alder tilhört kafver, åller och upspories kan, och tilegnar thet för;de alle helgone Capelle till ewerdeliga ågo. Til meera visfo och vitnesbördh, bedher jagh årliga och vålbördiga män Gödeke Nielsfon och Torsten Biörnsfon, Våpnere, at hångia tkeras incigle medh mine egne nidhan undher thätte brees, som skrifvat och gifvet år i Abo anno D:ni Millesimo quadringentesimo nonagesimo quarto, in crastino passionis b. Henrici Episcopi & Martiris." Exscriptus has literas ex Apographo, cura ÖRNHJÄLMII olim (non maxima diligentia, inprimis quo ad veterem orthographiam) confecto, quod inter monumenta Reg. Academiæ Histor. Antiq. & Literar. Humanior, servatur, Autographon in Regia Bibliotheca Stockh. reperiri putamus.

tia exhibeatur (685). Quam rem explicare haud valemus. Plura in dicto Sacello fuisse altaria, ex verbis Auctoris nostri
nostri

(685) Adest quidem (Fol. 254) titulus, *Copie litterarum Capellam Omnium Sanctorum concernentium*. Sed nullæ tamen tales reperiuntur literæ, nisi illæ quibus *Helvicus Stoltefoth* (cfr. supra p. 44 not. 395) anno jam 1418, adeoque longe ante hanc Capellam fundatam, Ecclesiæ Cathedrali *ad ejus fabricam* (ut tum loquebantur, h. e. ad ipsum ejus ædificium extruendum & reparandum) prædium suum *Ventiala* (Parochiæ Lundo) legaverat, quæque eadem jam Fol. 124 descriptæ habentur. Inscriptio tamen iis hujusmodi nunc præmittitur: "Littera Donacionis D:ni Heluici super predio Ventiala pro altari Omnium Sanctorum. 1418." Forte huic altari postea tributum fuit, ob verba donatoris, quæ eum tamen sensum non involvebant. Initium nempe litterarum tale est: "Fore allom them thetta breff höre eller see, kennis jach *Heluich Stoltefoot*, Kirkiherre j *Töffuefala*, met teslo myne opne bressue, at jak met godan wilia och berodno modhe, epter myne vener och frender rodh och samtickio, hauer vnt och giffuit och met allom råth uplatith j Gudz heder oc alle Guds helgone, oc sancti Henric, Domkirckionne j Abo tiil henne byggningh, före myna föråldra siåla och myna, alt myt Godz j *Ventialåby* i *Lunda* Sokn lighiande" &c. Cæterum, cum toto deinde Folio (254) nullæ aliæ, præter breves hæc literas, reperiantur; cæterarum descriptionem, impedimento aliquo interveniente abruptam fuisse, credas; unde lux uberior huic rei prærepta fuit. Domum tamen in Urbe ad hanc Capellam pertinuisse, sequentes literæ testantur: "Vi Kort med Gudz (nadh &c.) oc Capitulum ther sama stadz Kennomps och Kungörom, at vj hafluom samtigh, sulbordat oc stadzfast the gordha och tompthe skipte, som giordh åro mellan all Gudz helgone altare, Sancte Ericx altare oc Hans Guldsmedh j Abo, swa at Hannus anamade tiil sigh sancte Ericx tompth pa hörnet når hans gamla tompth, oc han uploth all helgon then tompth som ligger mellan hans gord oc alle Gudz helgone Stenhus, som åre - - - bred, oc sancte Ericx altare beholle alle Gudz Helgone gord, som hustru *Elin aff Serkilax* och hennes årwiugia hade giffuit under for:de alle Gudz helgone altare. Huilken tompth år - - - bredh och - - - upa längdhen. Tiil mere visfo och vitnisbyrdh latom vi hengia vort Secret nedhan for thetta breff. Datum Abo anno D:ni MCDLXXX octavo, prima die mensis Aprilis &c." (Reg. Eccles. Ab. Fol. 182).

nostri fere colligas: ”& sepultus est (Episc. *Magnus III*) in „Sacello Omnium Sanctorum, ante altare S. Salvatoris”? Sed nonnisi unius *Registrum Eccles. Ab.* meminit (686).

sss). Aperte Auctor noster *Lapidem æneum* h. e. laminam sepulcralem æneam, (en *Koppar plåt*, en *stånva af Koppar eller Metall* (687),) qua sepulcrum, lapidis loco tegeretur, ad *Chorum Corporis Christi, de Flandria afferri curasse, & supra sepulcra duorum Episcoporum, videlicet Magni (Tavast) & Olavi, collocasse*, testatur. Unde igitur hauserit suum then *store Kopparstoden* Rev. SPEGEL (*Svenska Byrås Hist. II Del.* p. 397, in vita nostri) expiscari non potuimus; quem temere, etsi meliora aliunde facile percipere licuit, contra concordem veterum auctoritatem sequitur Rev. RHYZELIUS, habens en *kostbar Kopparstod*. Jam a. 1466, cum adhuc eslet *Præpositus, Magnum* nostrum hanc rem perfecisse, MESSENIUS dicit, *Scand. I. c.* (quem reliqui sequuntur, idque *sumtibus Cathedralæ* (quod *impensis Ecclesie Cathedralis* interpretantur) fecisse alibi (*Chron. Episcopor.* in vita nostri) addit; qua de re utraque, nostra quidem monumenta nihil commemorant.

ttt). De *Canuto Posse*, viro summis in Patriam meritis clarissimo, cfr. VON STIERNMAN *Höfd. Minne II Del. V. Bok. 4 Cap. VI B. I C. IX B. I. C.* (in *Fol. Hebd. Ab.* a. 1785 *Append.* p. 214 sq. & p. 234, *Cel. GJÖRWELL Svenska Mercur.* a. 1557, mens. *Sept.* p. 271 sq.) *Præfecturam Castelbotmensæ* (s. *Alandiæ*) a. 1466, 1484, & 1494
K k k k 3 geslis-

(686) L. 1. nuper c. c.

(687) En *Kopparstån* non male MESSENIUS *Chron. Rhythm. Finl.* p. 3. Minus commode in *Chron. Episcopor. Cippum æneum* vocat: laminam vero æneam recte *Scand. T. X p. 20.*

gestisse reperitur; *Croneburgensem* (s. Tavastiæ) a. 1485 & 1487 (688); *Wiburgensem* a. 1483, in qua urbe a. quoque 1495 contra Rusos defendenda egregiam præstitit operam. A. 1487 arcem Raseburgensem, quam vidua *Laurentii Axelii* (Tott) tenuit, expugnatam Regni Administratori (Stenoni Sture) restituit; cui etiam Gothlandiam occupaturo suppetias attulit (689). Inter Regni Senatores a. jam 1473 comparet (690), classi Armigerorum (*Wäpnare*) semper annumeratus, utpote qui Sturii constans amicus, ad Equestrem (*Riddare*) dignitatem nunquam pervenit (691). Inter res suas gestas nulla celebrior est clade Rusorum, ab oppugnatione urbis Wiburgensis sua fortitudine & arte repulsum; quod facinus multis mirabilibus auctum fumentis (692), *Magicarum* etiam

(688) Est quoque nobis ad manus *apographon* Literarum *Olavi Johannis* (*Oloff Jönvissons*) Judicis Territorii Sæxmåkiensis, a. 1479 datarum, quibus scribendis adfuisse & Sigillum suum appendisse dicitur *Ärlig ok värboren mann Knwt Posse, Hoffvitzman på Croneborgh*; nisi in anni nota error insit?

(689) Vid. *Chron. Rhythm.* Majus p. 524, 525, 526. Necdubium videri potest, quin expeditioni adfuerit, quam *Swanto Sture* contra Iwan-gorodiam a. 1496 suscepit. Cfr. l. c. p. 550. Ac in Prælio *Brunkebergensi* a. 1471 insignem præstitisse fortitudinem constat. OL. PETRI *Chr.* ad h. a. cfr. V. DALIN *Svea Rikes Hist.* II Del, 18 Cap. 19 §. p. 779.

(690) Vid. HADORPHII *Append.* ad *Chron. Rhythm.* p. 281. Anno jam 1470 hac dignitate auctum fuisse, ait Nob. UCGLA (*Svea Rikes Råds-Längd*) P. III N:o 612 p. 62.

(691) Nisi inter multos illos Equites auratos locum forte invenit, quos R. *Johannem* a. 1497 creasse, constat? (Cfr. VON DALIN l. c. C. 19 §. 20 p. 836). Nulla enim monumenta, quæ *Possi* nostri meminere, ab eo tempore usque ad mortem suam nobis hætenus innotuerunt.

(692) Cfr. BAHDE *Disf.* mox citandæ p. 13-18; STIERNMAN *Höfd. Minne* II D. IX B, I C, in *Föl. Hebd. Ab.* a. 1785 *Append.* p. 235-239.

etiam artium infamiam ei, a posteritate credula, comparavit (693). Recte scilicet observarunt viri docti, nullam talem artium ab eo adhibitarum mentionem in monumentis coævīs fieri (694), sed fabulam infulsam multo post, ex fama plebeja ab hominibus superstitiosis, credulis, ingeniique obtusioris temere arrepta atque propagata, fuisse enatam (695). Non est improbabile, hostes, partim per turris partem bombardis discussam irrumpentes, casu hujus a nostris incensæ horumque resistendi callida audacia turbatos, terrore fuisse panico captos, ac effuse fugientes magnaque strage affectos, ipsos (ut & nostros) putasse, non sine cœlesti ope contingere hæc potuisse: unde apparitionum, iis temporibus plebi superstitiosæ sæpe

(693). Cfr. Disf. M. ANTONII BAHDE de *Tonitru factitio Viburgensia*, Præfide Nobil. JOH. HRE Upf. 1740 ventilatam, p. 7 sq.

(694) Nihil hujusmodi habet *Chronicon Rhythm.* Majus, rema diligenter persequens, p. 541-544; nihil OLAUS PETRI *Chron.* ad a. 1495; nihil noster Episcopus Magnus Nicolai in Literis ad Archiep. Jacobum Ulphonis ap. v. STIERNMANN (*Tal om de Lärde Vetenskapers tilstånd i Svea rike under Hedendoms och Påfvedöms tiden*, p. 68 sq. not.). Cfr. BAHDE l. c. p. 9 sqq. v. DALIN l. c. §. 14 p. 823, & Anonymus qui Historiam Svec. Nobilissimi LAGERBRING continuare aggressus est (*Fortfätn. af Sven Lagerbring Svea Rikes Historia*) ad a. 1495 p. 63.

(695). Qui ætatem & narrationes Auctorum qui de hoc facto egerunt, conferre voluerit, facile deprehendet, famam de magicis *Possivi* artibus, ex plebeja & absurda traditione diu post ortam, versus finem sæculi demum XVI in lucem prodiiisse. Ad quam refutandam si argumenta adferre opus esset, vel hoc sufficeret, quod opinatus ille Magnus non modo insignem liberalitatem erga ecclesiam Aboënsē demonstraverit, atque summis suæ ætatis viris (inter hos *Stenoni* Pro-Regi) carus honoratusque fuerit, sed etiam, teste Auctore nostro (qui impense eundem laudat) *amicus sincerissimus* Episcopi Magni, viri pii ac *morum gravitate præclari*.

pe visarum aut fictarum, varie comminiscendarum locuples oblata fuit materies (696). Neque tamen repugnabimus, si cuniculo pulvere pyrio impleto (Mina) turrim, cum hostibus illam occupantibus, fuisse disiectam, atque inde hos vehementer conterritos, quis docuerit? Cæterum insolitam atque mirabilem aliquam causam, ad talem consternationem pariendam, non semper necessariam fuisse, Historia testatur (697). Nimis autem aperte

te

(696). Auctor antiquissimus & gravissimus, Episcopus noster Magnus Nicolai, in literis nuper laudatis (Not. 693), datis a. 1496 ex curia sua Korois ipso die Epiphaniæ Dni (6 Jan.), visam ait Russis, urbem expugnaturis, hanc plenam armatorum, licet præsidium Svecicum minime esset numerosum, ac sub cælo ignitam crucem b. Andreæ. Fortassis vel parhelio viso, vel cum summo in ne (Chron. Rhythm. ait arla morgon) urbem æg ressi sunt, auroræ boreali, hoc phantasma ortum debuit? Cumque dies esset Apollolo Andreæ facer, ejus crucem in illo agnoscere phænomeno, difficile non fuit! Cui reliquas species, terrore excita phantasia, facile mox asfociavit. Vehementes illius fragoris, (Wiborgska Smällen) quem arte sua Possium excitasse recentiores tradunt, neque Episcopus, neque Chronicon Rhythm. (reliqua multis exponens p. 541-545) neque OLAUS PETRI l. c. ac ne MESSENIUS quidem in Scondia (T. IV p. 50 T. X p. 22) vel verbulo meminerunt; tantam rem, si de illa quidquam inaudivissent, haud facile silentio involuturi. Cfr. Anonymus continuator Historiæ Lagerbringianæ l. c. Cæterum literas Episcopi nostri, apud STIERNMANNUM l. c. fœde corruptas (quod ipse alibi fatetur, cf. Fol. Hebd. Ab. a. 1785 Append. p. 239), utpote ab homine descriptas in veteribus monumentis legendis & explicandis, ut apparet, prorsus imperito, infra legendas binus saniores & accuratius propositas.

(697) Quamobrem eo minus necesse est, simplicem veterum narrationem conjecturis vel commentis quibuscunque augere; eoque nomine parum nobis placet ratio Dni BAHDE, qui l. c. (p. 13) putat antiquiores scriptores nonnullas reticuisse circumstantias, ut inveteratam magiæ suspicionem ab illustri adeo persona averterent &c: quæ non modo gratis asferuntur, sed etiam novum de Magia Possii figmen-

)

629

(

te & nostris (698) & Rusforum monumentis (699) re-
L I I I
pugnat

tum, *inveterata suspitionis nomine*, contra fidem veterum, ornant. Veremur etiam, ne quæ de apparatus *Posii* Chemico ibidem (p. 8 & 21) dicuntur, ad fidem insulso eidem figmento fœnerandam, postea confabricata sint? Quem magnum fuisse virum ac heroa, licet Chemiæ artis rudem, facile credere licet. Neque etiam, quibus testibus (scriptoribus veteribus atque idoneis) doceri queat, nobis quidem innouit, *Posium* Academiam Parisinam ad perdiscendas liberales artes adisse (BAHDE l. c. p. 7, & Disf. ADOLPHI FRID. KJELLIN *de statu rei literariæ in Svecia per tempora unionis Calmariensis*, Lundæ a. 1772 Præfide Nobil. LAGERBRING editæ p. 20): quod consilium rarissime Optimatum filii, nisi qui Ecclesiæ ministerio se addixerant, suscipiebant. Nec aliud quidquam, nisi studium posterorum, fidem qualemcunque rumorì populari de arte *Posii* sive Magiæ sive Chemica comparandi, demonstrare nobis videtur conservatus diu in arce Viburgensi Lebes ille magnus, (sive muro arcis, ut alii tradunt, insertus) Cfr BADHE l. c. p. 21 et *Fol. Hebd. Ab.* l. c.: quem olim vel nitro excoquendo vel alii tali usui inserviisse, utique credas.

(698) Usum pulveris Pyrii in septentrione recentem non fuisse, ac in Svecia ante finem seculi XIV cognitum; tertio seculi XV decennio inter merces civium Stockholmicorum commemorari; eodem tempore bombardas (*Canoner*) ibidem fundi jam consuevisse, & circa medium seculi fabricatores pulveris tormentarii ibidem jam repertos fuisse; accurate docet Cel. MURBERG (*Anmärkningar om Krutets ålder och bruk*) in Actis R. Academiæ Literar. Humanior. Hist. & Antiquit. T. IV p. 329 sqq. Quin usum pulveris pyrii, sclopetorum & bombardarum, Russis adeo non fuisse incognitum, demonstrant cum Literæ Magni Episcopi sæpius laudatæ, tum *Chronicon Rhythmicum* (l. c.), ut hujusmodi machinis & multis & magnis eisdem in ipsa hac oppugnatione urbis Viburgensis esse usos, expresse testentur; quod testimonium Auctoris coarxi (*Chronici Rhythm.*), erroris arguere haud debuerat Nob. V. DALIN (l. c. p. 824 Not. 10), qui ipse, ut hypothesi suæ serviat, in vitio est manifesto.

(699). Docet Cel. MÜLLER (*Sammlung Russischer Geschichte*, V Band p. 491) *Aristotelem Bononiensem* a. jam 1475 Muscoviæ fuisse, ac Russos artem bombardas fundendi iisque utendi docuisse; quibus etiam a. 1482 contra Livonos usi sint. Sed ille, *Dalini* errorem corrigens,

pugnat Nobiliss. VON DALIN, qui (l. c. p. 823) vim pulveris pyrii, in reliquo septentrione hactenus parum notam, Russis plane incognitam fuisse asserens, inde rationem eventus hujusce deducit. — Præmii loco ob merita in patriam, cum alias tum imprimis obsidionis hujusce Viburgensis tempore demonstrata, *Posio* nostro *Angermanniam* & territorium *Åfense* in *Westrogothia* (700), feudi jure a Senatu Regni concessa sunt. — Scriptores Rusfici parum & de obsidione hac & de toto bello a Johanne Basilide I. contra Svecos gesto, commemorant, ita ut ex iis nihil fere opis ad historiam ejus illustrandam haberi queat (701). Inter nostros autem auctores veteres, de tempore obsidionis & susceptæ & finitæ, dissensio quædam levis intercedere videtur (702). — Annum mortis

hujus tamen fide usum pulveris pyrii & bombardarum tum demum apud Svecos incepisse (serius sc. quam apud Russos?) asserit.

(700). Non totam *Westrogothiam*, ut prodere videtur Anonymus continuator Hist. *Lagerbringianæ* l. c. Concessum autem ei fuit hoc feudum (una cum prædiis Coronæ quæ pater suus in Dalia *Westrogothiæ* habuerat) ad dies vitæ, hæredibusque suis proximis per annos XXX post ejus mortem. Vid. Litteras R. Senatus apud Dn. BAHRD l. c. p. 22 sq. Cfr. V. DALIN l. c. p. 824 & Cel. GJÖRWELL *Sv. Mercurius* l. c.

(701) Meminit Ill. MÜLLER l. c. atque maxime copias Novogrodenſium, duce inter alios *Jacobo Zachariæ* (*Sachariitſch*), imperatore magnæ apud suos famæ, jussu Magni Ducis, Viburgum oppugnasse, docet.

(702) *A feriis divi Matthæi Evangelistæ* (d. 21 Sept.) *ad ferias S. Andrew*, (d. 30 Nov.) Possum *obsidionem Viburgicæ* pertulisse, Auctor noster disertè testatur; die demum S. Andrew ipsam illam vehementem Rusforum impetum contra urbem factum esse (qua de re omnes consentiunt) innuens. *Chronicon Rhythmicum* Russos, post infelicem oppugnationis eventum, *noctè S. Barbaræ* (d. 4 Dec.) inde fu-

tis *Posfi* nostri, JUUSTENI verba aperte produunt (703). Cæterum amicitiam hujus herois cum Episcopo *Magno*, ab Auctore nostro celebratam, non modo liberalitati suæ in Capellam ab hoc institutam (qua de re nuper, not. 684 commemoravimus) ansam dedisse, sed alia quoque benignitatis suæ in Ecclesiam Aboënsē documenta peperisse, credi potest (704): quem in his oris mortuum sepultumque fuisse, ex ipsis verbis JUUSTENI non absurde colligas (705).?

L I I I 2

De

gise narrat (p. 544). Literæ autem Episcopi *Magni*, obsidionem illam ante festum, v. Annæ quod apud nos XVIII Kal. Januarii (d. 15 Dec.) celebratur, fuisse disolutam, asserunt. Quæ conciliari ita fortassis poterunt, ut jam mense Septembri hostes urbem cingere atque comœatu privare inceperint (cfr. *Chr. Rhythm.* p. 236, 537, 538), sed præcipua oppugnationis vis in fine Novembris eruperit, cujus eventu infelici territi, nec ulterius pugnandum esse decreverant, ymmo post hoc ad recedendum occulte se disponebant (ut verba audiunt Episcopi). Quamobrem exercitus hostilis, *Olofsburgum* invasurus, die jam 4 Decembris, a *Wiburgo* recessit; parte tamen copiarum, ad urbem molestandam, in vicinia ejus relicta, donec in medio Decembris, omnes tandem abirent?

(703). Annum igitur (1500) & diem (25 Martii) quo *Canutus Posse* obiit, fide Auctoris nostri tuto definire potuisset Nobil. UGGLA l. c.

(704) Reperimus eum Domum Ecclesiæ Cathedrali in urbe Aboënsi donasie ("Litzle vorefsw garden, som Kirken fick aff *Knwt Posse*, liggendis ginmooth Gertrud Karwotaska pa Fågatan", in *Registro Eccles. Ab.* vocatur (Fol. 270), & CXL *Marcis* æstimatur).

(705) Magnam præterea in Finlandia vitæ partem egit: cujus res plura supersunt documenta. Inter quæ memorabiles sunt Literæ *Stenonis Sture*, datæ a. 1485 d. 5 Aug quibus testatur *Possum* non modo rationes accuratas reddidisse pecuniæ 1000 *Marcarum*, quam pen-

De toto hoc bello Rusfico, Finlandiæ admodum funesto, multis agit *Chronicon Rhythmicum* Majus, p. 536-554 (HADORPHII *Append.* p. 343 sq. nec non Nobil. v. DALIN l. c. p. 812, 818 sq. 822-829). In vetustis quibus-

dere quotannis debebat, quamdiu *Tavasteburgum* cum sua ditione obtinuit, sed etiam reddituum ex Arcis Viburgensis ditione, quamdiu illam (antea) obtinuerat, perceptorum. Etiam suis Literis Senatus R. cum liberavit omni accusatione et ratione porro reddenda munerum suorum publicor., confirmans literas sibi antea datas (*Jomfruhamm* d. 9. Aug. ej. a.) Servantur in Bibliotheca Regia Stockholmensi. Ubi etiam vidisse habetur, a *Jacobo Petri* (*Jeppe Persson* Legifero Fennicæ Austr. lis (Vicario?) a. 1482 ex ratum, literarum *Johannis Petri* (*Hans Pehrsson*) Judicis Territorii Høllolensis, quibus hic *Canutum Posse*, ex testimonio incolarum paræcias Tavasticas *Haulho & Tumbis* habitantium, omni culpa liberat cædis, cujus particeps fuisse arguebatur. — Obliti nuper fuimus significare (not. 695, 696 aut 697), putidos illos rumores, quos exemplari suo *Chronici Olai Petri* MS. versus finem seculi XV adscripsisse Pastorem Ecclesiæ Stenby Ostrogothiæ *Jonam Klint*, docet Nob. v. STIERNMANN (Vid. *Fol. Hebd. Ab.* l. c. p. 236 sq.), neque MESSENIUS fuisse ignotos; e cujus Schedis *Sigfridum Aroneum* (*Forsum*) eodem in vita Episcopi Magni (nostri) legendos exhibuisse testatur PALMSKÖLDIUS (*Archiv.* N:o XIV *Topogr.* T. LXI Carelem, p. 295), easdem nugas adferens, quas ex *Kluntio* protulit (l. c.) STIERNMANNUS, atque hæc modo verba interserens: „Sjelfwa dhen Kettlen hwaruthi smällen till „redde, safom ock et Kökswerdh, thermedh en Kock skall hafwa „många af Rysarne nederlagt, wijfes ånnu i dagh på Slättet. Georg. „Haveman de Wiburgo Oratio, edita Dorpati 1694.” Vel illa de duplici urbis obsidione, a qua utraque *Possius* Rusfos artibus suis depulerit narratio, quam parum fidei rumor hinc mereatur, satis prodit. Ipse MESSENIUS contentus fuit, *Scondiæ* T. X p. 22, scripsisse, Rusfos a Viburgo per admirabile quoddam *Canuti Posse* Stratagema fuisse depullos; T. IV p. 50, funesto sub uribus fumo excitato, plurimos hostium ex superioribus illarum tabulatis acriter pugnantes, suffocasse, fugasse, obsidioneque urbem liberasse, dicit, *Chronici Rhythmi* narrationi simpliciter insistens, nullaque fragoris illius mentione injecta; in *Chronico* autem *Rhythm. Finn.* cum eadem fere adduxisset, hæc

busdam monumentis hoc bellum, ob diuturnitatem & vehementiam suam, nostratibus audit *Russicum bellum magnum*; in quo Episcopus etiam noster, ad patriam defendendam, & opem & curam laudabilem Reip. exhibuit (706). An vero Administrator Regni *Steno Sture* omni culpa illius negligentius & segnius gesti, atque hinc permixtae hostibus potestatis Fenniam crudelissime vastandi (707), prorsus liberari possit, dubium videri queat (708)? quamvis &

L l l l 3

Epi-

insulse addit: *Thetta var Smällen i Wiborgh, som gjorde Rysen sådan forgh.* (p. 41; cf. Fol. Hebd. Ab. l. c. p. 237).

(706) Præter eam quam supra laudatæ Literæ suæ testantur harum rerum curam, idem confirmat *Chronici Rhythmici* narratio de 50 militibus Episcopi Magni, qui in eruptione a *Posjo* ex urbe Viburgensi contra Russos facta, occubuerunt. (*Chr. Rhythm.* p. 538.)

(707). Totam *Careliam, Savolaxiam*, magnam *Tavastia*, & quandam *Nylandiæ* partem, nec non *Ostrobothniam septentrionalem*, crudelissime fuisse igne ferroque vastatas, & incolas barbarica sævitia afflictos & occisos, docet (præter Auctorem nostrum) *Chron. Rhythm.* suo more canens: (p. 548) *Kareel, Savolax, halft Tavasteland ligger öde; Ther vare nu ingen boo, Hwaske hund, hane eller koo. Hoo kan sik ther hwijla? Landit ligger öde mer än 80 mijla.* Cfr. p. 536, 546 sq. & HADORPHII *Append.* p. 343 sqq. VON DALIN l. c. p. 812, & c. MESSENIUS *Scand.* T. IV p. 48 sqq. T. X p. 22, & *Chron. Finl. Rhythm.* p. 40. (quo loco, ut & *Sconaviæ* locis laudatis, nomina Territoriorum Carelicorum misere corrupta, ita restitui debent, ut pro *Lasikis* l. *Laschis* l. *Lasche* legatur *Jääskis*, & pro *Egreste* l. *Egrepe*, *Euråpåå* s. secundum Carelicam dialectum, *Egråpåå*).

(708) Minus faventer de consiliis atque diligentia sua judicare videntur Auctor *Chronici Rhythmici* p. 537, 538, 540 sq. 545, 547, 550, 552 (554?) & OLAUS PETRI, *Chron.* ad a. 1495 & 1496; cfr. Anonymus continuator Historiæ Lagerbringianæ, ad eosdem hos annos. Ac sane sollertia satis, prompta, idonea & sufficientia ad Finlandiam ejusque fines contra sævorum horum hostium irruptiones tutandos, consilia & adminicula capta atque adhibita non fuisse, res ipsa docet; si etiam Præregi infelix ac perniciosum non minus quam turpe consilium, Russis Fenniæ partem quam postulabant concedendi, (quo melius regnum

Episcopum nostrum (709) & alios præclaros viros nactus
 sit defensores (710).

Præ-

Sveiciæ, ac suam imprimis auctoritatem & munus eminens, contra Regis Johannis molimina tueri valeret), haud tribuamus. Cfr. MESSENIUS *Scand.* T. IV p. 48-53, ad a. 1494-1497.

(709). Quam hic fuerit sollicitus, de fama *Sturii* contra adversariorum suorum criminationes tuenda, literæ suæ ad *Magnum Laurentii*, Præfectum Viburgensem suosque socios qui urbis arcisque hujus præsidium susceperant, etc. fati superque demonstrant, quibus favens & benignum testimonium in causa ejus, ab illis efflagitat, quasque, cum egregiam huic rei lucem afferant, ex apographo veteri descriptas hic adponere placet: "Vi *Magnus* med Gudz nåde Biscop i Abo, helsom
 „eder ofs elskelige *Magnus Larensøn*, Fougte på Wijborg, och flere
 „the gode män och dandefwenner, som liggie i Slottzlofven thier sam-
 „mastadz, thesfligest Borgwestere och Rådhi i Wijborgz stadh, och vore
 „Landzproveft i then landzände, kärilige med Gudh. Käre vener, skal
 „eder witterligt ware, at wår Käre broder Herr *Sten Sture*, Riddare
 „och Hoffwestere i Sverige, haffuer ofte och tijdt iblandh andre åren-
 „de rört och talat med ofs om then skada och förderff som skedd år
 „på thenne fattiga landzände aff the omilde Rydzer i thenne förlidne
 „år, och fruchter han endelis före, att några skola wara the som ho-
 „nom vele förwijte och förkaste, at thet skulde wara hans brest och för-
 „sumelse at sådanne skada skedt år, och att thenne landzände ey bleff
 „unsatt i tijdh och i thyma år: hwilket medh Gudz hielp doch icke be-
 „finnes i sanningen, når thet komber til en rätt ransakan. Hvarföre tå
 „bedie wij eder, att i hafwe almogen tillhopa ther i lähnet, och för-
 „hörer med them om the vele göra wår käre broders ursåcht häruthin-
 „nan; eller och om någor år then som honom wilde skylde therföre,
 „hwilket ofs hopas att ingen biuder til: och når i hafwen fongit svar
 „aff them, to scriffner ofs till oförtöffvet hvad the eder svara, under
 „alles edre insigle och flere gode måns, som ther i then Landzänden
 „stodde åre, och sender ofs fodane breff hijt oförtöffvat, hwilket Wij
 „och Wår käre broder gernå förskylla medh allo godho, och bevisen
 „eder häruthinnan som hans och wåre gode troo år till eder, som
 „ofs hopas at i och gernå göra. Ider her medh ålsmectig Gudh e-
 „verdellige befallandes. Ex Castro nostro *Kustha* ipso die beati Cle-
 „mentis anno Domini MCDXCVIII, nostro sub sigillo." Cfr. *Fol.*
Hebd. Ab. a. 1791, N:o 49, ubi eadem inferi curavimus.

(710). Vid. Nobil. v. DALIN I, c. C. XIX §. 14 & 15, qui di-

Præcipuas in Ecclesia Aboënsi dignitates, *Magno* nostro sedente Episcopo, sequentes gessisse viros reperimus: Præpositi munus post nostrum suscepit M. *Laurentius Mibaëlis Suuripää*, qui eidem deinde in Episcopali quoque dignitate successit. *Archidiaconi* nullius nomen ad nostram cognitionem pervenit. *Decanum* a. 1492 fuisse M. *Magnum Johannis* reperimus (711). Inter *Canonicos* eminentur *Magnus Laurentii* (idem, ut putamus, qui cognomen habuit *Grisefoth* vel *Griffoth*, et *Archidiaconi* postea dignitate auctus fuit?) et M. *Arvidus Kurck* (qui factus deinde fuit Episcopus): de quibus infra.

De *Præfectis* Arcium ac Provinciarum Finlandicarum, tempore quo *Olaus*, *Conradus* atque *Magnus* noster Ecclesiæ Fennicæ præerant, alio loco, ex instituto, egimus (712). *Legiferos*, quos eodem hoc tempore fuisse in *Finlandiæ*

ligens magni Viri patrocinium suscepit.

(711) Meminit DIJKMAN *Antiquitt. Ecclesiast.* p. 256 literarum, quibus Senatus Regni potestatem belli Rusfici dirigendi viris quibusdam præclaris, a. 1492 d. 28 Octobr. dedit; inter quos recenset, præter *Canutum Posse*, *Magnum Johannis*, in artibus Magistrum, *Decanum Ecclesiæ Aboënsis* (qui forte primus fuit hac dignitate ornatus?) *Ericum Ragvaldi* militarem, et M. Henricum . . . *Canonicum Aboënsis*. Quæ literæ, diligentiori sane dignæ examine, ubi jam deliteant, ignoramus.

(712). Vid. *Fol. Hebd. Aboëns.* a. 1785 Appendix, ubi Stiernmannianum eorum Catalogum supplere et emendare conati sumus. De *Aboënsibus* agitur p. 196 — 205; quibus nunc addimus, *Christiernum Benedicti* in Salestad etiam a. 1457 & 1462 vocari Præfectum Arcis Aboënsis (*Hövidzman pa Abo*); *Johannem Haquini* a. quoque 1472 audire Præfectum Fennicæ Borealis (*Fowgde i Norrfinne*); *Martinus Johannis* (*Mårten Jönsön*) Advocatus Aboënsis a. 1480 fuisse reperitur; *Johannes Kyle* non modo a. 1487 & 1488, sed etiam a. 1490 idem munus obisse, — *Præfecti Tavastenses* ibid, p. 219 sqq. enumerantur (coll. Ccl).

Landia reperimus, in subjecta nota nominabimus (713) quos, ut et *Judices Territoriales*, non alios fere nisi illustri loco natos, electos fuisse atque constitutos, comperimus.

De

GIÖRWELL *Sv. Mercur.* a. 1755 Sept. p. 268 sqq.): quibus addendus est Engelbertus Jacobi (*Engelbrecht Japson*) qui hoc munus annis 1448 & 1449 administravit; cui *Olaus Nicolai Tavast* a. etiam 1458 præfuisse reperitur. Male itaque hunc a. jam 1455 obiisse narrat Nob. STIERNAN (apud Dñ. GIÖRWELL l. c.); quod ve ex inscriptione sepulchro suo incita (atque a Nob. *Elia Brenner*, antequam incendio Templi Cathedralis a. 1681 periret, delineata ac in Bibliotheca Regia Stockholmensi conservata patet), quæ hujusmodi fuit: *Anno D. m. MCCCLX in crastino S. Petri de Cathedra obiit nobilis vir Olaus Thavasth Miles. Orate pro eo. — Præfetti Viburgenses* adferuntur in *Fol. Hebd. Ab. l. c.* p. 225 sqq. Addere licet, a. 1458 *Bothe Benedicti (Benktsjon)* Armigerum, vocari *Herr Iwar Niclissons fögethe* in iis partibus; a. 1455 *Jacobus Petri (Jappe Pederson)* dicitur *K. Carls Åmbtsman här i landet* (in Vib. provincia); & literæ Ep. Magni quas nuper attulimus (not. 709) misæ sunt ad *Magnum Laurentii Præfectum Viburgensem*. Tandem inter *Præfectos Korsholmenses* s. *Ostrobothniæ* (de quibus ibid. p. 26 sqq.) reperimus a. 1445 fuisse *Ingwarum Nicolai (Ingwar Nielsjon, Fogate uppa Korsholm)*; e cujus antecessoribus nominatur *Olavus Henrici*.

(713) Legiferi Fennæ Borealis fuerunt, post *Henricum Clausson* (de quo supra p. 483 sqq. Not.) 1. *Hartichinus Jacobi (Hartik. l. Hartvig Japson l. Jacobsjon)* clarus et potens in his terris vir, qui ab a. 1459 ad a. 1486 ei muneri præfuisse reperitur. Antea *Judicem* fuisse *Territorialem (Häradshöfdinge)* invenimus, cum Territorii *Vemoönsis* (a. 1449, 1453 & 1454; nisi Vicarium aliquando egerit?) tum in *Kaland* (a. 1450 & 1451), quod ubi querendum sit, nescimus. Tunc familia *Tavastica* temere inserit BÂNG, (in Schemate sæpius citato), cum tamen vel insignia sua gentilitia (*Bayen*) ad aliam omnino gentem pertinuisse doceant, tres quasi domos a parte laterali visas (gastar), duplici serie (quarum una sursum altera deorsum spectat), linea vel fascia separatas, ostendantia, quæ a superiore sinistra ad dextram in-

De statu cum civitatis, tum ecclesiæ atque literarum,
 nihil habemus quod iis quæ passim jam attulimus, adda-
 M m m m mus

feriorem partem scuti transverse porrigitur: cum quibus insignibus, illæ quæ *Gregorius Andree* (*Gregers Andersson til Koskis*) Judex olim Territorii Vemoënsis, vir non contemnendæ ille quoque in his oris auctoritatis gestavit, magnam similitudinem (inprimis qualia nonnunquam fiuntur) habere videntur. Quorum omnium effigiem in tabula ænea, huic operi adjungenda, spectandam dabimus. Fratres Legifer noster habuit *M. Arvidum Jacobi* Archi-Diaconum Aboënsē (de quo supra p. 603) & *Johannem* (*Jöns*) *Jacobi*, cujus vidua *Iugeburgis* deinde nupsit *Ul-soni Benedicti* (*Ulf Bengtson*). Ipse autem noster in matrimonio habuit *Ingeburgim Magni* (*Fleming*), neptem Legiferi *Nicolai* (*Clavus*) *Fleming*: prolem autem nullam reliquit. Idem hic *Hartichinus Jacobi* Templum Lætalense fundasse perhibetur. Inter Senatores Regni a Nob. UGGLA l. c. non recensetur. 2. *Ericus Ragvaldi* (*Eric Ragvaldsen l. Ravalsen*), cui ex insignibus suis gentilitiis nomen *Fargalt* (caput enim *Verris*, vel forte *Apri*? illa exhibent) tribuit Nob. UGGLA l. c. (III. Af-delning. N:o 647), quique a. 1487 & 1488 Legiferi munus administrasse reperitur; a. autem 1489, quo præfens fuit in Judicio a successore suo *Henrico Bitz* habito, vocatur *Præfessus Satacundiæ* (*Höfvidzman öfver allt Sathegvondh*). Num itaque munus Legiferi abdicaverat? Quod facere haud solebant. Vel nonne potius, utrumque conjungens officium, a Judicis tamen partibus peragendis illo tempore, ex aliqua causa abstinuit? 3. *Henricus Bitz* jun. nepos senioris ex filio *Erico* (de quo mox). Cfr. supra p. 542 sqq. Hunc a. 1490-1504 functum esse hoc officio, ex literis suis adhuc superstitis discimus. Anno autem 1506 mortuus jam erat. Vocavit se *Militem* in *Nyndis*. Uxorem habuit *Annam Johannis* (*Hans dotter Tott*). Cfr. v. STIERNMAN l. c. (in *Fol. Hebd. Ab.* a. 1785 App. p. 198) & *Ugglæ* l. c. N:o 633, qui ex his nostris emendari & suppleri debent. *Thomas Olavi* de *Torkila*, *Judicium* quidem *Provinciale* (*Lagmans-Ting*) aliquoties habuisse legitur (a. 1497 & 1489); sed *vicarii* tantum *Legiferi* partes peregisse, suspicamur? ut *Judicium Territoriale* (*Härads-Ting*), idem in Territorio *Moskoënsi* & *Vemoënsi*, loco *Ordinariorum* *Judicium* (a. 1472, 1477, 1480 & 1487) habuisse reperitur. Inter *Legiferos Fennicæ Australis* eodem hoc ævo occurrunt. 1. *Henricus Bitz* senior (s. avus), pater *Episc. Conradi*, *Miles* in *Wik*. (cfr. supra

mus (714).

LAURENTIUS.

Patrem hujus Episcopi, *Michaëlem Suurpää* (I. *Suurripää*, quod cognomen Latine *Capitonem* significat, Svetice

Stor

p. 542. sqq.); quem a. adhuc 1458 in vivis fuisse didicimus. Reliquis suis liberis addenda est filia *Birgitta*, uxor *Olavi Drake*, armigeri. Patri successit 2. *Ericus Bitz*, de quo ibidem supra commemoravimus, p. 545. sq. Hujus filiis addendus videtur *Andreas Bitz*, qui inter Hæredes Episc. *Conradi* occurrit? 3. *Christiernus Erille*, cujus literæ judiciales supersunt a. 1467-1469 datæ. A. 1463 & 1464 Judex fuit Territorii Halikoënsis (*Härads-Höfdinge*). Uxor autem ejus (secunda?) *Helena (Elin) Magni*, (quæ nupta antea fuerat *Henrico Horn*, cui filium *Claes Henricsøn*, postea Legiferum, pepererat?) a. 1442 die S. Petri ad Vincula (1. Aug.) viduam ejus se appellat (*Registr. Eccles. Ab. Fol. 195.*). Inter hunc & *Claudium (Nicolaum? Claws) Henrici* (de quo mox). *Judicium* habuisse a. 1482 reperitur *Jacobus Petri (Jeppe Pehrson)*, qui *Legiferum Suderfinniæ* sese vocat (cfr. supra p. 632. not. 705.). Quam dignitatem in literis quoque judicialibus a. 1514. datis (si anni nota recte sese habet?) sibi tribuisse, significatum mihi fuit. Num nonnisi vicarius erat? 4. *Claudius (Nicolaus) Henrici Horn*; cujus literæ annis 1487-1517 datæ extant. De duobus his Legiferis (N:o 3 & 4) ac Regni simul Senatoribus, cfr. Nob. *Ugglä* l. c. N:o 605 & 66?, ex his emendandus & supplendus. *Claws Henriksøn* vocatur a. 1470 Armiger, & a. 1486 Judex Territorialis. Anno 1520 in vivis adhuc fuisse, ex literis R. *Christierni II* (d. 10 Junii) ad Senatores Regni in Finlandia degentes (inter quos noster nominatur) scriptis discimus, quas inferendas curavimus *Foliis Hebd. Aboëns.* a. 1796, N:o 30.) Quando autem & quomodo mortuus fuerit, ignoramus. Inter eos quos Tyrannos occidi fecit, non comparet: sed eo circiter tempore tamen obiisse videtur. Inter *Judices* quoque *Territoriales* hujus ævi; plures occurrunt viri, nobilibus in hac terra familiis orti, & ipsi clari atque auctoritate præcipua pollentes: sed quibus enumerandis nolumus immorari.

(714) Inter Regni Senatores, variis consiliis publicis capiendis ac Literis scribendis adfuisse, (jam ut Præpositum in Reip. negotiis versatum) monumenta temporis sui docent: inter quæ ad nostras res pertinent Literæ quas una cum *Archi-Episcopo Jacobo (Ulphonis)*, *Stenone Sture* (Pro-

(Storhufvud) Consulem Anno 1455 & 1456 fuisse urbis Aboënsis, ex monumentis adhuc supersticibus discimus (715). Meritis ac dotibus ingenii (quas Parisiis excoluerat, Magistri nomen honoremque inde reportans) animique eminuisse, credas, quum ad Episcopalem dignitatem, præ nobiliorum familiarum candidatis, ascendere valeret? Cæterum de vita factisque suis antecedentibus, ac per quos honoris gradus ad Præposituram ierit, nihil omnino nobis constat. In munere autem *Præpositi* (ut postea in Episcopali) *Magno Nicolai A. 1490* successit; a quo tempore in multis literis, quarum exempla supersunt, illo honoris titulo ornatur. Cum post electionem suam, a. 1500

M m m m 2

initio

rege) & *Canuto Possé* a. 1490 die Johannis Baptistæ Upsaliæ dedit, quibus nonnulla prædia, quæ a *Lucia Olavi* (vidua *Henrici Clawsfon*) emerant, Monasterio Nådendalensi donabant (inter Literas hujus Monasterii servatæ: in quibus etjam comparent, quæ docent a. 1458, d. 29 Junii, cum mater sua *Helena Nicolai*, post mortem mariti bona ejus relicta inter liberos suos divideret, nostrum *Magnum* absentem ac peregre profectum fuisse, qui cum deinde rediisset, post diem I Maji rursus abiit. Utrum studiorum persequendorum causa, an (quod verisimilius est, vocatur enim jam *Magister*) ob alia negotia exteras terras eo tempore adierit existimare non possumus. Ad res vero ecclesiæ suæ illustrandas pertinebit fortassis, quod præter cæteras Fraternalitates Sacras, Convivium etjam S. Annæ suo tempore Aboæ floruerit: ut ex literis patet, quibus cum a. 1461 tabernæ quædam mercatoriæ ac cellæ vinariæ Altari S. Annæ, Templi Aboënsis, dono darentur, curæ illarum fratres hujus Convivii (*S. Annæ Gillesbröder*) præficiébantur. (Litt. Monast. Nådendal.).

(715) Cfr. Litt. his annis datæ, in *Registro Eccles. Ab. Fol. 216 & 133*. *Ragwaldus Suuripää*, civis item Aboënsis, qui a 1456 ille quoque Consul Aboënsis vocatur, ex eadem sine dubio gente fuit? (In Litt. Coenobii Nådend.) Idem a. 1462 & 1465 Senator Urbis Aboënsis in alijs audit Litteris, in Bibl. Reg. Stockh. feratis, Cognatione tamen noster cum nobilibus quibusdam familiis fuisse conjunctus reperitur. Ita in literis a. 1490 scriptis, dicitur M. *Laurentium* Archi-Præpositum Aboënsium cum virgine sibi cognata, *Anna Johannis*, filia *Johannis Petræ*

initio fere anni (d. 21 Mart.) factam (716), tamen non ante d. 25 Mart. sequentis anni 1501 Upsaliæ consecraretur (717), interim

(Jens Pederfons) *de Nijtygård*, quæ Monialis facta fuit, prædium quoddam Monasterio dedisse; quibus literis sigillum suum appendit, etjam *Arvidus Olavi*, Armiger (a vapen), *cognatus* Præpositi.

(716) Frustra igitur Nob. v. STIERNMANN inter *Magnum Nicolai & nostrum Laurentium* intrudere voluit Episcopum quendam *Andream*, quem sigillum suum appendisse dicit Literis deditionis (a. 1502 proximo die Martis ante diem Nativitatis Mariæ, h. e. d. 8 Sept. datis) quibus *Magnus Frille* Præfectus Arcis Aboëns. hanc exercitui Proregis *Stenonis Sture* tradidit. Vid. *Cel. GJÖRWELL Sv. Merc.* a. 1757. Sept. p. 272, & *Fol. Hebd. Ab.* a. 1785 App. p. 205. Non solum auctor noster, cujus locum ipse STIERNMANNUS allegat, expresse testatur, deditionem hanc factam fuisse *tempore Episcopi Laurentii*; sed etjam plures literæ docent hunc Episcopale munus gessisse a. jam 1501 (Reg. Eccl. Ab. Fol. 275 & 276.), quem ante a. 1506 diem non obiisse, simul constat (cf. ib. F. 285. & c.). Sine dubio apographon laudatarum literarum nactus Nob. STIERNMANNUS fuerat, in quibus vitiose nomen Episcopi, *Anders* pro *Laurens* (l. *Larens*) scriptum exhibebatur; aut si autographon oculis usurpavit, illud male legit, quod ei non raro accidisse reperimus. Itaque ille *Andreas*, de quo superiorum (ac prope coævorum) hominum nemo quidquam inaudivit, relegendus rursus est in tenebras ubi hactenus delituit.

(717) Qua occasione Confessionem & literas submissionis atque fidelitatis Archiepiscopo Upsalensi exhibuit, quarum autographon adhuc in Bibliotheca Regia Stockholmensi superest, quasque ex Apographo quod Reg. Academia Litterar. Humanior. Historiæ & Antiquitat. servat, excerptas, subjungemus: „Ego *Laurentius* Aboënsis sedis ordinandus Episcopus & sacrosancto ministerio vestro prædicationis officium suscepturus, „confiteor sanctam & ineffabilem Trinitatem, Patrem & Filium & Spiritum Sanctum, unum Deum naturaliter esse unius substantiæ, unius nature, unius majestatis & virtutis; coæternum Patri ac Spiritui Sancto filium, in tempore de eodem Spiritu Sancto conceptum & de Maria virgine natum credo, qui passus pro salute hominum, ad inferna descen-

interim in literis quibusdam nonnisi *Electus Aboënsis* saluatur (718).

uuu) Inter eventus memorabiles, qui brevi illo tempore quo hic Episcopus Cathedram Aboënsis occupavit, in Finlandia contigerunt, refert Auctor noster obsidionem & occupationem Arcis Aboënsis per exercitum *Stenonis Sture*, Regni administratoris (post arrepta ruffus in Regem *Johannem* arma) perfectam, ab aliis rerum hujus ævi scriptoribus (ne *MESSENIO* quidem excepto) non commemoratam, quamobrem nec omnes ejus circumstantias, quas ille nonnisi paucis tangit, illustrare jam valemus. Ipsum *Stenonem*, gravioribus in Svecia negotiis

M m m m 3. gotiis

„dit, indeque victor surgens & in cælos ascendens, venturus est in fine
 „seculi, ut reddat singulis secundum opera ipsorum. Præterea instituta
 „ac præcepta quatuor principalium Synodorum, videlicet Niceni, Con-
 „stantinopolitani, Ephesini & Calcedonensis, Canones quoque Synoda-
 „les & decreta quæ orthodoxa fides suscepit, me suscipere & prædica-
 „re velle confiteor. Hæreses & Schismata, & quicquid sanæ fidei adver-
 „satur condempno et anathematizo. Tibi etiam & privilegio Upsalensis
 „Ecclesiæ, tuisque successoribus, secundum sacros canones & decreta
 „Sedis Apostolicæ ex sacris canonibus ac legibus promulgata, pro scire
 „& posse me obediturum promitto, & absque illius consensu nullum me
 „præbere in magnis negotiis vel ordinationibus assensum; pro ejusdem
 „quoque Metropolitanæ publicis & privatis negotiis studio, consilio,
 „societate, me elaboraturum; nisi in eo quod ad propriam pertinet pa-
 „rochiam meam, profiteor. Et huic professioni meæ coram Deo & San-
 „ctis ejus sub testimonio quoque præsentis ecclesiæ, subscribo. Datum
 „Upsaliæ anno Domini MD primo, ipso die Assumptionis Mariæ, meo
 „sub sigillo præsentibus appenso. Et ego Laurentius præfatus manu
 „mea propria hæc subscripsi, in majorem evidentiam præmissorum.“ Si-
 „gillum Episcopi in Tabula adjungenda spectandum præbebimus.

(718) Vid. *Registr. Eccles. Ab.* Fol. 276, ubi vocatur *werdugh fader Laurens Suuripää*, *Electus j Abo.*

gotiis districtum, has oras tum non adisse, constat: quis vero exercitui suo, hic collecto vel huc misso, summo imperio præfuerit, remque gesserit, nisi quantum ex ipsis literis deditionem probantibus colligere licet, nescimus (719). Obsidionem licet a d. 2 Julii ad d. 6 Septembris toleratam, (quo tempore Episcopus interim Sveciam petiisse videtur) longiorem tamen futuram fuisse, Auctor significat, nisi milites Germani qui in præsidio erant, Præfectum *Magnum Frille* (720) ad deditionem faciendam coëgissent, quo pecuniæ summa ibi deposita, (ut videtur

(719) His literis sigilla sua appendisse, docet Nob. v. STIERNMAN (vid. *Fol. Hebd. Ab.* loco nuper cit.) Episcopum Aboënsē *Andream* (lege *Laurentium*, qui itaque jam ex Svecia factus redux fuerat), *Henricum Bütz* Equit. & Legiferum Fennicæ Borealis, *Antonium (Tönne) Erici* Præfectum Arcis Raseburgensis, *Henricum Stenonis* Præf. Arcis Tavastburgensis, *Dietericum Johannis (Dijric Hansson)*, qui a. 1498 fuit Judex Territorialis in Masco, & 1504 Præfectus Arcis Aboënsis, *Matthiam Philippi (Mats Filpusson)* & nonnulli alii ibidem nominati, cum nobiles tum cives urbici & inferioris ordinis, officiales ac ministri Proregis *Stenonis Sture*, Arcem Aboënsē eo tempore circumsedentes. Unde exercitum hunc, ex nominatarum Arcium Fennicarum præfidiis, quæ ad partes mox Proregis accesserant, constat, ducibus usum nobilibus nuper laudatis, colligi potest.

(720) Cfr. de hoc Nob. v. STIERNMAN l. c. (*Fol. Hebd. Aboëns.* a. 1785. App. p. 205 sq.). Ubi tamen quod de matre ejus dicit, eam filiam fuisse *Jacobi Petri (Jacob Pehrsson til Hapanim, lege Haapaniemiä)*, emendari ex illis debet quæ supra p. 638. not. 13. docuimus. Fuit enim filia *Magni (Fleming, til Villnds)*, ut videtur. Male hunc *Magnum Frille* Nob. v. DALIN l. c. C. XIX. §. 25. p. 849 vocat *Johannem (Hans)*. Cæterum superest Epistola ad eum R. *Johannis (, Til Mogens Frille, vor Embitzman paa Abo,*) data Kiöbenhavn a. 1502 D:nica Reminiscere (in R. Bibl. Stockh. servata.) qua ei imperat, ut sibi Stockhölmiæ obsidione liberaturo, veniat auxilio. Anno autem jam 1501 eum arcem Aboënsē (*Johannis* nomine) tenuisse, novimus. Vid. *Registr. Eccles. Ab.* *Fol. 216.*

tur) ipsi potirentur (721): qua re commemoranda Auctor noster, *Frillii* amicus, hujus fidem atque diligentiam vindicare studuit. *Danis* autem atque Regi *Jobanni* infensiolem simul fuisse, probra in hos mox subjuneta factis testantur; quæ ex recenti dolore spoliata ab his & crudeliter vastata urbis Aboensis (de qua re in vita Episcopi *Jobannis IV* dicitur) inprimis profecta esse, facile credas?

Cum *Rusis* autem inducias his temporibus factas esse, exemplum literarum hoc super negotio confectarum, (quod in R. Archivo Antiquitatum, haud ita pridem asservabatur, sed cujus legendi opportunitas nobis hactenus non contigit) testatur, hujusmodi rubro, ut ex indice monumentorum egregiæ hujus collectionis (jam inter R. Bibliothecam Stockholmensis, Archivum Regni & R. Acad. Literar. Humanior. Hist. & Antiquitatum partita, didicimus) ornatum: *Copia Literarum confectarum super pace & treugis factis inter regnum Svecie & Ruthenos, duraturis per XX. annos, ab a. D:ni MD quarto.* Harum induciarum nullam omnino Historici nostri, horum temporum, faciunt mentionem, nec facile credas, easdem esse

(721) Nempe pecuniam illam ad Regem pertinuisse credas? De qua tamen circumstantia, totaque adeo re, utrum quid lucis ipsæ literæ quibus *Frillius*, cum militibus suis in fidem receptus fuit, exhibeant, dicere non possumus, utpote qui illarum exemplum videndi opportunitate hactenus caruimus.

(722) Easdem tamen (quas *Messenius* l. c. dicit Proregem per *Antonium Turonis*, quem Nobil. *DALIN* vocat *Tønnes Ericson Tott*? in *Rusiam* expeditum, fuisse elicitas, ac deinde *Stockholmia* constitutas, ænnifi ad XXX annos pactas fuisse, male narrat *CELSIUS* (*K. Gustaf*

esse quas commemorat OLAUS PETRI (Chr. ad a. 1510) & post eum MESSENIUS (*Scand. T. IV. p. 69*) & V. DALIN l. c. C. XIX. §. 7. p. 867.) fuisse a. 1510 a *Svantone Sture*, Regni administro, cum Russis ad LX annos factas (722)? In quam rem ulterius inquirendum est.

Ad conditionem Finlandiæ, qualis hoc esset tempore, et Episcopi nostri de Diœcesi sua curam illustrandam, egregie pertinent Literæ Senatus Regni de augendo in Fennia numero Templorum & Ecclesiarum, illo monente ac flagitante Stockholmiæ a. 1504, in crastino b. Calixti (d. 14 Oct.) datæ: quare illarum exemplum ex Registro Eccles. Ab. (Fol. 258) describendum atque Foliis Hebdom. Aboënsibus a. 1789. (*Åbo Nya Tidningar*) N:o 42. p. 337 sqq. inferendum curavimus. Unde discere licet, parœcias, maxime in Savolaxia & Carelia, 12 aut 13 centenis constitisse Rusticis (colonis f. prædiorum possessoribus vel cultoribus), quorum quidam 15 aut etiam pluribus milliaribus a Templo suo essent remoti, ac ob viæ longioris, partim terrestris partim aquatici, impedimenta, raro cultui adesse possent Divino publico, aliqui vix semel tertio aut quarto quovis anno, aliqui nunquam: quare religionis ignari Christianæ, Lapponum ac ethnicorum instar viverent, nec ecclesiæ Sacramentis uti possent.

v*) Quasi (h. e. fere) annis VII Episcopum nostrum gestasse pedum Episcopale, accurate dici nequit; cum circa

I: s Historia, I Del. p. 231. Ed. 2.): nescio quibus nixus testimoniis? Rusforum monumenta de his inducis plane silent; teste MÜLLERO l. c. pag. 503.

circa initium a. 1500 electus, versus finem a. 1506 (in profesto S. Michaelis, h. e. d. 28 Sept.) obierit, adeoque nonnisi VI annos cum dimidio Ecclesiam rexerit Finlandensem: sed in talibus summa accuratio non spectatur. Die S. Simeonis (18 Febr.) literis sigillum suum appendisse adhuc reperitur (inter Monum. Cœnobii Nådend. servatis), ejusdem anni, quo, in medio mensis Augusti, Olandiam h. e. Alandiam, Åland (723) visitaturus, apoplexia correptus fuit.

vvv). Ante *summum altare* Sacelli omnium Sanctorum cum noster fuisse (juxta antecessorem suum Ep. *Magnum* III) sepultus dicatur; etiam hoc conjecturam nostram confirmat de pluribus Sacelli hujus altaribus: cfr. supra p. 624 sq. Ac si de aliis Templi Cathedralis Sacellis idem valuisse putemus; facile difficultas solvi poterit, de XII altaribus in Ecclesia Aboënsi uno eodemque die ab Episcopo *Conrado* consecratis: licet quod de unico altari (Corporis Christi) per totam Diœcesim ante illud tenapus consecrato additur, æque nobis adhuc maneat obscurum.

JOHANNES IV.

Hic ex qua familia ortus fuerit, omnino nos latet; nec sigillum suum videndi nobis facultas contigit. Ex verbis tamen Auctoris nostri fere colligas, humiliori fuisse
 N n n n loco

(723) Male MESSENIUS (*Chron. Episc. in vita nostri*) ac post eum WEXIONIUS (*Descr. Sueciæ* L. X, C. XI, n. 21); SPegel (*Bisk. Chron.* p. 398) alique, legunt; *Oelandiam*, quæ ad Diœcesim Aboënsis nec pertinuit unquam, nec pertinere potuit.

loco (in parœcia *Pargas*) natum (724)? Eruditionis imprimis fama, utpote qui *Magistri* titulum Parisiis reportaverit, viam ad Episcopalem dignitatem sibi munisse, verisimile est. *Archipresbyterum* Ecclesiæ Aboënsis antea fuisse, Auctor prodit: in qua voce interpretanda Historici nostri non consentiunt. *Decanum* interpretatur Nobil. NETTELBLADT (*Schwed. Biblioth. III Stück, §. XXI, p. 25.*): *Præpositum*, antequam Cathedræ Episcopali admoveretur, per VII annos fuisse, ac *Laurentio Suuripää* in utroque munere successisse, narrat RHYZELIUS (*Episcoposc. in vita nostri p. 346*); quod unde hauserit, nescimus (725).

x*) Electum fuisse Episcopum a. 1506 in *Proffesto S. Francisci* (d. 3 Oct.), Auctor testatur; RHYZELIUM igitur l. c. annum 1507 habentem, merito erroris arguit Nob. UGGLA l. l. (Rättelser uti III Afdeln. til pag. 72), provocans ad literas Senatus Regni d. 3 Sept. a. 1507 datas, in quibus *Johannes* noster *Electus Aboënsis* jam vocatur. Qui error inde natus fuit, quod antecessorem suum *Laurentium* anno demum 1507 mortuum fuisse existimaret, verba Auctoris nostri de tempore Episcopatus *Laurentii* male explicans; cf. supra p. 644 sq.

xxx)

(724) Non ad alia quam ecclesiastica munera (alicujus quidem momenti), homines plebejos illis temporibus potuisse ascendere, notum est. Facilius autem fuit civibus urbicis, imprimis Mercatoribus (quorum magna pars erant Germani), cum quibus jam tum familias nostras Nobiles connubiorum juribus non raro fuisse conjunctas monumenta docent, harum coetui aggregari.

(725) Etiam *Archidiaconum* aliquis possit interpretari? Si literæ (inter Monasterii Nädend. illas servatæ) quibus a. 1448 (1498?) Sigilla sua appendisse dicuntur Episc. *Magnus, Henricus Bitz in Nyuds*, Eques *Auratus*, & *M. Paulus Archipresbyter*, significant eundem qui a. 1512 vocatur *Erchediekn*? ibid.

xxx). Cum de Arce Episcopali Kuusto a nostro (*die Birgittæ*, d. 7 Oct) recepta loquens, Auctor non sine indignatione addit, coactum illum tamen fuisse, CC marcas monetæ Svecicæ *familiaribus* in illa arce existentibus numerare, priusquam arcem de manibus eorum extrahere posset; recentiores scriptores hos *familiares* interpretari videas *cognatos* atque *Hæredes antecessoris* sui: cujus interpretationis Auctor MESSENIUS fuisse videtur (726). *Familiares* autem Episcopi vocabantur quibus ille stipendium dedit (Hans tjænaræ och löntagare); atque hoc loco milites Episcopales, qui in dicta arce in præsidio erant (Stotts Besättninge): qui seditiosa licentia, nonnisi accepta prius pecunia definita, ei arcem tradebant & homagium præstabant. Cfr. supra p. 273.

Consecratum Upsaliæ sequenti demum anno (1507) *die Conceptionis Mariæ* (8 Dec.), fuisse, Auctor docet. Nempe confirmationem electionis suæ interim a Pontifice Romano sibi comparare necesse habuit: cui præstiti ab eo homagii formulam cum nacti simus eam subungere placet (727). N n n n 2 Mor-

(726) Vocabulo *familiaribus*, ab Auctore nostro adhibito, addidit modo in *Chronico Episc.* vocem *Antecessoris*. *Scand.* T. X. pag. 23 de Episcopo nostro scribit: „1508 (male!) *is non prius castro potitur Knuustensi* (ita perpetuo in exemplo impresso nomen illud corumpitur, pro „*Knuustensi*) quam *hæredibus* numerasset antecessoris, CC Svecicæ monetæ marcas.“ Quam eandem assertionem in *Chron. Rhythm. Finl.* (p. 43.), poetica scil. licentia, ita exornat, ut fere credas litem cum iis actam ad Judices detulisse, canens: „Men Bisp Johan har en tråta Med måster Månfes (lege *Larses*) til råtta Fränder går, och dem af sin arck „(sua ex arca!) Mätte gifva tuhundrade marck.“ Unde SPÆGEL atque RHYZELIUS suum deinde habuerunt sin företrådares fränder.

(727). „Ego Johannes Electus Aboënsis, ab hac hora in antea fidelis & obediens ero beato Petro & sanctæ Apostolicæ Romanæ Eccle-

Mortuum esse per suffocationem, cum glutisset frustum

„clesiæ, a Domino nostro Domino *Julio* Papa secundo, suisque succes-
 „soribus canonicè intrantibus. Non ero in consilio aut consensu vel fa-
 „cto, ut vitam perdant aut membrum, seu capiantur, aut in eos vio-
 „lenter manus quomodolibet ingerantur, vel injuriæ aliquæ inferantur,
 „quovis quæsito colore. Consilium vero quod mihi credituri sint per se
 „aut Nuntium seu literas, ad eorum damnum me sciente nemini pand-
 „dam: *Papatum Romanum & regalia sancti Petri adjutor eis ero ad retinendum & defendendum, contra omnem hominem.* Legatum Apostoli-
 „cæ sedis in eundo & redeundo honorifice tractabo & in suis necessita-
 „tibus adjuvabo. Jura, honores, privilegia & auctoritatem Romanæ Ec-
 „clesiæ, Domini nostri Papæ & successorum prædictorum, conservare,
 „defendere, augere & promovere curabo: nec ero in consilio, facto seu
 „tractatu in quibus ipsum Dominum nostrum, vel eandem Romanam
 „Ecclesiam aliqua sinistra vel præjudicialia personarum, juris, honoris,
 „status & potestatis eorum machinantur; & si talia a quibuscunque pro-
 „curari novero vel tractari, impediam hoc pro posse, & quantocius pot-
 „ero commode, significabo eidem Domino nostro, vel alteri per quem
 „ad ipsius notitiam pervenire possit. Regulas sanctorum Patrum, decreta,
 „ordinationes, sententiâs, dispositiones, promissiones & mandata Apo-
 „stolica, totis viribus observabo, & faciam ab aliis observari. Hæreti-
 „cos, Schismaticos & rebelles Domino nostro & successoribus prædictis,
 „pro posse persequar & impugnabo. Vocatus ad Synodum veniam, ni-
 „si præpeditus fuero canonica præpeditio. Apostolorum limina, Ro-
 „mana Curia existente citra, singulis annis, ultra vero montes, singulis
 „bienniis visitabo, aut per me aut per meum nuntium, nisi Apostolica
 „absolvar licentia. Possessiones vero ad mensam meam pertinentes non
 „vendam, neque donabo, neque impignerabo, neque de novo infeuda-
 „bo, neque alio modo alienabo, etjam cum consensu Capituli Ecclesiæ
 „meæ, inconsulto Romano Pontifice. Sic me Deus adjuvet & hæc san-
 „cta Dei Evangelia! Datum Upsaliæ ipso die consecrationis meæ, Do-
 „minica secunda Adventus, Anno Domini Millesimo quingentesimo se-
 „ptimo, meo sub sigillo.“ Servantur in Bibliotheca Reg. Stockholmen-
 „si; apographon autem, unde exscripsimus, inter monumenta Reg. Acad.
 „Litt. Human. Hist. & Antiquit. Sategisse Pontifices Romanos, non de

**rum cibi (carnis?) nimis magnum, nec manducando
fatis comminutum atque mollitum, Auctor dicit (728).**

De hostili doloſaque Danorum invaſione ac ſævitia, paſſim Hiſtorici noſtri commemorant. Sic OLAUS PETRI (*Chron.* ad hunc annum) ſcribit; „A. 1509 ſkinnade Konung *Hanſes* folk Åbo Stadh, och brände honom opp.“ MESSENIUS (*Scand. T. X. p. 23*) „1509. Quando *Johannes*, Daniæ Rex, Finlandiæ ſimiliter ſubjugandæ invigilat, & ſpe fruſtratus, flammæ oppido ſubdit Aboënſi.“ (729). Nemo autem hanc irruptionem vel adeo accurate, ac Auctor noſter, deſcribit, vel ducem prædatoriæ hujus

N n n n 3

ma-

Paſtore ovibus Chriſti præficiendo, ſed de ſuæ dominationis admini- culis & miniſtris conſtituendis, ſibi que omnes Reip. Chriſtianæ Præſe- ctos obſequio devoto & fide cæca devinciendo, vel hæc Jurisjurandæ formula apertiffime demonſtrat.

(728). Minus igitur accurate Nob. UGGLA l. c. N:o 684 ſcribit: „Död på en *Viſitation*“ (Auctor noſter poſt reditum, in arce Kuuſto eveniſſe, aperte docet), i Carelen *af et ben*, ſom under en måltid „faſtnat honom i halſen, d. 9 Julii 1510.“ Auctor noſter dicit *bolo* ſuo; quod recte vertunt MESSENIUS (*Chron. Finl. Rhythm. p. 43*, SPEGEL & RHYZELIUS l. l. c. c. ſin bete. Male autem hic diem 9 Julii habet, qui Junii fuit (dies *Primi & Feliciani*).

(729). SPEGEL & RHYZELIUS l. l. c. c. Verba Auctoris, *civibus potio- ribus interfectis* - - - *ducendo ſecum cives complures captivos uſque ad Haſſ- xiam*, mire vertunt: *iſjellſogo thet fattiga (gemena) folket, och bortförde the förnåmare*. MESSENIUS T. IV *Scandiæ*, ut et Nob. DALIN, hujus expeditionis non meminerunt; niſi hic eam intellexerit, l. c. pag. 867 ſcribens, *Severinum Norby* a. 1510 Aboam incendiſſe, Alandiam vaſtaſſe, atque Caſtelholmia capta, *Stenonem Turonis* cum uxore ſua captivos ab- ſuxiſſe?

manus nominat, quem *Ottonem Ruuth* noster appellat (730). De *Ottone Rud*, quem fortem, callidum, rei militaris peritum, ac R. *Johanni* admodum carum fuisse, docet HUIR-FELD (*Danm. Rigis Krönicke*, ad a. 1502, p. 1046 sq. cfr. v. DALIN l. c. p. 851), nescio an cogitare liceat? Humanitatis certe aut magnanimitatis laudem, hoc facto, bestia illa, quisquis fuit, haud meruit.

yyy) Sine dubio hæc calamitas Historiæ etjam Patriæ exitiabilis fuit, monumentisque multis, rebus antiquioris ævi lucem allaturis, interitum attulit?

zzz) Condonanda est acerbitas atque vehementia hujus querelæ dolori auctoris antiqui, quem hæc recenti adhuc vulnere & pungente scripsisse, apparet; meritoque detestandum est consilium Regis *Johannis*, qui ut sceptrò potiretur Svecico, officii oblitus cum hoc honore conjuncti (ut civium salutem tueretur & promoveret), non modo Russos in miseros immisit Finnonos, ab his barbaris inhumana sævitia afflictatos, sed etjam a Danis suis flamma ferroque provincias urbesque regni Svecici crudeliter vastari jussit: quæ sane artes ad amorem, fidem, venerationemque civium comparandas, sine quibus vis regni neque tuta, neque firma est, parum pertinebant!

a). Quod supra jam monuimus (Præf. nostræ p. 5 sq. & Not. g. p. 139. cfr. Auctoris Præf. pag. 9 sq.) ex his
Fuuste-

(730) Auctoꝛ dicit *Quidam Prædo* (ex facto juo eum describens); alii tamen Codices habent vel *prætensus* (quasi illud nomen pirata hicce falso sibi arrogasset)? vel *præfessus* (non sine tautologiæ culpa?),

Juusteni verbis manifestum fit; nempe eum antiquiores Episcoporum Finlandensium Catalogos, ab aliis confectos, partim fideliter descriptos edidisse, partim in unum fudisse, ac nonnisi recentioris temporis eventus ipsum, a vita Episcopi *Arvidi* incipiendo, literis primum consignasse.

A R V I D U S.

a*) *Laucko*, ubi nostrum fuisse natum, Auctor pro-
dit, prædium est, ad familiam nobilem *Kurckianam* adhuc
pertinens, in parocchia Satacundiæ *Wesilax* situm. Antiquio-
ris gentis Kurckia, e qua sc. ortus fuit, igitur arma quo-
que gentilitia gessit; quæ æri incisa postea adjungemus.
Neque patris sui neque matris nomen certum prodere va-
lemus (731); arcta vero cognatione Nobilem Matronam
Luciam Olavi (conjugem *Henrici Clamsjon*, Legiferi, de
qui-

(734) *Nicolai Kurck*, Equitis, monumenta vetera meminerunt (vid.
Fol. Hebd. Ab. a. 1785 App. p. 191, & a. 1799 N:o 7), quem inter
Regni Senatores (a. 1413) recenset Nob. UGGLA l. c. N:o 415. Etiam
Jacobi Kurck (vel *Korke*, utroque enim modo nomen olim scribebatur)
Senioris mentio fit circa annum 1373 (*Registr. Eccles. Ab.* Fol. 66), &
junioris anno 1435 (supra pag. 453 not. 401.) nec non *Nicolai (Cla-
wes) Korke*, ad quem, Arcis Aboënsis tum præfectum, (*Slotts-Fogde*)
literæ exstant *Erici Axelii Tott*, a. 1457 datæ, quibus ei mandavit, ut
earum exhibitori *Christierno Benedicti (Oxenstierna)*, Equiti aurato, arcem
mox traderet (in *Bibl. Reg. Stockh.*). Sed ut illi Episcopum nostrum
gignere, per temporum rationes non potuerunt; ita nec ulla adsunt ar-
gumenta, quæ horum alterutrum illius fuisse patrem demonstrent. Ve-
tus quidem Genealogia familiæ Kurckianæ, cujus exemplum nobis ad
manus est, Episcopum filium fuisse *Joachimi* (vel *Jeppe?* quod no-
men alii *Jacobum* interpretantur) *Kurck*, & nepotem *Nicolai* Equitis,
astendit, duce usus MESSENIO (*Theat. Nobilit. Svec.* p. 58), qui uxore

quibus supra p. 383 sq.) contigisse, novimus (732). Literis ad exterarum Academiarum operam navasse, nomenque *Magistri* inde reportasse, vetera monumenta docent (733). Reducem Collegio Canoniorum Aboensium adscriptum fuisse

rem ejusdem *Jacobi Kærck junioris* fuisse, filiam *Nicolai (Claws) Lydicks-son* ac sororem *Henrici Claws-son* dicit, nomine *Catharinam*: sed an hæc satis firmo nitantur fundamento, non dixerim? (Cfr. supra p. 453 & 481 not. 448). Certum vero est, nostrum Episcopum inter hæredes fuisse *Luciæ Olavi*, viduæ *Henrici Claws-son*; de qua re mox.

(732) Inter monumenta hujus ævi, in R. Bibl. Stockh. servata, Literæ reperiuntur (a. 1490 datæ) quibus *Ridkil l. Roskil (l. Rotger) Olavi & Martinus Johannis, Armigeri*, testantur, se a *Lucia Olavi*, vidua *Henrici Claws-son*, recepisse omnia quæ ad se hæreditario jure pervenire possent ab ipsorum parentibus ac ipsa. Item aliæ, quibus *Anna Willmari (an Waldemari?)* testatur se recepisse eas 42 marcas quæ ab eadem *Lucia*, sorore ac cognata sua, pro sororia sua parte (sin sysserdel), ut ejus hæres, expectare posset. Item aliæ quibus *Ingeburgis Magni (Fleming, Hartichini Legiferi vidua?) & Henricus Nicolai* juri suo hæreditatis in ejusdem *Luciæ* bona, renunciant: quibus similes a *Martha (Mæretha) & Catharina Nicolai*, ac aliæ a *M. Arvido Kærck*, datæ reperiuntur. Tandem aliis testantur eadem *Ingeburgis Magni, Hartichini Legiferi vidua, & Helena (Elin) vidua Hermannii Fleming*, cum filio suo *Magno Hermannii*, dictum *Hermannum* ante mortem suam omni juri suo hæreditario in bona *Luciæ* laudatæ sponte renuntiasse. Ex quibus simul patet, hanc jure cognationis proximo Flemingianam familiam attigisse. (Omnes a. 1490 datæ sunt).

(733) In laudatis nuper literis, ab Hæredibus *Luciæ Olavi* datis, quarum plerisque noster sigillum suum appendit, vocatur *Magister Arvid Kærck, Canik och Kyrkoherde i Åbo*: unde, quod non nisi per conjecturam elicit Rev. RHYZELIUS (*Episcopus* in vita nostri), extra dubium ponitur; ac simul edocemur, quod supra (p. 603, not. 655) his ipsis nondum cognitis literis scripsimus, *Magistri* titulo ornatum nosmet *Arvidum* nostrum non reperisse, hinc esse emendandum.

fuisse, ac primo *Curatum* urbis (734), deinde *Decanum* (ut Auctor noster docet) Ecclesiæ Aboënsis, constitutum.

Aut absentem (in Italia versantem) electum fuisse, aut quod verisimilius videtur, post electionem suam (a. 1510, sine dubio mox post Episc. *Johannis* obitum, factam) in Italiam profectum (multorum utique antecessorum suorum exemplo; vid. supra p. 390 sq. 426, 534, 548,) confirmationem Electionis suæ ibi a Pontifice Romano comparasse, subscriptio docet literarum suarum quibus homagium Papæ præstitit, *Ravennæ* d. 17 Martii a. 1510 datarum (735). Post reditum, *Strengnesiæ* insequente

O o o o

(734) Cfr. Litteræ in Nota proxime præcedente (733) laudatæ: Quibus addere licet literas *Jucix Olavi* (quarum autographon in Bibliotheca nostra Acad. servatur), quibus, nominatis supra hæredibus suis *Rotgero Olavi & Martino Johannis* prædicia quædam tribuit, quibusque sigillum suum appendit etiam *Mesther Aruidh Kurke, Kanik i Abo.* Datæ sunt *Nadendal aarom epter Gudz byrdh Tusandh fyre hundradh* --- (cætera adjicere scriptor oblitus fuit: annus sine dubio significari debuit 1490)!

(735) Ipsæ hæc literæ illis plane similes sunt, quibus Episcopum *Johannem* fidem suam Pontifici Romano mancipasse, supra (p. 647 sq. Not. 727) docuimus; nisi quod noster hoc modo iis subscripsisse reperitur: "Datum *Ravennæ* anno incarnationis Dominicæ millesimo quingentesimo decimo, sexto, decimo Kalendar, Aprilis, Pontificatus" (hic exciderunt vitio descriptoris, verba "sanctissimi Patris ac Domini nostri, Domini *Julii*, Papæ II) "anno octavo." Ac postea adjecta hæc leguntur (quæ repetitam fuisse ipso die consecrationis hanc homagii formulam, proderè videntur?): "Datum *Sirengenes* anno D:ni MDXI in crastino b. *Francisci* confessoris, meo sub Sigillo præsentibus appenso". Cum autem in Codice vetusto, qui prædicia recenset ad *Iwarum Flemingh*, (de quo infra) Dominum in *Sundholm* olim pertinentia (*Herr Iwar Fleminghs Fordebek*, inter monumenta prædii *Sundholmensis*, prope Neostadium, siti, adhuc servato) legitur: "A:o 1512 Løgerdaghen

quente proxime anno, d. 5 Octobris, ab Archiepiscopo Upsalensi (*Jacobo Ulphonis*) consecratum fuisse, reperimus (736).

Satis mira est Auctoris nostri confessio atque excusatio, se *vitam* hujus Episcopi (Antecessoris sui, 40 annis ante se ad sedem Aboënsis translatum, mortui!) *velut minus sibi cognitam, præterire*; cum acta Episcopatus sui in Archivo Ecclesiæ Aboënsis multa sine dubio adhuc superesent (quæ postea perierunt), nec memoria sua adhuc mentibus hominum excidisse poterat!

Hujus Episcopi tempore, a. 1514, *Actum Inscrinationis b. Hemmingi* (qua de re supra egimus p. 337 sqq) quem vehementer celebrat MESSENIUS (737), contigisse, jam antea monuimus.

Rusfos Finlandiam, Danis instigantibus, crebris irruptionibus rursus infestasse, Historici nostri docent. Anno vero
1516

„näst epter S. Birgitte dag (d. 9 Oct.) tå fatt erlige Herre Herr Electus på min Herres vägnar Herr Sten Stures för rätta hem til Dirich Hansons, i årlige måns närvaro Nils Eskilsfons, Clauus Henrikson, Knut Erichson, Henrik Stensson, Borgmestare och Råd” &c. intelligi celebrem illum *Electum Lincopensem, Hemmingum Gadd*, existimamus. Nam de nostro *Arvido* capi nullo modo potest.

(736) Quo tempore Archiepiscopo Upsalensi literas, obsequium fidemque suam illi obligantes, tradidit, similes iis quas Episcopum *Laurentium* eidem dedisse, supra (p. 640 not. 717) docuimus. Literis autem *Arvidi* nostri subscriptum legitur: „Strengenes anno D:ni MDXI, die” (craftino?) b. *Francisci* confessoris.” Reperiuntur in Bibliotheca Regia Stockholmensi.

(737) *Scand. T. X p. 23; T. IV p. 52 & 55; Chron. Finland. Rhythm. p. 4ⁱ sq.*

1516 eos, finitimas regiones (factis nuper induciis fractis) vexasse, si MESSENIO credimus (738); quomodo legationem anno proxime præcedenti (1515) ad inducias renovandas a Prorege *Stenone Sture* ad Russos expeditam, feliciter hæc mala avertisse, cum Nobil. V. DALIN (739) contendere poterimus?

Inter Senatores qui partibus Proregi *Stenoni* adversis favebant, nostrum etiam Episcopum recenset Nob. V. DALIN (740); sed postea saltem, a Danicis consiliis alienum atque Proregi ejusque Conjugi fidum fuisse, reperimus (741). Lanienam vero Stockholmensem cum aliis

O o o o 2

Fennicæ

(738) *Scand. T. X p. 23; Chron. Rhythm. Finl. p. 44.*

(739) L. c. C. XX §. II p. 877. Inducias LX annorum, per *Ericum Thuronis (Bielke)* & *M. Paulum* Archidiaconum Aboënses (de quo infra) in Russiam ablegatos, confirmatas, atque sic consiliis Danorum (Russos perpetuo in nostros incitantium) hostilibus obicem fuisse feliciter positum, docet. MESSENIUS de hac re nihil. An cum priori illa legatione ac induciarum harum confirmatione, tempore *Svantonis Sture* facta, eandem putavit?

(740) Quia scilicet, cum aliis quibusdam ad fœdus accessit, quod plerique Senatores Regni de Recessu Malmogiensi d. S. Georgii a. 1511 facto, observando & tuendo inierant: vid. HADORPHII *Append. ad Chron. Rhythm. p. 427.* Quæ forte ratio firmissima non est?

(741) Non modo subscripsit Decreto de arce *Ståkenski* demolienda, atque Archiepiscopo *Gustavo Trolle* a muneris sui administratione suspendendo (UGGLA l. c. N:o 699); sed etiam Capitulationi Stockholmensi (a. 1520 cum tyranno inita), a *Christina* Sturii vidua inclusa fuerat, ut ei fidus atque amicus (V. DALIN l. c. §. 23 p. 906), utpote qui & patriæ bene cupiit & *Christinæ* rebus adjuvandis in Finlandia operam præstitit: quare ipse Nob. V. DALIN alio loco eum vocat *en god Svensk och Christinas vänn, som var hennes bistånd i Finland.* Quamadmodum idem postea *Gustavo Erici*, liberatori patriæ,

Fennix proceribus cautus effugit (742); nec postea a tyranni satellitibus, qui multorum hic optimatum, nec non reliquorum civium sanguinem passim effundebant (743), ad cædem-

ad Finlandiam tyranno eripiendam, auxilium lubens præstitit. Testatur nempe TEGEL (*K. Gustafs Hist.* P. I p. 33) cum ad Arcem Aboënsē occupandam Nicolaus Arvidi missus a. 1521 cum exercitu fuisset, ad arcis hujus obsidionem Episcopum nostrum insignem illi opem exhibuisse ("til huiiken bestalningh Biskop Arffued i Åbo var Niels „Arffuedson mycket förforderligh, och undfattede honom *Bysfor, Lodh, „Krut och Hoffmån*").

(742) Qui nempe a tyranno Stockholmiam vocati, sese illi credere tutum non putabant; adeoque domi manebant. Literas, quibus illos allicere in laqueos suos tentavit, inserendas curavimus *Foliis Hebd. Aboënsibus* a. 1796 N.º 30; quibus nominatim invitavit Episcopum Arvidum, Aconem Georgii (*Åke Jörgenson, Tott*) Præfectum Arcis Tavastburgensis, Antonium Erici (*Pönnes Erichson, Tott*) Præfectum Raseburgensem, Nicolaum (*Claudium?*) Henrici (*Clawes Hendrichson, Horn*), Legiferum Fennix Australis, Henricum Stenonis Legiferum Fennix Borealis, & Canutum Erici (*Knut Erichson*, Kurck, qui in literis eodem anno datis vocatur *Legifer Satacundiæ*, *Lagman i Sategunda Laglagu*, ac sine dubio, loco *Henrici Stenonis* jus in hac provincia dicebat?), ut consiliis suis ei ad salutem publicam tendendam adjuvaturi præsto forent!

(743) Nonnullas tyrannicæ hujus crudelitatis victimas recenset Auctor noster; docens, *Christierni* jussu, Aconem Georgii d. 27 Novembris Tavastburgi (non Aboæ, ut habet Nob. UGGLA l. c. N:º 691), Nicolaum Eskilli & Hemmingum Gadd, ante castrum Raseborg (non illum Aboæ, neque hunc in castro Raseborg, ut habet Nob. UGGLA l. c. N:º 677 & 674, aut *Gaddium Tavastburgi*, quod asserit TEGEL l. c. p. 35, & post eum V. DALIN T. III Vol. I p. 56 not. q.) d. 16 Decembris (non 11, factum enim fuit *Dominica 3 Adventus*), fuisse decollatos, quod fatum eo tempore cum aliis *Sveciæ Heroebus*, *Gaddium sub Rasborgo* subiisse, MESSENIUS narrat (*Scand. T. IV p. 89*). Accesserunt a. 1522 in Januario, ex novo tyranni jussu, in Arce Aboënsi capite truncati, Antonius Erici (Tott) & Henricus Stenonis (*Renhus-*

caedem rapi potuit (744).

(b) Cum interim illustris heros *Gustavus Ericæ* (*Wase*), pro oppressa liberanda patria, arma feliciter cepisset, atque celeriter magna regni parte recepta, ad Finlandiam quoque sævitiae tyranni eripiendam strenuos aliquot fidosque sibi viros cum copiis huc misisset (745), sique, licet arces expugnare non valerent (746), partim tamen

O o o o 3

vud); *Stigson* apud Nob. V. DALIN T. II C. 20 §. 28 p. 916, erratum esse puto typographicum? (cfr. idem T. III l. c.); præter plures alios, omnis ordinis homines, a digno sævitiae tyrannicæ ministro *Thoma*, illius arcis Præfecto, variis modis trucidatos. Vid. TEGEL l. c. p. 34 sq. It. p. 33.

(744) Sine dubio procul a tyrannorum potestate, intra arcem *Kuustoensem*, vel aliis locis tutis, cum viris quibusdam aliis patriæ amicis, versabatur?

(745) Mox post comitia *Wadstenensia* a. 1521 in Augusto celebrata. Misisse autem has copias mense Septembri, iisque præfecisse *Nicolaum Arvidi*, ac proxime post enim *Henricum Johannis* (*Hendrich Jönson* till Haga i Åland) narrat TEGEL l. c. p. 31; iis sese adiunxisse multos Fennos & nobiles & plebejos, tyranno infestos, ac inter hos præcipue *Nicolaum Grabbe* (de quo infra). MESSENIUS non tam copias fuisse ex Svecia transmissas, quam viros quosdam idoneos, auctores ac duces Fennis ad jugum tyranni exequendum futuros, significare videtur, scribens: "strenuos aliquot eo viros ablegat (*Gustavus*) ut indigenis convocatis, propugnacula regionis expugnent." (Secund. T. V p. 5). Quem verius rem expressisse putamus: quod difficile *Gustavo* fuit, in illo rerum statu, quæ ad exercitum in Finlandiam trajiciendum requirebantur conquirere & comparare?

(746) Quas valido præsidio, imprimis militum peregrinorum, tyrannus firmaverat. Notum enim est, anno jam 1520 arces *Aboensem*, *Raseburgensem* & *Viburgensem*, per copias quas famosus ille *Hemmingus Gadd*, tyranni assecla factus, in Finlandiam adduxerat,

tamen has circumingerent, partim alio modo hostibus negotium facescerent 747; Præfectus Classi Danicæ *Severinus Norby* illos depellendos, suisque auxilia ferenda esse necessarium duxit. Quare cum classe atque copiis Aboam veniens, urbem

sine magno labore, in consternatione illa generali quæ mortem *Sturii* & Svecorum alias calamitates sequebatur, fuisse occupatas. Neque *Tavastburgum* diu resistisse credas; quod ex (per fide violato illo) pacto dedicationis Stockholmensis, *Sturii* viduæ, una cum sua atque Kumoënsi ditione, concessum erat (HADORPH. l. c. 446 sqq.). Literæ tyranni (datæ Stock. die S. Martini, II Nov. 1520) ad *Peirum Huid* & reliquos duces præsidii Tavastburgensis, qui *Christinæ* nomine arcem tenebant, habentur apud LUITFELDIUM l. c. p. 1162, quibus iis mandat, ut cum Illa ceterique crimine manifestæ hæreseos essent, secundum leges Sveciæ, damnati, arcem literarum exhibitori *Johanni Matthiæ* (*Jens Matzson*) confestim traderent. De *Thoma* arcis Aboënsis, & *Rolfone Matthiæ* (*Roloff Matsson*) Viburgensis Præfectis, infra commemorabitur. — Obsidionem arcis Aboënsis à *Nicolao Arvidi* susceptam, feliciter non cessisse, passim Historici nostri docent (vid. TEGEL l. c. p. 36; & V. DALIN T. III C. 2 §. 3 p. 56, qui ducem illum vocat *Nils Westgöthe*, & p. 52 not. (f) fratrem fuisse *Arvidi Gustavi*, *Arvid Gustafsson*, celebris inter *Gustavianos* imperatoris, male addit); quam (d. 25 Nov. inceptam) cum a *Severino Norby* vere sequente coactus esset solvere, ille cum reliquis ducibus copiarum Fennicarum, in provincias interiores recedere necesse habuit, ac spei arcium expugnandarum interim renuntiare. Cfr. TEGEL l. c. hoc tempore, præter mentem quidem *Nicolai*, non tamen sine ejus culpa, urbs Aboënsis incensa fuit (qua de re idem TEGEL ibid.); unde vetus annotatio, in *Actis Palmshöld*. N:o XIV T. 59 p. 235 habet: "1523, d. 22 Maji, combusta est civitas Aboënsis per Nicolaum Arvidson!" Ubi in anni tamen nota (1523 pro 1522) errorem inesse, apparet.

(747) Inprimis *Nicolai Grabbe* de *Grabbacka* (quem male vocat *Krabbe* til *Grabacka* V. DALIN l. c. T. III C. 2 §. 2 p. 52) callida audacia (vid. TEGEL l. c. p. 31 sq); de quo viro infra quædam addicemus.

urbem cepit atque spoliavit (748). Cujus adventu, vi & acerbitate comperta (749), Episcopus noster, merito sibi timens, fugiendi primo in Ostrobotniam, indeque porro mare transendi consilium cepit; in Svecia, ubi *Gustavus* magno jam successu vires tyranni fregerat, tutius sibi asylum quaesiturus (750). Sed infeliciter ei hoc consilium cessit. Quam enim, nave (751) e parocia *Ner-
pis*

(748) De hac ejus expeditione passim Historici nostri agunt; cfr. **TEGEL** l. c. p. 35 sq. **MESSENIUS** *Scand.* T. V p. 7. **V DALIN** l. c. §. 3 p. 56, §. 6 p. 63. Præter Aboam alia quoque loca Finlandiæ maritima fuisse hoc tempore a Danis infestata, vel annotatio docet in laudato supra (p. 653 not 735) codice Sundholmensi talis occurrens: "1522 skinnade K. Christierns folk Sundholm".

(749) Aboæ præsentem sub his turbis Episcopum nostrum hæud fuisse, præter rem ipsam, verba ostendunt Auctoris, de impetu *Severini Norby* in urbem facto eum *inaudivisse* dicentis. Non erat scilicet consultum, prope ad loca ubi duces tyranni dominabantur, accedere.

(750). Res ipsa docet, eum, cum mare trajicere constitueret, ac in Sveciam proficisci, apud *Gustavum*, cujus partibus impense adeo faverat, præsidium atque tutamen quaerere voluisse; quod etiam expresse testatur **TEGEL** l. c. p. 36. Ac magnam jam Sveciæ partem tyranno eripuerat, atque in libertatem vindicaverat, sibi que obedientem effecerat *Gustavus*; ita ut amicis suis tutæ in iis locis sedes offerrentur.

(751) *Naviculæ* (parvi admodum navigii) ibi ab eo *conscensæ*, Auctor noster meminit; qui tamen non accuratissima se præditum fuisse rei cognitione, ipse prodit, cum ex fama tantum vulgari se eandem hausisse significet (*dicitur*). Diligenter autem ac dilucide **TEGEL** (l. c.) rem enarrat, fagamque describit Episcopi, scribens: Samma tiidh (cum *Severinus Norby* „copias Fennicas, arcem Aboënsæm obsidentes, recedere coëgisset) måste „Biskop *Arffuedh* i Åbo rymma, och gaff han sigh först til *Raumo*, „ther han hadhe sitt *Skep* liggjandes, och så siöledes tådhan och til „Ulffsby. Men effrer han ther icke säker och frij bliffua kunde, och „sick altidjh tiidender, at sienderne drogbo allastådes omkringh och

pis profectus, mortem fugiebat, eam in mari, tempesta-
eum vehementia turbato invenit (752), una cum *cognatis* mul-
tis ac *familiaribus* suis (753), aliisque, ut traditur, itineris
sociis (754). Quæ ætate anni 1522 evenisse viden-
tur (755); ita ut in textu Auctoris nostri, qui annum

1521

„föchte efter honom, gaff han sigh medh många aff then Finska Adel,
„Frwer och Jungfrwer, som aff fruchtan och räddhoga flydde för
„samma Konung Christierns tyranniske påbudh skuld, til sjöfs och ach-
„tade sigh åth Sverige til Konung Gustaff. Men them kom en gräfe-
„ligh stor storm och owäder uppå, så at the alle med skep, folck och
„godz förginges och bleffue borta, utan för Öregrund i Wiggian.” (Sina *Gre-
pen?*) Quæ ex certa & accurata notitia eum scripsisse, simul apparet. Si
igitur Episcopus ex parocchia Ostrobotniæ *Nerpis* iter versus Sveciam di-
rexit, ut Auctor noster narrat) illuc, littus legendo, ex urbe Ulsby
(hodie Björneborg) prius navigaverat.

(752) Die 22 *Julii* contigisse, SPÉGEL & RHYZELIUS (l. l. c. c.
in vita nostri) dicunt: quod unde didicerint, nescio.

(753) Inter *cognatos* suos *Decauum M. Conradum* referre Auctor
videtur: *Familiares* autem, *ministros* atque *domesticos* suos significare
credas? Fortasse etiam *amicos*?

(754) Vidimus nuper TEGELIUM plures *Nobilitum Finlandensium*,
eorumque *Uxores & filias* comites ei infelicis itineris dedisse. Nec al-
liter MESSENIUS (*Scand. T. V p. 7*) multos de *Clero Proceribusque*
cum eo profectos una periisse, narrat. Si igitur in una navi omnes e-
rant, non sane admodum esse potuit exigua; ex eo sine dubio genere
quo Rustici nostri maritimi adhuc utuntur (*Svet. & Suta*)?

(755) Anno 1521 & adventum *Severini Norby*, urbisque Aboën-
sis direptionem, & fugam exitiumque Episcopi evenisse, Auctor noster
dicit? Cujus textum licet vitio laborare putaremus, tamen corrigere ausi
non sumus; non solum quod is error in optimis deprehenderetur codici-
bus (*Nettelbladiano & Academico* nostro, ejus tamen margini recentior manus
adseripit a. 1522), sed etiam apud MESSENIUM, cum in *Chronico*
Episcoporum (in vita *Arvidi*), tum *Scandiae T. X.* (p. 23); quod o-
stendit, eum quoque in *Chronico Jussteniano* annum eundem reperis-

1521 exhibet (?), vitium inesse putemus (756).

P p p p In-

se licet postea, errore deprehenso, eundem correxerit, & T. V p. 7, nec non T. XV p. 99, ad a. 1522 recte retulerit. Cæterum hunc errorem ab ipso nostro Auctore profectum haud esse, ut jam credamus, non ipsa modo res jubet (ut mox monebitur), sed etiam quod de *sexe* illis addit *annis*, quibus sedes Episcopalis (a morte *Arvidi* ad electionem *Martini*) vacaverit: cum enim hunc in *feriis trium Regum*, adeoque initio mensis Januarii (d. 6), a. 15-8 in Episcopum fuisse narret electum, per *septem fere* annos vacasse sedem, si anni jam 1521 ætate *Arvidum* perisisset credidisset, pronuntiare debuisset videtur? Adeoque textum ejus corrigendum esse, & pro 1521, scribendum 1522, nunc quidem haud dubitamus: nam eodem anno interisisset Episcopum *Arvidum*, quo urbem Aboënsis *Severinus Norby* occupavit & spoliavit, dubio vacat.

(756). Præterquam quod *TEGELIUS* (l. c.), & *MESSENIUS* re accuratius pensitata, annum 1522 habent; ipsa res idem credi jubet. Namque cum *Gustavus Erici* opus liberandæ Patriæ non ante a. 1521 inchoare potuisset, ac post *Comitia* demum *Wadstenensia*, eodem hoc anno, mense *Augusti*, celebrata (quibus *Regni Gubernator* constitutus fuit) duces copiasque in Finlandiam, ad eam liberandam arcesque ejus expugnandas, misisset, a quibus non ante mensem *Novembrem* *Arx Aboënsis* obsessione clausa fuit (cf. supra p. 657 sq. not. 745 sq.); neque Episcopus obsidentibus subsidia præbere (supra p. 655 sq. Not. 741), neque *Norby* obsessis opem adferre, neque ille tutum in *Svecia* refugium sibi promittere, aut *Severini* adventu territus illuc proficisci, ante ætatem a. 1522 potuit. Fateri tamen cogimur, ut verisimile non est, *Fennos*, ante *Comitia Wadstenensia* misisque sibi auxilia, arma contra tyrannum capere ausos fuisse; ita mirum videri debere, Episcopum nostrum inter tyranni satellites armaque tam diu potuisse salvum versari, & vim illorum effugere? Intra castrum puto *Kuusloïmse* (quod oppugnare non placuit), sese continuit? Quamquam *Antonio* quoque *Erici* & *Henrico Stenonis*, qui etiam arci Aboënsi sese credere ausi sunt, (ubi initio demum a. 1522 capite plexos constat), quique sine dubio obsequium tyranno, reliquorum civium exemplo professi, in fidem ejus (dubiam sane ac formidolosam!) recepti erant, tyranni ministros inte-

Infelici fato ita periit Episcopus *Arvidus*, qui ultimus fuit Episcoporum Finlandensium religioni Romano-Catholicae addictorum. Post cujus mortem, fere 6 annis vacasse sedem Episcopalem, Auctor monet; quo tamen tempore vicariis quibusdam curam Ecclesiae Fennicae fuisse commissam, simul significat; quorum etiam nomina prodit.

c). *Johannem* hunc Westrogothum inter Episcopos Finlandiae recenset MESSENIUS (*Seond. T. X p. 23, cf. T. p. 12*), locum illi XXXIII assignans, (licet inauguratione caruisse fateatur), & a 1522 constitutum fuisse significat; atque in *Chronico Finl. Rhythmico* laudibus, ut Lutheranorum conatibus (veterem doctrinam mutare audentibus) adversarium, ornat (757). Sed eundem Auctor noster non nisi ut *Praefectum reddituum Episcopatum* fuisse huc misum, significare videtur, ipsius vero muneris Episcopalis officia omnino non attigisse? Quare quod de *Vincentio* mox narrat (*illi, priori? adjunctum fuisse &c.*) ad eundem *Johannem* trahere possis? Quamquam etiam de *M. Erico* commode interpretari queas. Caeterum de *Johanne* illo

rim peperisse videmus. Caeterum chronologiam a MESSENIUS (vitiato Chronici exemplo decepto) primum adoptatam (*Seond. T. X p. 3*), secundum quam *Gustavum* Arces Finlandiae anno jam 1522 expugnasse statuit, falsam esse, inde etiam patet, quod hoc non ante expugnationem Arcis Stockholmensis, anno demum 1523 (mense Junio) factam, fieri potuisse, expresse docet TEGEL l. c. p. 36.

(757) "*Johan Wästgöthe* dernäst kom, På sin vigsel ej fick lof från Rom" (quasi tamen confirmationem Papae petiisset?) "*Kung Gustaf* vill ook ej dertill, Medan Bisper ej anta will Trones förändring i sit stikt; För sådant och annat mer slikt, I från det kallet affattes han, Åndock han var en tjenlig man", p. 44 sq.

illo lepidam annotationem scriptor exempli *Chronici Juusteni*, quod in Bibliotheca nostra servatur Academica, textui subjunxit; quam eo libentius adponimus, quod ad aetatem codicis aestimandam simul pertinet (758).

d) Hunc *Magistrum Ericum*, quem antea *Decanum fuisse Lincopensem* recte dicit (759) *Messenius*, a. R. *Gustavo*, *Johanni* deposito a. 1525 subrogatum, XXIV idem numerat *Episcopum Aboensem* (760). Etiam *Auctor noster* post
 P p p p 2 Jo.

(758) "Eo tempore quo ego *Michael Sweth* eram in servimine *Johannis Westgothi in Wexö* "(prædium nobile paræciæ *Kangasala*) "ab ejus ore audivi verba talia. *Tå jag var i Biscops stad, så upbar jag någre penningar aff Presterna för theras oächte barn. Som jag kom fram för Kon. Göstaf med the penningar, så sporde han hvad penningar the sculle vara? Jag sade hvarföre the voro upburne aff presterna. Svarade Konungen, Medan the penningar äre bijt kompne, så må the här wara; men här effter skal thet icke så skee, utan prester scola hafva theras äkta hustrur".* Dominum prædii illius fuisse, ibique postea habitasse putes? Sacerdotem vero fuisse, non apparet; ac reditus Episcopales collegisse, ex his etiam verbis liquet. Quid si eidem hoc negotium commissum fuit *Johanni Westgotho* (*Jöns Westgöthe til Wexö*) qui his florens temporibus ejusdem prædii Dominus audit, atque inter annos 1524 & 1531 *Præfællus Arci Aboënsi* fuit, a. 1535-1544 *Judex Territorialis superioris Satacundia*, a. autem 1545—1550 *vic riuus Legisfer Fennia Borealis*, ac fide apud R. *Gustavum* haud exigua voluit? Vid. de eo *Fol. Hebd. Ab. a.* 1793, N:o 45.

(759) *Scand. T. V p. 12* scribit: *Aboënsis in Finlandia Præsul* (?) "fuit aliquandiu post *Arvidi* mortem *Johannes Westrogothus*, & illo per *Gustavum* remoto, *M. Ericus Decanus Lincopensis* illa potitur "hoc tempore (circa a. 1523) *Cathedra*." Num alios habuit hujus asserti fontes, quam *Auctoris nostri* verba nimis libere explicata atque ornata?

(760) *Scand. T. X p. 24*: "Circa eundem (a. 1525) *Gustavus rex*,

Johannem fuisse in *Finlandiam* deputatum testatur. Unde RHYZELII narratio (l. c. VII. Bok. III. Cap. p. 343) minus accurata est, qui ita rem proponit, quasi simul *Johanni* reddituum Episcopatum administratio, & *Erico* Capituli regimen curaque Dioeceseos demandatae fuissent (761). Quum vero hunc *Electam* vocatum fuisse constet, non a Rege solo pro imperio constitutum, sed etiam Capituli suffragiis more fuisse solito designatum, inde colligas (762)?
 Circa

Johanni cathedrae candidato Abogenfis, seu dogmatis Lutherani adversario deposito, M. *Ericum* subrogat, XXIV ibi Episcopum.

(761) Adoptat ejus rationem Nob. UGGLA l. c. N:o 723, atque adhuc apertius affirmat divilam inter illos fuisse muneris Episcopalis curam.

(762). Idem significat TEGEL l. c. p. 42, scribens? "Och för-
 ,,thenskuuld skriff siehff (ipse Rex *Gustavus*) sampt medh Canic-
 ,,kerns - - Paven i Rom här om til - - - Sammaledes bleff tå medh
 ,,Påvens samtykke Mester Knut - - - aff Canickerne i Upsala postulerat
 ,,och uthwaldt til Erchiebiskop, - - - Theflijkes Mester *Erich*, som
 ,,var Decanus i Linköpingh til Biskop i Åbo." Addit CELSIUS l. c.
 p. 165, *Gustavum*, pro hoc negotio procurando & confirmatione Pontificis
 novis Episcopis comparanda, Magnum quendam Magni Romam misisse.
 Quoda. 1522 factum fuisse, levi errore uterque narrat. Cum vero Bibliotheca
 nostra Academica apographa ipsarum Epistolarum R. *Gustavi* possideat,
 (cum trium altarum, eodem circiter tempore ad Papam, *Adrianum VI*,
 ab eo misarum, quas omnes Romæ ex Arquivo Pontificis Romani descrip-
 ptas, Generosif. D: nus FREDENHEIM, Summus Edificior. Regior. Præ-
 fectus &c. benignè huc transmisit) hoc de negotio Pontifici datarum;
 illarum exemplum, multis nominibus memorabilem, adjungendum esse
 merito duximus, quod tale est: "Devota pedum oscula beatorum. Bea-
 ,,tissime Pater. Vacaverant diu ecclesie Cathedrales in terris nostris.
 ,, Tandem Prepositi & Capitula earum supplicaverant clemencie nostre,
 ,, quod pro eis quos rite & canonice elegerant, literas nostras ad Sancti-
 ,, tatem vestram dare vellemus, ut eo citius solatio Pastorum & Episco-
 ,, porum gaudere possent. Elegerant Prelati & Canonici Upsalenses,

Circa a. 1525 & 1526 Diocesi præfuisse, atque inter Re-
 gnū
 P p p p 3

post resignationem D:ni Gustavi Archiepiscopi Upsalensis, Reveren-
 dum Patrem D. Johannem Ghotum, Sanctitatis Vestre Commissarium
 & Canonicum ejusdem Ecclesie Upsalensis, in eorum Archiepiscopum
 elegerant Canonici Scarenenses post mortem Vincentii Episcopi Scaren-
 sis Magistrum Veige haralli (leg. *Magnum Haraldi*) Archidiaconum
 in Episcopum Scarensem. Similiter Strengensenses post mortem Do-
 mini Matthie Episcopi elegerunt prepositum Dominum
 Sommaz (leg. *Magnum Sommar*) in Episcopum Strengensem. Pre-
 lati etiam & Canonici Arosenses post mortem D:ni Ottoris Episcopi
 eorum postulaverant in eorum Episcopum religiosum patrem D:annu
 Petrum Magni, qui jam est provisor Domus sancte Birgide in urbe
 Roma. *Et quamvis Episcopus Aboënsis Arindus (leg. Arvidus) supe-*
riori anno (itaque 1522!) mortuus est, non tamen adhuc processit
Capitulum Aboënsis ad electionem novi Pastoris & Episcopi, propterea
quod ipsa Ecclesia Aboënsis occupata fuerat per inimicos, a quibus
eam nuper cum toto Ducatu Finlanche (leg. Finlandie) eripimus &
corone adjecimus. Grati sunt nobis & populo nobis subiecto omnes
prefati electi Episcopi, quos Sanctitati Vestre confirmandos offerimus,
supplicantes quod Sanctitas Vestra, attento periculo quod in his ma-
lis temporibus religioni ex vacantibus ecclesiis accidere possit,
quantocius confirmet, atque gratiose de solutione debitorum Camere
Apostolice cum eis agere dignetur, ex quo ecclesie jam pauperrime
sunt, & omnibus rebus penitus spoliata: & ultra hoc prefati electi sin-
gulos Episcopales census contra inimicos Ecclesiastice libertatis jam ex-
penderunt, & adhuc quotidie expendunt: qua liberalitate S:ia Sedes
Apostolica ex Nobis & Regnis nostris majora beneficia consequetur,
nosque in majus obsequium Sanctitati Vestre astringet, quam diu &
felicissime valere optamus. Ex civitate nostra Regia Stocholmensi A:o
D:ni 1523, 14 die Septembris, sub nostro sigillo.

Gustavus Dei gratia
 Svecorum & Gothorum Rex.
 De mandato Serenissimi D:ni Regi - -
 L. (Laurentius) Andree Secretarius subscripsi."

Ex quibus patet literis, Mag. *Ericum* neque a Capitulo Aboënsi
 fuisse (tum quidem adhuc) electum, neque Papæ nominatim commen-

gni quoque Senatores locum obtinuisse, extra dubium est (763). Etiam hunc consilii Regis, tributa Clero imponentis, ut & novæ doctrinæ (Lutheranæ) per Fenniam propagari cœptæ, restitisse, non improbabiliter MESSENTUS narrat, eamque ob causam fuisse a Rege beneficio privatum addit (764).

e) *Vin-*

datum. An igitur a Papa fuit ipso nominatus? Vel an literarum exhibitor in mandatis habuit, ut privatim cum Papæ proponeret Episcopum Fennicæ constituendum? Non liquet. Quod autem de expensis Cameræ Apostolicæ debitis condonandis, Rex petiit, tale fuit, ut totum negotium irritum reddere facile posset.

(763). In Actis Magistratus Urbici Stockholmensis, ab *Olavo Petri* consignatis, quæ edita habentur in Collectione præclara Reverendiss. Archiepiscopi V. TROIL, *Skrifter och Handlingar til uplysning i Svenska Kyrko och Reformations Historien*, T. II p. 269 legitur: "Feria sexta ante Birgittæ festæ för rätte epter vor nådigaste Herres befallningh (Stockholmia) Electus af Upsala, *Electus af Abo*, Messer Lorenz, Peder Hård &c offuer et skuldfordringsmal". Ut Regni Senatores hoc iudicium habuisse, recte observat Editor. — In Collectione Actorum Publicorum *Stiernmanniana*, *Riksdagars och Mötens Beslut*, T. I p. 48 sqq. literæ habentur Holmiæ a. 1526 d. 8 Aug. ad eundem *Electum Aboensem* scriptæ (nescio a quo, neque enim hoc investigavit prodiditque Editor, ut neque significavit ex quali exemplo aut ubi reperiundo descripsit &c) *de subsidio Regi a Clero*, vi Decreti Comitialis faciendi; unde discimus, Clero Dioceseos Aboensis 3000 Marcarum tributum, *juxta* Electi *moderationem* (h. e. definitionem & partitionem) pendendum, fuisse impositum, præter duas partes decimarum ejusdem ad ecclesiam quamque parochialem pertinentium (*Kyrko-tienden*; Nob. V. DALIN dicit 8 nonas partes, l. c. T. III P. I p. 144, sed cf. ib. p. 134) Regi vindicandis, & Equites bene armatos ab Episcopo pro redituum suorum magnitudine (6 equites ex 400 marcarum redditibus) præstandos.

(764). *Secund. T. X p. 24*: "Antistes, (a. 1525) decimarum ad belli usus ecclesiasticarum applicationi, per Regem mandata, & statio-

e) *Vincentium* hunc *MESSENIUS*, *Gadensem* vocat *Episcopum* (in *Partibus infidelium*?) & *Electi Erici Vicarium* (765), cæterum nobis ignotum: qui cum *Consecrationis* *Episco-*

ni militum in cænobiis, communicato cum Lincopensi consilio, ant-
 d. Æter fuit reluctatus". Unde "Circa a. 1527 M. *Ericus*, Finlandiæ
 An iste, quod per *Vicarium*, scilicet *Vincentium* *Gadensem* Episco-
 pum, suo muneri satisf. ceret, innovationi religionis ita obstitendo, a
 Rege privatur beneficio". (Cfr. supra not. 760). In *Chronico* autem
 Finl. *Rhyth.* canit: "En het Måster-Erik så begick Han åmbetet af
 Kungen fick. --- Pehr Sårkelæw sig företog --- Utsprider then Lu-
 therska tro Hos alla them i Finland bo --- Thetta gjorde han så-
 kert då Medan i landet ingen var Wigd Biskop som thet vârk för-
 tar. --- Men Biskopen ej lida kan Kungen vil så Luther hjelpa, Och
 Påfvens sak härmed stielpa; At han oek tionden lade Tit Krigshielp,
 och hofmån hadé I Kloftrén til borgalåger, Så förtârde hvad Guds
 folk åger. Biskopen en suffragor (Suffragator s. Suffraganeus) har
 Med hvilken han kring landet far Och sit åmbete beståller, Mot Lus-
 thers sak refan gåller. Wred på honom ty Kungen blef, Och utur
 Biskops-fåret dref". Nemini non patet, *MESSENIUM* & libenter
 commemorare, quomodo Regis consiliis sese *Ericus* opposuerit, laudè
 ei hoc non exiguæ tribuens, & causam successus quo doctrina Lutherana
 in Finlandia utebatur haud levisimam in eo querere, quod nullus
 hoc tempore Diœcesi præeset *Episcopus consecratus*. Quæ omnia ingen-
 nium suum mentemque satis produunt! — Cæterum vel illa res, quod
Ericus ille Lincopensis Capituli fuerat membrum, ubi *Johannis Brå-*
skii contra novam doctrinam odium imbibendi consiliaque ejus pro
 Hierarchiæ interitu impediendo discendi opportunitatem habuerat, (a
 quo etiam literas illas fuisse ad nostrum scriptas putamus, quarum supra
 p. 666 not. 763 meminimus?), valde verisimilem reddit *MESSENI*
 narrationem, quæ reformationi ecclesiæ *Ericum* obstitisse docet, idque
 communicato cum *Lincopensi consilio* factum aserit, cujus collidam ratio-
 nem ipsæ quoque illæ allatæ a *STIERMANN* literæ non obscure pro-
 dunt.

(765) H. e. Adjunctum ei in iis muneris partibus, quas ipsi, ut
 nondum consecrato, peragere haud licuit, adjutorem: qui unde venerit,
 & a quo constitutus fuerit, omnino nescimus, Ræros cæterum in pæ-

Episcopalis jam antea factus fuisset particeps, Episcopali quoque jure potuit homines *Cbrismate confirmare*, quod *Erico* ordinationis Episcopalis experti, per canones Ecclesiæ Romano-Catholicæ non licuit (766).

De primis moliminibus reformandæ Ecclesiæ Fennicæ, hoc ipso tempore factis, nullam aliam vel certio rem vel plenior em aliunde notitiam habemus, quam quæ paucis verbis ab Auctore nostro traditur. Hinc enim MESSENIUM quoque sua hausisse, apparet. Neque de M. *Petro Sárkilax*, primo hujus operis in Fennia auctore, plura quam

trii nostra t les fuísse Episcopos, consecrationem sine Diocesi (nisi nomine tenus) simul sibi tributa n Æos, const t. Voc b tur autem ille, *Episcopus* (*Biskop Vincentius*) etiam ab ipso Rege *Gustavo*, ut verba eius apud RHYZELIUM, *Monasteriol*, p. 301 legenda, ostendunt.

(766) Non est improbable, *Ericum* in Sacerdotibus quoque consecrandis opera hujus *Vincentii* fuísse usum, quod asserit RHYZELIUS (*Episcoposte*, l. c. p. 343), scribens: "Thenne (*Ericus*) emed n h n, „sásom ovigd, icke vågade sig viga Präster, betjente sig til Prästevig, „ning af en som hette *Vincentius*, som h de fátt vigsel"; sed non de hac re, verum de Sacramento Confirmationis, nonnisi ab Episcopo consecrato fidelibus communicando, Auctorem nostrum loqui, manifestum est. Male autem mentem RHYZELII (qui non de ordinibus sacerdotalibus, quibus caruisse *Ericum* credi nequit, sed de Episcopalibus illis loquitur) cepit Nobil. UGGGA l. c. scribens: Emedan han (M. *Ericus*) ej var vigd til Präst, förrättades Prästvigningarne (ad quos non suffecit ordinationem sacerdotalem accepisse, sed opus fuit etiam Episcopali) af en vid namn *Vincentius*, som var sjelf Prästvigd. Admodum autem turbat SPegel, qui (l. c.) it: "Oanfædt *Johannes Vestrogothus*, och M. *Ericus* i medlertid stodo efter Stifiet; doca fö, „restod thenne *Ericus* så länge Biskops Ämbetet, och *Vincentius* haf, „ver något therti. hulpt, besynnerliga at upbåra räntor och inkom, „sterna.

quam quæ hic docentur, scimus (767). Quo igitur anno ille Wittembergæ domum redierit, definire haud valemus: quod enim Auctor noster (Editionis *Nettelbladianæ* p. 82 nostræ p. 34) ad a. 1522 hoc referre videtur, id ex minus accurata Textus sui constitutione provenit; quem pluribus consultis codicibus, ac Academico imprimis diligentius examinato, ipsoque etiam nexu orationis perpenso, ita constituendum jam judicamus, ut post verbum *admonuit* punctum apponatur, subsequencia autem verba (anno *D. ni* 1522) ad sectionem sequentem (*Illustrissimis Dominis &c.*) referantur (768).

Porro seriem primorum Episcoporum Evangelico-Lutheranorum, qui Dioecesi Aboënsi præfuerunt, ad ductum Auctoris nostri percurremus; quorum ordinem duxit

MARTINUS SKYTTE.

Ab Ecclesiæ suæ Capitulo hunc fuisse *electum & vocatum*, licet Regis commendatione & auctoritate intercedente, num credere debemus? An a Rege solo nominatum & constitutum? *In feriis certe trium Regum*, (s. ut habet TEGEL l. c. p. 184, *die 5 Januarii*) ex mandato Regis, *Strengnesiæ*, cum duobus aliis Episcopis *Electis*, a *Petro Magni*, Episcopo Arosiensi, *consecratus fuit*. Jam igitur antea fuerit electus, necesse est. Die autem 12 ejusdem mensis Rex fuit coronatus. Cfr. TEGEL l. c.

Q q q q

(f) No:

(767) Quæ MESSENIUS, Chron. Finl. Rhythm. pag. 75 sqq. habet; (nam in *Scondia* ejus meminisse non reperimus) hinc esse illa quoque hausta, facile patet.

(768) Accurate loquendo, non ante a. 1523 *Christiernus* cum suis penitus fuit e regno Sveciæ profligatus. Si igitur Auctoris verba rigide explicamus, novum forte hinc oritur argumentum suspicandi, Chronologiam suam toto anno esse veritate feriolem? Cfr. supra p. 660 sq. ~~ant~~ 755, 756.

(f) Notum est, hoc tempore in Finlandia nonnisi duos fuisse *Legiferos*, *Fenniae* scil. *Borealis* & *Fenniae Australis* (ad cujus provinciam etiam *Tavastia* pertinuit). Cum igitur Patrem Episc. *Martini* Legiferum fuisse *Tavastiae* Auctor dicit, intelligendus est sine dubio *Legifer Vi-cararius*, cui potestatem juris per partem hanc provinciae suae suo loco dicendi, Legifer *Fenniae Australis* demandaverat? An ille fuit *Jacobus Petri* (*Jeppe Pebrs-son*) de quo supra p. 642, not. 705, & p. 638 not. 713 commemoravimus? (769) quique idem ille fuisse videtur *Jacobus Pebrs-son de Pidkala*, *Legifer*, qui inter membra *Fraternitatis Prium Regum* comparet (supra p. 477)? *RHYZELIUS* certe (l. c. pag. 343) confidenter patrem nostri hunc eundem fuisse asserit *Jeppe Pedersson af Porkala* (utrum rectius quam quod *Registrum Eccles. Ab. exhibet, de Pidkala*; illud praedium Ecclesiae *Lampis* in *Tavastia*, hoc Ecclesiae *Siundo* in *Nylandia*, non dicam?); sed quo auctore, nescio. Mirum autem putes, Auctorem nostrum non prodere nomen viri in patria honorati, qui parens fuit Episc. *Martini*, fautoris & benefactoris sui, in cujus laudibus celebrandis haud segniter versatur. Caeterum e nobili familia *Skyttiana*, in his oris & antiqua & celebri, viros haud pau-

(769) Mentio quidem fit a. 1455 *Jacobi Pedersson*, Officialis *R. Caroli*: an vero hic idem fuerit, non dixerim? Verba literarum judicium *Caroli Matts-son* Judicis Territorialis *Nylandiae Orientalis*, habent: „Then tidh jak Tingh hölt med almoghen i Pytt's Sekn - - 1455, fredaghen nåst for St. Anders dagh, äriighom manne *Jeppe Padersson*, mins. nadugh *Herre Konungh Karls embidzman här j landith*, ok. sterom godhom mannom, *Bothe Benktson*, *Andris Jonis-son* ok *Pæder Rook* a wapn, närwarandhe, &c.“ (*Registr. Eccles. Ab. Fol. 160*). Certius videtur, nostrum fuisse qui in literis *Consulum & Senatus Urbici Aboënsis* a. 1456 datis, vocatur *ärligh ok velbyrdugh man Jeppe Padersson* (ib. fol. 276).

paucos cum civilibus tum ecclesiasticis functos muneribus, hac & superiore aetate floruisse, reperimus (770).

g) De Schola *Aboënsi* supra aliquoties commemoravimus (cf. p. 281, not. 188, p. 282, not. 189, p. 427 not. 386, p. 560 sq. not. 587, pag. 596 not. 649). Præter Cathedralē autem illam, etiam aliam apud Monachos *Dominicanos* floruisse vel inde liquet, quod inter Fratres *Conventus Aboënsis* a. 1418 numeratur *Nicolaus Olavi, Lector Sententiarum* ibidem (in Litt. Cœnobii *Nädendal.*). *Raumenfis* ante hæc tempora mentionem factam haud quidem reperimus, quibus sub nomine *Collegii Raumenfis* inclaudit: ipso tamen Monasterio *Franciscanorum* in ea urbe condito, multo juniorem non fuisse, putamus (772).

Q q q q 2

MESSE.

(770) Cfr. supra pag. 605 not. 661. Sic *Geriko Skytte* in literis *R. Magni* de piscatura Episc. *Aboënsis* in *Lammas*, datis *Kumo* anno 1348 die b. Scolaſtice virginis, vocatur *Fogdhe j Öſterlandom. Reg. Eccles. Ab. Fol. 109 & 164. Henricus Skitte* ante a. 1441 Præbendam habuerat *Corporis Christi* (adeoque *Tavaſtianam* familiam cognatione attigisse videtur, cf. supra p. 430, not. 389); *Laurentius Skötta* a. 1441--1450 *Canonicus* audit *Aboënsis*, & a. 1441 simul *Curatus in Hattula* (Litt. Cœnobii *Nädendal.*), anno autem 1442 *Curatus in Perna* (Nyland.), ac a. 1454 domum *S. Henrici* *Aboæ* inhabitasse dicitur (*Herr Laurens Skytta som j ſanſte Henriks gaardh ſitther*). Vid. *Reg. Eccles. Ab. Fol. 215, 149, 143*. Præterea in hujus ævi monumentis occurrunt *Menichinus Skytte* a. 1378; *Benedictus Skytte* a. 1423; *Haquinus Skytte de Linnunpåd* (*Linnunpåd*) a. 1429 ſqq. cujus uxor fuit *Truda de Linnunpåd*, poſtea nupta *Laurentio Bartholdi, Laſſe Bertilsſon*, Armigero, quæque avunculum habuit *Magnum Diekn*; *Carolus Skytte* a. 1439; *Paulus Skytte*, armiger (cujus uxor fuit *Ragnilda*, filia *Petri Dani, Ragnild Peder Danſkes dotter*) a. 1466, &c. (l. c. Fol. 249, 230, 210, & Litt. Cœnob. *Nädend.*). Omnes tamen hos ad eandem pertinuisse gentem, non aſſeraverim.

(771) Cfr. *RHYZELIUS* *Monasteriol.* p. 299.

MESSENIUS (772) & post eum RHYZELIUS l. c. docent, *Martinum* nostrum post reditum ex peregrinatione Italica & Germanica (RHYZELIUS addit *Gallicam*), primum factum fuisse *Priorem* Cœnobii Sigtunensis, & inde *Visitatorem Dominicanorum generalem* (s. ut Auctor noster habet *Vicarium totius ordinis Prædicatorum*) in Svecia. Auctor, qui *Priorem* fuisse non significat, (rem per se claram existimans?) *post aliquot annos* (ex quo redierat) factum docet *Vicarium generalem ordinis sui, cui longo tempore præfuit*: num hoc recte dicere potuit, si ante annum 1522 (quo a Rege, Norvegum deponente Robertum, designatum fuisse MESSENIUS autumat, *Scand. T. X. p. 23.*) ei officio præfectus non fuit? Occulte *Luthero* (monachis indignantibus), favisse addit MESSENIUS (773); quod cum Regi innotuisset, hoc ei Episcopatum meruisse; quem suscipiens licet Papæ obedientiam promississet, fidem tamen non servasse (774). Quæ nihil habent admirationis.

h) Reformationem Ecclesiæ Fennicæ sub hoc Episcopo peractam, describit etiam MESSENIUS l. l. c. c. Qui licet in plerisque Auctorem nostrum presso pede sequatur; quædam tamen, ex ingenio pleraque, nec sine sensu indignationis.

(772) *Chron. Rhythm. Finl. p. 47, Scand. T. X. p. 23.*

(773) *Chr. Rh. l. c. Dubitanter. Scand. l. c. p. 24.* „*Martinus, nobilis genere Finlandus, Monachorum Prior Sigtunensium & Vicarius, per Scandiam totius Ordinis Dominicani generalis, quod Lutheri causæ magis quam antecessor, (Ericus, Electus). „fortassis videretur favore, Finlandis Superintendens assignatur.*“ RHYZELIUS Wittembergæ, cum peregrinaretur, Lutherum audivisse addit; cuius placitis amicum si jam tum sese prodidisset, vix a Monachis Dominicanis Cœnobio & Ordini suo per totam Sveciam præfectum fuisse, credas?

(774) L. l. c. Cum ritu moreque Catholico fuisset consecratus, veteribus legibus nondum abrogatis, facile patet, eum Pontifici fidem non

tionis prodito, addit. Neque vero omnia sua judicia fundamento carent. Mox post celebratum Concilium Örebroënse, atque ad præscriptam ibi normam, inprimis anno proxime sequente 1530, Episcopum opus fuisse aggressum, & fidem veterem expulisse, narrans, idem contendit Canonicis atque multis Curatis Ecclesiarum ruralium reluctantibus hoc contigisse; quod facile credi potest. Vix autem aliis nixus fuit testimoniis, quam Auctoris nostri de censu, redditibus Canonorum & Cleri imposito, illorumque prædiis ærario sensim adjudicatis, narratione; interpretationibus & conclusionibus malignis aucta? Suspicionem hanc auget nostram, quod eosdem ut reformationis negotio oppositos recenset Capitulares, quibus mortuis Auctor noster hæc munera cessasse, simpliciter tradit. Porro itidem affirmat MESSENIUS, Episcopum (quem ipsam vitam egisse cœlibem libenter observat) *contentum modicum reddituum suorum portione annuorum, ex reliqua, sub D. Lutheri & Philippi disciplina VIII sustentasse alumnos; quorum opera, domum Witebergæ deinde reversorum, tota sensim Finlandia Lutheranismum fuit amplexa* (Scand. l. c. p. 24). Etiam hanc rem paullo aliter *Juustenus*; qui primum non dicit Episcopum ex suis fortunis subsidia juvenibus literarum studiosis peregre versantibus præbuisse; deinde, non Wittebergam tantum misos, sed *ad exterarum nationes* (adeoque alias etiam sine dubio Germaniæ Academiæ adeundi potestatem habuisse) significat. Cum Auctor noster

Q q q q 2

asse-

potuisse non obligare. Addit vero RHYZELIUS, idem hoc docens, nostrum anno sequente, in Concilio Örebroënfi, juramentum suum revocasse Regique reddidisse; quod suo loco relinquimus. Præsentem certe in Concilio fuisse, (quod tamen MESSENIUS *Chr. Rhythm.* l. c. affirmat), non apparet; nec Decretum Örebroënse nomen ejus præfert. Cfr. TEGEL l. c. p. 216. Neque necessarium fuisse, ut fidem Papæ datam solemniter rescinderet, putes.

asferat, Episcopum habuisse adhuc apud Collegium suorum Canoniorum illam jurisdictionem, ut conferret studiorum subsidia adolescentibus idoneis ad humaniores artes perdiscendas; et mox addat, hos ad studia fuisse peregre misos, eo procurante: Rev. RHYZELIUS scribit „Konungen - - lät „honom“ (Episcopum) „icke allenast behålla the gamla „Biskopsinkomsterna; utan ock lämnade honom fri disposition öfver alla the rentor, som varit Collegio Canoniorum tilhöriga; dock med thet förord, at han, för en „vis summa therat, skulle - - vid the utländska Akademier, helst Wittenberg, underhålla 8 qvicka Finska Studenter.“ Utrum talem conditionem Rex ei præscripserit, nos quidem nescimus; ex redivibus autem his ecclesiasticis tributum non exiguum ærario simul fuisse pendendum, mox videbimus. Certe VIII simul Wittembergæ sustentatos fuisse literarum studiosos Fennos, non reperimus; neque hoc postulasse Regem, aut Episcopum constituisse, putamus. Neque de aliarum Canoniarum stipendiis, nisi vacantium, potuisse Episcopum disponere, certum est; quum Canonicis, qui in munere essent, non minus quam Episcopo, Auctore nostro teste, redivibus suis per dies vitæ frui concederetur, præter eam partem quam Rex ærario vindicavit, ex qua certe nihil ad juvenes studiosos sublevandos decerptum fuit. Putamus igitur, hanc veram esse & Auctoris sententiam & rei rationem, licuisse adhuc Episcopo nostro, (Rege hanc ei potestatem permittente) partim ex redivibus sustentationi adolescentium studiosorum olim jam tributis (775), partim ex illarum redivibus Canoniarum & Præbendarum, quarum possesores ultimi morte deceserant, stipendia juvenibus quibusdam ingenii felicioris (quorum VIII Auctor recenset)

(775) Cfr. supra p. 561 not. 587; p. 599 sq. not. 651; & p. 619 not. 678.

)

675
668

(

set) ad studia sua perfequenda sensim præbere (776): sed quæ benignitas postea cessavit, non sine gravi rei literariæ Fennicæ jactura. Utrum de suo Episcopus aliquid peregrinantibus his popularibus dederit, omnino nescimus.

i) Ne credas, simul hos omnes fuisse in Germaniam missos ibidemque sustentatos; sed sensim exteras oras adierunt: ut ex sequentibus apertum erit. Neque aliud dicit Auctor. Caterum de fatiis plerorumque horum virorum, pro sui temporis apud nos conditione doctissimorum, atque de Ecclesia atque literis nostris meritisimorum, Auctor nonnihil postea commemorat. *Canutus Jobannis*, natus in *Eura-Aminne* (parœcia Satacundiæ inferioris), *Magistri* honorem Wittembergæ sine dubio reportavit. Anno jam 1541 Canonicum, simulque Pastorem fuisse Urbis Aboënsis, reperimus: quo munere fungenti (circa a. 1550 vid. p. 40 & 43) ei, una cum M. *Michaële Agricola*, Visitationis Episcopalis officium, loco senis Episcopi *Martini*, fuit commissum; neque hoc tantum, sed etiam a. 1556 a R. *Gustavo* in Russiam missum, pro salvo conductu Legatis Regiis, illuc profecturis, a Magno Principe Russorum impetrando (777). Inde, a. 1563 in locum Paulli Juusteni ad Episcopatum Wiburgensem fuisse admotum discimus.

(776) Illustrant rem literæ *Michaëlis Agricolæ* (in Monumentis Palmsköldianis legendæ) de quibus infra, datæ Wittembergæ d. 20 Aug. a. 1537, quibus apud Regem de Præbenda S. Laurentii supplicat. Ac idem tamen in Libello rationum Ecclesiæ Cathedralis Aboënsis R. *Gustavo* exhibito (de quo sæpe commemoravimus) ipse dicit, Præbendam S. *Bartholomæi* sibi ex Germania reduci, ab Episcopo *Martino* fuisse in subsidium collatam, ac priori suæ illi Præbendæ (S. *Laurentii*) additam.

(777) Nob. VON DALIN, qui eundem (male) vocat *Archipræpositum Aboënsensem*, missum fuisse Muscoviam cum instrumento pacis dicit, ut:

mus (supra p. 45; cfr. *Folia Hebd. Aboëns.* a. 1793, N:o 1, p. 1.): ubi sequente anno obiit (ut infra docebitur).

Thomas Francisci, cognomine *Keyoy* (?) *Raumæ* natus, Magistri honore *Witembergæ* ille quoque ornatus fuit; unde rediens, Rector Scholæ *Aboënsis* fuit constitutus (circa a. 1535?), de qua reformanda & docendi modo ibidem egregie emendando, insignia ejus fuisse merita, infra videbimus. Factus Pastor Ecclesiæ *Kyroënsis* in *Satacundia* superiore (*Tavaft-Kyro*), a. 1546 e vita abiit, ut narrat Auctor p. 37. (778).

Simon Henrici Wiburgius (quæ appellatio *Wiburgi* natum fuisse prodit; *Henricus Simonis* in *Cbronico Finland. Rhythmico* MESSERI p. 49. male vocatur), redierat ex Germania (circa a. 1538, eodem fere tempore quo *Michaël Agricola*) prima vice, triennio fere post reditum *M. Thomæ Francisci*. A. 1543 rursus *Witembergæ* versabatur, Magistri jam auctus nomine; ad quam vero deinde translatus fuerit in Patria stationem, aut ubi obierit, (quod a. 1545 evenisse, Auctor noster p. 37 prodit) rescire non potuimus. *Virum in bonis artibus apprime doctum & in*
Theo.

aptissimum qui experiretur in quantum fidere spei oblatae liceret. *Svecæ Rikes Hist.* III Del. I B. 8 C. 126. p. 457.

(778) In *Actis Palmisköldianis*, N. XIV, Tom. LVIII, *Finl. och Tavaftl.* p. 95 sqq. occurrunt *Annotationes quædam memorabiles rerum gestarum in oppido Raumo & alibi* (inter a. 1536 & 1563); quas, cum ad illustrandas res Fennicas hujus temporis non ineptæ sint, apponere hic placet:

„Ego *Henricus Matthei Raumoënsis* (ut conjicio ex relatione aliorum natu grandiorum) sum natus anno &c. 1536 vel potius 1535 circa *ferias Rogationum*.“

„Anno Dni 1536 combusta est civitas *Raumæ* ex incendio casuali. 6
 21 A:o Dni 1537 combusta est curia sacerdotalis ibidem. 6

*Theologiae studio feliciter exercitatum, Auctor hunc popu-
larem atque fautorem suum vocat.*

R r r r

Marti-

„Eodem anno grassata est pestilentia acriter satis in oppido Rauma, adeo ut mortui sint 200 homines.“

„Eodem anno *Nicolaus Thomæ Öfveråminnensis* (leg. *Effraåminnensis*) ex *Lavila* natus, ordinatus est ad officium sacerdotale in profecto „sanctorum Angelorum.“

„A:o D:ni 1533 die Translationis S. Henrici (h. e. die 18 Junii) „expulsi sunt Monachi cum sua mala larva (an *caterva*?) in malam crucem de *Claustro Raumenfi*, quod ex gratia Regiæ Majestatis facta est „curia sacerdotalis.“

„A:o D:ni 1539 adauctum est tributum Regiæ Majestatis in oppido Rauma in 200 marchis; antea vero fuit 80 marchæ.“

„A:o D:ni 1542 obiit Dn. *Andreas Sassi*, Rauma.“

„Eodem anno obiit Dn. *Andreas* Canonicus, pie memorie, Rauma.“

„A:o D:ni 1545 obiit Dn. *Paulus Henrici Barni* (?) Rauma.“

„A:o D:ni 1546 obiit Dn. Magister *Thomas Francisci Keijoi*, Raumenfis.“

„Eodem Anno obiit Dn. *Nicolaus Thomæ*, Oeconomus id temporis Aboënsis.“

„A:o D:ni 1545 obiit D:ñus Magister *Sveno* Canonicus, pie memorie, Wiburgenfis.“

„A:o D:ni 1546 combusta est civitas Aboënsis ex incendio casuali, 21 Maji, (leg. Martii), Dominica Reminiscere.“

„A:o D:ni 1547 obiit Mag. *Johannes* Præpositus Aboënsis, felicitis „memorie.“

„A:o D:ni 1549 obiit Dn. *Matthias* Sacellanus Raumenfis & institutor (institutor) juventutis ibidem, in vigilia divi Erici.“

„A:o D:ni 1540 obiit Dn. *Matthias Remer*.“

„A:o D:ni 1551 obiit Dn. *Martinus* Episc. Aboënsis die Silvestris.“

„A:o D:ni 1557 obiit Reverendus in Christo Pater Mag. *Michaël*, „Episcopus Aboënsis.“

„Eod. A:o obiit *Sigfridus Bartoli* Borgensis, Pastor Ecclesiæ Öf „fraåminne (*Effra f. Eura-åminne*).“

Martinum Teittum, Magistri nomine ex Germania reportato, juniorum Principum Regionum (ex secundo R. Gustavi conjugio natorum) institutioni adhibitum, a. 1545 decessisse, Auctor docet (p. 37.). Num. hic parens fuit illius.

„A:o D:ni 1551 depulsi sunt cives Raumenfes ad Helsingforsiam.“

„A:o D:ni 1555 inchoatum est prelium (bellum) Ruthenorum & Svecorum, *Jacobo Baggen* ductore.“

„A:o D:ni 1555 constituti sunt duo Ordinarii (Episcopi) in Finlandia, alter videlicet *Mag. Michaël* ad Abo, (alter) *Paulus Juslenus* ad Wiburgum.“

„A:o D:ni 1557 repulsi sunt cives Raumenfes & Ulfbyenfes a Helsingfors denuo ad sua priora habitacula.“

„Eodem anno obiit *Ericus Torcelli* Raumenf.“

„A:o D:ni 1556 adveni ex Forsia Wiburgum, circa ferias Philippi & Jacobi; Julii 9 anno promemorato cœpi hospitari apud Laurentium, *Andræ Keiffve*; anno vero 1559 Julii 22, quæ est *Mariæ Magdalene*, cœpi hospitari apud Dn. Ordinarium *M. Paulum*.“

„A:o D:ni 1557 constituebar a Rectore *Laurentio Biure* (?) in Col-laboratorem.“

„Anno 1549 assumpsi (licet indignus) sacros ordines.“

„A:o 1560 constitutus est Dn. *Olaus Sigfridi* in Rectorem Scholæ Wiburgensis, Augusti 13, egitque Rectoratum feliciter non tribus integris annis; nam anno 1563 Aprilis 21 ex hac lachrimarum valle mi-gravit.“

Deinde alix sequuntur Adnotationes, simili tenoris, ab Anonymo (Wiburgensis Ecelesiæ Ministro?) concinnatæ:

„A:o 48 (D:ni 1448) obierunt strenui viri Equites Aurati Dn. *Christophorus Andræ* (Rôd. R. Senator & Cancellarius, qui Lubecæ exul obiit, unde hoc ejus elogium parum expectatum obvenit; vid. DALIN l. c. III D. I B. VI C. § 21, p. 366 sq.) artium liberalium Magister, vir pietate, doctrina & generis claritate perspicuus, Dn. *Iwarus Flemingh*, Dn. *Ericus Flemingh* Decemb. 14, columna & flos Finlandiæ post Deum & Serenissimum ac Clementissimum - - Regem. Sepultus est in templo *Beritas* (l. *Pargas*, Finlandiæ Australis) Decemb. 19.“

ius *Gregorii Teit*, *Martini filii*, qui exeunte seculo **XV** *Rector* fuit Scholæ, & deinde *Pastor* Ecclesiæ *Aboënsis*? De quo cfr. D:ni Mag. PET. JOH. ALOPÆI, (R. Gymnasia Borgoënsis jam Adjuncti), *Specimen Hist. Literariæ Fennicæ*, Ab. 1793 sqq. 4:o editum, Part. II, p. 28 sq.).

R r r r 2

Eri-

„A:o 1546 obiit reverendus pater D. Martinus Lutherus Februarii 18 Islebixæ, unde 22 Febr. Wittebergam transfertur, & sepelitur in templo arcis.“

„It. Dn. Mag. *Thomas Francisci* Raumenfis in Kyro Tavastie.“

„A:o D:ni 1552 April. pars occidentalis civitatis Aboënsis incendio casuali defolata est.“

„A:o D:ni 1549 conflagravit incendio casuali tertia (pars) civitatis Aboënsis, quæ vocatur *Mätäjervoi quarter*, idque contigit Maji 27.“

„A:o 1554 obiit Johannes Fridericus Dux Saxonie.“

„A:o 1554 vir pietate & doctrina clarus *Paulus Juusten* factus est Ordinarius Wiburgensis.“

„Eod. anno ac fil. (leg. die) ingentis eruditioni, vir *Michael Agricola* factus est Episcopus Aboënsis.“

„A:o 1544 ritu solenni introducta est in urbem Prusiæ *Regium Moxtem* Academia, Augusti 17.“

„A:o 1541 missus est Juustenus in Rectorem Scholæ Wiburgensem, ibique mansit 2 annis Jedo (includendo?) mensem Junii 20, Oct. 8.“

„A:o D:ni 1563 missus est *Laurentius Petri* Helsingensis in Rectorem Scholæ Wiburgensem, suscepitque scholas moderandas die 6 Novembris. Resignavit A:o 1571, factus Pastor Wiburgensium. Cui successit Dn. *Thomas Laurentii* Tammelensis - - -

„A:o D:ni 1578 obiit reverendus vir M. *Ericus Härkäpâ* Episcopus Wiburgensis, Februarii 4, inter 7 & 8 horam vespertinam. Sepeliebatur in summo choro templi ejusdem urbis, sexto die ejusdem mensis. Anima autem in sinu Abrahæ beata vivit.“

„A:o D:ni 1580 obiit meus dilectissimus Pater Decemb. 18, inter horam 1 & 2 pomeridianam, humatusque est 21 ejusdem mensis, qui est dies S. Thomæ Apostoli, in summo choro templi Wiburgensis: cujus anima nunc requiescit in sinu Abrahæ.“

Ericus Herkepeus [sive ut ipsum scripsisse nomen suum deprehendimus, *Herchepe* l. *Härkäpää*, quod *Caput Bovis* Fennice significat (780)], qui *Magistri* titulo ille etiam

„A:o restitutæ salutis CDXXCVI (MDXXCVI) excitus est forte fatorum ex hac lachrimosa vita venerabilis vir Dn. *Martinus Winther*, „Pastor Wiburgensis, efflavitque animam Martii 14 in crepusculo noctis „inter 5 & 6 horam; & 17 die mensis ejusdem in summo choro humatus. „est, cujus anima cum omnibus sanctis nunc in Ecclesia triumphante canit Sanctus Sanctus Dominus Zebaoth.“

(780) *Svetice Orhuswud*; quod *Messenius* (*Chron. Finl. Rhythm. p. 49.*) interpretatur *Ur-Huswud*, nisi legendum sit *Ujur-Huswud*? Cæterum *Rhyzelius* (*Episcoposc. P. II. p. 54*) dicit, eum natum fuisse in prædio *Herkäpe* (*Härkäpää*) *Paræciæ Nylandensis Perno*: unde cognomen retinuerit. Sed quod addit, eundem *Scholæ Wiburgensi* tanta cum laude omniumque applausu præfuisse, ut dignus haberetur qui ibidem primum *Archiprepositus*, ac deinde, post mortem *M. Pauli Justen* *Episcopus a. 1576 fieret*, ac anno demum 1580 obiisse, illud a veritate prorsus est alienum: nec minus falsum est quod *P. II. p. 347* asserit, *Juustenum* licet ab *Episcopatu Wiburgensi* ad *Aboënses* (a. 1563) translatum, tamen illius *Diocæseos* administrationem usque ad mortem suam (a. 1576) retinuisse. Successit enim *Juusteno* in *Episcopatu Wiburgensi* mox (a. 1563) *M. Canutus Johannis* (supra p. 45 & 675 sq.) eique brevi mortuo, *M. Ericus Herkäpäus* a. 1568; qui a. jam 1578 obiit, ut annotatio *Auctoris* cævi, in nota proxime præcedente allata, manifestum reddit. Ad quæ porro illustranda hoc adjungemus initium *Catalogi Episcoporum Wiburgensium, ex Actis Palmköldianis* (*Vol. Carelen T. LXI, p. 533*) descripti:

„*M. Paulus Juusten* år 1554 förordnad til Biskop uti Wiborg, och aff Biskoppen uti Sirengås D. Botvido thertil invigt.“

„*Canutus Johannis*.“

„*M. Ericus Härkäpä* (*Herchepe*) *Rect. Gymn. (h. e. Scholæ)*, *Aboënsis*, blef Biskop uti Wijborg 1568 obiit, 1578 d. 4 Febr. inter 7 & 8 horam vespertinam, & sepeliebatur in summo choro templi Wiburgensis.“

„*M. Ericus Erici Finlandus*, 1583.“

„*M. Oluf Elimæus*, *Kyrkioherde* vid *S. Nicolai Kyrkia* uti *Stockholm*, förordnad 1618 (d. 16 Julii) at vara Biskop uti Wiborg.“

)

(

etiam decoratus, Wittembergæ a. 1551 honorifico *Philippæ Melanchthonis* testimonio munitus (781) domum rediens, Rector primum Scholæ Aboënsis (a. 1556?) constitutus fuit, ac deinde a. 1563 Episcopus Wiburgensis renunciatus, ubi a. 1578 die 4 Februarii vitam cum morte com-

R r r r g

mutavit.

M. Nicolaus Magni. Dog 1632.^{cc} &c.

Archipræpositum aliquem Wiburgi primis illis temporibus fuisse, non reperimus. Nec *Herkepdum* Scholæ Wiburgensi præfuisse, series Rectorum hujus Scholæ in *Annotationibus* nota proxime præcedenti (779) allatis exhibita, vel suspicandi ansam præbet. Neque si ante Episcopatum a. 1568 susceptum, per 12 aut 13 annos Scholæ Aboënsi præfuit, ac eî a R. *Johanne III* (ut *Magno Principe Finlandiæ*, quæ dignitas ei a. 1556 data) præfectus fuit, Wiburgensem Scholam regere potuit; nisi mox post reditum suum inter a. 1551 & 1556 contigisse, quis docere possit? Cfr. *Fol. Hebd. Ab.* a. 1793 N:o I.

(781) In Literis ad R. *Gustavum* commendatitiis, dat. Witeb. Idibus Januar. a. 1551 (apud *CELSIUM Morum. Politico-Ecclesiast. ex Archivo Palmisköld. Upf. 1750--1753, Cont. I. pag. 19 sq.*); ubi scribit: „dedi huic *Erico Herchiepe* Finlandiensi testimonium, ut ejus studia Regiæ Majestati Vestræ commendarem. Vir honestus est & gravis, & cum „*Roskochii* virum doctissimum *Arnoldum Burenium* audivisset biennio, postea in hac Academia triennium commoratus, ad studia Latiniæ & Græcæ „linguæ etiam Ebræam adjunxit, ut rectius enarrare sermonem propheti- „cum posset. Et doctrinam ecclesiæ Dei recte didicit & consensu am- „plectitur, quam & Suedicæ & nostræ ecclesiæ Christi profitentur. Cum „que sciat ad dexteritatem in docendo prodesse philosophiæ cogniti- „onem, etiam harum artium doctrina se instruxit quas Philosophia con- „tinet. Nec vero dubito quin Regia Majestas Vestra maxime velit ut „passim ecclesiis præficiantur viri honesti, eruditi & moderati. Talem „esse hunc Ericum Regia M. V. cognoscet. Est & hæc ejus virtus lau- „danda, quod reditum sibi ad Academias concedi orat, ut de multis de- „strinarum partibus eruditionem augeat & judicium confirmet.“ &c.

(782) Cfr. Nott. proxime præcedd. 779 & 780. Rectorem autem Scholæ Aboënsis fuisse, atque de illa bene meruisse, Epistola sua docet (cujus exemplum in Collectione sua Monumentorum ad res Patriæ illustrandas pertinentium locuplete ac sæpius nobis laudata servatum, benigne nobiscum communicavit Cel. NORDIN) ad Regem (*Johannem III* sine dubio, ad alium enim referri commode nequit) scripta; ex qua, Dissertationi Dn. M. ALORÆI nuper citatæ, P. I, p. 22 sq. inserta, hæc excerpanda hoc loco duximus: „Vestra Majestas ante duodecim aut tredecim annos me in Rectorem Scholæ Aboënsis constituit, cui pro mei ingenii mediocritate sic præfucram, ut ecclesia fideles & idoneos adhuc ministros habeat, mei Reſtoratus tempore institutos, quamvis malevoli meam qualemcunque diligentiam & exſtimationem calumniis sæpe obſcurare tentarunt. Nec porro lateat Veſtram Majestatem, quod ante biennium cæpi tradere juventuti initia Græcæ linguæ, quod ſtudium intellexi non prorsus inane eſſe in nonnullis auditoribus; malevoli autem metuentes, ne aliquid gloriæ aut exſtimationis hujusmodi conatus mihi parent, ſtatim cæperunt quærere occaſiones removendi me ab officio Scholæ adminiſtrandæ. Itaque hæc currenti anno ex inſidiis adorti, ab officio Reſtoratus me removerunt, conſtituto alio quodam neophyto ſacerdote in Reſtorem, non data mihi alia proviſione. Nunc igitur incertis ſedibus vagabundus ſine officio & beneficio erro. Hanc gratiam pro moleſtiis quas ſuſtinui in puerorum inſtitutione, toto illo tempore quo Reſtoris officio ſungebar, reddiderunt. Vehementer & ſtudioſe Veſtram Majestatem ſupplex imploro, ut mihi decernat adminiſtrationem officii apud Aboënses, nimirum in hunc uſum & finem, ut publi Scholaſticæ quæ mihi muſas colit, initia Græcæ linguæ diſcendæ tradam, ſicut cæpi cum adhuc Reſtoris officio ſungerer; nec puto piis & eruditis eccleſiæ doctores alienum videri a recta & ſana juventutis inſtitutione, ſtatim ab ipſa prima ætate, quando juniores Latine diſcere incipiunt, ſimul etiam Græci ſermonis cognitionem paullatim eis inſtillari. Hæc enim conſuetudo in Scholis particularibus Germaniæ, ubi reſpublicæ & eccleſiæ ſunt recte inſtitutæ, ſervatur, ut pueri diſcentes Latinam Grammaticam, ſtatim etiam imbuantur in Græca. Poſtremo Veſtram Majestatem oro, ut reditus quos haſtenus a Veſtræ Majestatis munificentia habueram, adaugeat: quia parva illa accidentia, ut didactra quæ a Scholaſticis Reſtor ſublevare ſolet, poſtquam ab officio Reſtoris remotus ſum mihi adempta ſunt.“ Literas has ſub exitu a. 1568 fuiſſe ſcriptas, quo R. Johannes ſceptra (mense Septembri exeunte) capſiviv, indubium videtur; ſiquidem hoc eodem anno Herkepæus ſedi Wirburgenſi admotus fuit,

mutavit (782).

Jacobi Teitti fata incognita nobis sunt (783). De
M.

ac initio literarum Deo gratias agendas autumat, quod Regem ex angre suis liberaverit & in gradum majestatis restituerit; addens: nisi enim Vestra Majestas sic nobis nunc restituta fuisset, & belli presentis incendium extinxisset, metuendum, ne ruinis & dissipationibus majoribus respublica Svedica labefactata & tandem eversa periret. Neque credibile est Herkepæum, qui officio privatus eodem quo has literas exaravit anno fuerat, diu cunctatum ex quo Rex (cui & idem officium, ante 12 aut 13 annos sibi collatum, & stipendium, ut videtur extraordinarium, accepta debuit) solium occupavisset, quin de injuria sibi facta apud eum quere retur, atque restitutionem muneris adempti peteret. Quos ille inimicos habuerit, quorum malitia officium perdididisset, ipso tacente conjicere non valemus. Paulus quidem Justen Episcopalem tenuit dignitatem; sed neque illam pravitatem ac barbariam in viro egregio suspicari facile licet, neque in potestate fuisse Episcopi credi potest, Rectorem privare munere quod Civilis Magistratus beneficio ac diplomate acceperat; probabilius habeas, a Reg. Erici Præfectis, ut nimii fortassis in Ducem Johannem affectus suspectum, Herkepæum (æmulis suis instigantibus) fuisse ab officio remotum? Unde nec est improbable, eundem postea a Rege, cum in fidei remunerationem, tum in passæ injuriæ reparationem, in sedem Wiburgensem fuisse evedtum: cf. *Fol. Hebd. Ab. a. 1793, N:o I.* Neque quis neophytus ille fuerit sacerdos, quem in nostri locum hujus inimici surrogaverant; expiscari valemus; utpote cum feriem Rectorem qui inter Justenum & Christianum Agricolum Scholæ Aboënsi præfuerunt, haud teneamus. Singulare autem est, introductum a viro meritissimo in Scholam studium linguæ Græcæ (cujus tamen nonnisi initia tradere juventuti ceperat) invidiam ei inprimis conflasse! Hujus igitur linguæ cognitio ad illud usque tempus neglecta prorsus in Finlandiâ fuerat! Quid igitur de Hebræa putabimus, cujus nec illius Herkepæum fuisse imperitum, ex allato supra (not. 780) testimonio Melanchthonis didicimus?

(783.) Non enim permittit ratio temporum, eundem putare M. Jacobum Finnonem, qui circa finem seculi XVI:ti & initium XVII:mi, primum Scholæ & deinde Ecclesiæ Urbicæ Aboënsi præfuit, ac Præcum for-

Michaële autem Agricola & Paulo Juusten, infra ex instituto dicemus.

Si plures etiam, præter hos VIII, adolescentes literis deditos, atque in Germaniam hoc tempore profectos, publica beneficentia fuisse adjutos quis docere valuerit, nos habebit facile sibi assentientes, qui neque unde Magister *Petrus Sárkilax* (784), neque unde *Laurentius Canuti Sa-*
cri-

mulis & Hymnis Publicis Fennicis (nec non cantionibus Scholasticis Lat.) apud nos emendandis egregie de popularibus suis meritus fuit. Cfr. SCHERFERI *Svec. Liter.* p. 316 sq. *Fol. Hebd. Ab. A.* 1796, N:o 17 & 18, atque *Diff. cit. Cl. ALOPÆI P. II.* p. 28 sq. (ubi alterius quoque M. *Jacobi*, qui in Schola Aboënsi ille etiam docuerat, mentio injecta reperitur).

(784) *Petrum* hunc exteris aditis Academiis, vel *Magistri* titulus qui eidem ab Auctore nostro tribuitur, manifestum redderet, si etiam expresse (p. 34) non docuisset, eum *venisse ex illo Wittembergensium cœtu in Finlandiam*. Quodnam hic munus gesserit, nescimus; nisi quod Auctor ibidem asserat *in Scholis & in Ecclesia Aboënsi de doctrinæ Evangelicæ repurgatione ex idolomania papistica fideliter docuisse & constanter admonuisse*. Ac fructu hanc diligentiam suam non caruisse, vel exemplum ostendit *Mich. Agricola*, quem idem (p. 34 sq.) *imbibisse vera seminaria doctrinæ Apostolicæ illo docente & prædicante*, postea addit.

(785) An & hic *Lutherum* audierit, non constat. *Magistri* nomine non decoratur. *Sacristanum*, (*Sacristam* vel *Thesaurarium*) munus fuisse ecclesiasticum, ad quod pertinuit custodia sacrorum vasorum cujusque generis, vestimentorum ecclesiasticorum &c. (verbo totius thesauri ecclesiastici), docet *Glossar. Cangianum* voc. *Sacrista*. Hunc *Laurentium* *Missam Svecicam in ecclesia Aboënsi primum celebrasse* docens Auctor p. 38 (MESSENIUS per præcipitantiam canit „På Finska har den först messtat i Åbo“ *Chron. Rhythm. Finl.* p. 48), dicit eum *natum fuisse* sive in *Sarflax* (f. *Sarvolax*), prædio nobili parœciæ Perno in Nylandia, sive in *Sawflax*, hodie parœciæ S. *Michaëlis* in Savolaxia, prout lectionem Codicis vel *Nettelbladiani* vel *Academici* nostri adoptaverimus.

crifianus (785), emendatæ doctrinæ quam propagabant; placita hauserint, indicare possumus.

f) Salutarem hanc Reipublicæ (786) & amicam vero Religionis confilio mutationem, non potuisse non hominibus ejus temporis valde memorabilem videri, ac Ordinis Ecclesiastici membris non omnibus usquequaque gratam, (quotquot scil. pristinum ejus splendorem memineraut, atque potentiam, opes, commodaque ejus infracta, redditus extenuatos; Instituta delera, possessiones dissipatas, prædiaque partim arario vindicata, partim privatis, inprimis potentioribus & procacioribus, nec semper optime meritis, permisa cernebant, ecclesiastica & literaria re sæpe negligentius interim fota & curata), mirum obvenire minus debet: qualem sensum hic etiam Auctoris nostri locus prodere videtur (787). Res scilicet Civitatis afflictæ R. *Gustavum* cogebant, parciora usibus piis ac institutioni juventutis (cujus tamen deficientis fructum acerbum, ex defectu hominum ad varia officia publica administranda idoneorum, de quo non semel questus fuit, ipse satis percepit) subsidia ex spoliis ecclesiasticis præbere, quam adjutores sui in Reformandæ Ecclesiæ negotio Clerici optabant, ac ipse sine dubio fuisset præbiturus, si in statu integro remp. regendam suscepisset: unde his sæpe severitas & parsimonia sua minus probabatur. Quam rem, præter sententiarum aliarum, cum Theologicarum tum Ethicarum & Politicarum, in animos illo-

S s s s

(786) Cfr. Nobil. AF BOTIN, *Beskrifn. om Svenska Hemman och Jordagods* 1 D. 3 C. §. 2--6, haud miti in Clerum Pontificium, ac maxime Antistites ejus, animo rem depingens.

(787) Collatus cum alio, infra mox occurrente (pag. 38.), de quo mox.

illorum vim, non inter causas fuisse infimas credas frigoris & offensus, Regem inter atque *Laurentium Andree, Olavum Petri* &c. exortarum (788). Sed præclare hæc desideria postea explerunt Regum sequentium, maxime *Gustavi Adolphi* & *Christine*, magnificentia, Xenodochiis, Scholis, Gymnasiis Academicisque instituendis & dotandis demonstrata; magnam partem ex prisca bonis ecclesiasticis (decimis, prædiis revocatis &c.) subsidia nativis. Verum hæc obiter.

I) Vi Decreti Comitiorum Arosiensium (*Vesterås-Recess*) & Ordinantiæ Arosiensis, a 1527, Rex hanc potestatem exercuit; cf. V. STIERNMAN *Mötens och Riksdugars Beslut* T. I. p. 75 sqq. TEGEL l. c. p. 167 sqq. BOTIN l. c. §. 6 sq. Narrat MESSENIUS (*Chron. Rhythm.* p. 48 sq. *Scand. T. X.* p. 24) Regem imposuisse Capitulo & Episcopo Aboënsi tributum annuum 700 *Marcarum Denariorum* (i. e. *ttemissum*, (*Mark-örtugar*) & 288 librarum (*Majoris generis*, i. e. decies duplicatas, *Svecice Lispund?*) *Butyri*: quod tributum, contra Auctor noster *in pecunia, frumento ac piscibus salis & siccis* fuisse solutum docet, summa ipsa non indicata; addens, *singulis annis Holmiam versus deferre*, Episcopum ut & reliquum Clerum hæc sua tributa, non parum aucto inde incommodo, necesse habuisse (789). *Ecclesiam* quidem *Cathedralem & Canonicos*

(788) Cfr. Literæ R. *Gustavi* ad Archiep. *Laurentium Petri*, dat. *Gripsholmiæ* d. 24 Dec. a. 1554, in Appendice ad Hist. Eccles. *Spegehanam* (Skriftelige Bevis hörande til Svenska Kyrko-Hist. &c. Upsaliæ 1716 a Rev. *Er. Benzelio* Fil. edita, p. 99 sqq. &c. aliæ dat. *Holmiæ* d. 24 Apr. 1539. ap. CÆSIUM l. c. Cont. II. p. 32 sqq. ac v. DALIN l. c. VI, §. 1, 4, 7.

(789) Certiorem vero ac pleniorẽ rei rationem exhibet monumentum, quod ex egregia Collectione *Nordiana* attulit Reverendiss. Vos-

nicos, ex conventionē cum Rege facta, ærario quotannis (præter pecuniam) *IV duodenas Tonnarum Butyri* (4 *Lester*), h. e. cum Tonnæ cuique *XI libræ majores* (*lispund*) tribuuntur, 567 tales libras, pependisse (*Taxam*) novimus (790). Quantum autem a reliquo Clero Finlan-

S s s s 2 den-

TROEL (*Skrifter och Handlingar til uplysning i Svenska Kyrko- och Reformations-Historien, IV Del. p. 345 sq.*) „*Register på the Contracter som gjorde åro medh Bisperne, Capitlen och klostren i all Stichten. Af Bispen i Aabo. Item, skall Bispen i Aabo giffua vor Nädighe Herre utaff Biskops stolens renta-årligha, först Redha penningar 1 mark. Om Erics Smör IX Lester (h. e. 1296 libras, lispund?), Gedder X skippund, Lax III lester, Korn VI lester, Rogh VI lester, Hassre IV lester. Om Erics Kornet och Roghen skall han vända i penningar til godh rekning i år, och thet annet skall han lata koma hiit til Stockholm. Aff Capitulum i Aabo. Item skall Capitulum i Aabo giffua vor Nädighe Herre årligha utaff theras renta, först Redha penninga VII. C mark, Smör IV lester.*“ Ibid. Inter Monasteria Nädendalense non comparat: sed p. 350 additur: „*Rentan af Præbenda Animarum i Åbo VIII tunnor smör (96 lispund). Dito dito af nya Kor stundom III, stundom IV tunnor smör.*“ Quod tanto magis est mirandum, quo majores *Novi illius Chori Præbenda* habuit reditus, quam *Præbenda Animarum*; ut infra patebit. Illustrantur ac confirmantur hæc, quoad tributum Episcopi, literis ejus ad R. *Gustavum a. 1530 die S. Mauritii* (22 Sept.) datis, quarum exemplum, ex veteri descriptum apographo (Bibl. R. Stockh.) *Fol. Hebd. Ab. a. 1796 N:o 8* inferi curavimus, ubi inter alia legitur: „*Yttermere kåre Nådige Herre, om then deel iach skaar til rygga med Smör och Gedder, til par tunnor för detta året, achtar iach her epter i höst utöfver skicka, thet förste iach ter kan få scheprum till. Men til at upfylta Laxen efter pachten (sc. pepigerat cum Rege, de certa summa cuiusque generis quotannis transmittenda) hafver iach ingen macht, förty han sigx ganska ringa i år, som Eders Nåde vijdare hafver förnummit.*“

(790) Docetur in Indice Decimarum Ecclesiæ Cathedralis Aboënsis & Canonicorum, nec non Prædiorum (cum vestigialibus suis annuis) ad illam atque hos, ut & reliquos Præbendatos, pertinentium, Regi exhibitō, de quo *moz.* Cf. supra p. 600 not. 651, & p. 619 not. 678.

denſi tributi hujusmodi exactum (ſive quanta, ut Auctör loquitur, *multa* ei fuerit *impoſita*, ignoramus. (Niſi ſo- lam pecuniam pro militibus hoſpicio excipiendis, *Borglä- gers Penningar*, ab iis exactam putemus? De qua re mox.) Quo autem Rex æſtimare rectius opes Hierarchiæ, atque ſic pro earum ratione *cenſum* hunc definire poſſet, ex de- creto itidem Comitiorum eorundem Aroſienſium Epiſco- pos eorumque Canonicos juſſit prædiorum redituumque ſuorum omnium accuratos ſibi exhibere indices; qualem indicem diligentem (791) bonorum ad *Eccleſiam Cathe- dralem Aboënſem*, ſuosque *Prælatos, Canonicos & Præ- bendatos* pertinentium, nec non redituum, cum ex illis tum ex decimis, ad illam quotannis influentium, ab eorum quovis (opus inprimis, ut videtur, dirigente & concin- nante M. *Micbæle Agricola*) pro a. 1541 confectum (792) præ-

(791) Aſſeverant in præmiſſo adnotamento auctores: „I theſſe her „eſterſcriffne Regiſter år företaget och upregiſtrerat thet nemast wij haf- „wom kunnit, uthan all fördölningh, nåſth Gudz hielp. Om noghot „år förſeet eller kommit i förſumelſe, thet kan altijdh förbättras och „upregiſtreras.“ Non diſtinctiſſime tamen eſſe concinnatos, reperimus.

(792) Ratio *Decimarum* etiam pro anno 1540 exhibetur. Anno 1542 Indicem concinnatum eſſe, inſcriptio docet, quæ talis eſt: „A:o D:ni 1542, XXVII daghen i Martii monadt. Epther Högghorens och Högmechtige „Förſtes alles vor kåraste Nadigaste Herres beſalningh, enn underwis- „ningh om alle Domkyrkienes, Prælaturers, Canoniers och Præbenders „Rånthe vijdh Aabo Domkyrkie.“ (*Agricola* tamen reditus ſuarum Præ- bendarum, *S. Laurentii & S. Bartholomæi*, pro a. etiam 1552 reconſet). Præſatio rationem *Decimas Eccleſiaſticas* (inprimis quæ ad *Eccleſiam Cathedralẽ & Canonicos* pertinebant) per *Finlandiam* olim colligendi & dividendi accurate proponit; quam eſſi ſupra (p. 564 not.) explicui- mus; tamen ipſa verba libri veteris hic apponere placet. „Alle Tiende „ſom inkomen år til Domkyrken bodhe i Sådhe, Peninga och annedh „af kvar Landzkyrkie i Finland. - - - ſkifftes medh Domkirken och Car-

nickarna them emellan i sådane motthe, at af huarie X pund sådhe be-
holder Domkirkien VI pund, och Canickerne III pundt; af huarie X
marcher peningar beholder Domkirkien VI march, och Canickerne III
march, ephther thet årsvexten åhlighe kan reesla, stundom mere, stund-
om minne &c. So är och vethendes, at thenne tiende i Sådhen kom-
ber alt aff Aabo Lån, Rafsborgs Lån och Östernyland in til Weerlax,
aff Norbotn, aff Olandt och aff somme sockner i Kumo-Gordz Lån, som
Regifstret uthviser. Men Sådhen drages inthet hit til Domkirkien len-
ger emooth Nylandh, en af Lojo och Wictis i Karis socknen; och i alle
andre socknar in till Wiborgh, theslikes i Oland och Norbotn sålies
Domkirkens och Canickers deell och wendes i peninga, som och Regi-
stret uthwijser. *Och omkring alt Nylandh in till Wiborgh komber Biskopen ingen Sådhes Tiende till, utan han får af alt Nylandh Smör, som kallas Nebbeskatt Smör.* Ty byttes ther kringom alt Nylandh, Oland och Norbotn Sådhes Tienden i två deela, annan Sockne-Kirken och annan deelen Kirkieherren aff Rogh och Korn. Sidhan foor Domkirkien och Canickerne sin deell medh Sockne-Kirckie: först Canicke-deellen uthaff hele summan som Landzkirken foor, huar fierde pening och huar fierde span; och thet anned igen blifuer, byttes jempt i tw, helften foor Domkirken och heiften beholde Soknekirken. - - - Item ther som Nebbeskatten ingthet görs i Biskops rånthen, ther skiptes tienden aff Rogen i tree deela, enn Biskopen, annan Kirkieherren, tredie Soknekyrkan, och samma tredie deelen i rogh byttes emellan Domkirken, Canickerne och Soknekirken, som tilförende; Korn, Hafra, Hvete, Årther, Bøner byttes i tw delar emellan Bifpen och Kyrkeherren; Socknekirckie och Domkirken foor ingthet annath til sin deell medh Canickerne, uthan af Roggen. Aff alle andra sockner, ther Bispens rente faller i Nebbeskatt Smör, ther faller tiende-korn, til byttes emellan Sockne-kirken och Kirkeherren medh rogg; och aff thenne Sockner komber alt i rede penningar til Domkirken. Ty foor Domkirken ingthet korn i tiende, uthan blott roghen. Thet lille Kornet som faller i tiende i thesse sockner, *Loyo, Victis, Poyo och Tenala*, som i Regifstret finnes, skiftes enskylt emellan Canickerna, och ingthet meer Korn komber i tiende til Domkirkien eller Canickerna en thet lille i Regifstret finnes, af alle sockner i Firdland &c. Ty vid alle Kirkier i Nyland, Olandt och Norbotn och allestedes ther Nebbeskatten utgörs, faller alt peninge renthen för tiende til Domkirken &c. Item i Tavastland och i Karelen görs Kirkes tiende i peningar efter boga-

præsto habemus, a nobis sæpius jam laudatum (793),
 atque his rebus illastrandis apprimè intervientem (794). In-
 de etiã discimus, Regem, loco hospitii militibus præbendi,
 univèrsis Curatis Ecclesiarum Fennicarum imposituisse pecu-
 niam

„taall, som aff hvariom them som åro XV åår gammall görs i Tavast-
 „land i örtuger och i Karelen i skillingh; theraff komber Kirkieherren
 „inthe till, uthan byttes emellan Domkirkien, Canickerne och Sokne-
 „kirken; sammelundhom som sådhen bytthes epther pund taall och span
 „taal, så peningar effter man (leg. march) tall och åre tall &c. Och
 „i förste begynnelsen når Christendom kom til Finland, gjors (leg. gior-
 „des) eth grofkin aff huarjo bogo, sedhen noghan tijdt ther effter, vart
 „thet vånt i peningar, effter the kunde icke få skin“ (Cfr. supra p. 315
 not. 243); och ther then tiende faller i Tavestland och Karelen, ther
 „får Bispen tiende skatt som kallas *Kylytis* (vox nobis ignota!), *therom*
 „och alt annat han sjelff vill lathæ upschrifva och registrere.“ *Cujus-*
modi tamen Registri hætenus copiam nobis ulurpare non contigit.

(793) Vid. supra pag. 315, not. 243; pag. 474; p. 536, not. 539;
 p. 552, not. 379; p. 564, not. 589; p. 599, not. 651; p. 619, not. 678.
 Quod autem pag. 474 commemoratum mensuræ genus antiquum *Pund*,
 cum de frumento adhibetur, attinet; quot modii illud implerent, inde
 definitu visum nobis fuit difficile, quia in Libro illo veteri ex proposi-
 tis summis numerorum partialibus nullibi totales collectæ habentur: ac
 præterea in serie secunda (*andra columnen*) collocati numeri partium
 (s. mensurarum partialium) sæpe majores sunt quam qui ad efficiendum
 totum (s. mensuram totalem) requirantur, quæque igitur vel toti vel ad
 partem debuissent in seriem loco priorem, transferri. Ex. gr. 1 *Pund*, 13
Spenn; cum tamen certum sit, 13 *spann* multo plus quam 1 *pund* conti-
 nere. Scilicet 1 *Pund* æquavit 6 *spann*, s. Modios tales quorum quis-
 que 20 modiolos s. *Kappar* continebat. Didicimus hoc ex Indice Præ-
 ditorum s. Colonorum qui ad Ecclesiam Aboënsẽ ejusque Prælatos, Ca-
 nonicos & Præbendatos olim pertinuerant (*Præbende Landsbønder*) pen-
 sorumque ab iis, quotquot bonis ærarii adjuncti fuerant, a. 1559 huic ve-
 ritigalium; quæ Index in Archivo Provinciali Rationum Publicarum (*ibland*
Lands-Contoirtets Handlingar) hic Aboæ servatur.

(794) Inde edocemur (præter ea quæ supra passim adduximus),

)

(

niam quotannis pendendam (*Borglagers penningar*) 600 *Marcarum* (cf. V. TROIL I c.), de cujus colligendâ & symbolâ singulorum definiendâ ratione in synodo convenerunt, 30 etiam marcarum mercedem collectoribus stipulantes, qui Regi eam transmitterent; cui porro accessit alia summa, dimi-

Decimarum partem quæ Ecclesiæ Cathedrali a. 1540 soluta fuit, effecisse circiter 500 tonnas *Secalis*, inter 40 & 50 *Hordei*, inter 700 & 800 marcas *Pecuniæ*. Reditus autem quos a prædiis (numero 61) a. 1541 habuit, inter 100 & 120 tonnas *Secalis*, circa 50 *Hordei*, circa 30 *Avenæ*, circa 150 libras majores (*lispund*) *Butyri*, marcas pecuniæ 162 cum dimidia (præter veliera, Pifa, Triticum &c.); frumenti tamen copia pro diverso annorum proventu (tum in Fennia incertiore quam hodie) sæpe variavit. Ecclesias porro Rurales s. Parœcias illo ævo reperimus pertinuisse ad *Finlandiam Borealem* 13 (nempe *Råndämäki*, *Rusko*, *Masko*, *Noufsi*, *Lemo*, *Wirmo*, *Vemo*, *Nykyrkia* cum *Kodiala*, *Letala* cum *Undamala*, *Tövesal*, *Rymitteldä* & *Korpo*; ad *Finl. Australem* 12 (nempe *Nagu*, *Pargas*, *Sagu*, *Kymitto*, *Æerno*, *Ushila* cum *Salo*, *Hallicko*, *Pemar*, *Nybygd*, *Lund*, *Picke*, *Nummis*); ad *Sataoundiam inferiorem* 8 (*Raumo*, *Effrabominne* cum *Lappo*, *Effra* cum *Säkylä*, *Ulfshy*, *Kumo* cum *Kiulo*, *Huittis*, *Loymajoki*, *Pöutto* cum *Ylälä*; ad *Satao. Superiorem* 11: *Kalliala*, (hodie *Tyrvis*, *Karcku* & *Mouhijärvi*?) *Sastamala*, *Kyro* cum *Lactis*, *Birckala* cum *Messukylä*, *Kangasala*, *Orivesi*, *Pelkänä*, *Säkämäki*, *Akas* cum *Urdiala*, *Lempälä*, *Wesilax*); ad *Tavastiam Inferiorem* 5: *Somero*, *Tammela*, *Janaackala*, *Wäno*, *Hattula* cum *Leesjervi* s. *Leisijärvi*, *Kalvola* & *Tyrvendö*; ad *Tavastiam Superiorem* 7 (*Hagu* s. *Hauho* cum *Tulos*, *Lampis* cum *Koskis*, *Hollola*, *Itimä*, *Sysmä* cum *Koskipä*, *Padasjoki* cum *Kuhmos*, *Jempä*); ad *Carcliam* 10 (*Sawloæ*, *Jocas*, *Sämingh*, *Lapvesi*, *Jäskis* *Agrepä*, *Kiffvineb*, *Nykirkie*, *Wiborgh* cum *Säckijärvi*, *Weerlax*, *Weckelax*); ad *Nylandiam* 10 (*Pyttis*, *Perno*, *Borgho*, *Sibbo*, *Helsinge*, *Esjo*, *Kyrkeslett*, *Ingo*, *Siundö*, *Loyo*, *Wictis*, *Karis* cum *Karis Loyo*, *Pojö* cum *Kilko*, *Tenala*); ad *Alandiam* 8, eadem quæ hodieque; ad *Norbotniam* 12 (*Nerpis*, *Mustjäär*, *Kyrobominne*, *Ilmola*, *Wöro*, *Pedersåär*, *Karleby*, *Kalajoki*, *Salo*, *Limmingo*, *Fjo*, *Kjm*). Unde patet, quanta pars regionis superioris adhuc esset inculta. Ad *Præbendas* autem Ecclesiæ Cathedralis quod attinet, plerarumque reditus valde erant mediocres. Sic *Præposito* quotan-

dimidio fere minor (322 *Marcarum*) a Superintendente M. *Georgio Norman* Regis jussu iisdem imperata (*Hjelpe-Skatten, som Mester Jørgen Superintendens pålade*).

Præ-

nis ex prædiis 7 Agro redibant circa 60 tonnæ *Secalis*, prope 20 *Hordei*, circa 15 *Avenæ*, circa 5 *Tritici*, *Malti* & *Pisorum* tantundem, circa 40 libræ majores (*lispund*) *Butyri*, *Pecuniæ* 16 *marcæ* cum dimidia (præter 60 *plaustra fœni*, 4 *oves*, dimidia tonna *Salmonum* falsorum, & *vellera*); ex parœcia Rusko, (quæ huic Præbendæ perpetuo annexa mansit, cæteris quæ olim adjectæ fuerant inde postea separatis, cfr. supra p. 253 not. 150 & p. 406 not.) 70 colonis constante, loco *portionis cibariæ* (*Matskott*) 1 *Lessa*, (1 *lâfi*), *Secalis* (20 tonnæ, ut videtur? licet in Indice Præbendarum a. 1559 confecto, de quo nuper, not. 792 fine, commemoravimus, ad 1 *Lesham*, 12 *pund* h. e. 48 tonnæ, referantur!), & ex *D. cinis*, circiter 20 tonnæ *Secalis*, 16 *Hordei*, 4 *Avenæ*, 2 cum besse *Pisorum*, 1 cum triente *Tritici*; porro ex *Decimis* Parœciæ *Kimito* (quæ inter *Archipræpositum*, *Curatum* & *Ecclesiam* partibus æqualibus dividebantur), circiter 24 tonnæ *Secalis*, 8 *Hordei*, tantundem *Avenæ*, 20 *agni*, 144 libræ (*lispund*) *Butyri*, 6 tonnæ *Gadorum* falsorum (*Torsk*), 20 *marcæ* pecuniæ (præter *Tritici*, *Pisorum* siccorum aliquantum); præterea ex ecclesiis 11 aliis (inter quas 7 *Ostrobotnicæ*) pecuniæ *marcæ* 116, atque a Curato *Ijoënsi* 7 tonnæ *Salmonum* (quoties piscatura esset prospera) inter Præpositum & reliquos *Canonicos* dividendæ (quod & de additis 12 paribus *Salmonum*, *Spickelæ*, nescio utrum falsorum an fumo siccorum? & 10 libris majoribus *luciorum* siccorum, fortassis valuit?) 2. *Archidiacono* redibant a 19 *Colonis*, circiter 50 tonnæ *Secalis*, 40 *Hordei*, tantundem *Malti*, 4 *Tritici*, 8 *Avenæ*, 4 *Pisorum*, 30 libræ (*lispund*) *Butyri*, 61 *marcæ* *Pecuniæ* &c.; ex ecclesia *Pargas* 1 *Lessa* (20 tonnæ?) *Secalis*, loco *portionis cibariæ*, & ex *decimis* inter 30 & 40, 120 libræ (*lispund*) *Butyri*, 24 *agni*, 20 *marcæ* *Pecuniæ*; *Decimæ* a 90 colonis ecclesiæ *Sund* in *Alandia*, quarum valde parum (nonnisi circ. 5 tonnæ *secalis* & 8 *hordei*) anno 1541 solutæ sunt; ex ecclesia *Saltåik* ibidem 28 *marcæ* *pecuniæ*; *Decimæ* ex ecclesia *Veteris Nouis*, 6 tonnæ *Secalis*, tantundem *Hordei*, &c. ac pro *portione cibaria* 24 tonnæ (*Secalis*?). 3. *Præbenda Corporis Christi* 34 habebat colonos, a quibus redibant inter 146 & 150 tonnæ *Secalis*, inter 60 & 70 tonnæ *Hordei* (si 1 *Lest* respondet 20 tonnis?), circ

Præbendas autem, per decessum Prælatorum, Canonicorum & reliquorum Præbendatorum sensim vacantes,
T t t t Regem

ca 18 tonnæ *Avenæ*, 8 *Triticici* & tantundem *Pisorum*, 50 ad 80 libræ (*lispund*). *Butyri*, 12 ad 50 tonnæ *Malti*, 9 ad 27 oves, 26 marcæ pecuniæ; ex ecclesia *Sagu*, 12 libræ (*lisp.*) *Butyri*, 1 tonna *Halecum* fessorum (*strömming*), 40 marcæ pecuniæ; ex ecclesia *Janackala* marcæ 20; præterea *Vellera*, & 40 plaustra *Fœni*. 4. *Præbenda S. Johannis*, ex 16 prædiis habuit inter 80 & 90 tonnas *Secalis*, inter 50 & 60 *Hordei*, 13 l. 14 *Avenæ*, 30 ad 50 libras (*lisp.*) *Butyri*, 22 marcas pecuniæ (præter *Triticum*, *Pisa*, *Vellera*, & 40 plaustra *Fœni*); ex Ecclesia *Pyttis* 120 libras (*lisp.*) *Butyri*, 1 tonnam *Salmonum* & 20 marcas pecuniæ. 5. *Præbenda Clericorum* ex 7 prædiis, *Secalis* tonnas 40 ad 50, *Hordei* circa 20, *Avenæ* circa 5, pecuniæ marcas 26. (præter *Butyrum* & *vellera*); ex ecclesia *Birchala*, circa 18 tonnas *Secalis*, tantundem *Hordei* & pecuniæ marcas 20; ex ædibus urbanis locatis marcas 2 cum quadrante. 6. *Præbenda S. Laurentii* ex prædiis 11, *Secalis* tonnas inter 50 & 60, *Hordei* inter 30 & 40, *Triticici* circ. 2, *Avenæ* circ. 12, *Pisorum* circ. 1, *Butyri* libras (*lispund*) 19, *velleris* 3, *fœni* plaustra 25, & tonnam *Cerevisiæ*; ex ecclesia *Vemo* tonnas 36 *Secalis* loco portionis cibariæ; ex decimis autem 24 tonnas *Secalis*, 12 *Hordei*, circ. 3 *Avenæ*, tantundem *Pisorum*, 60 libras (*lisp.*) *Butyri*, 14 marcas pecuniæ (præter *Triticum* &c.). 7. *Præbenda S. Bartholomæi*, ex 3 prædiis, 24 tonnas *secalis*, circ. 7 *Hordei*, 4 *Avenæ*, 5 libras (*lisp.*) *Butyri*, circ. 2 *Velleris*, 6 marcas pecuniæ, 6 plaustra *fœni* (præter *Triticici* & *Pisorum* aliquantum). 8. *Præbenda Divæ Virginis s. altaris Parrochialis*, ex prædiis 6, tonnas *secalis* 22, *Hordei* 9, *Avenæ* 2, *Pisorum* circ. 2, &c. *Butyri* libras (*lisp.*) 6, *Velleris* 2, pecuniæ marcas 7; ex ecclesia *Lundo*, *secalis* tonnas 36, *agnos* 6, & pecuniæ marcas 10 (quas *Curatus Urbis*, ad quem hæc Præbenda pertinebat, *Capellano* suo, mercedis loco, concedebat!); ex Urbe *Aboënsi* 50 marcas, ac præterea pro mortuorum sepultura & benedictione nubentium (*likstol och Brudevigning*) 12 ad 15 marcas; porro ex ædibus urbanis locatis 10 marcas; ac tandem 6 plaustra *fœni*. 9. *Præbenda S. Georgii* ex 5 prædiis, tonnas *secalis* circ. 20, *Hordei* circ. 8, *Avenæ* fere tantundem, (aliquant, *Triticici*, *Pisorum*, *Butyri*, *Halecum* & *fœni*), pecuniæ marcas 9. Hæc Præbenda eo tempore *Curato Urbis*, ad tenue suum stipendium sup-

Regem partim ærario mox vindicasse, partim Officialibus

plendum, addita erat. 10. *Præbenda S. Sigfridi*, ex prædiis 9, (quorum nonnullis frigus æstivum nocuerat) tonnas *secalis* circ. 9, *Hordei* 8, (aliquant. *Tritici*, *Avenæ* &c.) *Butyri* libras (lisp.) 13, *foeni* plaustræ 13, *pecuniæ* marcas 52 cum quadrante. Præterea Episcopus & Capitulum M. Martino, qui hac Præbenda jam fruebatur, concesserat parœciam *Rândâmki* (quam Canonici antea conjunctim habuerant ejusque reditus inter se partiti fuerant) unde eidem proventerunt, loco portioneis cibariæ, 1 *Lesta* (20 tonnæ?) *secalis*, & ex *decimis*, tonnæ *secalis* 25, *Hordei* 16, *Avenæ* 8 (aliquant. *Tritici* & *Pisorum*); accedebant pro portione Canonica circ. 8 tonnæ. 11. *Præbenda S. Petri & Pauli* ex 3 prædiis, tonnas habebat *secalis* 26, *Hordei* 16, *Tritici* 2, *Avenæ* circiter tantundem, *Butyri* libr. (lisp.) 4, Velleris fere 1 cum dimidia, *pecuniæ* marcas 16 (præter aliquant. *pisorum*). 12. *Præbenda S. Annæ* ex 10 prædiis, tonnas *secalis* fere 24, *Hordei* 14, *Tritici* 1, *Avenæ* 2, *Pisorum* 1, *pecuniæ* marcas 27 cum quadrante, 2 tonnas *Cerevisiæ*; ex ecclesia *Hauho* *pecuniæ* marcas 20. 13. *Præbendam S. Catharinæ*, ad quam pertinebant, præter 18 *Colonos*, dimidia *Lesta* *Butyri* (72 libræ majores, *lispund*?) ex ecclesia *Töfssala*, & 50 maræ *pecuniæ* ex ecclesia *Pelkåne*; Rex jam *Camerario* suo *Magno Magni*, stipendii loco concesserat. 14. *Præbenda Trium Regum*, ex 6 colonis habuit 22 tonnas *secalis*, 13 *Hordei*, fere 8 *Avenæ*, 2 *Tritici*, 4 *Pisorum*, *pecuniæ* marcas 7 cum quadrante. 15. *Præbenda S. Crucis*, ex 5 prædiis, tonnas *Secalis* 22, *Hordei* 10, *Avenæ* 7, *Pisorum* 2 (aliquant. *Tritici*); *pecuniæ* marcas 30, suam pinguefactum. Hanc Rex, loco stipendii concesserat *Philippo Olavi*, scribæ Arcis Aboënsis (*Slotz-schriffuare på Åbo Slott*). 16. *Præbenda S. Erici*, ex 12 *Colonis* tonnas *Halecum* (*Strömming*) 2 cum dimidia, *oves* 6, & *pecuniæ* marcas 27 cum quadrante. 17. *Præbendam Animarum* Rex stipendii loco concesserat *Clementi* scribæ (*Finsk Clement Skriffuare*). 18. *Præbendam Omnium Sanctorum* in *Indice Capituli* profusè esse præteritam, supra (p. 623) jam monuimus: quam tamen eandem fuisse putamus, quæ in *Indice Præbendarum* a. 1550 confecto (vid. supra not. 792 fin.) vocatur *Præbenda Novi Chori* (*Nye-Kors: Præbenda*); utpote omnium novissime condita, quamque unam ex ditissimis fuisse deprehendimus (ut infra demonstrabitur), ac mature a Rege sibi ærarioque vindicatam. Porro adnotamus, colonos Præbenda-

bus suis stipendii loco assignasse, reperimus; donec tandem prædia omnia quæ Nobiles Hæreditatis jure interim non revocaverant aut redemerant (795), cum cæteris

T t t t 2

ris

rum partim certa atque in perpetuum definita vectigalia ex prædiis quæ colebant pendisse (*Stådg. Landbor*), partim dimidiam fructuum perceptorum partem Præbendato quotannis tradidisse (*Skiftes - Landbor*). Posterioris imprimis generis prædiis certus simul assignatus fuit numerus *Bovum* arando aptorum (*par oxar*), *Vaccarum & Ovium*, (*Inventarii-Boskap*) perpetuo conservandus; ex quibus *vaccis* debebant quidem coloni quotannis libras majores (*lis pund*) *Butyri* 2 Præbendato pendere, sed sæpe, ob ingruentia incommoda, non nisi unam præstare valebant, interdum profus nihil; similiter ex quavis ove, velleris impertiri debebant libras minores (*Skål pund*) 2, quarum sæpe non nisi unam, sæpe nihil præstabant; unde nec certam utriusque generis summam Index Capituli apponere potuit. Ex eodem tandem discimus Indice, pecuniam quæ decimarum loco ex ruralibus redibat ecclesiis, vulgo tempore *Synodi Diocessane* (quæ circa natiuitatem *S. Johannis Baptistæ* celebrabatur) fuisse apportatam, sæpe etiam serius.

(795) Nempe quæ post conatum *R. Caroli* injustam cleri aviditatem coercendi (*K. Carls Råd*), Ecclesiæ erant acquisita. Erat facultas hæc Nobilitati per *Recessum Archiepiscopi* concessa; quæ ad cives reliquorum ordinum parum pertigisse videtur. Ac Nobilitatis imprimis favore atque opem, in consilio suo perficiendo, Rex sibi conciliare, hac illecebra proposita volebat, contra cleri perniciam & plebis præjudicia; nec spes eum fefellit; Ipseque reliquis exemplum dedit, familiæ suæ prædia hæreditaria strenue sibi vindicando. Multi deinde Nobilium per vim fraudemque hoc jure abutebantur: quos imitabantur alii, prædia ecclesiastica, etiam quæ Curatis habitanda erant concessa, quæque Rex tranquille his permitti colenda voluit, passim involantes: quam ferociam edicto reprimere (dato d. 26 Maji 1538) necesse habuit. Cfr. Nob. BOTTIN l. c. §. 29. Imo & Decimas solvere haud pauci recusabant; quare non sine sarcasmo scribit MESSENIUS (*Scand. T. X. p. 25, ad a. 1530*): „*Finnones libertati freti Evangelica*, se immunes quoque putant a decimis & aliis Clero sportulis solvendis. Ideoque eas imposterum dare abnuunt; sed 25 Julii mandato Regis minaci coguntur. Cfr. Idem ibid.

ris ærarii fundis conjungerentur (796): quibus, post mortem Episcopi *Martini*, bona quoque Episcopalia accesserunt.

ad a. 1534 & 1538. Haud pauca vero prædia quæ ad Ecclesiam Cathedralē & ejus Præbendas pertinuerant, a privatis fuisse vindicata vel redempta (varie etiam commutata) inde colligi posse videtur, quod *Index* eorum quæ ærario a. 1559 veltigalia erant; multo pauciora exhibet quam *Index* anni 1542: quæ differentia inprimis in nonnullis Præbendis magna obvenit. Mirum autem videtur, in posteriore *Indice Præbendam S. Johannis* esse omnino omisam; ut in priore illo *Præbenda Novi Chori* profus desideratur.

61 (795) *Præbendam Novi Chori* jam ante conditum *Indicem Capituli Aboënsis* sæpe laudatum, per mortem ultimi Præbendati vacasse, adeoque a Rege fuisse ærario vindicatam, vel sequentes docent literæ, inter Cœnobii *Nådendalensis* illas servate, quæ illustrando etiam modo talia negotia conficiendi inserviunt: „*Jak Erich Andersson* Konungzliga Majestets var kåre Nådughe Herres Landzougte uti *Sudra Finne*, och „*Fougte över Hans Nadz arfva godz och Niekors godz her uti Finland*, bekennes medh detta mitt öpna bref, att för mik är komed thes „*nogre ånghe stycker skulle vara komne undan itt vor nadighe Herres godz som tilförene hafver legat under Nye Khoren i Abo*, benemt *Karkari* uti *Mårko* fochin, och under thessens *II Nådendals Klosters* godz; „*som äre Akerby och Kalela by*, hvilka ånga stycker iak och utan lagga doma, pa var nadige Herres vegna viderkent hafver; doch epter „*same Nådendals Klostre* fik titt och ofta om same ång stycker beklagat „*halve, ta hafver jak mik granneligen therom försport med gamla godda mån*, och i sanningen så besunnit, at same ång stycker aldrig hafva legat under fören. *Karkari*, utan af heden höds under fören. *Klosterit* och theras godz; ja epter det iak inga skäl eller rått till same „*ångz stycker hade eller besinna kunde*, och ej heller hade iak någon „*befymmerlig befallning af K. M. vor nodige Herre at kennes vidh them eller egne dem under fören. Karkari*; Ty hafver iak andtvardat them „*Klostridt igen*, som äre *IV tegar* under *Akerby* och itt stycke uti *Kalela ång*, umbevarit af mik och epterkommande fougter och befallningz „*mån* öfver samma *Nya Chor* godz epter thenna dagh. Thefs till yttermehra viffe och vitnesbyrdh, trycker jag mit signete å ryggen på

runt (797).

m) *Prælatorum* horum atque *Canonicorum* Ecclesiæ Aboënsis (quibus mortuis Honores sui terminabantur, Præbendæque *Regiæ cedebant Camera*) nomina pleraque exhibet etiam Index ille prædiorum & redituum hujus Ecclesiæ R. *Gustavo* exhibitus, quem sæpe laudavimus. Archidiaconus ultimus M. *Petrus Sillæ*, in Codicibus quibusdam (male) audit *Bille*; ultimus ille Canonicus S. *Johannis* ibidem vocatur *Andreas Jacobi*, Canonicatui vero *Petri & Pauli* præfuit a. 1542 Dn. *Martinus Nicolai*, cui itaque sine dubio postea successerat, (Rege annuente), Dn. *Jacobus Blomen*? Præbendam Corporis Christi eodem tempore habuit *Petrus Ragwaldi*, idem quem a. 1554 *Decanum* fuisse, Auctor noster infra (p. 42) testatur. Præbenda

T t t t 3 da

3, detta bref, som gifvit år uti S. Catherinæ Länsmans gard om Helge Korsdag exaltationis (d. 14 Sept.), anno MDXXXVII. " Cæterum a. adhuc 1559 pertinebant ad hanc Præbendam prædia 22, ex quibus redibant 93 marcæ 5 oræ 6 d. pecuniæ, Secalis tonnæ circiter 68, Maltæ 12, Hordei 8, Avenæ 4, Butyri libræ (lisp.) 55, Velleris 9 lispund, 7 skålpund, 3 Vaccæ, item 3 juvenæ, 25 Oves, 4 Capræ &c.

(797) Ex horum Prædiorum (olim Episcopaliū, sed *Martino* mortuo ad Regem devolutorū) 171, a. 1559 ærario redibant pecuniarum marcæ 404, oræ 6 d. 2, Secalis tonnæ 123 cum triente, Hordei 35 cum triente, Maltæ 12 cum besse, Avenæ 32 cum triente, Pisorum 1 dimidia, Butyri libræ (lispund) 436 cum quadrante, Vaccæ 23, Vituli adultiores (Üngndt) 22, Oves 82, Agnus 1, Gallinæ 43, Panes 176, tonnæ Cerevisiæ 4, Carnis (siccæ) libræ (lisp.) 20 cum dodrante, Suillæ 14 libræ (lisp.), Lavareti (Sik) fumo siccati 782, fassii 176, Krampfill (an *Haleces* igne leviter tostæ aut in aëre aut fumo siccatæ? vix enim idem significare posse putes ac *Krampsill*, ut autumat Nob. IHRE. Glos-

da *S. Sigfridi* eodem anno fruebatur Magister *Martinus*; forte *Teitus*? de quo supra egimus, p. 678, quemque a. 1545 obiisse, Auctor noster docet: cfr. not. 794 p. 694. Atque has quidem 4 *Præbendas* fuisse *Canonicas*, ipse significat; quod idem de *Præbendis Divæ Mariæ* (s. *Altaris Parochialis*) & *S. Laurentii* infra (pag. 41) docet. Reliquas 4 hujus ordinis non nominat (cf. supra p. 459); redituum quidem amplitudine illæ *S. Catharinæ*, *S. Sigfridi*, *Animarum*, & *Novi Chori* (s. *Sacelli Omnium Sanctorum*?) cæteras vincebant. Ac qui novissime tribus postremis, quarum hoc loco fecit mentionem, (*Trium Regum*, *Georgii*,

far. T. I. pag. 1154, quod genus singulos numerando pisces exhibitum fuisse, ægre credas?) 200, Ova 240, *Velleris* libræ (lisp.) 25 cum dodrante, *Cannabis* libræ (lisp.) 12, *Candelæ* 36, *Fœni* libræ majores (lispund) aut 1140, aut 912 (19 *âmar*) ac porro 78½ *Kapparlafs* (quam mensuram rite definire nequeo!), *lignorum* frues tricubitales (*fannar*) 26. Utrum vero nonnisi tantundem ex his prædiis Episcopus olim quotannis perceperit, aut an quæ ad mensam episcopalem pertinerant ærario omnia accesserint; existimare haud possumus. Ex indice eodem, sæpius jam laudato, simul discimus, prædia *Cænobii Nâændalensis*, quæ sibi Rex vindicaverat 105, anno eodem (1559) ærario contulisse *pecuniarum* marcas 183, 5 oras, *Triticum* tonnas 2 cum dimidia, *Secalis* 136 cum sextante, *Horæi* 47 cum dimidia, *Malti* 86 cum tr. ente, *Avena* 41 cum sextante, *Pisorum* 4 cum sextante, *Cerevisia* tonnam cum dimidia, *Butyri* libras (lisp.) 19, *Velleris* 44 cum dodrante, *Succidias* 4, *Halecum* (*Ströming*) salutarum tonnas 5 cum dimidia, *Krampfill* (?) tonnas 5, *Lavaterarum* saliforum tonnæ quadrantem, *Lini* libras (*stâpund*) 5, *Bovis* majores (*oxar*) 5, *Fovecos* (*statar*) 36, *Tauros* (*tjarar*) 2, *Vaccas* 32, *Juvenas* (*quiggr*) 15, vitulos adultos (*ungndt*) 4, *Oves* 186, *Capras* 3, *agnum* 1. Cœnobia contra *Aloëuse* (Dominicanorum) & *Raumeni* (Franciscan.), utpote ad Crênes Monachorum Mendicantium pertinentia, prædia perpauca habuisse, reperimus: quodque scilicet nonnulli 3, quorum quæ ad illud pertinerant, a. 1559 ærario pendebant *Secalis* tonnas 16, *Horæi* 4, *Malti* 2 cum besse, *Pisorum* trien-

)

699

(

gii, *Annæ*) fruebantur, eos *Præbendatos* tantum, non etiam *Canonicos*, appellat. *S. Georgii* autem illam, a. 1442 jam Curato Urbis Aboënsis, ad ordinariam suam *Præbendam* (*Altaris parochialis*) additam fuisse, supra vidimus (pag. 693, not. 794); *S. Erici*, Dn. *Sveno* Oeconomus a. 1541, post mortem Dn. *Hermanni*, ab Episcopo & Capitulo obtinuerat; *Trium Regum* illi præfuit tum Dn. *Benedictus Kurck*; *S. Annæ* illam habuisse *Arvidum Nicolai*, ad a. usque 1554, quo obiit, Auctor tradit. Neque cæterum hos, (neque *Canonicos* Ecclesiæ Aboënsis ultimos, quos paulo ante nominaverat, cognoscimus: aliquos tamen ex præcipuis familiis Fennix nobilibus ortum duxisse, dubio caret. Ex annotationibus autem supra (p. 677, not. 778) allatis addere licet, *Andream* Canonicum in Urbe Raumo natum fuisse, & a. jam 1542 obiisse; ac a. 1545 Magistrum *Svenonem* (an idem qui a. 1542 fuit Oeconomus nuper commemoratum?) etiam *Canonicum*, e vita discessisse (798).

n) Hunc

tem, *Butyri* libras (*lisp.*) 13, *Velleris* 3, *marcas pecuniæ* 4, *Vaccus* 2, *Vitulos* adultiores (*ung. ôt*) 2, *Oves* 3; hoc vero quæ possederat, conferebant *Secalis* tonnas 13 cum triente, *Hordei* 4, *Butyri* libras (*lisp.*) 16, *Velleris* circiter dimidiam, *pecuniæ* *marcas* 6. Ex Codice autem, aliquoties jam a nobis laudato, *Sundholmenji* (supra p. 653 not. 735 & p. 659 not. 74) didicimus, *Tonnam Secalis* his temporibus emi consuevisse 18 oris (1 *marcis cum quadrante*), *Tonnam Malti* 15 oris, & *Tonnam Hordei* 10 ad 12 oris. Quod ad redituum illorum valorem estimandum, nosse prodest.

(798) Adjungere *MESSENIUS* (*Scand. T. X. p. 24*) *Canonicis* videtur etiam *M. Petrum Serkilax* & *Laurentium Canuti*, cum horum pro religionis novatione conatibus perstrictis, addit: „*Canonicorum reliqui Abogensium* - - Lutheri constanter sententiæ reluctantes, mandato Regis, in fidei negotio simulare compelluntur.“ Nisi reliqui ei dicantur, qui adhuc erant in vivis? Quem autem inter ultimos *Canonicos* idem in

n) Hunc ad gentem *Flemingianam* pertinuisse, alicubi (in Schem. Gen.) a notatum vidi; nescio qua fide? Ad res autem & ejus & patriæ (hujus temporis) illustrandas pertinent literæ *Electi* atque Capituli Aboënsis, de ejusdem electione a. 1526 (d. 22 Julii) ad R. *Gustavum* datæ, quarum exemplum in loculo quodam Templi Cathedralis nuper reperi- tum fuit, quasque hic igitur subjungimus (779).

o) De his sociisque suis nuper egimus, p. 688 sqq.

p) Sensim in Finlandia, ut in reliquo regno Sueci- co, hujusmodi superstitiones & abusus fuisse abolitos, Auctor significatum voluit. *Mandato* autem *Regio Misfam*
Lati-

Chron. Episcoporum. numerat, *Benedictus Johannis*, Auctori nostro igno- tus, ex male lecto & explicato loco nostro provenisse videtur, ubi pro *Dn. Andrea, Canonico B.* (beati) *Johannis*, legerat, ille (*Dn. Andrea* o- misso, cujus nec igitur ullam facit mentionem) *Canonico Benedicto Johan- nis?* Dn. *SPEGEL Messenium*, pro more, temere secutus est.

(799) „Humillima ac devota nostra recommendacione premissa, de- „bitum reverentie & honoris. Høghboren förste kåre nådigeste herre. „Verdughes edher nådh vilæ vethe, at noghen tiid forlidhen tecktes Gu- „di alzmechtigh kalle hedherligh herre *messher Jacop* vor elskelighe *Domprovest* aff thenne snødhe world! Toghe vij ofs strax føre epher „the helighe Kirkene lagh, privilegier och gode gamble christelighe sed- „wånie endrechtelighe *utvalde hederligh herre messer Hans aff Erkedæk- „ne satedh* til *Domproveste* embete och sâthe. Vij kundhe thet valedh „icke lengher med fordraghe, for landzens belâghelighetz skuldh, for ty „ath alle the årende mene landeth opa hengher i andelighe sacher och „och sâte gagn skal han høre, randzake och i syadane sacher epher the „helghe Kirkenes lagh“ (deest, verbum). „Ty år allefs vare ødmiuke och „kerlighe bøn, at edher nåd verdiges stadfestet thet valedh som vij for „the helghe Kirkenes båtze och for sâle gangn giort haffue. Ofs ho- „pes edher nådh skall befynne hanom eder nådz troofast, och nyttogh „fattigh capetlom. Vii åre medh hanom vâl belathne i alle motte som

Latinam in Ecclesia Cathedrali (nam nonnisi de hac lo-
qui videtur) fuisse abrogatam, primo intuitu minus pu-
tes verisimile, cum Rex libertatem subditis suis hanc vel
Latine vel Svetice, prout cuique arrideret, audiendi,
permisisse reperiatur (800)? Sed quamvis ecclesiis rura-
libus hæc libertas partim concederetur, Urbicis tamen ac
maxime Cathedralibus injunctum fuisse, credere licet, ut
lingua vernacula Cultum Divinum celebrarent. Cæterum
decreto Concilii Örebroënsis (et a. 1520 & a. 1537, con-

U-u u u for-

„thet embethet tiilkræffuer i the fattighe gröffue landzende, ödmiukeli-
„ghe och kerlighe bedhendes, at edher nadh verdiges giffue for: de ge-
„dhe herre behageligh svar och stadfästelse. I hvad motto vij kunne
„och forma vare edher nadh tiil tiänisth och ödmiwcht, göre vij altiid
„gerna, thet swa Gud kånne, hvem wij edher nadh befale evinnerli-
„ghe. Ex Abo anno Domini MDXXVI die beate Marie Magdalene, no-
„stris sub sigillis. Ejusdem regie Majestatis vestre humiles capitulares
„Ericus Spenonis Electus Aboënsis &c. Jasperus Archidiaconus & Ca-
„pitulum ibidem.“ Satis ex his apparet, Capitulares, timentes ne Rex
Præpositum eligendi jus illis adimeret, electionem maturasse, & metu
haud caruisse, ne Rex, a quo expetere libertatem eam faciendi debue-
rant, hanc præcipitantiam illis vitio verteret. Confirmasse tamen Regem
electionem ipsam, videmus. Cæterum videri mirum potest, idem Capi-
tulum, quod sollicita adeo supplicatione apud Regem agit de electione
Præpositi confirmanda, in Archidiaconi munere, per promotionem ejus-
dem Johannis vacante, mox sine ulla vel hæsitatione, vel expetita ve-
nia, successorem ei dedisse? Atque huic Archidiacono etiam alium (*Petrum Sillæ*) similiter suffectum fuisse, donec Rex totum ordinem Cano-
nicorum abolendum statuisset, verisimile est.

(800) Cfr. BÆLTER *Om Kyrko-Ceremönierna* C. III, §. 20, 21, p.
36 sqq. & Reverendiss. V. TROIL l. c. T. III. Præf. p. XXXI sq. & p.
171 sq. (*De Magno Johannis, Herr Måns Johansson, ad quem literæ Re-
gis missæ sunt, strenuo Reformationis religiosæ fautore, vid. v. STIERN-
MAN Höfd. Minne* P. I. pag. 242.). Adde CELSII *Monumenta Politicæ
Eccles. ex Archivo Palmköld, p. 14 sq. & 32 sq.*

formiter hæc fiebant (801); atque cum *Agenda Ecclesiastica*, tum *Missæ & Precum* Formulis, nec non *Hymnis* publicis, & ipsis *S. Bibliis*, Svetice editis, adjuvabantur (802): qua eadem methodo *Ecclesiæ* etiam *Fennicæ* Reformatio per-

(801) De priore illo Concilio vid. TEGEL I. c. P. I, p. 216 sqq. (cfr. v. STIERNMAN *Riksd. och Mörens Beslut* T. I. p. 92 sqq.); De posteriore (anni 1537) TEGELIO ignoto, minus certam notitiam habemus. CELSIUS (*K. Gustaf I. Hist.* T. II. p. 163, 2dæ Edit. p. 585) ejus non modo meminit, sed etiam dicit: „vid detta tilfället blef änteligen *Latinens bruk vid Guds-tjensten aldeles aflyst.*“ (Verbis proxime præcedentibus docuerat: „I synnerhet hade han (Rex) hittils ei vågat, at aldeles förbjuda Latinens bruk vid den allmänna Guds-tjensten. Det första steget var någon tid tilförne tagit således, at Latinen och modersmålet om hvarandra skulle brukas.)“ Hoc, etiam quoad temporis rationem, apprime quidem cum Auctoris nostri asserto convenit. Sed non affert CELSIUS aliam testem quam MESSENIUM (*Secund. T. V. p. 79*); qui de Synodo quidem Örebrogiæ hoc anno habita, ejusque scitis, commemorat, sed de plena Latinæ linguæ in sacris celebrandis ibidem facta abolitione nihil habet, nisi ut *Baptismus Svetice, non amplius Latine, administraretur*: (quod ipsum in priore illa Synodo jam constitutum dicit I. c. BELTER C. II. §. 21, pag. 39; ad Præfationem ipsorum *Agendæ Eccles.* hoc anno editæ provocans?) Auget hanc dubitationem, quod in ipsa *Missæ formula* hoc anno, 1537, & (MESSENIUS I. c. perhibente) *Synodi hujus mandato, concinnata atque publicata*, usus Latinæ linguæ, in quibusdam partibus, expresse permittitur, quod in prioribus editionibus non fuit significatum (vid. Rev. v. TROIL I. c. præf. P. XLII): idemque in editionibus a. 1541 & 1557 adhuc cernitur (cf. BELTER I. c. p. 40, & v. TROIL p. XLIII). Nob. v. DALIN (*Sv. R. Hist.* 3 Del. B. 6 Cap. §. pag. 316) CELSIUS vestigia premens, provocat etiam ad *Mandatum R. Gustavi* in Collectione J. P. HÖPPENER p. 2. “An intellexit *Indicem Regiorum Editorum &c.* ab a. 1522 ad 1750 *typis impressorum*, (*Förteckning uppå alla Kongl. Placater &c.*) quem Stockh. 1754, 4o hic edidit? ubi p. 2, *Missæ Sveticæ*, sine dato edita commemoratur, atque ad a. 1537 refertur: unde vero parum commodum vel pro Concilio illius anni, vel pro decreto de linguæ Latinæ in sacris usu abrogando ibidem facto, hauritur! Rem igitur diligentius examinanda

peracta fuit (803). *Chrismatis* autem voce, cuius meminit Auctor, *Sacramentum* sic dictam *Confirmationis* respexit (804).

q) Quum Cœnobium hoc esset Ordinis *Prædicatorum*, quod non multa possideret prædia, & cuius membra literis aliquam navassent operam (cfr. supra p. 798. not. 797 fine, & p. 671), permiffum illis fuisse videtur in cellis suis manere, donec eos ignis (d. 3 Maji a. 1537) inde expelleret; quo factò, multis eorum ecclesias rurales curandas traditas credas, in illa præsertim sacerdotum idoneorum penuria?

Anno sequente (1538) die *Translationis S. Henrici* (12 Junii) Monachos *Raumoenses* (Ordinis *Franciscani*) e Claustro suo fuisse expulsos, quod inde a Rege in curiam sacerdotalem (*Kyrkoberde Boställe*) mutatum fuit, ex Annotationibus *Henrici Matthæi Raumensis* supra p. 677. not. 778. vidimus: cum quibus conferenda sunt quæ in Descriptione Templi Raumoensis, *Fol. Hebdom. Ab. a. 1778* N:o 23. pag. 177 sq. (ubi exstructio hujus templi, nimis libera-

U u u u 2

his quibus opportunum fuerit, commendamus; interim suspicantes, *Mes- SENIUM* & qui eum sequuntur, ex uno Concilio Örebroënsi duo fecisse?

(802) Cfr. *BÆLTER* I. c. p. 39 sq. & C. 25. §. 6, pag. 399 sqq. Nec non *Collectio Rever. v. TROIL* passim.

(803) Vid. *Fol. Hebdom. Aboens.* a. 1796, N:o 14 -- 20. In *Missæ Formula Fennica* a. 1549 edita, nihil Latine habetur, nisi *Precatio* a Sacerdote ad Altare accedente dicenda, & *Abolutio* ei a Ministris danda, p. 3 sq.

(804) Cfr. *BÆLTER* I. c. C. 34, §. 14 p. 607.

liberaliter atque valde infirmis argumentis, ad sec. usque
 13 retrahitur) & Dissert. Cl. Sv. MELLENII, *om Sjöstadens
 Raumo* (Præf. Cel. EILMARK hic Aboæ a. 1770 & 1772
 edita), §. 6, 7, 9, docentur. De interitu utriusque Monasterii
Wiburgensis (cum *Dominicanorum* illius, tum *Franciscanorum*)
 nihil scimus, præter ea quæ affert RHYZELIUS (*Monasteriol.*
 L. VIII. c. VI, pag. 310 & 312), vi *Recessus Arosiensis* a.
 1527, eidem cui reliqua Regni Monasteria, fuisse facta in-
 voluta, ac R. *Gustavum*, literis d. 13 Julii a. 1541 datis,
 urbis Wiburgensis civibus permisisse, ut lapides & lateres
 ex horum Cœnobiorum ruinis effractus, ad turres muros-
 que urbis reparandos adhiberent. Monasterii in *Kökar*
 (Alandiæ), ut reliqua Historia, ita interitus quoque sui
 notitia, valde obscura est: de quo cfr. (præter RHYZELIUM
 l. c. C. V. p. 305 sqq.) editam ab Exper. D. FRID. WILH.
 RADLOFF egregiam Alandiæ Descriptionem (*Beskrifning
 öfver Åland*, Ab. 1795, 8:00), C. X. p. 137 sqq. De Cœ-
 nobiis *Finlandiæ* universis supra pag. 586 — 594 disputavi-
 mus; quibus nunc addimus, postea nosmet ex monu-
 mentis *Nådendalensibus* plenissime didicisse, nullum hic
 Aboæ fuisse Claustrum *Virginum*, ac *S. Annæ* illud in *Re-
 sö* destinatum, nunquam fuisse perfectum, sed ejus ædifi-
 candi consilia omnia tandem ad *Nådendalense* condendum
 atque stabiliendum fuisse traducta: quod in *Foliis Hebd.
 Aboënsibus* a. 1796, N:0 1, 2, 3, 5, 7 ex instituto demon-
 stravimus, præcipuis etiam subjunctis rerum documentis;
 unde manca & confusa RHYZELII narratio (l. c. p. 291 sq.
 p. 302 sqq.) emendari debet. Cæterum cum idem (ibid.
 p. 288, 290, 300) non modo in genere asserat, Monaste-
 ria Fennica & a Regibus & a civibus locupletioribus lau-
 te fuisse dotata, (*rikeligen begåfvade, både af Konungar och
 förmögna män i landet*), sed etiam *Aboënsæ* illud *dives* vo-
 cet

æet (*thetta gamla, stora och rika Kloster*), & de *Raumoënsi* dicat illud ex prædiis, testamentis & donis multorum hominum locupletium, insignes habuisse reditus (*häft vackra inkomster, icke allenast af thes fundations gods, utan och genom testamenten och andra gåfvor, hvarmed monge förmögne thy påtenckt hafva*); memoria tenendum est, eum liberaliter solere res augere, & monumentorum defectus ex ingenio interdum supplere. Ex utriusque autem hujus Cœnobii (Ordinum Mendicantium) prædiis Corone vindicatis, nuper vidimus, (p. 698 sq; not. 797, fine) arario non multum sane lucri accessibile.

Nådendalse igitur unicum fuit in Finlandia Cœnobium quod locuples vocare liceat. Illis autem quæ de ejus interitu narrat RHYZELIUS l. c. pag. 296 sqq. addi debent, præter MESSENII querelas (*Chron. Fint. Rhythm. p. 50*) (805), PETRI ELMGREN Diss. *Analectæ quædam Helsingfors*

U u u u 3

sto-

(805) „Ån mera i Finland vändes, Vid alla Klosters gods kändes: „Kungen, derför var i nöd Nådendal til sägel och bröd. Abdisan hos „honom begick, Hon så många gods igenfick, Som hon de gamle med „föder, Och sjuke systrar och bröder. Så länge hon den rånta har, „Kungen af henne hvar år tar En summa penningar; ockfå Et dyrt „credens manne han få. På senaste togs allt igen, Klosterfolket til „svåra men: De unga för de gamlas föde Arbeta, til des allt var öde.“ *Scandivæ T. X. p. 25* scribit: (1530) „*Gustavus Rex*, accepto a Nådendalensi Antistita, insigni Chrysendeto, tantum de sublatiis resignat illi „proventibus cœnobii, quantum sustentationi grandævorum in utroque „conventu sufficeret.“ Videtur Rex bona Cœnobii mobilia, Vasa &c. sibi non vindicasse, aut ad ea proferenda Cœnobitas non compulsisse? Quod annotatio confirmat, in libro *Sundholmensi* (scæpe nobis laudato) occurrens, unde discimus *Valburgim Torkilli*, Abbatissam Nådendalensem, quæ a 1528 a *Joachimo Flening* frumentum, pecuniam &c. ad usum Cœnobii mutuo sumferat, ad æs alienum sic contractum solvendum a 1537: *Calice*s &c. vendidisse.

Storie Cœnobii Nådendalensis in Finlandia continens (Præf. Cel. BILMARK, Aboæ a. 1774, 4:to edita) pag. 7 sqq.; cfr. *Appendix ad Hist. Eccles. Spegelianam*, p. 116. Post jus in bona Monasteriorum Regi per Recellum Arosiensem traditum, hic quidem mox illud exercere cœpit, sed ita ut Sororibus (& fratribus?) ætate aut morbo invalidis (totque junioribus quot ad harum curam gerendam suoque labore illarum sustentationem adjuvandam remanere vellent?) domicilium in Claustro ac certorum prædiorum proventus, (detracto tamen annuo tributo ærario pendendo) initio permetterentur. Nimis autem severe Officiales suos Regis jus interdum esse persecutos, credere licet; nec mirandum, si multis Cœnobitis, (præjudiciis religiosi & vitæ generi monastico ab adolescentia adsuetis) subita hæc rerum conversio, atque adeo fors sua, æquo visa sit acerbior (806).

Incendiis pluribus, hac etiam ætate, urbem Aboëensem (præter clades ab hostibus illatas) infestatam fuisse, reperimus: inter quæ illud anni 1546, ut funestissimum, ab Auctore (ac etiam a MESSENIO *Scand. T. X. pag. 25*) imprimis commemoratur: quod contigit nocte aut die proxime post Dominicam *Reminiscere*, quæ hoc anno incidit in 21 diem Martii; cfr. supra pag. 677, not.; sed præ-

(806) Queruntur Moniales Nådendalenses in literis ad R. Johannem III, d. 4 Jan. 1569 datis (In Diss. Cl. ELMGREN nuper laudata, p. 8 sq. legendis), se ut fenes & infirmas, non modo ipsas sese alere non valere, sed neque a cognatis suis opem sperare posse, utpote quæ bonâ atque prædia sua hæreditaria, olim sibi legitime tradita, secum Cœnobio addixissent; quæ jam ærario erant vindicata! Quarum igitur jus, ad tantum saltim stipendii ex bonis Monasterii obtinendum, quantum ex prædiis olim suis redibat, precarium videri haud debuit!

præterea anno 1549, d. 27 Maji, illam urbis partem quæ *Mätäjärvi* dicitur, & 1552 in Aprili occidentalem ejusdem partem conflagrasse, Auctor Anonymus, cujus supra p. 679. not. 778. attulimus Annotationes, docet (807).

r) Cfr. quæ monuimus supra p. 685. Sine dubio videri debuit Episcopo, sub quo tantæ res contigerant, quique a primis Reformationis Ecclesiasticæ initiis, ad eam plene perfectam, partim spectator partim etiam actor fuerat, hæc scena memorabilis. Quam fuerit Cleri non modo auctoritas & externus religionis splendor imminuti, sed etiam reditus ecclesiastici recisi, vel exemplis ex sua Dioccesi exhibitis, vidimus. Cumque reipublicæ conditionem, diuturnis calamitatibus exhaustæ & oppressæ, (quarum nova cohors, mortuo R. *Gustavo* erupit) simul cogitamus; mirari non debemus, homines ejus ætatis, ac maxime ecclesiasticos, ad querelas fuisse proniores (808).

§) Miro

(808) Ad incendium anni etiam 1549 *MESSENIUS* respexisse videtur, cum de illo anni 1552 commemorans canit: „Åbo efter två år igen Af vådeld lider åter men.“ *Chron. Rhythm. Finl.* p. 51.

(808) Locus huc pertinens memorabilis in Auctoris nostri occurrit Oratione Synodali, a. 1573 Aboæ habita (quæ in Bibliotheca Academica Ms. habetur): „Oktavo, de tolerantia in paupertate ferenda, cum reditus sacerdotales sint per Magistratum imminuti. Hic locus prolixè posset dilatari sententiis & exemplis Scripturæ hinc inde collectis; sed cum non sit hujus instituti, adhortor vos, ne de vocatione vestra male sentiat, neve damnetis eam, tamquam a Deo rejectam, nec deferatis professionem vestram, sed potius pergite in confessione nominis Dei & filii ipsius Domini nostri Jesu Christi, in propagatione Evangelii, ut Deus celebretur & Ecclesia ædificetur. Si quid in hac propagatione perferendum erit, id patienter sustineatis, committentes exitum Deo, qui faciat ne labor vester irritus sit in Domino. Memineritis quid passi fuerint sancti Prophetæ, Apostoli & alii Marty-

3) Mirò errore Messenius (quem Auctoris nostri hoc scripto usum fuisse, manifestum est), mortem Episcopi *Martini* ad a usque 1555 (809) rejicit; cum tamen observet, præcedenti jam anno (1554) „Finlandiam in binas divisam fuisse Episcopas, Abogensem & Wiburgensem,“ quarum illi qui præfectus fuit, M. *Michaëlem Agricola*„ primitias celebrasse Abogiæ pompa ferme Catholica,“ addit,

„res. Gaudete quod Deus vos dignos judicaverit, qui propter confessionem nominis Christi & verbi, aliquid odii diabolici sufferre debeatis. Deus olim & labores vestros & tolerantiam vestram æterna gloria in mortuorum resurrectione exornabit. Tantum fideliter pergite in „Euangelii prædicatione; & Deus aderit vobis.“ Quæ legens, tristem valde his temporibus fuisse credas Cleri Finlandici conditionem? Sed ex communi temporum calamitate, hæc miseria, magnam partem, sine dubio proficiscebatur? Quod verba hæc, in fine Orationis legenda confirmant: „Nec minus populus adhortandus est per Dominos Ecclesiarum Pastores, ut in his patriæ publicis calamitatibus, dum omnes divitino bello, peste & omnium rerum caritate horribiliter affligimur, sine intermissione precibus insistant, ut Deus misericordiarum Pater in Christo Jesu Domino nostro, nobis nostra delicta condonare, pœnas peccatorum nostrorum mitigare ac tollere, & tranquillitatem ac pacem patriæ restituere dignetur, ut nos ex his ærumnis aliquomodo respirare possimus!“ Qualem igitur putemus faciem fuisse Fennix, post accedentes etiam civiles turbas, inter R. *Sigismundi* & *Caroli* factiones, crudeliter agitatas, & perpetua bella sequentibus temporibus, sine ulla fere intermissione, cum vicinis Russis ad pacem usque *Stolbovensem*, & præterea cum Danis, Polonis, in Germania &c. continuata?

(809) *Scand. T. X. p. 26*; cfr. *Chron. Rhythm. Finl. pag. 52, & Chron. Episcopor. p. 115* (Ed. Lips. p. 158) ubi similem anachronismum committit, a *SPGELIO* (P. II. p. 403) tanto turpius adoptatum, cum simul (ex Auctore nostro) addat, post Episc. *Martini* mortem (die 30 Dec. a. 1555) vacasse Diocesim per annos tres; licet anno jam 1554 *Agricola* & *Juustenum* ei præfectos fuisse, paullo pox narret! Neque

addit, „ideoque in Regis incidisse indignationem:“ quæ omnia satis indicant, Cathedram Episcopalem, per *Martini* obitum antea vacuefactam jam fuisse. Unde ipse, non admodum constanter, ad a. 1555 scribit, M. Michaëlem *in vacuum* successisse Cathedram. Verum autem horum eventuum ordinem distincte & lauculenter Auctor noster proponit.

t) Annum quo *Nicolaus Grabbe* obiit, Historicis nostris haud ignotum, 1549, (810) hinc excidisse, liquet. Præter insignia autem de universa patria egregii hujus viri merita (811), memoria favoris & patrocini sui Urbi

V v v v

regio-

auctor Annotationum supra p. 677 not. adductarum (*Henricus Matthæi*) ab errore immunis est, qui Ep. Martinum a. demum 1551 obiisse narrat (nisi vitium sit transcriptoris? quod esse tamen non videtur) pro a. 1550. RHYZELIUS, ad ductum Auctoris nostri, annos recte constituit.

(810) Habet CELSIUS, *K. Gustaf I. Hist.* T. I. p. 128 (Ed. II, p. 130) not (*) & Nob v. DALIN l. c. p. 52, not. (h); ubi addunt, eundem sepultum fuisse in templo ecclesiæ, alter *Faris*, alter *Saris*, (lege *Karis*, Nylandiæ).

(811) Cfr. supra p. 658 not. 747. Facta ejus exhibent TEGEL I. c. P. I, p. 31, 36 & 76, P. II, p. 25; & ex eo CELSIUS & v. DALIN l. l. c. c. passim. Præfectum fuisse a Rege Arci & ditioni Wiburgensi, indidem discimus. In Autographis Literis (quas oculis usarpavi) Judicialibus *Henrici Skriffuare*, datis a. 1523, *Sundagen nåst efter S. Erasmus* (d. 5 Junii), præsentibus fuisse dicuntur „Årlig och Velbördig *Nils Grabbe*, *Håradshöfding öfver Rasborgs Lån*, och *Lasse Olofsson*, Slottsfogde på Raseborg. Aliis Literis Judicialibus (etiam illis autographis) datis a. 1535, vidimus *Ericum Olai* (*Erich Olofsson*, *Håradshöfd.* i *Borgo Lån*) tanquam simul præsentibus nominare *Ericum Flemingh*, *Equitem* & *Legiferum Fennicæ Australis*, nec non „*Velbyrdig man Nils Grabbe*, *Kongl. Maj:ts Befallningsman på Wiburgh*.“ In veteri Schemate Genealogico familiarum Nobilium Fennicarum (aliquoties a nobis commemorato) dici-

regionique Wiburgensi, Auctoris nostri natali, olim præfiri, laudabilem sui hoc loco mentionem inprimis peperisse videtur (812). Neque igitur, qui de illa non minus provincia quam de tota Fennia, Patria hac sua ab hostium vi liberanda, optime illi etiam meriti sunt, illustres fratres *Flemingos*, (*Ivarum & Ericum*) sibi silentio prætercundos duxit (813). Merita *Biörnönis Classon*, huic tri-

gæ:

tur Patrem ejus fuisse *Magnum Grabbe*, qui villam *Grabbacka* primus ædificavit; de filio autem hoc additur: „*Nils Grabbe* höll sig mannligen „mot K. Christiern, och är begrafven i Karis Kyrka a. 1548. Uxores „1. *Elin Clas dotter*. 2. *Kirstin Knuts dotter Kurck*, Arvid Eriksfons „til Sydämma (Stålarms) änka (cum qua nuptias celebrasse a. 1530 di- „cit v. STIERNMAN, vid. *App. ad Fol. Hebd. Ab.* a. 1785, p. 204). Och „var bemålte *Nils Grabbe* den sidste af det namnet på Svårdsidan.“ Por- „ro docetur, eum filium reliquisse *Beatam*, ex priore uxore *Helena* (Elin) „susceptam, quæ nupsit *Erico Arvidi* til *Grabbacka* (Stålarms), cujus- „que nuptiæ celebratæ sint a. 1545. Aliter vero. Nob. v. DALIN l. c. p. „52, ad *Palmföldii*. Annot. provocans.

(812) In vita Auctoris nostri; infra adferenda, magnifico hoc elo- gio ornatur: „In locum ejus: Dni Comitis (*Johannis de Hoya*), cui Wi- „burgum cum sua ditione Rex commiserat administrandum, successit no- „bilis & providus vir *Nicolaus Grabbe*, vir pietatis & omnis honestatis „amans, anno Domini 1536.“ Biennio tamen maturius urbem arcem- que Wiburgensem a copiis Regiis, quibus præerant *Ericus Fleming* & *Nicolaus Grabbe*, fuisse occupatas, docet TEGEL l. c. P. II, p. 25; ac anno jam 1535 *Grabbium* præfecturam gessisse Wiburgensem, in Nota proxime præcedente vidimus: ita ut loco laudato pro a. Dni 1536, a. Dni 1534. legi debere, probabile sit?

(813) Vitam *Ivari Fleming*, Domini de *Sundholm* & *Nyndis* &c. paucis exhibet Dn. RADLOFF, *Beskr. öfver Åland*, C. 3, p. 42 sq. Cfr. Nob. UGGLA l. c. IV. Afdeln. N:o 5, p. 3. De captivitate sua Dantis- cana commemorat *Johannes Magnus* in literis ad R. *Gustavum* (dat. d. 10 Dec. 1535). Vid. Append. ad *Hist. Eccles. Spegelianam* p. 79. Ex

Libro Sundholmenſi (ſæpius nobis commemorato), qui ab eo ejuſve juſſu conſcriptus fuit, diſcimus eum cum fratribus ſuis natu majoribus, in adoleſcentia (ante a. 1512) extra patriam, artis bellicæ diſcendæ cauſſa, militaſſe; & *Alandiam* anno jam 1527 feudi jure tenuiſſe, quam a. 1537 perdidit. (In *Archivo Palmſköld. N:o XIV. Topogr. T. 59, Åbo och Åland*, p. 485 legitur: „*Caſtelholm med hela Åland ſamt Nykyrcka locken i Finland, och Oſmo ſocken på Tören, var förlånt af K. Guſtaf I til Herr Iſwar Fleming.*“) *Legiſer fuit Fennix Borealis & Judex Territorialiſ* Territoriorum Maſko & Vemo, ut alius liber, qui nobis ad manus eſt, docet, in quo cauſſas conſignat a ſe aut vicariis ſuis, in Territoriis *Maſköenſi & Vemoenſi* inter a. 1524 & 1531 cognitæ. (*Iſwar Flåmings Lagmans och Håradz Dombok öfver Maſcho och Vemo Håreder ifrå 1524 til 1531*). Habentur etiam ſententiæ Judiciales ab eo annis 1537, 1540 &c. latae. Diligentem & attentum fuiſſe patrem familias, qui opportunitates oblatas numerum prædiorum ſuorum augendi haud neglexit, ex priore illo fatiſ elucet libro. Pater ſuus fuit *Joachim Fleming*, Judex Territorii Vemoenſis 1488, & Præfectus Aboenſ. (a. 1491) de quo cfr. UGGLA I. c. III Afdeln. N:o 651, p. 67; Mater vero *Helena*, teſte Libro *Sundholmenſi*, ubi tamen neque quo patre nata neque ex qua familia orta eſſet, ſignificatur. Uxor ſuæ nomen *Mårtha*, quæ ei ſuper-vixit, filii ſui *Laurentii* hujusque uxoris *Birgittæ Laurentii de Penningby*, 1549 nuptæ, ibidem proditum habetur, quæ filium *Iwarum* & filiam *Helenam* ei peperit, patri ſuperſtites.

Ericus Fleming, Dominus de *Svidia, Quidia & Tlene*, frater *Iwari*, Præfectus Fennix Borealis (*Lands-Fogte i Norr-Finland*) a. 1512-1511; poſtquam ex Arce Aboenſi manibusque *Thomæ* Præfecti Danorum, (digni *Chriſtierni* amici, crudelitatiſque ſuæ ſatellitii) a. 1521 callido conſilio effugiſſet, a. 1522 factus Præfectus Claiſis Svecicæ, non minus callide eum cepit; a. 1523 Senator Regni, 1528 Eques Auratus, 1536 Præfectus Arciſ Raſeburgeniſ: vid TEGEL I. c. P. I, p. 35, 37 ſq. 58, 186. Legatus biſ in Ruſſiam miſſus fuit, a. 1526 & 1556 (ib. p. 121 & P. II, pag. 232). *Wiburgum* a Præfecto Comitiiſ *Johanniſ* ab *Hoya*, una cum *Nicolao Grabbe* recepit; copiis auxiliariſ, quas *R. Guſtavus* Chriſtiano III contra *Lubecenſes* &c. in *Scaniam* miſerat, a. 1537 præfuit, ac Legatus eodem anno ad eundem *Daniæ* Regem profectus fuit.

(ibid. P. II, p. 25, 64 sq. 68). Eodem tempore *Legiferum* fuisse *Fennicæ Australis* nuper vidimus, pag. 709 not. 811. Cfr. UGGLA I. c. IV Afdeln. p. 3, N:o 4. cui mater sua vocatur *Mårta Gren*; quod si verum est, frater uterinus *Iwari* non fuit? Sed idem hoc nomen (*Mårta* I. *Måtta Gren*) uxorem *Iwari* habuisse narratur in *Foliis Hebdom. Aboëns.* a. 1773, p. 77; cfr. quæ nuper ex Libro Sundholmensi attulimus. Ex uxore sua *Hebla Sparre* filium habuit famosum illum postea Regni Marschallum & Governatorem Finlandiæ generalem *Claudium Fleming*: de quo cf. UGGLA I. c. p. 13, N:o 2, ac scriptores ibi laudati; quibus addendum *GEZELII Lexicon Biographicum*, T. II, p. 293.

Fratrum *Flemingiorum* operam in expugnandis Arcibus Finlandiæ & satellitibus Tyranni hinc expellendis, patriæque sic in libertatem asserenda, eximiam fuisse, in confesso est. Vid. TEGEL I. c. P. I. p. 76. Eodem anno (1548) utrumque mortuum esse, aperte Auctor prodit, ac eodem etiam die (19 Dec.) in templo Ecclesiæ Pargas (ubi prædium *Erici*, *Quidia*, situm erat), fuisse sepultos: quod etiam Annotatio Anonymi (supra p. 678, not.) confirmat. Mortuos autem eodem ambo die (14 Dec.) fuisse, ægre credas; nisi aliquo infortunio periisse (ex. g. aquis) putes? quod tamen non indicatur; ita ut forte ad *Ericum* solum diei nota apposita trahi debeat?

Cæterum alios quoque duo fratres eisdem habuisse, *Jacobum* & *Joaachimum*, liber sæpe laudatus *Sundholmensis* docet; quorum hic tempore *Stenonis Sture* junioris (inter a. 1512 & 1520) militare servitium *Wiburgi* præstitit, sub Præfecto *Antonio Erici Tott*, (supra p. 656, not. 742, 743), anno autem 1526 Præfectus fuit Fennicæ Borealis (Lands-fogde i Norr-Finland). Ille contra (*Jacobus Fleming*), qui sese scripsit de *Lepistö*, quique ille etiam *Wiburgi* militaverat, a. 1530 tria accepit prædia, quæ ad *Præbendam Corporis Christi* pertinerant, (Literæ in Bibl. R. Stockh.), anno autem præcedente (1529) severas has a Rege *Gustavo* literas accepit: „Giffue wi digh tilkenne *Jacob*, at store klagomål äre komne för oss på dig, at du i din förklaring som wi dig unnte bruker mykket orätt och öfluerväld, tagen bönderne ifrå åker; ång, skåd, höd och huadh tu kant öfluerkomma, utan lagh och rättgång; för hvilke saak bönderne bedie för Guds schuld at de måge komme under Åbo Slott igen. Willie wi och frångeligen biude, at huadh du hafuer tagit them ifrå (med) olagum, at tu fåar them igen, och låt huar be-

gæ ab Auctore adjecti, minus vulgo, nota & illustrata sunt (814).

Praelatos & Canonicos præcipuos, quorum quidem ad nos pervenerunt nomina, qui Ecclesiæ Fennicæ initio seculi XV, antequam per Reformationem Religionis nova rerum facies hic oriretur, præfuerunt, passim jam no-

V v v v 3 mina-

„hålle och bliffue wid sitt, til dets tu hæffuer them någon deell afvun-
 nit med Lagenn inför de Domere som oweIduge kunne ware uti fachen,
 „*efter du åst dår sjelfver Hdradshöfdinge*, och åst utan tucke wel-
 dug i din egen saak. Hæffue wi och förståt, at du åst sjelffuer Lennds-
 man i din förlåning, det ei heller mycket berömmet sig. För denne
 „din misbruchs schuld hæffue wi scriffuit Måns Svensson till, at han
 „skall kennes wid samme din förlåningh åter under Åbo Slott igen, be-
 „synnerliga til thes tu hæffuer giordt tin redeliga undskyllning. Och
 „wille wi at tu låter the fattige mån blifve ofågrade (så framt wi sko-
 „le förliche ofs well.)“ Tales dedimus has literas, quales in *Foliiis*
Hebdom. a D:ño E. EKHM anno 1767 editis (*Den Svenska Fatburen*) 2
Öpn. N:o 5 p. 38 sq. exhibitas reperimus, ubi ex Archivo Regni deprom-
 tas fuisse, indicatur. Anno 1535 *Jacobum* hunc *Fleming* mortuum jam
 fuisse, in Literis fratris sui *Erici* Judicialibus nuper laudatis, docetur.
 Nullam autem prolem reliquit; quare inter fratres suos, ut in Libro
Sundholmenni docetur, bona sua divisa sunt.

(814) Vocatur in monumentis ejus ævi *Björn Classon til Lepas* (apud Nob. STIERNMAN & UGGLA *Leppis*) leg. *Leppas*, hodie *Stjernsund*, prædium parocciæ *Hattula*; *Köppas* apud TEGELIUM l. c. P. II, p. 87, (male). Regni Senator a. 1523 factus; auctoritate & fama suo tempore clarus; Legatus in Rusiam a. 1536 & 1545 missus fuit; vid. TEGEL l. c. P. I, pag. 58; P. II, pag. 87, 232. A Nob. STIERNMAN (*Höfd. Minne* I D. p. 24), vocatur *Lijm*, ex armis suis gentilitiis, cfr. UGGLA l. c. p. 4. Nio 9; ac in matrimonio habuisse *Catharinam Stjernsköld* dicitur, filiam *Georgii Hansson in Norruds*. In veteri autem Schemate Genealogico ad *Stiernkorsfianam* ille familiam refertur, hoc modo: „Per
 „Hansson til Lepas *Stiernkors*. 2 Hans Persson til Lepas (uxor Ra-
 „gnil.) Henric Sverds dotter. 3 Clas Hansson til Lepas. 4 Björn Clas-

minavimus. *Archipræpositi* nempe dignitatem, post *Laurentium Suuripää* sedi Episcopali admotum, tenuerunt (præter *M. Johannem Olavi*, postea Episcopum, si is *Præpositi* administravit munus? (815)), 1. Magister *Henricus Wenne* (816), qui a. 1509 inter Legatos Svecicos ad Con-

ven-

„Jon til Lepas, u. Karin, Jöran Johansfons dotter til Werne.“ Cuiusnam potius sit assentiendum, haud dicam. Liberos porro ejus idem Schema recenset 1 Hans Biörnsfons til Lepas (u. Kirstin, Hr. Henric Horns dotter til Kaikas). 2 Clas. 3 Jöran. 4 Me. ker. 5 Ingeborg. 6 Anna (conjug. Mars Larsfons til Harvina, filius Hr. Jesper Matsfons). Judicent harum rerum periti.

(815) Pendet hoc ex interpretatione & significatione vocabuli *Archipresbyteri*, quo Auctor utitur in dignitate designanda ex qua *Johannes Olavi* ad Episcopatum fuit sublati, sive is videlicet *Archipræpositus*, sive *Archidiaconus* fuerit? Cfr. supra p. 646.

(816) *Wenne* nomen suum in *Registro Eccles. Aboëns.* constanter (ut & ab Auctore nostro) scribitur (vid. Fol. 193 & 270); *Wenner* a Nob. v. DALIN vocatur (l. c. P. II, C. 20, §. 6. p. 865), ad imitationem literarum R. *Johannis* & Senatus Regni Danici de conditionibus Recessus Hafniensis, datarum a. 1509, d. 17 Aug. (apud HADORPHIUM *App. ad Chron. Rhythm.* p. 419 sq.): cfr. Nob. UGGLA l. c. III Afdeln. pag. 72, N:o 690. In Literis Episc. *Martini Skytte* ad R. *Gustavum* a. 1530 datis, quarum supra (p. 687, not. 689) mentionem fecimus, narratur *M. Jacobum Wenne, Seniore*, (*Magister Jacob gamble Wennen*; ubi hæc vox *amicum* significare commode nequit!) fuisse nuper *Peste* in his locis tum grassante consumtum; quare Episcopus cum Capitulo Præbendam ejus *M. Jacobo Wenne juniore*, (*Mag. Jacob unge Wennen*) ejus ex sorore nepoti, concesserant, suffecto huic quodam *Sigfrido*, homine ætate jam provecto, Regis confirmationem iis enixe jam efflagitantes; cujus consilio, Præbendarum reditus sibi vindicandi, hujusmodi conatus non facile convenire poterant: cfr. supra p. 674 sq. 686 sq. 693—699. Eædem tandem hæc ostendunt literæ, jam ante a. 1530 *Præbendam Novi Chori* administrationi Regis subfuisse, quæ *M. Jacobo* illi deman-

)

(

ventum Hafniensem destinatos,, comparet (817), atque
anno

dāta fuerat, ac de qua porro Regis mandatum imperiumque Episcopus
flagitat (*Om Nye Chors Landbønder, som M. Jacob gamle Wenner hadde
i befallning*, bediandes Eders Nad werdoges gifwa tilkånne huruledes
Eders Högmechtighet teckis therom skicka). Cfr. supra pag. 696 not.
795. Quæ simul demonstrant, minime licuisse Episcopo, Præbendarum
omnium reditus pro arbitrio ad juvenes studiosos, adjuvandos adhibere.

(817) Docet Nob. v. DALIN l. c. Quamvis conditiones Recessus
Hafniensis, ab his Legatis pacti, patriæ minus essent vel honorificæ vel
proficuae; nescio tamen, annon dura nimis in illos sententia ab iis feratur.
Historicis nostris, qui perfidi in patriam animi illos arguunt, ac
Hierarchas inprimis horum temporum omnes, ut ordinis sui vitio per-
petuos patriæ hostes exagitant. Negari quidem nequit, potentiam, opes
& divitias eorum nimias, privilegia iniqua & reip. onerosa fuisse, (ut
& dependentiam a Principe peregrino, Papa, absurdam atque noxiam);
certum est, multos his rebus abusus turpiter esse, ac dominandi actus
cupidine, turbas perniciosissimas & flagitiosissimas in civitate excita-
se: sed plerumque potentium familiarum suarum odiis, cupiditatibus &
factionibus magis quam ordinis sui stimulis, ac potius quatenus Optimates,
quam quatenus Ecclesiæ Antistites erant, in perniciofa illa Reip. con-
silia abreptos fuisse constat, a quibus Optimates Laicos haud plus quam
Clericos abstinuisse, reperimus. Ac nonne similia etiam post reformatam
religionem consilia tentata sunt? Nonne multi contra Episcopi laudabi-
lis in patriam fidei atque amoris specimina constanter ediderunt? Quod
de Finlandiæ inprimis Præsulibus merito prædicare licet. Unde neque
Præposito nostro malam fidem temere imputandam esse putamus. Quæ
temporibus R. *Gustavi I* (cum de Optimatum numero sapienter eximen-
di essent) valde excusabilis fuit, (ac respectu adjumenti quod plurimi eor-
um *Christiern* Tyranno nuper enixe attulerant, digno mox ab eo affe-
cti præmio! etiã justa), querela perpetua & criminatio de consiliis & mo-
liminibus nefariis Hierarcharum, eam paullo jam sedatiore & æquiore
expendere animo licet, & judicia in eos favorabiliora *Olai Petri*, in
Chronico passim lata, (ex. g. de consilio pacis cum R. *Johanne* in-
cundæ ad a. 1508), quibusque R. *Gustavus* vehementer adæo offensus fuit,
si non usquequaque approbare, tamen neque acerrime omnia condemnare.
Cfr. loca supra p. 686 not. 788. excitata.

anno 1513 decessisse, Auctori nostro dicitur (818). Ei successit 2. *Magister Paulus Skeel* l. *Skádl* (819), quem anno 1516 obiisse, idem testatur (supra p. 32); quique succes-

(818) M. *Henrico Wenne*, a. 1513 mortuo, mox successisse, Auctor docet. In *Registro* tamen *Eccles. Aboënsis* (Fol. 270) anno demum 1515 successori suo penum ad mensam Archidiaconatus pertinentem tradidisse, dicitur. Verba ipsa, animi causa, subjiciemus: „Inventarium, „mense Archidiaconatus, relictum per Magistrum *Paulum Sthwol* (Skeel) „anno Domini MDXV:o circa nativitatem *Marie*, ad manus venerabilis „viri D:ni Magistri *Jacobi Johannis*, in presentia Capituli, et per eum „aliquaqualiter emendatum & adauctum: Primo una sloopa argentea de XXVI „lotis, ex donacione D:ni *Magni*, de *Serkilax*, bone memorie, Episcopi „quondam *Ecclesie Aboënsis*, quam *Magister Paulus* postea fecit renovari „& deaurari, adaugendo & de novo fabricando pedem de VIII lotis. „Item adauxit idem *Magister Paulus* unum tasum de VI lotis. Item „unam caldariam magnam pro braxatura, de mensura unius lagene cum „dimidia vel quasi.“ Hæc post mortem M. *Pauli* scripta esse, apparet. Cum Nob. v. DALIN l. c. II D. 20 C. II §. (ad *Collectionem Palm-sköldianam* provocans) narret, Pro-Regem *Stenonem* per Legatos suos *Ericum Thuronis*, *Clementem Hågen-sköld* & M. *Paulum Archidiaconum Aboënsis*, feliciter bellum Rusficum avertisse, quod R. *Christiernus* per transactionem *Hafniensem* a. 1515 cum *Basilio* Magno Principe Rusficorum factam cire studuerat; inde colligas, M. *Paulum* non ante hunc annum ad Præpositi dignitatem pervenire potuisse? (Cfr. supra p. 655, not. 739). Num igitur vitium in anni nota ab Auctore expressa (1513) inest? Aut num toto fere biennio Archipræpositura, post mortem M. *Henrici*, vacavit?

(819) Nomen suum, quod in *Registro Eccles. Ab.* Fol. 193 & 282 scribitur *Skeel* (vid. supra p. 476), Fol. autem 270 (loco nuper not. 818 allato, *Sthwol*, si recte lectum est?), in Codice *Chronici* nostri Academico exaratur *Kádl* (forte pro *Skádl*? quod alius Codex habet), in exemplo *Nettelbladiano* (& alio viso nobis Codice) *Skår*, ac in Codice qui nuper Bibliothecæ Acad. accessit, *Skór. Skeel* aut *Skádl* (Phoca?) recte scribi putamus. A. 1513. d. 19 Julii (*Abo Tisdagen nesth färe*

Successorem habuisse videtur 3 Magistrum *Jacobum* (820),
 eum quem a. 1526 de vita migrasse; supra (p. 700 not.
 X x x x (799)

S. Marie Magdalene dagh) adhuc Archidiaconus Aboënsis vocatur, in Li-
 teris Judicialibus *Stenonis Sture* Pro-Regis, & Senatorum Regni, eo
 die datis (*Reg. Eccles. Ab.* Fol. 282). Si in literis, quibus prædium
Tursunperd Cœnobio Nädendalensi donatum fuit, datis *Valle gratiæ* a.
 1448 ipso die *S. Dionysii* sociorumque ejus *Martirum*, (9 Oct.), quibus-
 que sigilla sua appendi fecerunt *Magnus* Episcopus, Dn. *Henricus Bidz*
 (*Ehrlig och stränge Riddare Herr Henric Bidz i Nynds*) & *Magister*
Paulus Archipresbyter Aboënsis (*Mr. Pawal Arkeprester i Abo*), atque
Consules & Senatus Urbis Nädendal, anni nota, ut suspicamur, in vitio
 est, (ita ut legi debeat 1498 pro 1448, MCDXCVIII pro MCDXLVIII?);
 nostrum *M. Paullum* iis scribendis interfuisse sequitur, atque *Archidia-*
conum (cui vocabulo *Archipresbyteri* illud tum æquipollere existimabi-
 tur) eo anno jam fuisse. Quo autem posito, *Johannes Olai* (qui a. de-
 mum 1506, cum antea fuisset Archipresbyter, Episcopus est factus) suus
 fuisse antecessor non potuit? (cf. supra pag. 646 & p. 714 not. 815).
 Cur autem laudatas nuper literas non a. 1448 exaratas esse suspicemur,
 hæc est causa, quod *Archipræpositus* quidem tum fuit *M. Olavus Magni*
 (postea Episcopus, supra pag. 512), *Archidiaconus* autem *M. Sigurdus*
Johannis (ad diem certe 1 Febr., *Reg. Eccles. Ab.* Fol. 272) vel *M.*
Johannes Magni (d. 27 Apr. *Ib.* Fol. 246), vixque probabile videtur
M. Paullum (cujus cæterum nulla in illius temporis monumentis alia
 occurrit mentio) tertium eodem adhuc anno fuisse hujus dignitatis pos-
 sessorem? Utrovis autem anno (vel 1448 vel 1498) *Magnus* (vel II vel
 III) erat Episcopus, & *Henricus Bidz* (vel Avus vel Nepos) Eques
 & Legifer: cfr. supra p. 24, 28, 542--547. Quantum autem nos vetera
 monumenta cognoscimus, major ille (Legifer Suderfinniæ) vocavit se
Militem in Vik, Minor (Legifer Norrfinniæ) *Militem in Nynds*, neque
 exempla contrarii nobis ulla succurrunt: quod vero aliter Nob. STIERN-
 MAN (vid. *App.* ad *Fol. H. Ab.* a. 1785, p. 197) & post eum Nob. UGGLA,
 id partim ex confusione viri utriusque (supra p. 545 not. 560), partim
 ex ipsa hac, quam dubiam esse docuimus, anni nota, pro certa ab eo
 assumpta, profectum esse videtur?

(820) Hunc in Archidiaconatu *M. Paulo* successisse, verba *Registri*
Ab. supra p. 716 not. 818) allata, innuere videntur? Quem eundem

799.) didicimus? Huic porro subrogatus eodem anno fuit 4. Mag. *Johannes* (821); post cujus mortem a. 1547, hoc munus abrogatum fuit (supra p. 37, & 700 n). *Archidiaconos* autem eodem tempore fuisse reperimus 1. *Magnum Laurentii Grifefotb* (l. *Griffotb*, ut alio loco nomen suum, vitiose puto? scribitur); qui a. 1502 obiit (822). Hic mensam Archidiaconi liberali donatione quinque Prædiorum auxit, ea sub conditione, ut successores sui de præscriptis quatuor missis canendis curam diligentem atque perpetuam haberent, ut literæ ipsæ donationis atque funda-

fuisse, qui deinde Archipræpositus factus, a. 1529, decessit, credas? Cfr. supra p. 700, not. 799.

(821) Hunc *M. Johannem (Mester Hans)*, e gente *Flemingiana* oriundum, filium fuisse *Johannis Fleming* (an illius de quo Nob. UGGLA l. c. p. 68, N:o 663?), fratrem *Petri Fleming de Friskala*, & Nepotem *Henrici Fleming in Sundholm*, (adeoque fratrem patruelem *Erici & Iwari*, vid. supra p. 711 not. 813) vetus Genealogia gentis Flemingianæ in Archivo Regni asservata, ostendit? Nescio vero an idem esse possit *Dn. Johannes Flåmingh*, qui ordine primus inter *Canonicos*, socios *Fraternitatis Trium Regum*, enumeratur? Cfr. supra p. 476.

(822) Inter *Litteras Cænobii Nådendalensis*, in Scheda chartacea situ jam atque senio fere oblitterata, hæc leguntur: „Item A:o D:ni 1488 - - obiit Dn. Nicolaus de Thøwefala pie memorie.“

„Anno D:ni MDII obiit honorabilis vir Dn. *Magnus* Archidiaconus. „Ipse vive vocis oraculo dixit Patri nostro carissimo, cujus anima „in pace perpetua requiescat, ceteris fratribus audientibus, vester sum, „si non venero vivus, veniam utique mortuus, quoniam hic in monasterio elegeram sepulturam, & ante X annos colligavi centum marcas „pro sepultura & testamento meo; non autem traditæ, quod non facit „cum 40 marcis - - & nondum - - nec pro exequiis conventualiter „celebratis, 5 marcas, 3 solidi minus.“ Lucrum sibi ereptum fuisse, „oni fratres ægre tulisse videntur.

dationis subjunctæ (823) docent. 2. Deinde a. 1512 in-
X x x x 2 ve.

(823) „Univerſis & ſingulis preſentes literas inſpecturis, viſuris
„ſeu audituris *Magnus Laurentii*, Archidiaconus Eccleſie Aboëniſis, ſa-
„lutem in Domino ſempiternam, & fidem indubiam preſentibus adhibe-
„re. Quia ex teſtimonio veritatis unusquiſque mortalium villicus Dei
„fore diſcoſcitur in hoc mundo, quoque tandem de villicatione ſua co-
„ram ſupremo Judice neceſſe erit reddere rationem: idcirco ego preſa-
„tus Magnus judicium illud diſtrictum cupiens prevenire, in laudem o-
„mnipotentiſis Dei ac ſue matris, intemerate virginis Marie, & omnium
„Sanctorum ejus, nec non ob ſalutem anime mee, parentum, propin-
„quorum, benefactorum ac amicorum meorum, & omnium Chriſti fide-
„lium, vivorum ac defunctorum, preteritorum, preſentium & futurorum,
„de conſilio & conſenſu Reverendi in Chriſto patris & Domini mei, do-
„mini Laurentii, divina providencia Epilcopi Aboëniſis, & fui venerabi-
„lis Capituli, inſtitui, fundavi & erexi, ac vigore preſentium inſtituo,
„ſundo & erigo quandam prebendam cum certis perpetuis Miſſis, in
„Eccleſia Aboëniſi preſata, ad altare ſancte Crucis in nova Capella ad la-
„tus aquilonare Eccleſie ſupradicte, modo & ordine infra ſcriptis, in
„perpetuum dicendis: videlicet omnibus feriis 2:is pro fidelibus defun-
„ctis, feriis quartis de quinque vulneribus Domini noſtri Jeſu Chriſti, fe-
„riis ſextis de beata Katherina, & diebus ſabbatinis de compaſſione bea-
„te Marie virginis. Pro quarum Miſſarum continuacione ſeu ſuſtenta-
„cione, dono, lego & proprio *cidem Prebende quinque predia mea in-*
„ſcripta: primum in parochia *Janakala*, dictum *Melkela*, cum duobus
„Molendinis ibidem in torrente *Tervenkoſki* (*Terwakoſki*), que emi a
„Dn. *Erico Jacobi*, quondam Canonico Aboëniſi, pro CCC marcis de-
„nariorum monete Suevice. 2:um predium in parochia *Kalvola*, dictum
„*Kalvola*, quod emi ab *Anna Jacobi*, ſore ſe Domini *Erici* preſati, pro C
„marcis denariorum. 3:m predium in *Saw*, dictum *Mäkinpää*, quod emi
„a *Johanne van Eken* pro CC marcis; 4:m predium ibidem, dictum *Kör-*
„*wala*, quod emi ab *Acone Jacobi* pro CC marcis; 5:tum predium in
„*Reſaa*, dictum *Soyniſ*, quod emi a *Petro Hanſon* pro C marcis. Quam
„quidem prebendam & omnia predia ſupradicta, cum omnibus ſuis ju-
„ribus & pertinenciis quibuſcunque, de ſimili conſilio & conſenſu dicti
„reverendi Patris & ſui venerabilis Capituli, annexui, univi & incorpo-
„ravi Menſe Archidiaconatus, pro ſuſtentione predictarum Miſſarum in

venimus Mag. *Paulum Skeel* huic muneri præfuisse (824); unde a. 1513 (?) ad Præposituram promotus, successorem habuit 3. Magistrum *Jacobum Johannis*, eundem (ut putamus) qui postea in Præpositura quoque eidem successit (825)? Post quem 4. *Jasperus* ille (si nomen suum recte legimus?) qui a. 1526 hac dignitate eminuit, supra

p. 70E,

perpetuum possidenda: ita quod Archidiaconus, quicumque pro tempore fuerit, de hujusmodi Misis continuandis & dicendis sollicitudinem habeat diligentem, prout in extremo iudicio coram districto iudice de hoc velit reddere rationem. Qua propter aufero a me & ab heredibus meis quibuscunque omne jus, si quid fortassis in predictis prediis seu ad predicta predia videatur habere, appropriando ea, sicut predictum, in mense Archidiaconatus in perpetuum possidenda, eo presertim, quod intuitu ecclesie & cum ejus pecunia fore dinoscuntur acquisita. In quorum omnium & singulorum premistorum evidenciam firmiorem, sigillum meum personale, una cum sigillis prefati Domini mei Reverendi, sui venerabilis Capituli, ac Consulatus Aboënsis, presentibus inferius sunt appensa. Datum Abo anno D:ni MDL die Mercurii, prima mensis Decembris.“ (Reg. Eccles. Ab. Fol. 275.)

(824) De eo supra jam egimus p. 716 nott. 818, 819. Anno 1513. causam pro prædio Ecclesie *Heickild.* contra *Henricum Korpolayn* hic Aboæ feliciter egit, coram Pro-Rege *Stenone Sture* & Regni Senatoribus, quorum Literæ Judiciales in *Regist. Eccles. Ab.* (Fol. 282) exstant, tale initium habentes: „Wij epter schriftne *Steen Sture*, Sveriges Rikes Forstandere, *Hemming Gadt* Electus til Linköpingh, *Knoth Eskilsfon*, *Sten Christiersfon*, *Ake Triensfon*, Ryddere, *Niles Eskilsfon*, *Iwan Jonsfon*, *Clawes Henricsfon* och *Henrich Stensfon*, Wepnare, Sveriges Rikes Radh och män, göre vitherligit met thette varth närvarendis: wpne breff; ath aar epter Gwdz byrdh MDXIII, Tiisdagen nesth fore Ste Marie Magdalens dagh, sothe wij for rätthe pa Abo Radstwu; Tha kom for ofs hedherligh man, Mester *Pawel Skeel*, *Erchedegne ij Abo*, ok kerde &c..

(825) Vid. supra p. 716. lqq. nott. 818, 820.

)

(

pag. 701, not. 799) eadem ornatus fuisse videtur. Clau-
 fit tandem hanc seriem: 5. Mag. *Petrus Sillá*, post cujus
 mortem (a. 1542 d. 20 Junii) hæc dignitas fuit abolita,
Decanos plures non reperimus commemorari, quam L.
 M. *Arvidum Kurck*, qui ad Episcopale fastigium ex hoc
 gradu euectus fuit (supra pag. 32), cui ille primus forte
 præfuerat? (cfr. supra pag. 617 sq. & 653). Successorem
 habuisse videtur 2. Mag. *Conradum*, quem inter *cognatos*
suos (826) Auctor noster referre videtur (supra pag. 33),
 quique socius infelicis navigationis ab Episcopo in Sve-
 ciam susceptæ, cum eo una periit (supra pag. 659 sq. . 3.
Petrus Rogvaldi, post cujus mortem hæc dignitas sublata
 X. x. x. x 3. fuit

(826) Ex qua hic gente fuerit, ignoramus. Episcopum autem *Ar-
 vidum*, ex veteri fuisse gente *Kurckia*, supra docuimus (p. 651). Nob.
 v. DALIN scribit, multiplici errore, *Arvidum* fratrem fuisse illius *Erici*
Canutii qui cum aliis Regni Senatoribus in Laniena Stockh. a. 1520
 periit; hujus autem filium fuisse *Canutum Erici in Näs*, cujus uxor *He-
 lena Claudii* (*Elin Clasdotter*) nomen *Kurckianum* in mariti sui fami-
 liam intulit (*Hist. Sv. P. III. Vol. I. C. 2, §. 3; not. (o) p. 56; 10 §.*
not. (t) pag. 78; cf. P. II, C. 20, §. 27): Sed 1:0 *Ericus* ille *Canuti*
 scripsit se in *Hivlesta* (Vid. TEGEL l. c. P. I. pag. 14), quod prodit ex
 alia eum gente, non ex *Kurckia* (adeoque nec fratrem Episcopi *Arvidi*)
 fuisse? 2:0 Pater *Canuti Erici*, qui sese scripsit in *Lauko* (non in *Näs*),
 in vetere Schemate Genealogico (de quo sæpe commemoravimus) vo-
 catur *Ericus Oxleson til Näs*, aliis plane ab *Erico Canuti Holmiæ 1520*
 necato; atque *Canutus* ille *Erici* neque filium habuit *Ericum*, sed *Johan-
 nem Canuti* (*Jöns Knutsfon til Lauko*), R. Senatorem, ut ibidem doce-
 tur; qui in (secundo?) matrimonio habuit *Ingeburgim Tött*, filiam *Antoni-
 Erici*, (*Tönne Ericsons*) per quem nova illa gens *Kurckia* fuit propagata.
 Qua vero cognatione *Benedictus Kurck* (*Kurcke, Korke*, adeo enim varie hoc
 gentis nomen apud veteres scriptum reperitur) Canonicus Aboënsis (de quo
 nuper pag. 699) Episcopum attigerit, dicere nequimus: ex veteri tamen
Kurckia gente illum etiam fuisse (nam nova illa nomen hocce serius usura-

fuit (cf. supra pag. 41 & 697). Inter ceteros *Canonicos*, præter eos qui ad superiores deinceps gradus ascenderunt, nec non ultimos illos, quorum nuper mentionem, Au-
ctore nostro præeunte fecimus, neminem hoc ævo flo-
rentem nominare possumus, qui quidem sit commemo-
ratione dignus; nisi *Oeconomus* Ecclesiæ excipiendos pute-
mus, quorum ordine ultimos, *Hermannum*, *Svenonem* &
Nico-

pare cœpit), adeoque Episcopum *Aroidum* ultimum non fuisse masculum
illius gentis furculum, quod vulgo asseri solet, liquet. Cfr. v. STJERN-
MAN *Matrickel öfver Svea Rikes Ridd. och Adel* P. I, p. 72: ubi simul
asserit, gentem veterem *Swerd*, hic in Fennia olim celebrem, veteris
Kurckianæ stirpis fuisse propaginem; qua quidem de re certi nihil affir-
mare nos audemus, quamvis arma gentilitia ead in omnino (qualia de-
scribit Nob. UGGLA l. c. IV Afdeln. p. 3, not. (a)) utramque familiam
gestasse, extra dubium sit. Inter viros autem ad illam gentem pertinen-
tes, in monumentis nostris laudantur 1. *Henricus Swerdh*, qui a. 1423
litteras *Waldemari Dickn* judiciales sigillo suo, in parœcia Tavastiæ *Ja-
nackala* munivit (*Regist. Eccles. Aboëns.* Fol. 233), ac a Nob. LAGER-
BRING (*Hist. R. Sv. T. IV*, p. 104. cfr. HADORPHII *Append. ad Chron.
Rhythm.* p. 90 sq.) inter Regni Senatores a. 1435 fuisse docetur, (præ-
teritur tamen a Nob. UGGLA) ut & a. 1442 inter compurgatores Regni
Mareschalli *Caroli Canutii* (ib. p. 364). 2. *Olavus Swerdh*, Armiger,
qui a. 1443, 1445 & 1451 Judex Territorialis Ostrobotniæ fuisse depre-
henditur. Uxor ejus *Helena Johannis (Elin Jöns dotter)* a. 1451 jam
decesserat; ipse autem a. 1458 adhuc vixisse videtur? (*Litt. Cœnob. Nä-
dend. & Reg. Eccles. Ab.* Fol. 152). Hic duos habuit filios: 3. *Petrum
Swerdh*, Judicem Territorii *Kumoënsis* a. 1463 (*Reg. Eccles. Ab. F.* 141)
& 4. *Olavum Swerdh*. Ab hoc autem *Petro* diversum fuisse alium oportet
Petrum Swerdh (hujus fortassis patrum?), cujus vidua *Catharina
Haquini (Kaderin Haquonsdotter)* a 1458 dilectos suos filios (h. e. genê-
ros, ut ex literis discimus ipsius *Olavi Drake*, Armigeri a. 1481 datis,
quæ in *Biblioth. Reg. Stockholm.* servantur) *Olavum Drake* & *Gustavum
Slatte* rogavit, ut literas quasdam, eo datas anno, sigillis suis appensis
munirent (*Reg. Eccles. Aboëns.* Fol. 195); atque hunc quidem *Petrum
Swerdh* (non juniorem illum) esse credas, qui, una cum *Henrico* nuper

Nicolaum Thomæ, supra memorari vidimus? (827). Numerum Ecclesiarum insigniter crevisse, nuper animadvertimus (p. 691 not.). Literarum apud nos his temporibus statum, paullo ante attigimus (cfr pag. 671 — 686), præcipuos illarum cultores atque doctores simul memorantes (828). Quibus rebus addimus, nostras quidem Scholas illud deliquium quod multæ aliæ Scholæ patriæ passæ sunt (829), expertas fuisse non videri (830);

laudato, inter compurgatores *Caroli Canutii* a. 1440 occurrit (FIADORPH. l. c. pag. 364)?

(827) Cf. supra p. 699. *Svenoni*, a. 1541 muneri nuper admoto, successisse credas *Nicolaum Thomæ*, a. 1546; cum idem administraret, mortuum. Vid. supra p. 677 not.

(828) Inter *Magistros* ex Svecia oriundos, *Wittembergæ* ab anno 1517 ad a. 1561 hoc honore ornatos, quorum Catalogum olim concinnaverat M. *Erasmus Nicolai* (Episcopus tandem Arosiensis), exhibitum in *Novellis Literariis Bibliothecæ Regiæ* (*Kongl. Bibliothekets Tidningar om lärda saker*) a Cel. GJÖRWELL a. 1767 editis, P. I, p. 56 sq. nostratium nonnisi IV, *Sigfridus Finno*, *Canutus* (Johannis), *Michaël Agricola* & *Simon* (Henrici) *Wiborgensis*, recensentur; quorum primus ille, a. 1534, d. 5 Cal. Sept. Magister renunciatus, *Rektor* fuisse *Scholæ Scarenfis* docetur, nobis cæterum ignotus: fortassis ille etiam addito stipendio, quali cæteri populares sui fruebantur, domo illic missus? *Canutum* a. 1536, d. 29 Augusti, *Agricolam* a. 1539, *Simonem* a. 1541, d. 8 Cal. Mart. Magistros fuisse creatos, idem prodit: unde supra (p. 675 & 676) a nobis allata, suppleri possunt. Sed *Petrum Särkilax*, *Thomam Francisci*, utrumque *Teittum*, *Paulum Juusten*, *Ericum Härkäpää* &c. omnino præterit, evidenti argumento, quam sit mancus indiculus ille habendus.

(829) Florem literarum, regnante *Gustavo I*, adeo non apud nos crevisse, ut potius magis magisque decrevisse videatur, atque parum omni-

no vel incitamenti (præter memorata supra p. 673 sq.) a Rege hoc, cæterum laudatissimo, accepisse, res est manifesta. Cf. Diff. M. NATH. GESTRIN *de statu rei literariæ in Suecia sub imperio R. Gustavi I.* Ups. a. 1785, Præf. Cel. FANT ed.) §. 1 & 4. Confirmant rem ipsæ literæ Regis, cum ad omnes Dioceses a. 1533 missæ (apud WILSKMAN *Eccles. Vork* T. I. p. 245 sq.) ubi de Scholarum patriæ ruina acerbè queritur, tum a. 1538 d. 1 Aug. ad Nicolaum Magni (ap. CELSIUM *Monum. Politico-Eccles. ex Archivo Palmshöld.* p. 29 sqq.) & a. 1559 d. 15 Aug. ad Nicolaum Örebroënsen (ibid. p. 41 sq.) datis. Excusationem quidem & defensionem suam ipse Rex in laudatis ad Nicolaum Magni literis affert; quæ de primis regni sui temporibus utique valet, (quibus penuria omnium rerum premebatur), sed ad ultimos non æque quadrare, ænarium locuples testari videtur quod successori reliquit, non fortassis nihil ad vastiora atque ambitiosiora consilia suscipienda hunc existimans (ut solet fere dives hæreditas, non Principum minus quam privatorum cupiditates excitare & alere), parum felici & suo & regni fato. Negari quidem nequit, Regem graviter hortatum fuisse rusticos, ut & filios suos in Scholas mitterent, & subsidia scholaribus, veteri more, liberaliter præberent (adde literas Ejus ad incolas Norrlandiæ, ut denarium S. Olavi, Scholastico Upsaliensi stipendii loco concessum, accurate penderent, dat. d. 10 Junii a. 1548, apud CELSIUM l. c. p. 36 sqq.); sed parum ipsum his, aut literis, adjumenti dedisse, reperias; nisi quod in Actis Comitiarum Strengnænsium a. 1529 (apud Nob. V. STIERNMAN, *Riksd. och Mörens Beslut* T. I, p. 103) docet se partem Clenodiorum ex Monasteriis ablatorum ad juvenum quorundam literis deditorum sublevanda studia impendisse (*Sompt till att upphålla dermedh nogra personer til studium, på det att lärdomen mothe komma i landet, Christendomen til styrkelse*). De Scholis quidem dotandis, superioribusque condendis, qua de re literis a *Luthero & Melanchtone* diligenter admonitus fuit (cfr. *App. ad Hist. Eccles. Spegelianam* p. 84, & Diff. M. CPH. NIC. HUMBLE *de Institutione publica juventutis patriæ, ante tempora R. Gustavi Adolphi* Ups. a. 1782, Præfide Celeb. FANT ed. p. 18, not. l & m), adeo non fuisse sollicitum reperimus, ut Upsaliensem etiam Academiam prorsus interire passus sit, *reditibus annuis* (ut MESSENIUS queritur, *Sveopentaprotop.* C. IX, p. 51) *subductis*, & ipsis ædificiis Arci Upsaliensi adjacentis. Cf. Diff. D:ni GESTRIN cit. pag. 1 & 2. Mirum itaque minus fuit, si adolescentes publicis muneribus administrandis parum idoneos Scholæ (nempe inferiores tantum illæ aderant) sibi tradebant, quod in literis

)

(

(830); sed tamen & illas sensim elanguisse, & numerum
 Y y y y eorum

fuis ad *Nicolaum Örebroënsen* acerbè conqueritur: licet suspicemur, Rectores illarum (utpote sacerdotali ipsos ordini initiatos) non optimos suos alumnos (quos n. sacro ordini consecrare malebant), sed tardiores ac minus probatos, ad civilia negotia tractanda ablegasse; cujus rei vestigia infra notabimus. (Non erant sc. adhuc, de vero Scholarum publicarum vel consilio vel ratione, satis sanæ hominum plerorumque animis familiares sententiæ; ad studia imprimis Theologica fovenda totas fere debere comparari, plurimi putabant). Neque putamus defectum bonorum idoneorum, ad munus docendi, etiam in Scholis superioribus utiliter adhibendorum, impedimentum satis grave his condendis objicere potuisse, si rem serio aggredi Rex voluisset, aut sumtus illis impendendos minus metuisset; nam præterquam quod peregrinos non difficilius ad hæc munera, quam ad civilia & militaria amplectenda, potuisset stipendiis lautioribus propositis allicere, aut civium filios, quot opus esset, in exteris Academiis solidæ eruditionis atque dexteritatis facultate opibusque ornandos curare; neque tali defectu Fenniam certe nostram laborasse, ostendunt plures illi viri, haud contemnendæ eruditionis, quos his temporibus apud nos floruisse, nuper vidimus. His tamen ita disputatis, summis & immortalibus maximi Regis in patriam reliquis quidquam detractum meritis haudquaquam volumus, quibus vix alium ei parem Historiæ exhibere poterit; quamvis ab hac quidem una parte minus splendeat, cujus rei multæ dari possunt rationes. Adde quæ supra observavimus p. 685 sqq. Neque reticendum est, eum nec hujus partis Reip. fuisse in testamento suo immemorem, in quo (apud *TEGELIUM* l. c. P. II, p. 410) legitur: „Til thet yttersta, så giffue wij och til Gudz åhra, Ungdomens „uptuchtan och Skolerne här i vårt Rijke, ther lärde mån skole upfödhes, uthi een Summa mark.“ Summa ipsa expressa non est; uti nec quomodo voluntatem defuncti Regis, filius suus exsecutus fuerit, satis scimus.

(830) Floruisse Scholas *Aboënsen* & *Wiburgensem*, ex iis quæ supra allata sunt, colligas: cf. p. 676, 682 sq. (pag. 40 sq.), nec non *Diff. M. PET. JOH. ALOPÆI* supra laudatæ P. I, pag. 18 sqq. Scholæ *Rau-moënsi* a. 1541 & 1542 præfuit Pastor Urbis, cui eam ob causam decem ejus parochiæ, aliæ Ecclesiæ Cathedrali debitæ, erant concessæ (vid.

eorum qui acriorem studiis operam impenderent, decre-
viffe (831).

Præfectorum qui Arcibus provinciisque Fennix his
temporibus præfuerant (crebro mutatorum) seriem exhi-
bere eo minus aggredimur, quod STIERNMANNIANUS eorun-
dem. index typis nondum est editus, quem ad imperii
usque

Index prædior. Eccles. Ab. R. *Gustavo I* exhibitus). Ex Annot. *Henrici
Matthæi* supra (p. 677) allatis patet, *Matthiam* Sacellanum Rauni. qui
a. 1549 obiit, simul fuisse institutorem juventutis.

(831) Circumcisus redditibus Cleri, & spe ad honores dignitatemque
ampliolem hac via ascendendi præclusa, homines, inprimis Nobiles, ad
liberos suos literis consecrandos atque in publicas Scholas mittendos fa-
ctos fuisse minus præclives, & monumenta horum temporum testantur, in li-
teris ipsa loquitur. (Inprimis rem confirmant verba *Mich. Agricolæ* in li-
teris a. 1543 ad *G. Normannum* datis, apud *CELSIVM Mon. Polit. Eccles.
ex Arch. Palmisk.* p. 185: „Qui huc, inquit, accedit, quod bona juventutis
pars, quam in literis aliquo usque profecisse gaudebam, nunc animum
Musis perverse abalienavit, propter incertum quemdam rumorem, ne-
scio quo sinistro genio & auctore in vulgus sparsum, quasi ministrorum
Ecclesix redditus in ordinem prorsus redigendi sint, nec a modo ullus
honus bonis artibus virisque piis sit relinquendus.“) Unde illa necessitas
parentes, etiam plebejos, ad hoc adjuvandum consilium enixe hortandi.
Sufficit vel ex Oratione *IUSTENI* nostri Syrodali (vid. supra p. 707 not.
808), locum huc pertinentem attulisse: „Undecimo, de vulgo admonen-
do ad adjuvandos Scholasticos & transmittendos liberos ad studia Scho-
lastica. Nos enim qui jam docendi munere fungimur, sicut mortales
re alii ad studia literarum a teneris assumendi sunt, in iis instituendi,
retinendi & adjuvandi; nec Ecclesix Dei & Reipublice ministri desint
idonei, quorum opera & ad Christiane religionis doctrinam propagan-
dam conservandamque, & ad munia civilia utatur respublica. Huic
communi utilitati omnes intentos esse convenit. Parentes ideo sibi li-
beros datos existiment, si ad Ecclesix & Reip. ministerium eos utiles

usque Gustaviani initia in *Appendice ad Folia Hebd. Aboën-*
sia anni 1-85 continuatum, hætenus quasi obiter supplē-

vimus (832). *Legiferos Fennię, Flemingios fratres, alte-*

Y y y y 2

tum

„& idoneos obtulerint. Vulgus promiscuum gloriosum esse iudicet, &
 „sua ope ad id sedulo eos adjuverint promoverintque.“

(832) Simili consilio hic nonnullos, a STIERNMANNO l. c. p. 207 Tq. præteritos addemus viros, his terris olim *Præfectos*. Primo *Aboënses*, *Dietericum Johannis*, qui a. 1498 *Judex* Territorii *Maschoënsis*, anno vero 1504 (teste *Libro* quem sæpe laudavimus, *Sundholmensi*) simul fuit, mira munerum conjunctione, *Præfectus Arcis & Senator Urbis Aboënsis*, nec non *Curator pauperum* (*Vålboren man Dirich Hansson, Fougde på Åbo Slott, Håradshöfdinge i Mascho Hårede, Rådman i Åbo Stad, och the fattiges förmyndere i Helge And's Huset*); e qua gente fuerit oriundus, nos fugit: Anno autem 1502 inter cives suos eminuisse, atque sub signis *Stenonis Sture* militasse, constat (vid. *Append. ad Fol. Hebdom. Aboënsta* a. 1785 p. 206). *Jacobus Petri* (*Feppe l. Foppe Persson*) in eodem *Libro* anno 1507 & 1515 *Præfectus Aboënsis* salutatur; forte idem quem STIERNMANNUS l. c. p. 207 vocat *Josephum Petri in Diula? Johannem Westrogothum* (*Jöns Westgöthe*) a. 1524, 25 & 26 huic muneri præfuisse, ibidem & in *Registro Judiciali Iwari Fleming* (supra p. 711 laudato) docetur; de quo viro cfr. supra pag. 663 not. 758. Exceptit hunc *Magnus Suenonis* (*Vålbördig Sven, Måns Svensson*), quem annis 1528 & 1530 idem munus gessisse reperimus (*TEGEL l. c. P. I, p. 198, & Reg. Jud. Iwari Fleming*); post quem a. 1533 *Magnus Magni* (*Måns Månsson, Kongl. Maj:ts Befallningsman på Åbo Slott*), a. 1534 *Andreas Westrogothus* (*Anders Westgöthe, Slots-Fougte*), & a. 1537 atque 1539 *Thomas Johannis* (*Vålboren man Thomas Jönsson, Fougde på Åbo*) in *Libro Sundholmensi* commemorantur. Præter quos, *Fennię Boreali*, strictius sic dictæ, præfuisse (minori potestate) reperiuntur (*Landsfougdar i Norr-Finland*) a. 1514 — 1518 *Ericus Fleming*, cfr. supra pag. 711 (cujus nominis virum, alium ab Equite illo, *Iwari* fratre, cum *Consulem Urbis Aboënsis* sese, a. 1530, in *Registro Judiciali Flemingiano Fol. 137* appellare reperimus, dubii hæremus annon idem annis indicatis *Fennię Boreali* præfuerit? Verba ipsa sunt: „Anno D:ni MDXXX: • • • Tijdsdaghen nēst for Site Henrics dagh, tho hult jac Eric Flemingh,

rum *Borealis*, post interfectum Aboæ a. 1522, Tyranni
jussu

„*Borgmästare y Abo*, Lagmans tingh med almogan ij Pöytto, på Stren-
ge Herres vegnar Herr Isfwar Flemings, Riddares“ &c.); anno 1526
Joachim Fleming, & a. 1527 *Henricus Jonsfon* (*Registr. Judic.* lauda-
tum). De *Thoma* (*Juncker Thomas*), homine Germano (nobili, ut vi-
detur, genere nato? sed dum Arci præfesset Aboënsi, perfida sævitia in-
fami), quem cognomen gessisse *Wolff* docet Cel. MURBERG (*Kongl. Viter-
hetets Hist. och Antiquitets Acad. Handl.* T. IV, p. 106 & 116), qui
dignum vita sua exitum reperit, legi potest TEGEL, l. c. P. I, pag. 33;
37 sq. aliique R. *Gustavi I.* Historici. - Inter Præfectos Tavastburgen-
ses, quorum seriem exhibet STIERNMAN, apud Cel. GYÖRWEEL *Svenska
Merckur.* a. 1757, Sept. pag. 268 sqq., præteriti sunt, non solum *Petrus
Huid*, qui nomine *Christinæ* Gyllenstierna, Viduæ Proregis *Stenonis Stu-
re* Junioris, anno 1520 Arcem Tavastensem tenuit, sed etiam *Johannes
Matthiæ* (*Jöns Matsfon*) cui Tyrannus eam tradi jussit (HUITFELD p.
1162). Cfr. supra p. 658 not. 746. De hoc *Johanne* (quem HUITFEL-
drus p. 1161 inter sævisimos refert *Christierni* consiliarios, *som haffde
lyst at see det Svenske blod rand*, ut verba sonant) cfr. Cel. MURBERG
l. c. pag. 68 & 72. Ceterum observamus, *Torstanum Salomonis* (*Ram*)
anno etiam 1526 (*Reg. Judic. Fleming.*), *Isaacum Nicolai* (*Baner*) a.
quoque 1544, & *Christophorum Blömen* a. 1559 eandem ornasse spartam,
ut Amicus nos ex literis eorum superscriptibus docuit. - E Præfectis Ostro-
botniæ obliti sumus supra (p. 636 not. 712) nominare *Johannem Andree*
(*Hans Andersson*), quem a. 1490 eo functum munere (saltim in Ostro-
botniâ Septentrionali) fuisse, (*Fogat*), discimus ex *Append. ad Chron.
Rhythm.* apud HADORPHIUM, p. 243. - Inter Præfectos Raseburgenses post
Thomam Erici, (quem, sine ulla ratione, Nob. STIERNMAN, *App. ad
Fol. Hebd. Ab.* a. 1785, p. 224, suspicatur eundem fuisse *Domicellum
Thomam*, *Juncker Thomas*, qui postea Arci Aboënsi R. *Christierni* no-
mine præfuit), & *Rolfonem Matthiæ*, *Rolof Matsfon*, de quo mox,
(quem tamen a. 1520 Arci Raseburgensi præfuisse, inde tuto non col-
ligitur, quod Auctor *Hemmingum Gadd* per eundem fuisse ante hoc cas-
trum decollatum, supra p. 33 tradit), innotuerunt nobis *Laurentius Ola-
vi* a. 1524, (*Lasse Olofsfon*, *Slotts-Fougde på Raseborg*), supra p. 709
not. 811, & *Ericus Fleming*, qui literis a. 1530 datis (in R. Biblioth.
Stockh.) vocatur R. *Senator & Præfectus Raseburgensis.* - Inter *Wihur*

justu, *Henricum Stenonis* (833), (qui ab a. 1507 ei præfue-
rat muneri, (vid. supra p. 656 not 742 sq.), alterum *Au-*
stralis, (post mortem *Claudii Horn*), ad mortem usque
suam fuisse, supra vidimus (p. 710 sqq. not. 813). Qua-
lis status fuerit regionis & incolarum, etiam significavi-

Y Y Y Y 3 mus

gensis tandem *Arcis Præfectos*, observamus *Ericum Thuronis* anno etiã
1504 idem munus obisse (*Reg. Eccles. Ab. Fol. 258*); *Antonium Erici*
(*Tõnne Eriksfon, Tott*) tempore Proregis *Stenonis Sture Junioris* (inter
a. 1512 & 1520) illud administrasse (supra pag. 712 not.) docuimus.
Anno autem jam 1520 *Rolfsonem Matthiæ* ibi adfuisse, Literæ testantur
Judiciales *Hemmingi Gadd*, ubi dicitur: „Then tidh vij lagha tingh hul-
„le och för rätte sãtho på Rådhtugun i Wiborgh i Ehrlig godh mans-
„nãrvaro *Tõnne Eriksfons*, och vår kãrifle nådighe Herres *Konungh*
„*Christierns Hofzind Ehrlich vilbõrdigh sven Rolff Matzfons*, *Oluf*
„*Eriksfon Lagmans*, *Lasse Andersfon* och flere godhe mãns --- öfver
„Wiborgh låhn, &c. Dat. i Wiborg S. Mårtens afton 1520.“ (Ex *Ar-*
chivo Palmköld. Vol. 61 Karelen, p. 367 sq.) cfr. *TEGEL* l. c. P. I, p.
76. Addimus tandem Comitem *Johannem ab Hoya*, de quo Historici nos-
tri hujus temporis fatis agunt, & *Nicolaum Grabbe*, de quo supra dixi-
mus (p. 709 sq. not. 811.)

(833) De quo cf. V. STIERNMAN apud Cel. GJÖRWELL *Sv. Mercur.*
a. 1757 Sept. p. 272 sq. Pater suus *Steno Henrici*, *Judex* fuit *Territo-*
rialis Territorii Pichifensis a. 1467--1688, quo ultimo anno vocatur *Sen-*
nator (Rådman) Urbis Aboënsis (*Litt. Judiciales Pro-Regis Stenonis*
Sture, eodem anno Aboë datæ, inter *Nådendalenfes*); cujus altera uxor
fuit *Anna Jacobi (Jopsdotter*, qui *Jacobus* in matrimonio habuerat *Catha-*
rinam Nicolai, Claws dotter, in Nynås) antea nupta *Johanni Sachsen*
(a quo filiam habuerat *Catharinam*): prima autem hujus *Stenonis* uxor
neptis ex filia fuit *Catharinæ (Tavaft)* in *Wiljas*, sororis *Olavi Tavaft*,
Equitis. Hæc omnia docent Literæ *Stenonis* nostri (datæ *Nådendall*
A:o D:ni 1480, *Sonnedaghen nåst ephth S. Birgitte dagh*), quibus fi-
liam suam *Elseby Stensdotter* & filiam uxoris suæ *Catharinam Hansdotter*
(ex priore matrimonio utriusque conjugis natas) *Cœnobiõ Nådendalensi*
cum dote debita consecravit. De filio autem *Henrico Stenonis* cf. etiã

mus (pag. 709 not. 808). Addemus tantum, cum Arx Episcopalis *Kuſtöänsis* (ſive poſt fugam demum Epilcopi *Arvidi*, ſive jam maturius, a Danicæ factionis alleciis occupata) fuiſſet a copiis R. *Guſtavi*, ducibus *Flemingiis* &c. a 1523, eadem qua reliqua caſtella urbeſque in his oris munita, felicitate magnaue celeritate recepta (834), conſultum

ſupra p. 656 not. 742 ſq. Eum a. 1506 reperimus appellari *Välbyrdig Dandeman*, atque *Häradshöfding i Vemo Härad* (Litt. Näderd.), & Judicia Territorialia (*Häradſting*) in paröcia Lappo a. 1511 -- 1521 habuiſſe (*Lib. Sundholm.*) Inter Senatores Regni a Nob. UGGLA non recenſetur. Qui in *Reg. Judic. Fleming.* a. 1530 Judex Territorialis in Wirmo, Nouſis & a. 1533 in Territorio Maſköänsi &c. fuiſſe deprehenditur, *Steno Henrici*, filius ejus fuiſſe videtur? Præterea vocatur in monumentis hujus temporis *Canutus Erici* in *Lauko*, (*Kurck* Senator Regni, cf. ſupra p. 721 not. 826 & Nob. UGGLA l. c. IV Afdeln. p. 3, No 1) *Legiſer Satacundie* a. 1520 (ſupra p. 656 not. 742), & a. 1531 (1532, 1534) *Legiſer Öſtrobotniæ & Satacundie* (ut poſt *Palmſköldium* tradit l. c. Nob. UGGLA): unde eum STIERNMANNUS l. c. p. 274 appellat (minus accurate, neque ſatis conſtanter) *Legiſerum Fennicæ Borealis*, quod munus *Iwarum Fleming* ab a. 1524 geſiſſe, ſupra vidimus (p. 710 ſq. not. 813). Idem STIERNMANNUS ibidem dicit filium hujus *Canuti*, *Johannem* (*Jöns Knutſſon til Lauko*) ſeſe appellatſe materno nomine *Kurck*; quod alibi (*Matrickel Öfver Svea Rikes Ridd. och Adel. T. I, p. 72*) filium ejus *Axelum* (*Axel Jönsſon Kurck til Annula*) primum feciſſe tradit. Porro *Johannem* illum *Canuti* in primo matrimonio habuiſſe aſſerit *Helenam* (*Elin Nilſdotter*) *Grabbe*: quæ itaque altera *Nicolai Grabbe* filia fuerit, neceſſe eſt? Cf. ſupra p. 710 not. 811, & p. 721 not. 826. Quis vero *Olavus* ille *Erici*, *Legiſer*, fuerit, qui in literis *Hemmingi Gadd* nuper laudatis commemoratur (p. 729 not. 832 ſin.), penitus nos fugit: niſi per errorem exſcriptoris (*Palmſköldii*?) ibi *Oluf* pro *Knut* male legatur, ita ut idem hic *Canutus Erici* ſit intelligendus?

(834) Vid. TEGEL l. c. P. I, pag. 76. Parum fortiter reſtituiſſe Danos eorumque amicos, apparet.

fultum Regi fuisse visum, eandem, ut in tanta vicinia Arcis Aboensis (a qua nonnisi milliarius intervallo distabat) minus necessariam, atque plebi (cui illi incumberebat oneris, ut eam sartam tectamque conservaret) gravem atque molestam, demoliri; quod ejus jussu, a. 1528, per *Magnum Suenonis*, Præfectum Arcis Aboensis, factum fuit (835); ut ita hoc quoque monumentum potentiae in Finlandia Episcopalis, deleteretur (836).

M. MI.

(835) TEGEL ibid. pag. 198.

(836) Addere debemus de genere *Episcopi Martini*, 1:0 Quod de patre suo *Jacobo Petri* supra pag. 638, not. 71; (cf. p. 670) suspicatum sumus, eum nonnisi *Legiferum Sudersinnicæ Viourium* fuisse, nunc monumentis pluribus collatis, ita emendandum censuimus, ut munus ordinarium, inter *Christiernum Frille & Claudium (Nicolaum) Henrici Horn* (a. 1482, 1484 &c.) vere tenuisse, credamus. Literæ autem illæ anno 1514 scriptæ, quæ dubitationem nobis injecerunt, nonnisi de actis anni 1484 testantur. 2:0 Cum a. 1628 eorum qui tum vivebant *Skyttiorum* nobilitas in controversiam vocata fuisset; *Axelius Kurck* (idem putamus *Axelius Johannis*, de quo nuper not. 833 commemoravimus) a *Supremo Dicastrio R. Aboënsi* ea super re consultus, Genealogiam eorum talem exhibuit, ex qua eluceret, Episcopo fratrem fuisse *Jacobum Skytte*, & sororem *Margaretam* = *Jacobo* filium *Matthiam* fuisse & ex hoc nepotem *Johannem (Jöns Skytte)*, qui tempore *R. Erici* Centurio Equitum (*Ryttmästare*) atque postea Præfectus *Tavastburgensis (Ståthållare på Tavasthus)* fuisset, atque filium genuisset *Axelum*, de cujus nunc genere quærebatur; *Margaretam* vero nuptam fuisse *Magno in Nokia (Måns på Nockia)*, ejus filius *Georgius Magni* a *R. Gustavo* jure nobilitatis, & insignibus gentilitiis, tres soleas quibus equorum ungulæ armantur (3 *Hållskar*) exhibentibus, ornatus, filios 2 reliquisset, alterum *Ericum Georgii*, alterum *Claudium* qui tempore *R. Johannis* duce *Axelio Kurck* militans (*under Axel Kurcks Fana*) in *Livonia* oecubuisset. His *Kurckii* assertis fidens, *R. Dicastrium* profapiam *Axeli Skytte* nobilem esse judicavit (Ex *Actis R. Dicast. Aboënsis*, a. 1628 d. 22 Sept. &c.). — Porro cum supra (p. 672), *MESSENIUM (Scand. T. X. p. 23)*

fecuti, *Martinum* nostrum, *Priorem* jam tum *Sigtunensium*, a. 1522 *Visitatore* *Ordinis sui* *Generalem* factum fuisse significaremus, obliti sumus observare; eundem *MESSENIUM* *Scand.* T. V. (pag. 18) hunc eventum ad a. demum 1523 (probabilius) referre videri; ubi etiam *Robertum* illum *Norvegum* ab *Officio Prioris Dominicanorum Arosiensium* eodem tempore remotum fuisse docet, in cujus itaque locum non *Martinus* sed *Nicolaus Andrea* fuit susceptus, idem qui postea a. 1522 *Decanus* *Ecclesie Arosiensis* factus est (TEGEL l. c. P. I, pag. 198, & *MESSENIUS* l. c. T. V, p. 42; quem vero *CELSIUS*, *K. Gustaf I Hist.* pag. 405, Ed. II, dicit in munere *Archipræpositi* successorem decapitato *M. Canuto* fuisse datum?). Nescio an alio fundamento nitantur, quæ idem *CELSIUS* l. c. p. 215, de suscepta a *Martino* nostro, Regis jussu, a. 1523 generali omnium per *Sveciam* *Monasteriorum* reformatione? Cui *Abbat*es sese haud inimicos exhibuisse addit, præter quosdam, qui se *Martini* monitis opponerent, imprimis e *Monachis Dominicanis* (quasi ad alios quoque *Ordines* *Visitationis* suæ auctoritas atque officium pertinuisset?). Qua occasione *Robertum* quoque illum *Norvegum*, quem *Abbatem* *Arosiensem* appellat, munere hoc fuisse privatum, significare videtur. Tandem subjungit, Regem severo jussisse mandato, omnes *Dominicanos* ante diem *XXIX Junii* regno exire; quod consilium valde audax (*Et ganska vådsamt åeg*) merito vocat (*temerarium*, & fere stultum vocare debuisset?), causam addens: „vid början af en så vacklande regering, besynnerligen då icke Riket til alla des delar ännu var lagt under hans magt.“ Nobis minus accurate hæc omnia tradi videntur. Non enim nisi sui *Ordinis* *Visitator* noster fuit constitutus, nec de reformandæ ab eo *Religionis* consilio, aut *Monachis* ei conciliandis, quæstio adhuc fuit; neque alios *Monachos* *Dominicanos* nisi *alienigenas* (*Danos Germanosque*), quorum fides visa fuit suspectior, Regem jussisse regno excedere, *MESSENIUS* l. c. (T. V, pag. 18) expresse testatur: simul indicans, eum contra, consilio longe sapientiore, suæ additos causæ illis *Priores deputasse*. *Monachos* vero hujus *Ordinis* *indigenas*, adeo non exilio dampnavit, ut multos eorum (e quorum ipse *Martinus* fuit numero) ad ampliores promoveret dignitates ecclesiasticas, reliquis diu postea permitteret in *Claust*ris suis manere, ac deinde muneri sacerdotali per rura passim admoveri: ut ipse *CELSIUS* alibi (pag. 405) observat. Unde male etiam p. 341 dicit: „De (*Monachi* *Dominicani*) hade ofta undfåt Konungens tillfjelle af gifva sig ur Riket, hvilken de icke efterkommit.“ Ipse deinde addit, eos *Stockholm* a. 1527 ad egrediendum quidem e *Claustro* suo compulsos fuisse, sed licuisse illis in urbe manere! -- Tan

M. MICHAEL AGRICOLA.

Locum suum natalem, vir de Ecclesia patriæ meritis-
simum, eundem quem Auctor noster, ipse prodidit,
Micbaëlem Agricolaam Torsbyum sese appellare solitus (837).

ii) De plerisque rebus hic commemoratis, supra sa-
tis pro consilio nostro jam disputavimus. — *Scriba Au-*
Z z z z *cto-*

dem addimus, reperisse nos in Dissert. JOH. BERONII (Upsal. a. 1724,
Præf. Cel. FANT ed.) *De Executione Recessus Arosensis* a. 1527, (quæ
relatione ex actis hausta, de toto hoc negotio, Ms. Nob. *Örnhielmii*,
inprimis duce utitur) p. 8 locum ad res nostras pertinentem hunc me-
morabilem: „A. 1545 d. 27 Apr. procuratori suo in præfectura Aboëni-
„si *Thomæ Johannis* atque *Olao Trottonis* in Alandia Rex mandavit, ut
„singulos fundos rurales, sedi Episcopali Aboënsi hæctenus subjectos,
„Fisci nomine occuparent, quoniam senio tum confectus Episcopus *Mar-*
„*tinus Skytte* taxam illam, quam vocabant, seu pecuniæ summam, Re-
„gi vi contractus solvendam, præstare non posset sibi que commissa præ-
„dia curare. Ei vero in sustentationem reliquæ ætatis concedebatur Præ-
„benda *S. Johannis* atque redditus *Procuracionis* nomine insignitus.“
Unde discimus, vivo adhuc Episcopo *Martino* (secus atque supra pag.
696 conjecimus), atque quinquennio ante ejus mortem, fundos Episco-
pales Regalibus illis adjunctos fuisse, idque tanta severitate, ut seni E-
piscopo ad vitam sustentandam nonnisi *Præbenda S. Johannis* (vid. p.
693 not.) relinqueretur, una cum redditibus *Procuracionis*, h. e. mercibus
vel pecunia, ab Ecclesiarum Curatis Episcopo easdem visitantibus ex-
hibita, *Svet. Gengård*; ex qua quidem Senex, qui per alios, ob ingrave-
scentem ætatem, Visitationis officium peragendum curare cogebatur, haud
multum lucrari poterat. Quomodo reliquis etiam Episcopis eodem tem-
pore fundos fuisse ablatos, nonnisi exigua reddituum parte iis relicta,
ibidem docetur.

(837) Patrem ejus *Olavum Simonis in Torsby*, fuisse Piscatorem Prædii
Serkilæ in Nyland, scribit *RWYZELIUS* (*Episc.* p. 544 n. N), nescio cujus

tori hoc loco significare *scriptorem librarium* videtur (*Skrifvare*, *Renkskrifvare*)? *Cancellarius* autem, *Messenio Archigrammateus*, quem nos hodie dicere *Secretarium* solemus? Vid. *GESNERI Thesaur. L. Lat.* in illa voce.

Magistri honore Agricolam a. 1539 fuisse ornatum, supra (p. 723 not. 828) vidimus; quo eodem anno *Wittemberga* (ubi degens, *Præbendam S. Laurentii* ad Ecclesiam Aboënsē, in studiorum suorum subsidium, a Rege, literis supplicibus ad hunc die 20 Aug. a. 1537 datis, atque in *Archivo Palmisköldiano* legendis, petiverat atque obtinuerat) rediit, testimonio & *Lutheri* & *Melanchthonis* (ut ex literis eorum ad *R. Gustavum* datis intelligere licet) amplissimo munitus (838). Reduci factō, ad priorem suam *Præbendam (S. Laurentii)*, aliam etiam *Episcopus Martinus* adjecit, nempe *S. Bartholomæi* illam (839);

*Hæc littera integra con-
parent in Tant Observat.
Hist. Succ. III. Page 11. P. 21*

Genealogi nixus asserto. *Prædium* quidem *Serkilax* in eadem, in qua *Torsby*, parœcia *Pernoënsi* habetur: an vero illi prædio hic subiacuerit pagus, non multum inde remotus, nosmet latet.

(838) *Litteræ Lutheri*, datæ *Witteb.* die 17 Aprilis a. 1539, legi possunt in *Appendice ad Hist. Eccles. Spegelianam* p. 84 sq. ubi de nostro scribit: *Comitem itineris adducit (Georgius Normannus, institutioni Regii Principis præficiendus) Michaëlem Agricolam, Sveciæ Tuæ filium & indigenam, juvenem sane, sed eruditione, ingenio & moribus excellentem, qui poterit in Regno Majestati tuæ plurimo esse usui; deinde addens: hunc Majestati tuæ commendo ut probatum hominem, & precor Christum, ut per hos multum fructum faciat Christus ipse, qui eos per Majitē tuam vocat & ordinat.* *Litteras Melanchthonis*, dat. *ibid.* d. 12 Maji 1539, ex *Archivo Palmisk.* exhibet *Diss. M. HUMBLE* cit. p. 18 sq. not m). *Agricolam* a. jam 1529 *Wittembergam* ab *Episcopo Martino* fuisse missum, unde *RHYÆLIUS* (l. c.) didicerit, nescimus. Parum autem probabile videtur, eum per decem annos fuisse ibi commoratum?!

(839); quam utramque, donec *Episcopus* (sive ut Anstifites hos Ecclesiarum Evangelicos dici R. *Gustavus* maluit, *Ordinarius*) Aboënsis constitueretur, retinuisse videtur (840). Pro quo eodem stipendio munus etiam Rectoris Scholæ Aboënsis administrasse, putamus; ut successori suo M. *Paulo Juusten*, *Præbenda Clericorum*, stipendii loco item fuit concessa.

iv) De Scriptis *Fennice* (qua lingua antea vix quidquam literis (841) fuit exaratum) ab *Agricola*, ad Reformationem Religionis per Finlandiam promovendam editis, agitur ex instituto in *Foliis Hebdom. Aboënsibus* a. 1796, N.º 15, 16, 19, 21, duce imprimis *Oratione Synodali* (adhuc Ms.) quam a. 1775 coram congregato hic Clero Diocæsis Aboënsis habuit S. Archiep. & Acad. Pro-Cancellarius D. CAROLUS FRID. MENNANDER, cujusque nobis copiam benigne fecit Filius suus, Musis nostris faventissimus, Generosiss. Dn. CAROLUS FRID. FREDENHEIM. Tallium
Z z z z 2

(839) In Libro Rationum Capituli Aboënsis R. *Gustavo* redditarum, (de quo sæpe commemoravimus) legitur: „S. *Bartholomæi Altaris Præbenda* huilka Biskop *Martin* confererade *Magistro Michaeli* till en liden vndtsetningh, sidhan han aff Tydzskland kommin var.“

(840) Certe in laudato nuper Indice Capituli Aboënsis, reditus anni etiam 1552 ex hac utraque *Præbenda* ab *Agricola* percepti, exhibentur.

(841) Ipse scribit *Agricola* in Præfatione Versioni N. Testamenti *Fennicæ* præmissa (orthographiam ejus molestam & vitiosam, non autem ipsam orationem, emendamus): „Että tãmän maan kieli oli, ennen neitä aikojä, juuri vähä, ja lähes ei mitäkän kirjoisa eli pockstavisa pruu-kattu taikka harjoitettu; niin ota nyt tãmä, ehkä kuinga kaltainen henolä, otollifesta, Herran puolestä.“ (h. e. Quum lingua hujus terræ sit ante hæc tempora valde parum, imo prope nihil omnino, in libris

14/

hūm scriptorum tria tantum. Auctor noster tangit, sed ipse AGRICOLA, in præfatione metrica ad versionem Psalmorum Davidicorum Fennicam, recenset *Libellum Alphabeticum*, *Catechismum* (832), *Librum Precum*, (anno 1544, 8:0), *Novum Testamentum* (a. 1548, 4:0) (843), *Rituale* & *Agenda Ecclesiastica* (*Handboken*), *Missam* & *Historiam Passionis Christi* hos tres libros a. 1549. 4:0) cum adjuncta *Historia Resurrectionis* & *Ascensionis in calum Dominicæ* (844); quibus deinde accedebant versi Fennice *Psal-*

aut literis adhibita atque usitata; accipe igitur hæc, qualiacunque sint, benigne ex parte, s. nomine, Domini). In præfatione quidem ad versionem Psalmorum metrica scribit: „Se vanha juiki Psaltarin teksti, Josta Nocturnit, Prim' je Sexti Ainaluettin ja veisattin, Rukoiltin ja myöskä saarnattin, On syngy ja piiri ilmones paikas, Kuins kyllä huomaat lukuaikaks. Waantai on (paitz' pramin) sekkä ja puhdas.“ (h. e. Vetus ille solernis Psalterii textus, unde Nocturnæ, Primæ & Sextæ semper legabantur, unde orabatur atque etiam prædicabatur, est difficilis & obscurus multis locis, id quod satis reperis lectionis tempore. Sed hic, absque gloriatione, perspicuus & purus). Sed non alium nisi veterem textum *Latinum* in Ecclesiis usitatum, indigitasse putamus.

(842) Hujus utriusque libelli exempla hætenus investigare nulla potuimus; quin neque B. Menandri diligentia indagare ulla valuit. Adiungunt SCHEFFERUS (*Soc. Literatæ* p. 316) & post eum RHYZELIUS l. c. edidisse *Agricolam*, etiam *Hymnos Ecclesiasticos*, in linguam Fennicam translatos; quorum tamen nulla alia existat memoria: unde valde dubium habemus, an ullus ab eo talis profectus liber fuerit? Cfr. *Fol. Hebdom. Ab.* l. c. N:o 17.

(843) Hoc *Agricolam* anno jam 1542 transtulisse, ait MESSENIUS *Scand.* T. X. pag. 25. Ipse quidem in literis ad *Georgium Normannum* Aboæ a. 1542, d. II Dec. datis (apud CELSIUM *Monum. Palmköld.* pag. 183 sqq.) opus se jam tum perfectum habuisse, significat; de cujus editione promovenda vehementer laborabat.

(844) Verba ipsius (quibus se quidem horum operum auctorem expressisse haud nominat, sed ita tamen ea commemorat, ut se fuisse pro-

Psalmi Davidici (*Davidin Psaltari*, a. 1551, 4:0), *Cantica Moſis &c. cum ſelectis quibusdam capitibus IV Majorum Prophetarum*, & *priores IX Propbeta Minores* (*Weifut ja Ennuſtoxet Moſeſen Laiſtu ja Propbetiſta ulosbaetut*) anno 1551, 4:0, atque tandem horum III reliqui a. 1552, 4:0 (cum locis ex *Levitico* & *Deuteronomio* excerptis, quæ agunt de *Gradibus Conſanguinitatis* intra quos matrimonium prohibitum eſt, nec non formulis *Benedicendi*, & *diſis devovendi*) (845). Omnes hi libri Stockholmiæ prodierunt, ex officina typographica *Amundi Larſon* (846). Quantum opis ex Regia beneficentia ad eos edendos acceſſerit,

Z z z z 3.

feſta, intelligi poſſit) hæc ſunt: „*Kuin Abc - Kirja enſin on, Siittä „AlkuOpista uſkoon, Ja Rukous - Kirjas ſangen hyvän, Monitt' aſioiſt' täynnäs ja ſyvän. Senjälken ſen Uuden Teſtamentin Herran armoſta läpittä „prenttin, Käſkirjan, Meſſun ja Paſſion*“ &c. Cf. *MESSENIUS Scand.*, T. X, p. 25 & *Chron. Rhythm. Finl.* p. 51.

(845) De Verſione hac Librorum Biblicorum Fennica ex inſtituto egimus in *Foliis Hebd. Aboënſ.* a. 1778 pag. 92 -- 98; cf. Maxime Rev. D. *CHRISTOPH. WILH. LÜDEKE Allgem. Schwed. Gelehrſ. Archiv*, I. Th. p. 269 ſq. & *Fol. Hebd. Ab.* a. 1796 N:o 15.

(846) Exſtant in *Archivo Palmſköldiano* ad hunc literæ *Agricolæ*, datæ *Aboæ d. 1 Aprilis* a. 1551, quas exhibet *Cel. FANT Obſervation. Select. Hiſtor. Sveccanæ illuſtrant.* pag. 103 ſq. Quæ adeo ſunt memorabiles, & tantam noſtris rebus affundunt lucem, ut inferendas eaſdem hoc loco exiſtimemus: „*Evigha ſalighet met helle, lycke och wällfärdh „i Gudi vårom Herra altijd tilförene &c. Före thet omak och arbet, „ſom I hafve (kåre Amunde, gode beſynnerlig ven) haſſt för the Finſka böckers prentan och tryckerii här till dags, vard (varder) altsmectig Gud utan twiſvel Ider evinnerliga belönanandes, hvad ſom på våra ſyda bruſtit år. Så hafver man nu allt ſedan i höſtas och her til, och än framåt, hållit och med Guds hjelp anhållandes varda (varder) „ppå Davidz Pfaltare, til at transfererat på Finſka, och är nu icke*

cesferit, definire haud valemus: non autem nihil accessisse,
pu-

„långt ifrån endan. Så bidher jag ännu ganska kerliga, at I vele med
 „then Ehrevördige fadren *Magistro Olao Petri Holmensi* visseliga förhö-
 „ras om Kongl. Maj:t vår allernådigste Herre må verdigas gunstliga til-
 „stådia, at samma Davids Psaltare book och andra flyka af then Heli-
 „ga skrift, som oftefte och mest i Tydhegärderne och församlingen bru-
 „kas plåga, och här i landet väl behöfves, kunde tryckte och prenthä-
 „de yarda; sedan arbetade man teffe tryggeligare in transferendo och
 „uthtolkande, när thet finge en vifs och oförtvifad frångång. Ty så-
 „fångt värck kommer allena arbetaren til skam och skada, men ingom
 „til nytto och gagn. Therföre görer våll, min gode ven i Herranom
 „och skrifer mig her uppå et vist behageligt svar, ther man sig kan
 „enteliga efterrätta. Kåre *Amunde* bevisar ider her uti såsom Guds åh-
 „ro thet kräfver, och thenna arma grofva Finska almogens kenedom,
 „tuchtan och läran eskar. Förty af thenna medhöfllande utskrift“ (has
 „desiderari literas, dolendum est) „må I förstå, huru här i landit med
 „then meniga arma flackars almogens hoop vydha vegna nu tillfår, så
 „at *hungren är hvars mans gest hos bönderna, jåmvål Prästerskapit.*
 „Och finnes här i Kåpståderne intit spanmål falt. Och åndock samma
 „utskrift år hastigt af en glunt plumpligha skrifvin och exciperat, så
 „må I likvåhl låta Ehrevördige förde *Magistro Olavo* thet jemmerliga
 „armod [låta] förstå. Kan hända at hans faderligh miskundsamhet varder
 „i Gudi någon godh råd her til finnandes, antinge förkunnandes sådant
 „thenna ufla landsens Guds hempd, nepst ‘och plåga af Predikastolen,
 „at Ridderskapet, borgare och andra Guds venner gjorde sit (hit?) med
 „första öpna vattnit io någon undfåttning med spanmål; eller ock om
 „någon Guds ven och menniska kunde ellics med goda låmpa och fögio,
 „sådana landsens brister Kongl. Majt vår nådigste Herre tilkenne gifva.
 „Item her ligger isen och snöen ännu i dag så stark och fast, såsom
 „om midvinters tid; och platt intet boskaps foder finnes för handene,
 „hvarken hoos enom eller androm. Fordom var Finland vist et fynt
 „land; men her epter, rådhe Gud hvad her af blifver. *Wi arma för-*
 „*achtade ordsens tienare* hafvom ofs besitat efter mächten; men furdis
 „fabula (uti judicant) narrata est. Gud betrit, som alt förmår. Then
 „och ider här med evigt befallandes. Af Abo med hast. Anno Domi-
 „ni 1551, Aprilis prima“ Multa ex his discimus literis. *Quædam*

putamus (847)? Cæterum *Agricolam* nostrum magnam curam

infra notabimus. Observatu præterea dignum est, M. *Olavum Petri*, licet pristina apud Regem gratia excidisset, non contemnenda tamen adhuc Stockholmæ auctoritate apud omnes ordines floruisse, nec apud Regem ipsum nihil posse efficere, (in rebus quidem ad religionem spectantibus) fuisse existimatum. Quæ de misera Finlandiæ his temporibus conditione, atque sacerdotum quoque inopia & contemtu, supra pag. 708 not. 808) monuimus, novo hinc argumento confirmantur. Mirum autem putes, Regem de hac subditorum suorum miseria vel parum rescivisse, vel quasi timide hanc rem ei significandam commendari? atque ex civium misericordia plus fere auxilii, quem a Principis benignitate sperari?

(847) Hinc ex Fennia, mercedem aliquam operæ suæ Typographum accepisse, literis nuper allatis *Agricola* significat. Ob *incolarum hujus terræ paupertatem*, tota Biblia Veteris Testamenti typis publicari non potuisse, in Præfatiuncula metrica ad selecta Capita Prophetarum a se Fennice edita, idem queritur: („Ettei me Suomalaiset saa Prentettu koko „Biblia; ettâ me olemma köyhät fangen En senvuoxi epäuskoon langan“ (h. e. Licet nos Fenni non adipiscamur tota Biblia typis edita, quod valde sumus pauperes; tamen in desperationem non pervenio): Non parum ex suo in *editionem librorum Fennicorum sese impendisse*, in Indice Prædiorum Ecclesiæ Aboënsis Regi exhibito (de quo sæpe), idem asserit. Quæ non magnam saltem a Rege opem huic consilio præbitam fuisse, ostendere videntur? Sed cum in literis ad *Normannum* submisisse adeo ac timide, imo adulatorie, veniam roget Novi Testamenti Fennice publicandi, atque ut ea res a Rege sibi permittatur supplicet, atque præterea petat ut mediocri alicujus Præbendæ hic vacantis reditus pro hujus operis consummatione benigne annuendo conferatur, non videntur de simplici permissione rem suis impensis suscipiendi, intelligi hæc posse? Deinde narrat, pollicitum sibi fuisse virum illustrem (haud mediocri apud Regem gratia florentem) *Ericum Fleming*, de quo supra (pag. 711 sq.) diximus, se de eodem negotio Regi Regnique Senatui suam mentem, (*Agricolæ* favorabilem consilio) expositurum. Quomodo putes, tanta molimina nihil ultra spectasse, nisi ut tam laudabilis operis perficiendi potestas sibi concederetur? non enim Regem Fennis magis quam Syecis lucem invidisse Euangelii, credi potest; nec de subsidiis quibusdam sibi

curam atque diligentiam non modo ad scripta hæcce con-
cin.

privatim impetrandis interpretem, qui opus jam abfolverat, Typographi operam flagitaffe verifimile eft. Accedit, quod legatum aliquod aut *Testamentum*, privati ut videtur hominis, piis illud in genere uſibus devotum, (de quo nihil præterea ſcimus) *apud ſe deſcriptum conſervari* dicat, quod ut in hanc rem impendatur, vehementer rogat. Verba ipſa digna ſunt quæ adferantur: „Immortales T. Rev. gratias ago, quæ tanta fide tan-
„taque diligentia, coram Regia Celſitudine, Domino noſtro Clementiffi-
„mo, dignata eſt pro negotii mei, tam videlicet illius Legati Teſta-
„menti apud me deſcripti ac conſervati, quam pro interpretati Novi Te-
„ſtamenti Finnonici, *commoda executione*, omnem movere lapidem (ut
„ajunt) & viriliter deſudare.“ (Res itaque erat difficilis, gravibusque
„obſtaculis obſtruſta!) - - - „Hoc tamen urum abs te, Ornatiffime Vir,
„per omnia ſacra eſſagitando peto, ut videlicet T. Rev. ſuaſu, conſilio
„& auctoritate, Regia pietas, ſpiritu Chriſti cooperante, eo impellatur,
„quatenus non ſolum permittat ſua Clementia illud proſecto divinum ac
„longe ſaluberrimum *Nov. Teſt. opus*, pro multarum myriadam anima-
„rum ſalute, gloriæque Dei propagatione, *in lucem prodere; verum et-*
„„iam, *ut alicujus mediocris Præbendæ redditus hic Abocæ vacans, pro*
„„tam pii tamque neceſſarii operis *faciliori conſummatione, aut hoc teſta-*
„„mento jam pridem ſacris uſibus condito, quod in cuſtodia reſervo, be-
„„nigne annuendo, conſeratur: quid enim æque pium Chriſtianumque
„Magiſtratum ornat, atque gloriæ Dei & cognitionis Chriſti propaga-
„tio, ſubditorumque tam divinus quam humanus ſingularis proſectus?
„Omniem igitur (adhuc oro & per quemquam uſquam Tuæ Rever-
„cordi fuerit, obteſtor) operam, induſtriam ac ſtudium eo in erdas
„anantiſſime fautor, præſertim in Comitiiſ proxime futuris Aroſiæ,
„quatenus rula occasione prætermiſſa, licet hac in re compotem fieri.
„Pollicitus eſt etiam & magni judicii & auctoritatis vir, Dominus Eri-
„cus Fleming, Eques auratus, *ſe de eodem N. Teſtamenti negotio, Re-*
„„giæ Clementiæ Regniſque Conſiliariis, inter alia negotia, ſuam mentem
„per ſcripta expoſiturum. - - - Ego autem, *tameſi multo jam tempore*
„hoc ſaxum volverim, videor ad fabulam Sifyphi non parum acceſſiſſe,
„niſi Chriſtus tandem ex alto opem ferre præſentaneam dignetur; ea ta-
„men fretus, *exſpecto hujus perdifficillimæ rei aliquem finaliter optatum*
„eventum.“ Quæ omnia aliter explicari commode non poſſe putamus,

cinnanda, sed etiam ad editionem eorum promovendam
 A a a a a ad-

quam ut putes hoc egisse *Agricolam*, ut publica impensa, elaborata a sese interpretatio N. Testamenti Fennica imprimeretur: cujus voti compotem factum, exitus rei, de quo fere desperaverat, felix demonstrat. Non habebatur autem in toto Regno alia officina Typographica, quam illa Stockholmenfis, sub oculis quasi Regis exercita, cujus in talibus suspiciosam feveritatem satis testantur literæ suæ ad Archiep. *Laurentium Petri*, supra commemoratæ; vid. *Append. ad Hist. Eccles. Spegelianam* p. 101, ubi scribit: „Ty i wette wål, att inge böcker skole blifve med rätte publiceret, eller komma uti allmänneligit bruuk, med mindre thet skeer cum Regis gratia & privilegio.“ Cfr. Regis ejusd. literæ ad Episc. *Lincop. Johannem Braske*, a. 1526 datæ, apud *CÆLSIUM Monum. Palmisk.* pag. 8, ubi dicit: „Är icke heller wor willie, at noget prenteri skal uprettes i Södercöping, thez prenterij til förfonng som nu i Stocholm med floor kost uprettet är, förtij thet ena kommer thet annet till förderf.“ Cf. ib. pag. 12. Ex quibus verbis fere colligas, Regis ipsius sumtu hanc typographiam fuisse institutam? Nec aliud significare videntur literæ Regis ad Consules Senatunque Stockholmenfes dat. a. 1537, d. 10 Julii, (apud *JONAM BÄNG*, *Diff. de Monte Brunconis*, P. II. pag. 67, not.), ubi sciificit: „Theslikes år och vor vilie, at thet prenterijdt som för det menige bästa här i Riket upptagit år, skal blifva stöndendes i siälagardhen, efter ther år bequämlich rum ther till, som säfång stönda.“ (Typographiæ autem huic, vere Regiæ, jam ante a. 1549 præfuisse *Amundum Laurentii*, satis ostendit hæc ipsa versio N. Testamenti Fennica, a. 1548 ab eo prelo emissa: cf. *JOH. ALMANDRI Hist. Artis Typographiæ in Suecia*, C. II, §. I, pag. 30). Quis correctorem egerit plagularum typis impressarum, cum Fennici libri inde ederentur, existimare non possumus. *Psalterii Davidici* (ut & prioris partis *Prophetarum*) folio primo adverso, insignia Regis *Gustavi*, tabulæ lignæ incisa atque inde impressa, conspiciuntur; in quorum epigraphe significatur, esse Ejusdem *Suoson*, tahdon ja käslyn merkki, tämän kirjan wahwistukseksi (consensus, voluntatis & mandati signum, in hujus libri præsidium): unde tutius etiam colligitur, ejus munitum auctoritate & consilio, sumtuque suo editum, prodidiisse? Contra minores illos libellos sumtu *Agricolæ* privato impressos fuisse, atque eo spectasse verba sua de impensis in libros edendos Fennicos factis, supra allata, credas?

adhibuisse, apparet (848).

Invitum eum initio anni 1548, interveniente mandato Regio, Rectoris munus in Schola Aboënsi, cui per decem fere (ultra novem) annos præfuerat, resignasse (849),
Auctor

(848) Adducta nuper monumenta, fatis hoc superque confirmant, immortalique popularium suorum esse gratia atque veneratione dignum, testantur; utpote qui solus plus ad ecclesiam collustrandam effecit, quam multi post eum alii præfiterunt.

(849) Ex literis tamen *Agricolæ* ipsius ad *Normannum* (de quibus supra), quadriennio quidem prius datis, colligas eum pertæsum molesti laboris in pueris informandis exhauriendi, commodiorem atque honoratorem stationem recusaturum haud fuisse. Scribit videlicet: „Nam in „eam spem adduxerunt me T. Rev. literæ, summa in me benevolentia „& spontaneo favore refertissimæ, quod non tantum hac in re“ (N. Testi:ti Fennici editione promovenda), „mihi, imo Christo Domino nostro, fidelis administrator esse velis, sed etiam, quod omnium maxime „in T. Rev. observantiæ dignatione, admirans amplector & laudo, ut „tum salutis tum dignitatis meæ rationem ultro se habituram polliceatur. Quamquam vero neque hujus vitæ admodum sum cupidus, neque „majorum in Ecclesia Christi functionum appetens, nisi forte in aliis officiis major opportunitas de ea bene merendi contigerit; non tamen ignorat T. veneranda humanitas, ut quæ olim ejus ludi pertæsa est, *cujus „in luto equidem adhuc, velim nolim hæreo, quam permolesta sit provincia* pueros, indomita ista animalia, ad aliquam bonam solidamque eruditionis frugem perducere. - - - Si quid igitur lucis meæ obscuritati „Tua colenda dignitas adjecerit, id totum quidquid fuerit, primum Deo „opt. Max. deinde T. præstantiæ, Vir Celeberrimo, debita cum gratitudine acceptum me promitto relaturum quam lubentissime.“ Quæ, ut etiam reliquis literarum tenor, fatis ostendunt, eum blanditis aucupari gratiam viri hujus, auctoritate tum atque potentia florentis neque nesciisse neque neglexisse, & ab amplioribus ambiendis honoribus alienum non fuisse. Ac verisimile est, *Normanni* commendationem non omnino nihil postea quoque ad Episcopalem ei dignitatem comparandam, con-

Auctor tradit, (tanto scil. majori cura studioque partes officii Episcopalis, senis loco *Martini* sibi præcipue de-
 A a a a 2 man-

tulisse? Neque vero suspicari licet, reditus alicujus momenti (præter Præbendas, quas porro retinere licuit) fuisse cum munere Rectoris Scholæ conjunctos, quos amittere *Agricola* noluerit; parva enim illa Didactica quæ Magistro suo discipuli pendebant, & eleemosynæ scholaribus tributa (*Dickne-penningar*) unius aut alterius parocciæ ruralis, in censum venire vix poterant? Cf. supra pag. 682. Certum nempe aliquod stipendium Rectori Scholæ (præter illud, sic dictum *salarium*, *vitium liberum* sumtu Ecclesiæ Cathedralis præbendam, & si beneficio nullo alio gauderet, eleemosynas scholasticas, *Dickne-penningar*, parocciæ *Hauho* Tavasticiæ, tempore hyemali, parocciæ vero *Iundo* Fennici Australis, tempore autumnali) neque olim tributum fuisse, ex literis Episcopi *Conradi* supra didicimus (pag. 561 not. 587); neque postea, præter idem illud salarium, & tenues sibi speciatim (ut videtur), a Duce *Johanne* assignatos reditus, (quos etiam munere exutus retinuit), alio *Herkepdum*, dum Rectoris officio præesset (Præbendis omnibus ærario jam vindicatis) frutum fuisse stipendio, supra (p. 682) vidimus. Ex illis autem quas retinuit *Agricola* Præbendis (S. *Laurentii* & S. *Bartholomæi*), quos reditus habuerit, mediocres sane, supra indicavimus (pag. 693 not.); quos quidem a. 1552 (Ecclesia licet *Rusko*, quæ ad Præpositum olim pertinebat, addita, sed ita ut decimarum maxima pars ad emendum vinum, ceram aliosque Ecclesiæ in usus, nec non Capellani &c. stipendium, infunderetur) decrevisse reperimus, (ob annonam duriozem, de qua supra querentem audivimus): accessisse tamen sibi eo adhuc anno ex decimis Canonicalibus (s. pauperum) ipse notat 18 tonnas & 15 modiolos (*kappar*) Secalis, atque 2 tonnas & 16 modiolos Hordei. Præterea in Indice bonorum Ecclesiæ Ab. (sæpius laudato) ipse addit: „Item för mit besynnerlijgh schriffuerij medh breff och annat sodanth omaack som jagh hæffuer hæft synnerliga framföre andre Canichar bådhe i saligh Biscop Mortens tijdh, och jenvål hårtill dagx på Kirkiones och Bispens åren, des vågna, så hæfuer jagh *stundom* foot (fått) af Callila Socken i tunna Smör, helst sedan M. *Hans* Domproesten dödde, och aff Jeskis socken 20 marck penningar, hvilke icke under præbendan lydt hæffuer, uthan åre migh ellies hår i Capittleth tillsagde.“ Quibus omnibus in summam collectis, ipse docet se a. 1552 percepisse Secalis 4 *lestas*, 1 *li*

mandatas, peracturum; successorem autem in Rectoratu Scholæ habuisse M. Paulum Juusten, paulo post docemur.

w*) Quæ hic ab Auctore nostro de ortu & elaboratione Versionis Fennicæ *Psalterii* traduntur, difficilium conciliari posse videantur, quæ prodidit eadem de re *Agricola* (850)? Sed tamen ita licere putamus in concordiam

bram (*pund*, h. e. 6 modios, *spann*, qui 20 modiolos, *kappar*, singuli continebant, five 4 *tonnas*), 2 modios (*spann*) cum dimidio, & 9 modiolos (*kappar*), h. e. circ. tonnas 150; *Hordei* 9 libras (54 tonnas) 4 modios (*spann*) cum dimidio, & 5 modiolos (*kappar*), h. e. 57 tonnas; *Avenæ* 3 libras (18 tonnas) 1 modium cum dimidio, & 4 modiolos, h. e. 19 tonnas; *Tritici* 5 modios (3 tonnas cum triente) & 3 modiolos; *Pisorum* 6 modios (4 tonnas) & 2 modiolos; *Butyri* 7 tonnas (84 *lipund*). Post quas rationes ita redditas addit: „Humanissimi viri Domini Camerarii atque amici observandi. Om uthgifften weeth man intet annat skrifva, uthan (oberömpth för Gudh och alla menniskior) sofom i Psalmen floor (står), Pf. III: Disperfit, dedit pauperibus (scil. Scholasticis, mendicis &c.). Hebr. 13: Hospitalitatis ne fitis immemores. Så äre och monge stycken medh sådh och penningar inköpanades, som en fattigh mandz nödhörffigh husholdningh tilhörer, föruthan then deell som the Finska Evangeliska bökers omkostninghar bekräffuer.“ Adducere hæc plenius voluimus, ut ex his omnibus ingenii animique sui indoles eo clarius eluceret.

(850) Non modo in literis ad *Amundum Laurentii* supra (p. 737 sq. not. 846.) allatis dicit: „så hafver man nu all sedan i höstas och her til, och än framåt, hållit och med Guds hielp anhängandes warder uppå *Davidis Psaltare* til at transfererat på Finska, och är nu icke lågt ifrån endan,“ sed etiam in Præf. metrica ad hanc *Psalmodum* versionem scribit: „Muistas siis rukoillelas *heidä*. Joka tulkitzit Suomexi neittä: Turun Kaupungis tapahtui se, Pyhäin Lauritzan huoneta. Siellä poikan Christiani ilmei, Kuin Herra neittä meidän kautta tei.“ H. e. Memento igitur in precibus tuis *illorum*, qui hæc Fennice transtulerunt. Abœnsi in urbe illud contigit, in domo S. Laurentii. Eodem tempore

)

745

(

cordiam reducere, ut primos illos *Juusteni* (& discipulorum suorum, conatus, ille diligentius postea examinaverit, emendaverit & limaverit (851)?

Agricolæ, qui integram Diocesin sibi collatum iri speraverat (cui sc) per multos annos laudabiliter præfuerat), divisionem ejus, licet sane consultissimam, & jam olim destinatam supra pag 283 sq.) parum placuisse; post imminutos ita reditus Episcopales, ut *Procuraciones* insignem eorum constituere partem censerentur (852), et jam minus obvenire mirum debet. *Paræcia Borgensis* quæ

A a a a 3.

Diocese-

filius meus Christianus apparuit (natus fuit), Cum Dominus hæc per me faceret). *Agricolam* sc. nostrum Canonicum fuisse *S. Laurentii*, (adeoque in ædibus ad illam Præbendam pertinentibus habitasse), in memoriam revocandum est. Tota Biblia Fennice reddere, in animo habuisse, si partes jam editæ emtores cupidos invenissent, & labor suus debito exceptus favore fuisset, in Præf. metrica ad ultimos tres Prophetas (quos ob intervenientem hyemem, statim cum reliquis edi non potuisse dicit: *Joiſta* (Prophetaista) *filloin ne kolmet jâit Prentâmât; talven esteet sen teit.*) fatis ostendit, scribens: „Wielâ Bibliaſt muut tulifit, Jos nâmât otollifet olifit, Oſtettaifin jâ pruukattaifin, kuin olis kyllâ kohtullinen.“

(851). Ipsa narratio Auctoris de ortu profectæ a discipulis suis ac se Versionis *Pſalterii*, necessitatem ulterioris, diligentioris & accuratioris elaborationis indicare videtur; vel quoad sensum textus originalis commode reddendum, vel quoad linguæ Fennicæ genium studiose observandum. Quæ forte emendatio atque opera *Agricolæ*, Auctori nostro minus probabatur? Non vacavit autem nobis, hanc Versionem vel cum *Lutheri* Germanica, vel cum *Svecica*, quæ non multo ante prodierat, conferre.

(852) Cfr. supra p. 733 not. 836. Docetur in *Glosario Cangiano*, in hac voce, *Procuraciones Episcoporum* esse, quæ debentur a sacerdotibus, cum Ecclesias sibi subditas illi visitant (quas aliis etiam, illorum

Dioecesi addebatur Wiburgensi, Auctori nostro totum significasse hodiernum territorium *Borgoënse* (*Borgo Hårad*) videtur; Parœciæ autem *Pyttis & Perno* (hæc *Agricolæ* natalis) ad tractum *Wiburgensem* referebantur. Territorium *Tavaftiæ superius* (*Öfre Håradet*) Parœcias comprehendebat *Haubo, Lampis, Hollola, Itis, Padasjoki & Sysmä*; quæ eadem hodieque (cum novis postea ex iis enatis) ad Dioecesin *Borgoënsem* pertinent.

w**) Ex Svecia redux (853), muneris sibi commissi administrationem statim fuit aggressus; nec nonnisi post partem Dioeceseos visitatam, solenniter illud auspiciari placuit (d. 8 Sept.): pompa autem majori atque inprimis *Mitra*, in ea solennitate usum, ea re Regem offendisse, Auctor significans, quam ille fuerit in talibus suspiciosus, vel umbram Papismi exosus, simul docet. Hodie apud nos aliter judicari, nemo nescit.

γ) Nescio cur hanc observationem addendam Auctor judicaverit; cum hoc *emolumentum* neque illicitum, neque info-

jussu Ecclesias visitantibus, debitas fuisse, observatur); easque interdum in summam pecuniarum fuisse conversas, quæ ipsis, etiam non visitantibus erat persolvenda. Quomodo autem & quam largiter, apud nos fuerint olim exhibitæ, definire non valemus. Cfr. *Legg. Westrog. Kyrkiu Bolksr, IV Flækker*. Tardiores initio fuisse ad eas præstandas, quarundam Diocesium Clericos, ex Bulla patet Papæ *Honorii III, Universis Ecclesiarum Prælati per Scarensem Dioecesin constitutis*, a. 1220, 3 Non. Novemb. data, qua severe hoc illis officium inculcatur. Vid. *App. ad Recensionem Bullarii Celsianam*, a nobis ed. p. 12, not. 18. Quale aut quantum de cætero stipendium Rex *Agricolæ* ad Episcopatum promotus, assignaverit, nosmet latet.

(853) Quo, ut Auctor docet, cum reliquis Ecclesiæ Ab. Capitularibus, initio mensis Maji, jussu Regis profectus, atque Episcopus a Rege

insolitum videri deberet? Cfr. nuper disputata, not (852). Fere credas, cum quæ de minus probata *Agricola* nostro Dioceseos divisione, fastuosiore ejus inauguratione, & lucro ex visitatione hac Ecclesiarum Ostrobotnicarum percepto commemorat, expendas, aut Auctorem nostrum minus amico in illum animo fuisse, aut ingenium illius minus visum ei fuisse probabile? Definere nihil valeo.

***) Satis ex hoc loco patet, Auctorem in animo habuisse plenius hanc scriptionem suam persequi, quam factum esse jam videmus. nihil enim de hoc bello, in iis quæ supersunt commemorat; de quo ceterum consulantur scriptores horum temporum alii, TEGEL I. c. P. II, p. 306 — 341, MESSENIUS *Scand. T. V.* p. 108 — 111, CELSIUS *K. Gustaf I. Hist.* p. 734 - 743, VON DALIN I. c. C. 8, §. 13, 4, 6 - 13. Cfr. etiam MÜLLER *Samml. Russischer Gesch.* T. V. pag. 505 -- 508; cujus contra nostrates objectiones, narrationibus nixæ Chronicorum Russicorum ineptis (quæ inter alia urbem Careliæ Syecicæ *Kinowet*, in rerum natura non existentem, a suis fortiter expugnatam docent!) facillime dilui possunt; nec melioris commatis sunt quæ affert LEVESQUE *Hist. de Russie* T. II, pag. 454 sqq. Qui
inge-

ibi constitutus fuit Aboënsis; nova Diocesi Wiburgensi M. Paulo *Jurgen* simul demandata. Cumque fuisset uterque, jubente Rege, a *Botvido* *Suoni*; Episcopo Strengnesensi consecratus, (quod Archiepiscopus, eo tempore, Regis favore excidisset), reditum ita maturabant, ut vigilia S. *Henrici* (die proximo ante festum translationis suæ) h. e. d. 17 Junii, Aboam venirent. Cur autem Archiepiscopo Rex eo esset tempore iratior, Auctor non explicat; ob improbatum forte Regis cum tertia Conjuge, nepte secundæ, matrimonium? Quamvis etiam hæc culpa ei erat communis cum *Botvido*; qui ob hanc pervicaciam suam, non minus quam ob præstitam *Olavo Petri* in *Chronico* concinnando operam, admodum

ingenium moresque R. *Gustavi I & Johannis Basilidis II*, non omnino ignorat, facile v. g. judicare valebit, a quo bellum temere illatum induciasque fractas, verisimilius sit, si vel nulla rerum monumenta veram horum eventuum rationem illustrarent. Admirabile autem putes, quod l. c. disputat MÜLLERUS: „Nun wollen zwar die Schwedischen Geschichtschreiber - - - den Russen aufbürden, als ob sie diesen Frieden zu erst gebrochen: unsere Russische Geschichtsbücher aber, die als gleichzeitige Urkunden anzusehen sind, behaupten das Gegentheil, und schreiben den ersten feindlichen Einfall, der im Jahre 1575 geschehen, den Schweden zu.“ Quasi coeva monumenta omnino nulla (majore etiam fide digna, quam Chro-

(si non nimis) severe, brevi post fuit a Rege punitus: ita ut veram causam ejus hac occasione Archiepiscopo praelati, nisi forte quod *Strengnefia Gripsholmiæ* vicinior esset? indicare haud valeamus. Cfr. MESSENIUS *Scand. T. V.* p. 108, HALLMAN *M. Oluff Petri Phase*, och *M. Lars Petri, til lefoerne--beskrifne*, C. 15, CELSIUS l. c. p. 827 sq. & DALIN l. c. C. 8, §. 2 & 5, p. 438 & 443. Ridicule autem MESSENIUS l. c. p. 107, cum docuisset famosum illum *M. Thorerum Magni*, Canonicum olim Lincopiensem „cum aliquot detentus fuisset annis in carcere Gripsholmensi, XVII Junii cum *M. Michaële Agricola & Pau'o Jussten* luculenter „& ferventer de religione disputasse, & demum ut inde liberaretur, se „victum fortassis factum fuisse,“ addit: illos *ex Finlandia ideo a Rege accitos*. Cfr. præterea de hoc *Thorero* MESSENIUS l. c. pag. 99, 103; & CELSIUS l. c. p. 729, ubi *Agricolam nostrum*, in quem atque collegam suum *Jusstenum*, *Thorerum illum fecisse impetum (han angrep)* narrat, male appellat *Pastorem Aboënsis (Kyrkoherden i Åbo)*; quod etiam minus, æque male, ei tribuit TEGEL l. c. P. II, p. 290, ubi scribit (multiplici errore); „Samma år (1553) uthgick aff Trycket Davids Pfaltare „på Fintke Tungemål, som then Hög lärde Man, *M. Michael Agricola*, „*Kyrkeherde uti Åboo* transfereret och uthfatt hade, hvilken ock sedhan „Catechismum och fleere hårlige Böcker, på samma Tungemål låt uthgå „aff prentet.“

Chronica Russica, a Monachis ignorantibus & cœco suarum rerum studio captis, profecta) Svecis adessent, narrationem suam confirmantia! Quomodo autem res acta sit, & plene & vere, indubia proferentes testimonia atque argumenta, demonstrant TEGEL & V. DALIN l. l. c. c. Regem vero senem, ut haud libenter illud bellum suscepisse, ita neque solito olim animi vigore administrasse, haud obscure animadvertas. Itaque etiam ad pacem, s' inducias renovandas, fuit pronissimus. De misso (a. 1556) in Rusiam, hoc consilio, M. *Caruto Johannis*, supra paucis commemoravimus (p. 675); cœjus totius rei veram rationem luculenter explicat idem TEGEL l. c. p. 336 sq. & 341 sq. (ubi recte quidem *Canonicum*, sed male *Archipræpositum* Abœensem eum vocans, *Celsum* & *Dalimum* in eundem induxit errorem). Statim post ferias *Henrici* (Translationis suæ) ablegatum fuisse, Auctor scribit: die 4 Julii permissum ei fuisse, ut Rusiæ fines intraret, TEGELIUS docet; qui porro eundem reducem, die 24 *Septembris* Regem *Eskestunæ* adiisse narrat, cum noster die *Bartholomæi* (24 Aug.) Wiburgium rediisse dicat. Quæ optime consentiunt.

1) Hic *Steno Erici* (*Lejonbufvud*) postea scilicet fuit *Baro* a R. *Erico* creatus.

1*) Quos recensent TEGEL l. c. p. 342 & V. DALIN l. c. §. 15, p. 462; qui historiam quoque itineris, & conciliatæ ab iisdem pacis, exhibent. Unde autem HALLMAN, quam l. c. C. XXIV, pag. 119 sq. affert narrationem lepidam, de colloquio inter Archiepiscopum Sveciæ & Rusorum Patriarcham de Religione, jussu Magni Principis habito, (cfr. etiam CELSIUS l. c. p. 746 sq. & V. DALIN l. c. p. 463; TEGELIO & MESSENIÛ res ignota fuit) hauserit,
 B b b b b (quum

(quum fontes suos non nisi valde generaliter indicet), investigare non vacavit, ut qua nitatur fide, existimare liceat: quæ si vera est, non modo *Græce* doctum *Agricolam* nostrum fuisse, sed *Russice* etiam, raro sane exemplo, apparet scisse. Initio porro Mensis (die 10.) Aprilis a. 1557 Legatos Wiburgum rediisse, TEGELIUS docet (l. c. pag. 352); cum pridie *Agricola*, morbo in itinere correptus, subitanea fuisset morte extinctus. Auctoris autem nostri de loco mortis suæ testimonio (utpote in vicinia versantis & regionis periti) fidendum est. TEGELIUS (cf. DALIN p. 464. not.) paullo aliter: „Dagen nåst tilförende bleff *M. Michaël Agricola* dödh på wåghen, i een *By, utbi Eureka*, benembd *Semaste*, når man skulle hielpa honom, effter hans egen begeren up aff Sledan.“ *Abogiam perlatum, sepulchro fuisse commendatum*, male MESSENIUS (*Scon. T. V. p. 112 & Chron. Episc. pag. 116*), ac post eum SPegelius *Chron. Episc. p. 404.* contra Auctoris nostri fidem asserunt, qui *Wiburgo* sepultum fuisse testatur (854).

Cæteris

(854.) Epitaphium ejus vetus, cum in *Collectione Palmisköldiana* T. 61 (Karelen) p. 417 sqq. fervetur, (idem, ut videtur, quod Cel. *Scarri* in Sacratio Ecclesiæ Cathedralis Aboënsis, reperisse narrat RHYZELIUS l. c. p. 345, not. O), illud hic apponere (ut monumentum simul literarium ejus ætatis) placet:

„Epitaphium Reverendi viri M. Michaëlis Agricolæ, Aboënsis Episcopi, qui obiit die IX. Aprilis, hora duodecima pomeridiana (!), anno Domini 1557.

Ecce diem tristem lacrymisque rigantibus ora
 Dignum, cantari mœsta Thalia jubet.
 Sustulit Agricolam quum mors violenta Magistrum,
 Aeterni solitum pandere verba Dei.
 Hic puer a primis didicit feliciter annis;

Cæteris addit *Agricole* nostri meritis RHYZELIUS, eum
 a Rege misum in Lapponiam, ad populum hunc idolola-
 B b b b b 2 tricium

Artes Wiburgi, Pallados arma sequens,
Joannisque usus studio cognovit *Erasmii*
 Dogmata cum summa dexteritate sacra.
 Hinc is discedens Aboënsē venit ad urbem,
 Artibus imbueret pectus ut ipse magis.
 En tunc *Martinus* delegit Episcopus illum
 Ut Cancellarii grande subiret onus.
Hoc is sustinuit septenis sedulus annis,
 Fecit & officium non sine laude suum.
Post venit Albiacus Aboënsis sumtibus oras,
 Templi ad Leucoræ docta Lycea Scholæ.
 Hic artes didicit recte studiosus honestas
 Excoluitque animum religione sacra.
 Sic ut sit merito donatus honore Magistri,
 Et tulerit nomen jure gradumque bono.
 In patriam rediens Aboënsi præfuit, omnes
 Erudiens summa sedulitate, Scholæ.
 Tradidit & vitam pueris præcepta regendi,
 Ut studiis esset consona vita piis.
 Tandem Divino (dubitat quis?) Episcopus actus
 Numine, præclarum munus in urbe gerit.
 Quam bene tractarit cœlestia dogmata, norunt
 Vivere quos testes fata benigna sinunt.
 Sæpe Papistarum spectacula ludicra taxans,
 Detexit niyeo tecta venena cado.
 Nil docuit falsi, nil est meditatus amandum
 Vertere quo posset religionis opus;
 Sed semper tenuit constanti mente professus
 Prolata ex Patris dogmata vera sinu.
 Nec cuiquam motus cæco est blanditus amore,
 Sed retulit firmo corde nefanda mala.
 Hujus ruperunt cito stamina ducta sorores
 Qui longo vitæ tempore dignus erat.

tricum Christi fide saniorique doctrina imbuendum, fuisse (855); valde autem vereor, ne turpi nominum confusione

Hic etenim valido Ruthenica corpore tendens
Littora, cum reliquis Rege jubente viris,

Ut sanent mediis corda inflammata regentum,

Et sic tollantur bella cruenta, piis;

In reditu moritur peragens sua secula vitæ,

Cujus Wiburgum triste cadaver habet.

Nil testamenti solito pro more reliquit;

Sed testamenti sit labor iste loco:

Finnonico vertit libros idioma sacros,

Quod multis dignum laudibus exitat opus.⁶⁶

Habetur ibidem aliud etiam ejusdem Epitaphium, *tumulo* (ut verba sonant) *intitulatum*, hujusmodi:

Hic jacet *Agricolæ* corpus mortale Magistri,

Qui docuit verbi dogmata pura Dei.

Nunc licet in cineres redigantur membra sepulta,

Attamen ætherea spiritus arce sedet.

Accuratissime apographon horum versuum (quorum ignoramus Auctorem) scriptum esse, non affirmaverim; ex quibus patet, primo, cum *Agricola* antequam Wittembergam proficisceretur, per *septem annos* Cancellarius fuisse (cum *Scriba* antea fuisset ejusdem) doceatur Episcopi *Martini*, qui a. 1528 ad Episcopalem evectus fuit dignitatem; quam absurde anno jam 1529 illuc missus perhibeatur, quo ante annum certe 1535 aut 1536 proficisci non potuit. Deinde, initio ope etiam ipsius Episcopi privata (antequam Præbendam *S. Laurentii* ex Regia gratia adeptus esset?) sublatum fuisse, ex verbis colligere queas Carminis: Post venit Albiacas *Aboënsis* sumtibus oras? Nisi ita generatim Auctor voluit intelligi, ut sumtu *Ecclesiæ Aboënsis*, cujus bona administrabat Episcopus, *Agricola* studiorum maturandorum gratia peregre missus fuerit? Tandem, verbis quoque Epitaphii, recte observante RHYZELIO (l. c.) confirmatur, quod expresse JUUSTENUS testatur, *Agricolam* Wiburgi (non die 9, quo obiit, sed II Apr.) sepultum fuisse.

(855) „Han berettas ock (men året nämnes icke) hafva blefvit af „Konungen fend til Lapland, at arbete på thet hedniska folkets undervisning och omvendelse.“

fusione, temere facta, tota hæc narratio nitatur (856),
 ejus ne minimum quidem vestigium nostra monumen-
 ta exhibent. Certius est, virum hunc diligentissimum at-
 que in plurium literarum genere versatum, interpretatio-
 nem quandam *Juris Maritimi Wisbyensis* Svetice concin-
 nasse, (e Germanico exemplo contracti) (857); cujus nun-
 quam typis editæ (sed quam magno sibi usui fuisse HADOR-
 PHUS fatetur) exemplum Bibliotheca etiam nostra Acade-
 mica servat.

De filio suo M. *Christiano Agricola*, atque reliquo ge-
 nere, (cui *Nobilitatem*, adsciscenti nomen *Lejonmarck*, merita
 sua pepererunt), cf. RHYZELIUS l. c. (ubi recte observat, pri-
 mum fuisse Episcopum Aboënsē qui uxorem duxisset) &
 V. STIERNMAN *Matr. öfver Svea Rikes Ridd. och Adel* p. 796 sq.
 Eundem M. *Christianum* (cujus etiam nati annum a Patre
 proditum fuisse, supra p. 744 not. sq. 850 vidimus) Recto-
 rem fuisse, paterno exemplo, Scholæ Aboënsis, antequam
 Sedi admoveretur Revaliensi, discere licet ex *Fol. Hebd.*
Aboëns. a. 1773 p. 89 sq. Cfr. *Diff. M. PET. JOH. ÅLÖFÆ*
 supra laudat. P. II, p. 28.

B b b b b 3

M. PE-

(856) Ex SPEGELII *Hist. Eccles.* P. I, p. 43 sq. eam hausisse videtur
 RHYZELIUS (cui solenne est, fontes suos celare); ille nempe cum legis-
 set, a. 1559 ad Lappos, Regis jussu missum fuisse Sacerdotem quendam,
 Dn. *Michaëlem* (vid. SCHEFFERI *Lappon.* C. VIII, p. 68), statim vide-
 tur de nostro M. *Michaële* cogitasse, & nomini ejus cognomen nostri (*A-*
gricolam) temere addidisse, in memoriam haud revocans, hunc anno jam
 1557 diem obiisse supremum?

(857) Vid. HADORPHI Præf. ad editum a se *Fus Vet. Maritimum Wis-*
byense (Wisby Sjö-Rätt), & *Hist.* nostram *Bibliothecæ R. Acad. Ab.* p. 219;
 ubi nostro exemplo hujusmodi præmissam esse inscriptionem docuimus:
Siddkort, thet är then högsta och elsta Siddrett och skipmåla Lagh, som
the almeneligh köpmån och skipare haffua skipatt och ordineratt fordome
i Wisby på Gottlandh, - - - utdragin aff Tydskon på Svensko per M.
Michaëlem Agricolam, 12 Dec. anno 1549.

M. PETRUS FOLLINGIUS.

3) *Beanos* esse Studiosos novellos, qui ad Academiam nuper accesserunt, (a voce Gallica *Bec-jaune*, ut sunt aviculæ quæ nondum e nido evolarunt) docetur in *Glossario Cangiano*, sub hac voce. Hos, antequam plenum jus civitatis Academicæ adipiscerentur, modis variis vexatos olim fuisse atque exercitos, eique præfectum negotio hominem inter *Magistros* delectum, *Depositariis* nomen gessisse, (ut omnem hunc morem insultum atque inconditum, *ritum Depositionis*, s. *Depositionem* audivisse), notum est: a quali stultitia nec Patriæ Academiæ superiori seculo immunes fuisse, constat. Hujusmodi igitur officio Hafniæ functus fuerat *Follingius*; quem male *Fullingum* vocat *Messenius* (cum in *Chronico Episcoporum*, tum Scandiæ T. X. p. 27), *Follingum* *Rhyzelius* l. c. p. 346, qui eum (pro more) eximie laudat, nulla vitiorum, quæ in illo reprehendit Auctor noster, (eruditionem ei cæterum haud denegans) turpissimorum mentione facta.

α α) *Doctorem* hunc *Andream*, Jurisperitum, parum nobis cætera notum, (qui neque quo officio, hic in Finlandia, functus, neque quibus meritis gratiam Regis aucupatus sit, hætenus rescivimus), & *Johannem Thomæ Quæstorem* (*Regis Camerarium*, ut alibi vocatur. cf. *Diss. L:ni BERONII*, supra laud. p. 8.) Fennis vehementer fuisse invisos, ex Epigrammatis (ineptissimis) in eos fuis, quæ conservavit in Collectione sua *PALMSKÖLDIUS* (N:o XIV *Topogr.* T. 59, *Åbo, Åland*, p. 375) colligere licet (858).
Caus-

(858) *Epitaphium* nempe *Johannis Thomæ*, tale est:
Johannes Thome, Danice gentis,
Vix habet micam humane mentis.

Causam, cur Regi *Petrum* hunc *Follingium* duumviri illi inprimis commendarent, Auctor odium fuisse prodit *lingue Fennicæ*; quam cum alter *Svecus*, alter *Danus*, ipsi scilicet ignorarent, æquius utique atque sapientius censebant, ut quinquaginta myriades Fennorum ad patriam linguam abjiciendam adigerentur, quam ut ipsi sui que amici, (viginti fortassis numero?) molestiam subirent linguam discendi gentis, cui præesse cupiebant! Cujusmodi consilia, nostris quoque temporibus, unum aut alterum hominem ingenii scilicet subtilis, et æqui justique amantem, nonnunquam agitasse, novimus! Nihil sane est quod hi Itatorum damnent rationem, qui ut homines suæ gentis molestia liberarentur linguas peregrinas discendi, callide olim scisccebant, ut cultus Divinus per totam Europam Latine celebraretur: patuit enim sic ubique sibi aditus facilis ad præcipuas dignitates Ecclesiasticas suis vindicandas; parvique cæterum referebat, quem usum ex tali cultu religioso tot populi habituri, aut quæ incommoda inde experturi essent? — Cfr: quæ contra stulta non minus quam iniqua hujusmodi consilia disputavimus in *Fol. Hebd. Aboëns.* a. 1793. N:o 13.

(b.) Non itaque satis fuit, quod bonus hic Doctor Ecclesiæ loqui cum auditoribus sine interprete non posset;
sed

(De *Johanne Thomæ*, *Hans Thomasson*, a. 1556. *Præfetto Arcis Aboënsis*, aliò ab hoc? cfr. V. DALIN l. c. pag. 458).

Epitaphium vero *Doctoris Andree* hujusmodi est:

Doctor Andreas Neritianus,
Semper insanit, quasi insanus.

Patriam tamen utriusque ex insulis non minus quam infestis his versibus cognoscere licet.

sed turpi etiam avaritia odiosum se reddidit! Cujus pravitatis eum graviter accusans, religioni sibi tamen Auctor duxit (!), exemplis afferendis rem plenius demonstrare Non autem ob justas has causas munere exutum fuisse docet, sed propter quasdam suspiciones quas de eo conceperat Rex Ericus. Sine dubio fratri suo Duci Johanni nimis deditum Rex existimavit, (Messen. Cbr. Rb Finl. p. 55, Scand. T.X. p. 29.); de cujus fide dubitandi, haud leves habuisse causas videtur. Cfr. V. DALIN l. c. C. IX, §. 21, p. 560 sqq. & CELSIUS K. Erik XIV:s Hist. (Ed. II Lund 1795) pag. 135 sqq. Deinde eundem post biennium (a. 1565) ab eodem Rege Episcopum Revaliae fuisse constitutum, additur in Codice Chronici nostri vetustissimo, quem Academicum vocare soliti sumus (in Bibliotheca nostra Acad. servato), & Menmandriano (quo illo etiam postea, beneficentia Generosissimi D:ni FREDENHEIM, Bibliotheca Academica aucta fuit) (859). Revalia autem Aboam (ubi igitur interim, dum munere caruerat, mansisse putes?)
pro

(859) Scriptus hic est manu Gabrielis Peldan, Pastoris olim Ecclesiae Ilmola in Ostrobotnia meritisissimi, (cujus vitam breviter descriptam dedimus in Fol. Hebd. Ab. a. 1792 N:o 45 & 46), qui eundem contulisse reperitur & cum Codice Brenneriano (nostro Academico) & cum alio quem fratris sui, Israëlis Peldan (Rectoris olim Eccles. Cathed. Ab.) fuisse notat, adscriptis margini lectionibus utriusque variantibus. Præterea accessit nuper, dono D:ni Gustavi Rancken, Choralis ad Ecclesiam Cathedralē Aboënsem meritisissimi, Bibliothecæ Academicæ Codex Chronici nostri tertius, Soceri olim sui (quem Rothovianum, nomine pristinorum possessorum, vocabimus), lectiones ille etiam quasdam bonas habens: quas inter fortasse referas, quod de Flemingiis (supra pag. 39) habet: „D:nus „Iwarus, & D:nus Ericus Fleming (Fleming), Decemb. 19, qui postea „sepelitur „(ita ut ad Ericum tantum referri velit?)“ in Pargas Dec. „19.“ (Cfr. supra p. 712).

pro rebus suis inde transferendis, *rediens*, ibi eodem anno mortuum fuisse, porro docetur. Unde emendandus est RHYZELIUS, qui l. c. eundem, post amisum munus Episcopale, in Ostrogothiam (natalem suam regionem; nam in prædio *Follenge*, prope *Skeningiam*, lucem adspexisse idem tradit) se recepisse, ibique non multo post, annis gravem obiisse, narrat.

M. PAULUS JUUSTEN (*).

Quæ pro vita illustranda viri meritissimi, cujus diligentia *Chronicon* debemus (unicum in suo genere rerum veterum Fennicarum monumentum) quod hætenus explicare, confirmare atque supplere conati sumus, colligere potuimus; ea hoc loco, coronidis instar adjiciemus. Primum igitur adjungere placet fragmentum, vitæ suæ primam atque maxime ignotam partem complectens, ab ipso ut videtur, (aut ab amico aliquo coævo atque rerum suarum peritissimo?) profectum. Exemplo illud Chronici nostri, quod olim possederat magnus monumentorum Patriæ conquistor, nobiliss. *Abrab Ericus Gyllengrip* (quoque uti nobis amice permisit b. *Sigfr. Laur. Gabm*, ille etiam, dum viveret, talium rerum collector diligentissimus; post cuius mortem quo pervenerit, nescio) adjectum reperimus, vitiosius a librario radi descriptum: quare loca corruptiora, critica ope adhibita, sanare simul comabimur. Tale autem illud habetur:

C c c c c

VICE-

(*) Ita ipse semper nomen suum scripsit (duplici *u*, vel *w*, h. e. prima syllaba producta, altera correpta); quem morem etiam æquales sui sequuntur. De origine nominis infra loquemur.

VICESIMUS SEPTIMUS.

„M. PAVLUS JUSTEN (a), natione Wiburgensis. Hic
 „succesit Petro Follingio in Episcopatu Aboënsi. In ejus
 „vero locum (b) Wiburgi substitutus fuit M. Canutus,
 „beatæ recordationis, qui ibi obiit anno (c) Domini
 „1564 (d). Ad studia literarum (e) adhibitus est Paulus
 „in tenera sua ætate, Rectore adhuc Johanne Erasmi, fe-
 „licis recordationis, antequam ille in Cancellarium D:ni
 „Episcopi Martini vocaretur. Sed qui Dn. Johanni (f)
 „in officio Rectoratus successerant, non erant æque fide-
 „les, diligentes aut felices in juventute instituenda; donec
 „quidam Dn. Clemens, natione Danus, labores (laborem?)
 „docendi pueros in se suscepit. Erat is Concionator
 „D:ni Comitis Johannis von Hoya in Brockenhausen (g),
 „qui fuit gener (h) Serenissimi & Clementissimi D:ni Re-
 „gis Gustavi. Ille D:nus Clemens primus in Schola Wibur-
 „gensi inchoavit lectionem Terentii & Virgilii; sed &
 „ille secutus est D:nam Margaretam, relicto Wiburgo, an-
 „no D:ni 1534, dum Comes (i) ipse a Regno Sveciæ
 „ad

(a) Rectius Juusten.

(b) In Apographo nostro absurde legitur domo.

(c) Habet idem absurde primo.

(d) Cfr. supra pag. 676 & 680 not. (780).

(e) Absurde legit horum.

(f) Male habet Johannem.

(g) Habet Brâkenhusen. Comes scilicet fuit de Hoya & Brockenhausen.
 Cfr. V. DALIN l. c. C. 2, §. 24. pag. 113.

(h) H. e. Affinis, qui Sororem ejus in matrimonio habuit. Qui
 enim hodie nobis Svâger, olim mag, mäg, vulgo appellabatur.

(i) Legitur absurde Canutus.

ad perfidos Lubecenses defecit: quasi ditiones *Wiburgum*, *Savolax*, *Satacundia* & tractus *Borgoënsis* (k) non sufficissent ejus dominationi. Recte igitur Poëta: Non facile est æqua mente secunda (l) pati. In locum ejus D:ni Comitum (m) successit nobilis & providus vir *Nicolaus Grabbe* (n), vir pietatis & omnis honestatis amans, anno D:ni 1536 (o), cum jam *Paulus* utroque parente orbis esset. Pater enim ejus ante sex annos, mater vero ante tres annos (tunc enim *Wiburgi* pestis gravissima sævit) in D:no obdormiverant. Profectus est ille in Scholam Aboënsē, & præcedente autumno ex *Witenberga* redierat *M. Thomas Francisci*, qui factus Rector Scholæ reduxit scholasticos ad prima artis Grammatices initia recte percipiēda, ne (p) in aliis artium discendis elementis a principiis & fontibus aberrarent, sed ordine perciperent quidquid addiscendum erat. Simili diligentia & fidelitate tradidit etiam suis auditoribus rudimenta Christianæ Religionis; sicut hæc omnia in Schola *Witenbergensi*, magna dexteritate studiosis proponi audiverat. Dum in hoc stadio (q) biennio versatur *Paulus*, revocat eum ad se Reverendus Pater D:nus Episcopus *Martinus*, ut apud se lectorem mensæ ageret; idque maxime consilio Magistri *Simonis Wiburgii*, qui prima vice nunc ex Germania redierat; & simul factus est *Hypodidascalus* Scholæ Aboënsis. Erat tunc in Aula non admodum peroptanda consuetudo, quod adolescentes bo-

C c c c c 2 na

(k) Ergo plus etiam habuit, quam tradit Nob. V. DALIN I. c. C. 5. §. 2. pag. 254 not. (a).

(l) Legitur absurde omnia.

(m) Rursus *Canuti*, absurde.

(n) *Grobben*, male. (o) Forte 1534? Cfr. supra p. 710 not. (812).

(p) Habet neque, male. (q) In Ms. Legitur studio.

& vere proximo sequenti contulerat se *Rostochum*, inde
 ad *Regium Montem*; ibi tota æstate commoratus est, au-
 diens Doctoris *Sabini* (*dd*) lectiones, *Staphyli* (*ee*) & alio-
 rum qui in Academia erant (*ff*) Profesores. Illo vere,
 anni 1547, captus est *Johannes* (*gg*) Dux Saxoniae a Cæ-
 sarea Majestate, die Marci Evangelistæ (*bb*).“

Post reditum ex Germania (a. 1547 autumno?) a R.
Gustavo obtinuisse *Præbendam Clericorum* narrat RHYZE-
 LIUS l. c. Anno vero sequente Rectorem Scholæ Aboënsis
 ab eodem Rege constitutum fuisse, PALMSKÖLDII etiam
 testimonio confirmatur (*Collect. N.º XV. Bibliogr. Sviog-
 gotb. T. X. p. 249*), qui ad Acta Archivi Reg. (*Registr.
 R. Gustavi I, a. 1548 lit. R. pag. 14, 15*) provocat. Huic
 officio præfuit, inter Capitulares simul Aboënses totius
 Diocesis auram agens, donec illa in duas partes divisa,
 Wiburgensem Episcopam, a. 1554, nostro committere,
 Regi placeret. Cfr. supra pag. 41 & p. 746 sq. not. 853.
 Novam hanc spartam cum per novem annos ornasset, ad
 Sedem Aboënsis fuit a R. *Erico* translatus (vid supra
 p. 45), qui in locum exuti munere *Follingii* nostrum sus-
 fecit. Hic literas illas commonitorias anno sequente (1564
 d. 14 Decemb.) ad Pastores Ecclesiarum in Norfinlandia
 dedit, quas exhibet RHYZELIUS l. c. *Append. pag. 151* sq.
 Quod autem ille narrat (*ib. p. 347*), nostrum simul Wi-
 burgen-

(*dd*) *Georgii Sabini*.

(*ee*) Ms. Habet *Stephani*. Sed jam *Messenius* (in *Chronico E-
 piscopor.*), quem idem hoc fragmentum oculis usurpasse apparet, habet
Staphylum.

(*ff*) Ms. fuerant.

(*gg*) *Johannes Fridericus*, (*hh*) D. 25 Aprilis.

burgensem Diœcesin, ad mortem usque suam retinuisse, falsum omnino est; nam supra vidimus (p. 45.), & statim sibi in Sede Wiburgensi (a. 1563) successisse M. *Canutum Johannis*, & eo (sequente mox anno) vita defuncto, (cf. p. 680 not. 780) M. *Ericum Herkepæum* anno 1568 eidem fuisse Diœcesi præfectum, qui nostro supervixit. Cfr. *Jol. Hebd. Ab.* a. 1793, N:o 1. De infelici legatione sua Russica (quam jussu suscepit R. *Johannis*, non, ut male habet RHYZELIUS l. c. *Erici*, qui Regio diademate jam fuerat exutus) narrationem, ab ipso literis consignatam, olim edidimus (860): de qua igitur nihil hic addere opus est. Rediit autem inde, non anno demum 1775, ut ibidem habet RHYZELIUS, sed initio jam anni 1772, ut ipsa eadem laudata nostrâ docet Narratio s. Itineris Ephemerides (861). Dum vero captivus in Russia ultra biennium detineretur (ubi crudelissime & indignissime a feroci barbaro tractabatur), ut triste otium falleret animique mœrorem levaret, Ecclesiæque suæ simul aliquid tamen utilitatis pareret, non modo *Explicationem* (s. ut ipse vocat, *Fragmenta in explicationem*) *Euangeliorum Dominicalium & præcipuarum feriarum totius anni*, Latine elaboravit, (quam Ecclesiarum Pastoribus, Sacellanis & aliis quibuscunque Verbi Dei Ministris Finlandensibus, Epistola præmissa dedicatoria consecravit), Ms. adhuc in Bibliotheca R. Acad. Aboënsis servatam (862);
sed

(860) Dissertt. Acad. III, *Narrationem R. V. Pauli Juusten, Episcopi Aboënsis, de Legatione sua Russica exhibentes*, Aboæ 1775, 4o.

(861) Discere hoc potuisset cum a PET. PETREJO (*Regni Muschonicæ Sciagraph.*) L. II. p. 42 sqq. tum ab AEGID. GIRS (*K. Johan III:s Chrånicka*) p. 6 & 31 sqq.

(862) Codicem hunc (de quo etiam RHYZELIUS l. c. not. R, commemorat) breviter descriptum dedimus in *Hist. Bibl. R. Ac. Ab.* p. 144 sqq.

sed etiam *Catechismum* Fennice versum (quem videre nobis haud licuit) atque anno 1574 Stockholmiae typis editum (863). Servatur etiam in Bibliotheca Academica Ms. Oratio ejusdem Synodalis (saepius jam nobis laudata) post reditum hic Aboæ habita, s. ut ipse vocavit, *Capita rerum Synodicarum recitata in Synodo Aboënsi anno 1573* (864). Editionem etiam *Libri Misialis* Fennici, plenioris quam quo hactenus Ecclesia Fennica usa fuerat (ab *Agricola* edito), anno 1575 Stockholmiae typis imprimi, curavit (865; ut de *Chronico suo Episcoporum Finlandensium* (quod quo anno concinnaverit, nescimus) nihil addamus. Ex quibus omnibus patet, eum laudatissimum *Agricolæ* de Ecclesia Patria bene merendi studium, fuisse præclare æmulatum. Adeo sese prudenter in rebus civilibus gessisse reperimus, ut neque R. *Erici* suspicionem in se exciteret,

(863) Hic neque Reverendiss. MENNANDRO innotuerat; ita ut vereamur, ne jam profus perierit. Notitiam autem ejus exhibet PALMSKÖLDIUS (*Collect.* N:o 15, Bibliogr. SvioGoth. T. X, pag. 255, ubi hoc modo describit: „*Catechismus, Suomenkielen (Suomenkielen, i. Suomenkielen?) tulkittus (tulkittu; i. tulkitus?) udistettu ja Jumalisten ja cauruisien Rukousten ja kirkon-sanain canssa enätty, ja surella wiisudella koottu Suomalaisen hywiseksi ja jocapdiwdsiksi tarpeksi, sekä cotana että matkas. Paulus Juusten Aboen. Anno 1574, 8:o. In fine: Tulkittu suures fangiuxes olles, mutta painettu Stockholmisa Amund Lauritzan pöjälä anno 1574.*“ Lutheri fuisse *Catechismum* credas, Fennice & nostro versum, atque *Precum* formulis variis auctum? Sub captivitate sua fuisse elaboratum, ipse in fine significavit.

(864) Etiam hæc Oratio (de qua cfr. *Historia nostra Bibliothecæ R. Acad. Aboënsis* p. 215) haud inutilis est, ad statum Ecclesiæ nostræ, qualis iis temporibus & proxime præcedentibus esset, cognoscendum.

(865) Cfr. Fol. Hebdom. Aboëns, a. 1796, N:o 21.

taverit, neque R. *Johannis* gratiam perdidit (866). Præter cæteram Diœcesis suæ curam, etiam de Schola quædam in Ostrobotnia condenda, voto incolarum satisfacturum, apud Regem (*Johannem*) egisse, ex *Collectione Palm-sköldiana* discimus (857). — Anno tandem 1576, die 22 Augusti, e vita discessit (868).

De genere quoque suo & posteris, quædam addenda videntur. Ex Actis igitur quæ ad res pertinent *Benedicti*,
D d d d d
filii

(866) Nulla quidem ostendunt vestigia, cum ut Regi placeret, Liturgicis hujus conatibus justo amicrorem se præbuisse. Nam quod initio, cum nondum sese verum Regis consilium prodidisset, facilius, ut plerique alii Episcopi & totus fere Clerus, ei obsequeretur; excusari haud ægre potest. Singulare tamen est, pompa adhuc majore atque ad morem Pontificiorum propius accedente, quam qua *Agricola* Regem *Gustavum* olim offenderat, nostrum cum Episcopo Wexionensi (*Nicolao Canuti*), novum Archiepiscopum *Laurentium Petri Gothum*, a. 1574 Upsaliæ consecrasse. Vid. *Disf. Caroli Pet. Rydberg de motibus Liturgicis in Svecia* (Ups. a. 1788, Præf. Cel. FANT ed.) P. I §. III p. 6 lq. & *MESSENIUS Scand. T. VII* passim ad a. 1574 lq. Cfr. supra p. 43 & p. 746 (w **.)

(867) "M. *Paulus Justen* Ordinarius Aboensis, omnium Ostrobotniæ incolarum precibus motus, S. Regiæ Majestati scripsit & petiit, „ut in Ostrobotnia Schola quædam Regio privilegio fundetur, ad quam incolæ illius terræ suos filios mittere possint, ad discendam doctrinam „Ecclesiæ & Reip. necessariam, (quod) cum ob itineris distantiam tum ob „caritatem victus suos filios ad Scholam Aboensem mittere non valeant. „Id ipsum ab illustrissimis viris ac Dominis Domino *Hogenschildo Ni-* „*colai* & Dno *Canuto Canuti* anno - - - cum Regiæ Majestatis man- „dato Finlandiam simulque orientalem Botniam visitarent & peragra- „rent; indigenæ illius tractus omni submissione flagitarunt, quod R. „Majestati illorum desiderium supplicemque orationem de Schola in „eorum filiorum usum fundanda notificarent." Vol. *Österbotten* p. 82, Quæ unde ille exscripserit, rescire hætenus non licuit,

(868) Cfr. *MESSENIUS Scand. T. X* p. 31.

fili *Severini* (*Bengt Söfringsson Juusten* in *Olsböle* 869), auctoris Familiae Nobilis *Gyllenlood* (de quo cfr. v. STIERNMAN *Matrikel öfver Svea Rikes Ridd. och Adel* p. 309 1q.) aperte constat, gentem (plebejam) *Wiburgi* floruisse, nomine *Juusten*. Sic *Benedictum* illum ab hæredibus defuncti *Johannis Juusten* fundum in urbe *Wiburgensi* (en *Stads-gård*) emisit, ibidem docetur, nomine *Juustila* (a quo verisimile est gentem illam nomen suum habuisse, aut contra illi dedisse?), prope *Clastrum Dominicanorum* situm (870). Mentio etiam fit alterius fundi (Domusque in eo exstructa lapideæ) eidem *Claustro* vicini, quem hæreditario jure olim possederat b. *Petrus Juusten senior* (871). Minus igitur nobis probatur, quod in *Collect. Palmisköldiana*, N:o XIII *Geneal. SveoGoth.* T. 26, Litt. I, P. II, p. 491 traditur, Episcopum nostrum natum fuisse in *ditione Wiburgensi* atque *Jusila* (forte *Juustila?*) *Jokiby*; quibus porro additur, duos eum filios, *Paulum & Ericum*, filiamque *Annam* reliquisse: *Paulum*, qui *Centurio* (*Capitaine*) factus sit, filiam habuisse, nuptam cuidam *Starckbufvud*, qui filium *Johannem Starckbufvud* pepererit (872); *Annam*,
Epi.

(869) Quorum exemplum favori debemus *Cel. NORDIN*, ex cujus *Thesauro monumentorum ad res Patriæ illustrandas pertinentium locupletissimo*, describere illa licuit. De hoc *Benedicto Severini* scribit v. STIERNMAN loco mox indicando, eum natum fuisse in *Westrogothia*; quod falsum esse, ex his iisdem Actis discimus, ubi Patrem suum *Seuerinum* (*Juusten*) Pastorem fuisse *Ecclesiæ Hauho Tavastix*, atque medio seculi XVI vixisse, aperte docetur.

(870) "Liggiandes när Svartebröder. Closter-gården." Cfr. cæterum *Fol. Hebdom. Aboën.* a. 1793 N:o II.

(871) Non putes improbable, hunc b. *Petrum Juusten Seniore*m (salige gamle *Pedher Juusten*) Patrem nostri fuisse, *Johannem* autem illum, filium fortassis Episcopi?

(872) *SPEGEL Hist. Eccles.* P. II p. 406 tradit, filium Episcopi *Paulum* factum fuisse *Centurionem* *Peitum* (*Capitaine*), hujus autem

Episcopi filiam, nupsisse *Johanni (Hans) Kröell*, Consuli urbis Wiburgensis (qui a 1622 d. 30 Aprilis, literas confirmatorias obtinuerit R. *Gustavi Adolphi* de possidendis prædiis, in ditione Wiburgensi, focero suo a R. *Johanne* concessis); quorum filius *Johannes Rosencroel* in *Justila, Tervas & Järvenpää*, Consul fuerit urbis ejusdem a. 1644 & 1647, Capitaneus urbis Wiburgensis a. 1646, jure Nobilitatis auctus a. 1653 d. 16 Aug. (873), & potestatem simul nactus sit insignia avi materni (cujus mascula progenies extincta interim fuerat) gestandi (874), & postea a. 1661 & 1664 Pro-Chiliarcha fuerit Dimacharum (*Öfverste-Lieutenant öfver en Esquadron Dragoner*). Quem etiam a. 1647, d. 17 Novembris, confirmationem (a Regina *Christina*) accepisse donationis prædiorum avo suo materno (Episcopo nostro) olim factæ, ibidem docetur. Ex his omnibus satis apparet, liberis Episcopi nostri nobilitatem (nomine tamen patrio non mutato) a R. *Johanne*, mox post illius a tristi sua Legatione Russica reditum, fuisse concessam (875). Aliis autem monumentis edocemur, filium (eumque non unicum) illum reliquisse, *Johannem*; cujus filius (nostri nepos) *Paulus Johannis Justen* (primum Signifer, D d d d 2 deinde

filium Equitum Centurionem (*Ryttmästare*), qui cum Nobilitatis jure auferetur, vocatus sit *Starkhaupt*. Merito hæc improbat v. STIERNMAN *Matrik*, p. 1011; licet *Martinum* illum *Starckhufvud*, qui a. 1699 nobilitatis jus accepit, eundem esse quem SPEGELIUS spectarat, pro certo affirmari nequeat. Probabilior est *Palmköldii* Genealogia,

(873) Concinit v. STIERNMAN l. c. p. 498.

(874) De levî inter insignia utriusque differentia cfr. *Fol. Hebdom. Aboën.* a. 1782 p. 189.

(875) Confirmatur hoc *Fol. Hebd. Ab.* loco nuper allato, p. 190; insignia autem Episcopi, tabellæ æneæ incisa, adjunximus *Ephemeridibus* infelicis suæ *Legationis Russicæ*, supra commemoratis. PALM-SKÖLDIUS, Episcopum nostrum a R. *Johanne* Nobilitatis jure auctum fuisse testatus, addit: *Fick 12 Skattegodts i Finland.* l. c. p. 489.

deinde Sub-Centurio, (*Lieutenant*) a R. Dicasterio supremo Aboënsi ad nobilitatem suam probandam a. 1630 (urgente Advocato Fisci) citatus, Diploma quidem ipsum, a vo suo datum, exhibere non potuit, sed rem tamen, ut notam, confidenter asseruit (876). Hic filium reliquisse nullum

(876). Scripto R. Dicasterio exhibito, unde hæc excerptimus:
 „Först anbelangande, så åhr min Fader Fadher, den Biskop öfuer Åbo och Wiborgz Stift var, Saligh *Mester Påffuell Justen* tillsagt worden och förwerffuet, - - - aff S. Konungh Johan Sköldh och Hielm, för Rickzens omwårdnadh, sin store mödho, swedhe, wärck och plågor han S. uthi fengelfet i tre åhrs tidh j Muskow wthstodh, herdhe, deropå wthen twiffuel skritter och bewiis uthi Rickzens Liberi-Camarar finnes kan. Men godzen anbelangande, som honom dåå bleffue nådigest donerade och skänkt, åger iagh aldrig en stacke aff, uthan mine Farbroder-barn och Farfysler-barn någon dell af dem possidera. De godsens belangande iagh hæffuer haft, åhr migh ifrån hendt, och tillegnet *Nådige Herren Cantzleren*, benämndh *Warthe* gordh i Kimittä, dett endagh skeet åhr j min frånvaru tå iagh stadder war emooth Rickzens fiender i Cronones tienist, och min fatige hustru och barn måste sedhan inhyses sittia, uthi en bondes hufs” &c. Hoc igitur prædium, ob servitium militare a R. *Gustavo Adolpho* a. 1627 sibi donatum, ut sibi reddi R. Dicasterium procuraret, supplex oravit. Sententia de causa sua lata, non superest. In Protocollo tantum legitur (d. 14 Julii a. 1630): „*samaleedes* bleef och *Paulus Justen* tåltaledh om sin Adelskap, deropå han och swarede skrifteligen, som der af noc samt åhr till att see sub lit. B”. (illud ipsum, quod nuper attulimus, ejus scriptum, indicatur), och inhtet breeff hade han på sin Adelskande; och der medh trådde dhe ifrån Rätthen.” Ipsam citationem a R. Dicasterio ad ipsum misam, ut nobilitatem suam Diplomate Regio aliisque documentis proferendis probaret, in *Foliis Hebd. Ab.* a. 1782 N:o 25, p. 193 sq. attulimus. Ubi etiam significavimus, in Actis iisdem a. 1634 d. 4 Febr. literas haberi commendatitias R. hujuse Dicasterii ad *Achatium* (Åke) *Oxenstierna*, Præfectum Ditionis Wiburgensis datas, quibus hic rogatur, ut *Paulo* eidem (cujus igitur justam fuisse causam, putasse videntur?) ad honorum partem, quæ ad se

nullum videtur; *Catharinam* vero *Iusten*, quæ nupta *Georgio Thauvonio* Pastori Ecclesiæ *Haliko*, mater facta est *Abrahami Thauvonii*, Episcopi tandem *Wiburgensis*, illius fuisse filiam (aut sororem?) putamus (877).

D d d d d 3

COR-

non minus quam ad cohæredes suos pertinere deberent, obtinendam, auxilio esset. Ubi inter alia legitur: "Och låte Eder förnimme, att
"Brefsvjfsere och Fendrich under Ryttemester Ernest Lindelöff, *Paulus
"Iusten*, hafwer här uti denne Konungsliga Rätt supplicando begäret
"assistance och förfordring til det godz som honom medh samt flere
"hans medarffvingar efter *S. Biskop*, och man doch icke egentligen
"veet, huru denne saak sig hafwer, *Påfvel Iusten* kan tilfale; så &c."
In *Catalogo Fundorum Regiorum* (Jordebok) *Territorii Halikoënsis*, a.
1640 d. 31 Jan. idem hic *Paulus Iusten* vocatur sub-Centurio (*Lieu-
tenant*). In Actis R. Dicasterii Aboënsis anni 1649 d. 26 Nov. commemoratur *Christina* (*Fru Kirstin i Mainiemi i Kimö*, ubi *Pauli* matrem
habitasse ipse in scripto supra laudato prodit) vidua b. *Pauli Iusten*,
unde jam tum fuisse mortuum, apparet. Apud *PALMSKÖLDIUM* l. c.
mentio fit hujus ejusdem *Pauli* (*Påvel Hansson Iusten*), qui autumnus
a. 1621 captus fuerit apud *Kokenhusen*, sed postea redemptus, quique
uxorem habuerit *Christinam Johannis* (*Hans Dotter*): quæ Actis lau-
datis apprime consentiunt. Deinde idem meminit ibidem, *Margaretæ
Pauli F. Iusten*, nuptæ *Arvico Möller*, quam ille *Pauli* nostræ
filiam facit, citans *Regist.* (*Act. Reg.*) a. 1641 p. 685; in laudato autem
nuper a nobis *Catalogo Fundor. Reg. Territorii Halikoënsis* pro a.
1638 sq. occurrit *Margaretæ Johannis*, (*Hans Dotter*) *Iusten* (adeoque
soror, uti videtur, *Pauli*) vidua *Andree Möller*, cui quamdiu viveret
ac vidua maneret, concessi erant tres fundi integri (3 *mantal*) in *Paro-
chia Haliko*, feudi nomine (i *lifstids förlåning*), vi literar. *Regiar.* da-
tar. d. 17 Junii 1629, quia maritum illa suum in bello contra hostes
regni amiserat. Unde *Palmsköldii* locus corrigi debere videtur. Quam
autem idem eodem loco commemorat, *Acta R. Cancellariæ* (*Regist.*) a.
1644 d. 22 Maji citans, *Annam Petri Iusten* a. 1644 adhuc viventem,
uxorem *Olai Philippi* (qui in bello contra hostes patriæ occubuerat),
illa ex alia forte *Iuustenorum* linea ortum habuit?

(877) Cf. *Fol. Hebd. Ab.* 1782 p. 188 sq. & p. 193 sqq. ac *STIERN-
MANNI Aboa Lit.* p. 81.

CORRIGENDA & ADDENDA.

Ad Lectores.

Excrevit opus quod ad finem jam perduximus, ad majorem multo molem, quam ei dare primum constitueramus. Quamobrem diutius quoque, quam consilium initio fuit, editio ejus retardata est; quippe particulatim, speciminum Academicorum loco, a Juvenibus literarum Studiosis, typis commissi publiceque defensi. Nempe in animo primum habebamus, *Chronicon Episcoporum Finlandensium Juustenianum* (ut monumentorum nostrorum Historicorum præstantissimum) curatius descriptum, apparatusque modico (ex Registro Ecclesiæ Abcēnsis maxime petito) confirmatum atque illustratum, edere. Postea autem, animo ad has res diligentius converso, majorique monumentorum copia, sub ipsa operis editione, hinc illinc adfluente, latius sensim limites primi consilii extendere placuit (quamvis nec sine hoc turbando, nec sine diligentioris ordinis debitæque partium inter se convenientiæ atque proportionis fieri posse jactura, appareret,); quod tamen hoc opere suscipiendo non justam gentis nostræ Historiam exhibere, sed quasi Horreum tantum quoddam condere institueramus, in quod, quicquid ad eam illustrandam pertinens (in illa qua laborabamus scriptorum eam persequentium paupertate) conquirere nobis contigerat, coniceremus: verentes, ne nostram idem fatum maneret monumentorum Fennicorum collectionem, quod multæ ante nos expertæ fuerant, ut casu aliquo prorsus interirent. Quumque & serius in nonnulla monumenta incideremus, quam ut, operis editionem maturantes, justo eadem loco asserre possemus, & ipsi majorem cum his rebus familiaritatem sensim contraheremus; postea addere quædam, corrigere, & rectius explicare, passim necesse habuimus.

Quæ

Quæ omnia, ut facilius inveniri, ac ad res factaque suis quæque locis illustranda adhibere tamen liceret, *Indicem* adjicere rerum præcipuarum simul constituebamus, ad documenta annotationesque passim allatas, lectores remittentem, unde ad quamque illarum lux aliqua comparari posset, eique etiam præmittere alium, *erratorum* cum ab operis tum a nobis professorum, quæ ut corrigere Lectores benevole velint, molestiamque hinc sibi creatam benigne nobis condonare, rogamus. Quos, inter alia subsidia, post textum Juustenianum typis jam expressum, inspiciendos nacti sumus *Tres Chronici nostri Codices* (*), ex iis parum quidem opis ad loca ejus affecta sananda accepimus; quare nondum plene eundem restituere valuimus: sed nulli tamen nobis usui (inprimis *Gabrianus* ille, ob supplementa ei adscripta egregia,) haud fuerunt. Ex *Archivo* autem *Cænobii Nådendalensis*, in R. Bibliotheca Stockholmensi jam servato, præclara nacti sumus subsidia: unde nonnulla exempla Syllogæ inferemus, quam Appendicis loco operi adjicere animus est, præcipua quædam monumenta, ordine chronologico exhibituræ ad res Fennicas veteres illustrandas pertinentia, in ipso opere nostro aut præterita, aut non plene allata, partim hætenus inedita, partim manu adhuc medica uberioresque luce indigentia. Ita materiam nos pro virili collegisse atque suppeditasse patriæ Historiæ studiosis existimamus, qua porro tractanda & ornanda, alii utilem gratamque civibus suis operam præstare, beneque sic de literis mereri, laudemque sibi parere justam, poterunt.

Pag.

(*) Unum qui in R. Bibliotheca Stockholmensi aservatur, alterum quem possedit haud ita pridem Dn. Secret. *Sigfridus L. Gahn*, tertium qui ad b. Past. in *Ikalis Rothovium* pertinuerat (quique in Bibliothecam nostram Academicam jam transit). Cfr. supra p. 256 Not. (159); p. 757; p. 716 Not. (756); & p. 819.

Pag. 3, lin. 5 & 6, delenda sunt verba (*vel* 1683).
 Not. (c) pro *N:o* leg. *Fol* — Pag. 4 l. 15 *translatum* leg.
translatus. Not. (d) pro *N:o* leg. *Fol*

Pag. 10 l. 13, *præcipue*. Codex Gahmianus habet *præcipua*, ut sensu postulante coniecimus — P. 11 l. 8 & 9 pro *erecta*, Cod. Gahm. *evecta*. Lin. 17 *Rudolphus*, plures Codd. *Rodulphus*. — P. 13 Not. l. 4 & leg. *vel*. — P. 14, l. 18 pro 24, omnibus tribus locis scribe 24*. *Damisci* leg. *Damasi* (h. e. d. XI Decembris). Not. l. 6, *Custôö* *rectius* *Kustö* leg. *Kuusto* *rectius* *Kuusisto*. (Cfr. p. 605, Not. 659, in fine). — P. 15 l. 16, *Parochiani* leg. *Parochiana* (quomodo aperte habent tres Codices, postea a me collati: cf. p. 256, Not. 159) Not. l. 2, *MCCCLVIII:o* leg. *MCCCXLVIII:o* (corruptius adhuc quam Textus, pro 1338 vel MCCCXXXVIII o). lin. 6 *Korpo* leg. *Solna, Uplandiæ* (cf. p. 258, not 162).

Pag. 17 Not. l. 2, deleatur signum dubitationis (?): cf. p. 387. — Pag. 18 l. 10, post *valde*, loco commatis cum puncto (;), ponatur comma (,). L. 17 *Prælati* leg. *Præbendati* (cf. p. 436 sq. Not. 393). — P. 22, l. 3 *Clenodiæ* leg. *Clenodia*. lin. 18 sqq. hoc modo constituendæ sunt: - - - *acquistaverant, quinta pars tributi regii, ad ejus petitionem eis remittebatur c c c*; *sed &c.* (Cf. p. 501 Not. 476, fin.). — P. 23 l. 10, & *generaliter*, leg. *sed generaliter*.

Pag. 25 l. 12, post *sepultus*, adscribatur signum Notæ (m m m), quod excidit. — P. 30 l. 14 pro 84 pone 84*. Not. l. 1 similiter, loco posterioris 84, scrib. 84*. — P. 32 l. 16 *Kåäll*, add. (*Skål* vel *Skel*); cfr. p. 716 sq.

Pag. 34 l. 14 sq. - - - *admonuit, anno D:ni 1522 Illustrissimus &c.*, hoc modo constituantur: & *constanter admonuit*.

Auno D:ni 1522 Illustrissimus Dominus & Serenissimus Rex &c.

P. 36 l. 3 post *perdiscendas* tollatur colon (;) cujus loco ponatur comma (,). P. 37

P. 37 l. 4 — II. *Sic defuit Archidiaconatus --- decessit anno D. 1554.* Desiderari hic quædam verba, facile est videre; quæ autem supplere nescio. — P. 38 l. 8 *memini leg. memini.* — L. 13 — 19. Totus hic locus constitui hoc modo debet: --- *per Presbyteria dispersis (9). Anno D:ni 1546 conflagravit --- Dominicam Reminiscere.*

„Hanc tantam mutationem multarum &c”.

P. 39 l. 12 post *obit anno*, supple 1549.

P. 46, Not. 2. Spurias esse atque a falsario confictas *Annotationes illas ex scriptis Karoli Episc. Arosiensis excerptas*, postea nos probe edocuerunt SCHEFFERUS in *Judicio de illis edito* (Upl. 1678, 8:0) & ÖRNHJÄLM *Hist. Sveonum Gotthorumque Ecclesiast.* L. IV, C. IV p. 474 sqq. Adeo ut mirer, Rev. BENZELIUM *Monum. Hist. Eccles.* Proleg. p. X sqq) conatum esse earum *γνεσιότητα* defendere, atque Ill. LAGERBRING passim easdem in opere suo *Historico* secure agnovisse! — Ib. Not. 3 l. 1 sq. dele p. 460 sqq. *Cfr.* l. 3 — P. 48 Not. 15 l. 4 *Postrema leg. Postremo.*

Pag. 49 Not. 16 l. 1, 22 leg. 23. Not. 17 l. 9 leg. LUDEWIG. — P. 50 Not. l. 13, post *existimandus est*, adde. *Cfr. Chron. Rhythm.* p. 32 sq. & LAGERBRING l. c. P. II p. 258, 327, 372. — P. 51 l. 2 leg. *weiståndisillåni.* — P. 54 Not. 27 l. ult. pro 69 leg. 79. — P. 55, Not. 24 post *Uristo* adde: (Retis genere, quod hyeme sub glacie trahitur, winter-Not). — P. 56 l. 3 *urbis leg. Arcis.* Not. l. 3, pro l. c. scribe *Apparat. ad Hist. Sveogoth.* Sect. 1. — P. 58 Not. 29 l. ult. dele *majorem.* — P. 59 Not. 30 l. 15 pro 1514 scribe 1504. — P. 61 Not. 33 l. 2 *facile leg. facili.* — P. 62 l. 27, post *videri* excidit *baud.* — P. 64 Not. 34 l. 4 *wehåa leg. wehna.* — P. 71 l. 10 *nostrum leg. nostrorum.*

P. 72 l. 15, post s. 305 sqq. adde: *Et B. VI s. 228.* — Lin: 28 post l. 63 - 260 sqq. adde ADAM OLEARII *Moscovitische und*

E e e e e

Persische

Persische Reise, IV B. IV C. p. 343 sqq. — P. 733 l. 31 *Moscha* leg. *Mokscha*. — P. 74 l. 14 RYTSCHKOW l. c. adde: & *Ejusd. Orenburgische Topographie*, apud BÜSCHING *Magazin für die neue Historie und Geographie*, VI B. p. 498 sqq. L. 10, post 1774, 4:0) adde: 1 Theil. — L. ult. MÜLLER l. c. adde & VI B. p. 228 — P. 75 l. 9 *Lusa*, adde (*Ljuszsa*). L. 11 post *babent*, adde MÜLLER l. c. VI B. p. 161 sq. 199, 224 sq. 398, 400. L. 16 post *Lusa* adde (*Ljuszsa*). L. 19 post MÜLLER l. c. adde & VI B. p. 180, 200, 242; VIII B. p. 56 & 63. — Not. I. I. LUD. AUG. scribe AUG. LUD. — P. 76 l. 6 post MÜLLER l. c. adde cf. VI B. p. 322, L. 21 post p. 200 sqq. adde: (cf. VIII B. p. 16, 24, 28, 75 sq, 78, 84). L. 22, pro 257, scribe 257—261. Ac adde, si placet, scriptoribus de hac gente citatis ADAM BRANDS *Reise* p. 47 sq. — P. 77 l. 20 post *passim* adde: cf. B. VIII p. 44, 76 sq. 90, 98, 100 sq. 116, 188. Et reliquis scriptoribus add. AD. BRAND l. c. p. 81 sq.

P. 82 Not. I. penult. *quod lege quæ*. — P. 83 Not. I. 4 leg. alii *pal.* — P. 87 l. 28, post *propagine* ponatur comma (,). — P. 91 l. 8 leg. *gentibus*. — P. 92 l. 14 leg. *Styrbjörni*. L. penult. & ult. leg. *tributariis*. — P. 93 l. 8 leg. LENCQWIST.

P. 94. l. 3, ante *sc.* ponatur signum Parentheseos. Lin. 12 sqq. Iis quæ hic, cum in textu, tum in Nota subjecta (67) de ignoto veteribus Fennis ritu hostias immolandi disputantur, objici posse videtur 1:0 Quod in Bulla supra (p. 100 sq) citata, *Gregorius IX* de Paganis *Tavestis* queritur, captos Christianos ab iis, extractis primo visceribus, *dæmonibus immolari*: sed poterat hæc imputatio ex præcipiti nimis Christianorum interpretatione proficisci; qui cum corpora suorum crudeliter excruciatorum a barbaris flammæ tradi viderent, hostiarum loco illa idolis paganorum immolari concludebant? 2:0 Quod reliquos popu-

populos generis Fennici, hostias obtulisse diis suis, testimoniis indubiis confirmetur. Sed magna in talibus locum habuit varietas. Sæpe vicinorum exemplo una gens a cognatorum suorum more discescit. Lappones cornua quidem Rangiferorum diis suis obtulisse notum est; vix autem doceas, eos hostias mactasse? — Pag. 96 l. 26 *ante leg. ante.* — P. 100 l. 25, vox *Lappis* fortassis delenda est?

P. 102 l. 2. *Lappia* leg. *Livonia*. Quod de *Lappis*, ut etiam ad hostes novellæ ecclesiæ Fennicæ pertinentibus l. 8 — 12 disputatur, (ubi l. 8 etiam *Lappi* pro *Lappos* irrepfit) item tollendum est. Decepti nempe fuimus falsa lectione Bullæ Papalis hic laudatæ (Gregorii IX, datæ *Lugd. V Id. Jan. Pontificatus a III*, h. e. d. 9 Jan. 1230), atque a Nob. CELSIO *Apparat. ad Hist. SveoGoth. Sect. I*, p. 63, N:o 7 recensitæ, ubi hic (post *Örnbiålmium & Peringsköldium*) legi dicit - - "paganis in Karelia, Ingria, „*Lappia & Watlandia*", nos autem, consulto ipso Codice, unde desumpta ab illis fuit, ecclesiæ Lincopiensis, (in R. Bibliotheca Stockh, aservato) scribi reperimus *Lipfie* (*Lipfia* vel *Liffæ*) h. e. Livoniæ, in confinio utique Ingridiæ & Watlandiæ, sitæ.

P. 105 Not. 75 l. 5 & 6, leg. *reperitur*; & l. 13 & 14 leg. *sepultus*. — P. 108 l. 5 leg. *expromta*. — P. 110 Not. 81 l. 2 post *starcæ* del. comma (,) — P. 113 l. 9 leg. *traditiones*. Not. 85 l. 11, leg. *quam parum probabilis*. — P. 115 Not. 90 l. 1, pro *Del L*, leg. *Del. 2*. — P. 116 Not. 92 l. 29, pro 191, leg. 161. — P. 121 not. 98 lin ult. *prisca* leg. *Prisca*. — P. 122 Not. 100 l. 5, ante *adeoque* ponendum est signum Parentheseos. — P. 137 l. 18, *Hemmingus* leg. *Benedictus*. (Cfr. p. 264 sq.) Not. 167. l. 19 pro 1735, leg. 1335. — P. 144 l. 13 a *Fennis* leg. *Fennis*. — P. 148 (ubi numerus quoque hic paginæ

E e e e e 2

verus,

verus, pro 10, restituendus est) Not 5 l. 6 post *Palm-
sköldianis*, exciderunt verba: (*No XIV Topographica, T.
LVIII, Finland & Tavastland, p 231 sqq.*) Lin. 12 pro *Hä-
meben* leg *Håmen* (metro postulante). L. 17 post *sitt'*, del.
comma (,). L. 26 *korjut* leg. *korjat*. — P. 149 Not. l. 12
siná leg. *finá*. — P. 150 Not. l. 9 *sanda* l. *sandua* L. 10
patzalba leg. *Patzabalda* — P. 152 l. 4 initio, excidit sig-
num Notæ, (n). — P. 153 l. 17 leg. *e caeca*. Sequentis pa-
ginæ numerus emendetur, ponaturque 154, pro vitioso
153. L. 7 post *caret*, ponatur punctum (.). L. 25 *naetus* leg.
naeta. — Numerus sequentis paginæ verus 155, scribatur
pro 154. L. 25 *tributus* leg. *tributa* Notæ subjectæ nume-
rus (7) restituatur, pro (c). Sequenti paginæ verus nume-
rus 156 præscribatur, pro 155. L. 11 sq. leg. *operam navatu-
rus*. L. 12 post *Aboam* ponatur signum Parentheteos — P.
158 Not. 11 l. 6, post *translati*, leg *inde*.

P. 159 Not. 11 l. 3 *Nousia* leg. *Nosia*. — Not. 12.
Quæ hic *de Osibus S. Henrici in Sacratio Ecclesiæ Cate-
dralis adhuc conservatis*, a nobis disputantur, haberi dubia
debere, postea didicimus. Nempe quod obscurius in *Dis-
s. de S. Henrico* indicatur, id apertius atque plenius in parte
I (quæ sola prodiit) *Dissertationis Dni Erici Renström*,
quæ inscribitur *Historia Sveogothica deficiens & restaurata*,
(hic Aboæ, Præside itidem Cel. SCARIN, a 1736 edita) p.
59 docetur, ubi legitur: *Hoc certum est, transmigrasse in
Rusiam tempore novissimo illo (dominationis Ruslicæ in
Finlandiam a. 1714 1721) reliquias S. Henrici: non argenteum
caput & brachium illud, quod Magnus Tavastius Episc. olim
in ecclesiæ usum fieri consecrarique voluit; verum osium frag-
mina beati illius, quæ eo usque majores servaverant. Quo-
rum culpa, non ego temere judico.* Quæ ubi cum verbis ex
Dissertatione illa altera a nobis allatis comparassemus, ad
famam respicere apparebat, ad nostras quoque aures per-
latam.

latam, tempore quo Finlandiæ Rusforum nomine, circa a. 1719, præfuit Comes *Douglas* (homo nequam, qui ad Rusfos transfuga, nostros acerbius etiam quam ipsi Rusfi vexabat; cf. *Fot. Hebd. Aboëns.* a. 1791 N:º 25), hujus consilio prodita Rusfis fuisse a sacerdote quodam Ecclesiæ Cathedralis, ossa S. Henrici in templo recondita, atque ab his in Rusiam transportata? Quum rem auctor uterque, tam brevi post factum ipsum tempore, tam confidenter narret; fidem quidem ei derogare nolo. Sed fateor, narrationem tamen totam suspectam mihi videri. Quid enim *Rusfos*, Græcæ confessioni addictos, qui Sanctos Pontificiorum maximi haud faciunt, neque qualem hi ossibus demortuorum venerationem idololatricam exhibere solent, permovere potuit, ut de his auferendis magnopere laborarent? (Nisi in exercitu eorum fuisse aliquem pures fervidum religionis Pontificiæ assecclam, qui privato consilio rem perfecisset?) Aut quorsum igitur ossa illa adducta sunt, vel ubinam hodie aservantur? Quæ quidem occulta habere eum voluisse, qui de iis comparandis sollicitus fuerit, vix credas? Quicquid sit, si ablata vere sunt, & non potius alicubi (sub Templo fortassis ipso Cathedrali?) ita defossa atque abdita, ut omnes hodie lateant, (in pulverem quoque jam resoluta?); jacturam sane non magnam Patria inde passa est! Quæ vero jam supersunt ossa, una cum scrinio ligneo, ea Episcopi *Hemmingi* esse, credere fas est, eadem quæ a. 1514 exhumata, magnaque pompa venerationi plebis supersticiosæ exposita sunt: cfr. supra p. 16, 330 sqq. & 491. Explicationem autem D:ni *Renström* (Præsidisque sui) verborum Chronici nostri, quibus Episc. *Magnus Tavast* "Caput & brachia S. Henrici argentea fieri" curasse dicitur (quod illi ita interpretari videntur, ut simulacra Capitis & Brachiorum Sancti Viri ex argento curasse fabricanda, doceant), an probare liceat, Lectoribus judican-

dum relinquimus: nobis quidem haud placet (cf. p. 491); qui jam existimamus nihil aliud significare, nisi tenui crusta argentea fuisse sancta illa ossa obducta (försilfrade); quare nec a prædonibus Danicis a. 1509 fuisse cum aliis rebus Ecclesiæ pretiosis ablata legimus (p. 31), nec *argentæ* (quo obducta erant) causa a Russis abduci meruisse, putamus? *Scrinium* vero illud quod *S. Henrico* procurasse *b. Hemmingum* didicimus (supra p. 290), *argenteum* fuisse, existimandum haud est, sed ex viliori aliqua materia (ligno fortassis?) fabricatum, quoniam nec illius inter reliqua spolia sacra a prædonibus Danis (ex improviso urbem intrantibus) abducta, l. c. mentionem Auctor noster facit.

P. 160 Not. 13, lin. penult. *soleannes leg. solennis.* — P. 163 Not. 17 l. 3, post 13 adde: 27. L. 16 *videtur leg. videri.* — P. 166 Not. 18 lin. ult. *ita que leg. itaque.* — P. 168 Not. 24. l. ult. pro 88 scribe 28. — P. 169 Not. 25 l. 5 leg. SCHEFFERUS. De distinctione ipsa *Canonicorum Regularium & Sæcularium* cfr. DU CANGE *Glossar. Lat.* in utraque hac voce. Ad negotium vero instituti in Ecclesia Upsaliensi Collegii *Canonicorum Sæcularium* (de quo cfr. LAGERBRING *Hist. Regni Svec. T. II, C. XIX §. 14 p. 771*) illustrandum apprime facit Bulla Papæ *Alexandri IV.*, data *Laterani XI Kal. Febr. Pontif. a:o 2, h. e. 22 Jan. 1256* (in *Collectione Fredenheimiana*), ubi dicitur: -- "in qua (Ecclesia Upsaliensi) *de novo per bone memorie (Wilhelmum) Sabinensem Episcopum* tunc in illis partibus Apostolice sedis Legatum *quinarius* *Canonicorum* numerus dicitur institutus, & in qua nulli antea *Canonici* fuerant, sed vacante ipsa Ecclesia, per *clare memorie Reges ac Clericos & Laicos Regni predicti de facto electionem Pontificis fieri contingebat.*" (Cfr. A. CELSE l. c. p. 74 n. 34 & p. 78 n. 17. nec non *Chronicon* citat. p. 21, in *vita Archiep. Fulconis*).
Ex quibus liquet, *Monachos* illos qui vicem Capituli, f. Col.

Collegii Canoniorum antea gesferant, potestate tamen Archiepiscopum eligendi (ut multis sine dubio aliis iuribus) gavidos haud fuisse. Cfr. etiam quæ monuimus p. 174. Singulare autem est, Episc. *Lincopensem* promptius quam Archiepiscopum, legi *Skenningsi* paruisse!

P. 70 l. 29 post *Rodulffum*, adde (quem a. 1178 necatum Auctor prodit). — P. 171 l. 23, post *advenisse*, adde: si *Messenium* excipias, *Scand. T. XIII p. 66 sq.* qui neque ille tamen nisi verba *ERICI* repetit. — P. 174 l. 4 post 443 adde: & 453. — P. 176 l. 13 *lin leg. olim.* — P. 177 l. 18, post *LAGERBRING* l. c. adde: post *RHYZELIUM* (*Monasteriol. p. 286*). — P. 182 l. 1 leg. *privatum*. Not. 40 l. 3 leg. *accuratius* *Lin.* ult. post *Taipale* delendum est signum Parentheseos; similiter P. 133 ejusd. Notæ l. 2, post *Laipala*; *lin.* vero 18 loco *ipsi* leg. *ipsa*.

P. 185 l. 16 sqq. Causas abdicatæ a *Thoma* dignitatis Episcopalis, hætenus ignotas, neque admodum ei honorificas, pandit Bulla Papæ *Innocentii IV.*, data *Lugduni IX Kal. Mart. Pontif. a:o 2* (d. 21 Febr. 1245), quam (ex *Collectione Fredenheimiana*) legendam exhibemus *Accessionis ad Bullarium Romano-Sveog. Celsianum*, a nobis editæ p. 35: qui locus, hic omnino conferendus, probabile simul reddit, eundem anno jam 1245 aut 1246, muneri suo renuntiasse. — P. 186 Not. 45 l. 14 *privarentur leg. auferretur.* — P. 187 Not. 46 l. 3, post (*vid p. 594*) adde: & *ERICUS OLAI* l. c. *Ed. Loccen. p. 59.* — P. 188 l. 6, post *instruktam*, excidit *Anglici, b. e.* — P. 189 Not. 51 l. *quod leg. quæ.*

P. 191, l. 11. post *consentit*, adde: Inter *Senatores Regni a. 1261* subscripsit *Literis Ducis Birgeri*, quibus hic eadem privilegia *Hamburgensibus* concessit, quibus *Lubecenses* fruebantur (apud *LAMBECIUM Rev. Hamburg. L. II p. 49*). *Seriei* tamen *Regni Senatorum* apud *Nob. UGGLA*, insertus non reperitur. *Vid. III Afdeln. p. 8.* — P. 193 Not. 57

l. 3 post *adbut* del. comma (,). L. 4 post 600, adde: & PERINGSKÖLD *Monum.* T. I p. 173 & 174, ubi nostrum *Catillum* Literis quibusdam Indulgentiarum, cum aliis Sveciæ Episcopis a. 1270 & 1271 subscripsisse, edocemur. — P. 195 l. 21, pro 191 leg. 193. L. 123 sq. leg. *contendit*. — P. 196 l. 3, a leg. *a:o*. — P. 197 l. 8, pro 1279 leg. 1276. Not. 62 l. 3 pro 1286 leg. 1276. — P. 198 l. 10 scribe *Episcopos*. L. 21, post § 1—7, adde: Rationem alteram quam affert RHYZELIUS l. c. P. II p. 152, ex lingua Fennica, Westrogothis eo tempore magis quam reliquis Svecis nota, petitam, haud magni facimus, ut nonnisi conjecturis ineptis, fundamentoque idoneo & omni verisimilitudine destitutis, nixam. Quod enim olim *Finni*, h. e. *Lappi*, sylvas Smolandiaë inhabitasse feruntur, hoc ad seculum XIII nihil attinet, quo nulla sane *Lapponum*, multo minus *nostrorum Fennorum*, iis locis domicilia occurrebant, si vel maxime ad Dioecesin Scarensem illas pertinuisse demus. Neque iis temporibus semper curabant Hierarchæ, utrum Episcopus linguam Diocesanorum suorum calleret, nec ne; neque etiam facile fuisset, in re tam nova atque imbecilla, Fennos huic muneri administrando pares, invenire. Elogiis tamen quæ his primis Finlandiaë Episcopis, popularibus suis &c. — Not. 62 l. 2, leg. *doceri queat*. L. 4 *omnes quos vidi Codices*. Postea in illo quem *Rothovianum* appellandum censuimus, scribi vidimus *Nicolaum Parve*, *Decanum Upsalensem*; non incommode, si doceri queat *Nicolaum* illum hoc cognomen vere gessisse? Conjeceram aliquando, pro *parvedicanum* legendum esse *primum Decanum*? Sed mera est conjectura. — P. 196 l. 2, post *asociat* ponendum est comma (,); post & comma delendum.

P. 200 l. 5 leg. *dividendum*. L. 9 numerus paginae citatae, 185, excidit; qui reponendus est. Not. 67 l. 4 leg. *potiunde*

tiundi. L. 11 sq. leg. *omnino*. L. 14 leg. SCHLEFFERUS. — P. 201 l. 3 leg. *nostris*. L. 18 pro *asfeclis* leg. *asfeclis*, R. Magnus).

P. 201 (qui numerus paginae, in 203 corruptus, restitui debet) l. 19 *M:sti* addatur (in R. *Bibliotheca Stockh. aservati*). L. 20 post *titulum* adde: (*quod a Fratibus Canonii Dominicanorum ibi olim florentis profectum videtur*) — P. 203 l. 19 leg. *quod* L. 23 leg. *Johannes*.

P. 204 l. 9 sqq. Difficultatem veri definiendi temporis, quo postulatus sive electus sit Episc. *Johannes* in Archiep. Upsaliensem, paullo post, occasione literarum Capituli Aboënsis de electione Magni Episcopi afferendarum, rangemus. — P. 205 l. 11, (1268) leg. (1268 pro 1291). — P. 206 l. 3 pro *sedem Episcopalem* scribe *dignitatem Ecclesiae Cathedralis*, (in *Fragm. Palmsköldiano* habetur *Ecclesiam Cathedralem*): *sedes Episcopi*, in *Korois* etiam postea mansit. L. 21 leg. *Bonifacii*. L. 23 pro 174 leg. 184. Not. 72 l. 3, pro 1262 leg. 1292. — Porro Nota (73) quæ penitus excidit, hoc modo adponenda est: Hæc verba prodere videntur, de hodierno agi Templo Cathedrali *Aboënsi*. Bulla a Papa Bonifacio VIII data est *Rome apud S. Petrum, VI Id. Maji Pontificatus anno II* (d. 10 Maji a. 1296). Vid. A. CELSE l. c. p. 99 N:o 12. Nam eandem esse non dubitamus, quæ in Registro Aboënsi legitur Fol. 65, licet in nostro quidem exemplo dies (VI Id. Maji) non sit expressus. — P. 207 l. 25, SCHEFFERO leg. a SCHEFFERO. L. 26 post *editum*, adde *tradit*, quod excidit.

P. 208 l. 1 post *recedens* addatur: *MESSENIUM*, in *Chronico Episcoporum*, temere secutus). — Cæterum quæ de electione Magni, hac & præcedenti pagina disputantur, aliquam accipiunt lucem ex literis Capituli Aboënsis, quibus uni collegarum suorum, Canonico *Laurentio* (non ut habet *RHYZELIUS Johanni*), reliqui potestatem conferebant Episcopum

F f f f f

pum

pum (via Compromissi) eligendi; quas igitur, ex Apographis Örnghjälmanianis (T. VI Åbo och Nådendals Klosterbrefs Copior, p. 35 sq), quæ inter monumenta literaria R. Academiae Hist. Antiquit. & Literar. Humanior. aservantur, descriptas, hic adponemus:

"Omnibus præsentibus literas inspecturis, Capitulum Aboensis Ecclesiæ salutem in Domino sempiternam. Notum facimus universis, quod reverendo D:no *Johanne*, olim Episcopo nostro, ad sedem Upsalensem translato, qui translatus fuit A:o D:ni MCC nonagesimo, *secundo nonas Novembris* (*), ex causa prædicta nostra vacante ecclesia Aboensi, Nos Capitulum Aboense in unum convenientes, *diem conversionis S. Pauli* (**), præfiximus ad electionem futuri Pontificis celebrandam, facientes ad terminum hujusmodi omnes qui electioni faciendæ interesse debuerunt & potuerunt, evocari. Convenientibus igitur omnibus qui voluerunt, debuerunt & poterunt commode interesse, in termino supradicto, cantata missa S. Spiritus, & proposito verbo Dei, in Sacristia Ecclesiæ nostræ Aboensis (***) nos recepimus, ut ecclesiæ nostræ Aboensi viduatæ provideremus de prælato & pastore, & habita deliberatione diligenti, per quam formam nobis in electionis negotio esset procedendum, placuit nobis omnibus ac singulis, a D:no *Laurentio* Canon-

(*) Die 4. Novembris. Quomodo igitur poterat *Johannes* ante ejus a Papa, d. 8 Julii, permisam ad Upsalienses translationem, de successore suo deliberare non licuit) die demum 19. Nov. ut habet RAYZELIUS, eligi Archiepiscopus?

(**) Die 25. Jan. 1291.

(***) Demonstrant hæc Literæ, novum templum Aboense jam fuisse ita consummatum, ut ibi sacra celebrare commode licuerit, veterique Råndamåkiensi præfiterit.

„nonico Ecclesiæ nostræ super hoc specialiter requisi-
 „tis (*), per formam compromissi nostræ Ecclesiæ Aboensi
 „providere. Unde unanimiter, nullo penitus discordan-
 „te, eligendi potestatem contulimus in reverendum vi-
 „rum D. num *Laurentium*, Canonicum Ecclesiæ nostræ A-
 „boensis, usque ad primam pulsationem vesperarum du-
 „raturam, ut ipse de Capitulo Ecclesiæ nostræ vel aliun-
 „de, sicut sibi videbitur expedire, nobis & ecclesiæ no-
 „stræ Aboensi provideret de Pastore, ita tamen quod
 „postquam ipse de persona eligenda ordinaverit, ipse vi-
 „ce sua & totius Capituli personam illam eligat in com-
 „muni & provideat de eadem, promittentes universi &
 „singuli quod ipsum recipiemus in nostrum & ecclesiæ
 „nostræ Prælatum & Pastorem, quem ipse, ut præmitti-
 „tur, duxerit eligendum. In cujus facti nostri evidentiam
 „sigillum Capituli nostri præsentibus est appensum. A-
 „ctum Abo anno D. ni MCC nonagesimo primo, octava Ka-
 „lendas Februarii. (Ex originali descr.)”.

P. 208 Not. 74 l. 5 leg. *Finlandiæ*. — P. 209 l. 3. Si
Domum Episcopalem Magnus I condidit, factum hoc fuisse
 in *Korois*, aut alibi extra urbem, necesse est; nam Aboæ
 ante tempora Episc. *Magni II* non extitisse, Auctor no-
 ster aperte testatur (p. 20). Quid, si nominis similitudi-
 nè, hoc loco deceptus *MESSENIUS*, *Magno I* tribuit, quod
 a *Magno* demum *II* factum constat? Cf. p. 252, 485, 519.
 Win. 9 leg. *pertinentium*. — Ante finem seculi XIII Mona-
 chos Dominicanos Aboæ Cœnobium habuisse, confirmat
 schedula in R. Bibliotheca Stockh. servata, (*Fascic. 2 N.º*
 14) cui a. 1294 subscripsisse reperitur *Frater Abraham*,
Ordinis Prædicatorum de Conventu Finlandiæ (Inter Apo-
 grapha Cel. *BROOCMAN* in *Monum. R. Acad. Hist. Antiquit.*

F f f f f 2

&

(*) Scior is Collegii fuisse videtur, atque partes Præsidis egisse,

& Litt. Human. p. 1800). Ubi etiam (Fascic. V N:o 8) habentur literæ a. 1309 datæ, quibus subscripsisse legitur *superior & Conventus Aboensis Ordinis Prædicatorum*.

P. 210. l. 9, pro 125 l. 135. — Ad Historiam Belli Rusfici, quod occasione subjugatæ a Svecis Careliæ gestum fuit, pertinet brevis chronologia, ex laudatis jam supra (p. 202) *Annalibus Sigtunenſibus* excerpta, quam subjungimus:

a. 1292. *Aksborg* (*) capta est a Ruthenis.

1299. Multi Nobiles & alii interfecti sunt in *Landscrona* de Regno Svecie.

1300. *Corona Terrarum* (**) edificata est in Rucia.

1301. *Landscrona* destructa cum omnibus suis (**).

—P. 211 l. 17 *Bogaman* leg. *Bogamån*. L. 20 post *fuisse*, addatur (*per modum pacti, loco Decimæ Episcopalis*): cf. p. 564 sq. Not. 589, & p. 689 sq. Not. 792. — P. 213 (qui numerus paginæ post 212 proximæ restitui debet, ut etiam eam excipientibus 214, 215, 216, 217, 218, 219- 220 veri hi numeri, pro 213 — 219, cunctis nempe uno minori quam oportuit signatis, Not. l. 1, post *Ragvaldum*, comma loco *puncti* ponatur. L. 4 pro *Dicentes* scribe *dicentes*).

P. 214 Not. 81. Adde: In *Annalibus* etiam *Sigtunenſibus* legitur: A. 1302 *Waldemar* miles & *Dux Finlandie* factus est. Not. 82, l. 9 post 108, addatur: Quare etiam (ante a. 1317) hunc Ducem dijudicasse litem inter Episcopum Aboensem & *Tavastos* agitatam, reperimus. Cfr. Not. proxi-

(*) Hoc quid sit, explicent Historiæ Patriæ consulti!

(**) *Landscrona*. Vid. LAGERBRING P. II C. 17, §. II, p. 675.

(***) Non optime hæc chronologia cohærere videtur, cum multi in *Landscrona* anno jam superiore cecidisse dicitur? — Quanti autem momenti hoc bellum habitum sit, inde patet quod Archiep. *Nicolaus* iussit singulis annis specialem missam dicere de Sanctis Martiribus *Erico Rege* & *Henrico Episcopo, pro statu Careliæ*. NETTELADT *Schved. Bibl.* 2. St. p. 139.

proxime sequens. Not. 83, l. 2 leg. *Templo*. L. 8, leg. *memorie*. L. 9 leg. *gracia*. — P. 215 l. 5, post *Rich* ponatur punctum (*Rich*) L. 8 sq. post *Haraldi, quondam Advocati Regii in Tavastia*, adde: Inter Apographa veterum monumentorum R. Bibliothecæ Stockh. (*Fasc.* 2 N:o 33), a Cel. BROOCMANNO scripta & in Archivo R. Acad. Hist. Antiquitt. & Liter. Humanior. servata (p. 1802), occurrunt literæ de prædio in *Friska*, parœcia Upsandiæ. pignori dato, quas sigillasse a. 1297 reperitur *Dn. Bertholdus quondam Advocatus Tavastiæ* (a Nob. STIERNMANNO etiam commemoratus, cfr. infra p. 221 Not. 96; alius sine dubio ab illo *Haraldo*? Mentio etiam fit D:ni *Haraldi quondam Præfecti Finlandenss*, in literis testimonialibus ab *Algoto Joanson, Advocato Finlandensi, Elavo de Resa, Canonico Aboensi, Berone Legifero & Ragualdo Joanson*, Aboæ a. 1324 datis de sententia judiciali, a *Matthia (Kettilmundi) Capitaneo terræ Finlandensis lata* (*Reg. Aboëns.* Fol. 101).

P. 217 l. 1, a leg. *a:o*. — Literæ Electionem Episcopi *Ragvaldi II* tangentes habentur inter monumenta R. Bibliothecæ Stockholm. (*Fascic.* V N:o 8), & Apographa *Broocmanni* sæpe laudata, p. 1814, hujusmodi:

„Omnibus presentes literas inspecturis *Tborirus* (*) de
 „*Nofis* (**) Canonicus Ecclesie Aboensis Cathedralis, *Gunno*
 „de *Wirnu* (***) ejusdem ecclesie cathedralis *officialis*, (†)
 „*Superior & Conventus* Aboensis Ordinis Predicatorum.

F f f f 3

Jaco.

(*) Hoc nomen Cel. BIÖRNER (male) legerat *Johannes*, alius *Thomas*.

(**) *Nofis*.

(***) Natalem modo ejus locum indicare videtur, non etiam *Curratum* fuisse ejus ecclesie, significare?

(†) *Officialis* idem fuisse videtur, qui deinde *Oeconomus* vocari sœvit? Neque *officialis superior* legi debere, sed *officialis, Superior & Conventus*, ipse contextus docere videtur. Nec *superior officialis* ecclesie quid denotet (qualem nec alibi commemorari reperimus), interpretari possumus.

„Jacobus Curatus ecclesie sancte Katerine in *Nummis* (*),
 „& universitas civitatis Aboensis, salutem in Domino.
 „Tenore presencium constare volumus, universis, nos
 „super eleccione reverendi viri D:ni *Rangvaldi* (**) in ec-
 „clesia nostra cathedrali Aboensi dudum facta, litteram
 „denunciacionis in die Botulphi Abbatis (***) vidisse &
 „lectam audivisse in ecclesia cathedrali memorata & in
 „*ecclesia fratrum Predicatorum in Abo*, coram clero & po-
 „pulo, in hec verba:

„*Nicholaus* divina miseracione Archiepiscopus Upsa-
 „lensis dilectis in Cristo filiis clero & populo civitatis at-
 „que dyocesis Aboensis salutem in Domino. Presentato nobis
 „dudum per discretum virum D: num *Laurencium* (†) Canoni-
 „cum?) ac procuratorem ecclesie Aboensis decreto eleccionis
 „facte de reverendo viro D: no *Rangvaldo* Canonico Aboen-
 „se in pastorem ac Episcopum matris vestre ecclesie A-
 „boensis, nos officii nostri debitum exequentes, dirigimus
 „ad vos discretum virum D: num *Gunmonem* nostre dyoce-
 „sis presbiterum, illis quorum interest secundum formam
 „iuris denunciantes, ut si quisquam in predicti personam
 „electi seu formam de ipso facte eleccionis aliquid rati-
 „onabile obicere voluerit, peremptorie presentibus evoca-
 „tus infra festum b. Laurentii proxime venturum Uplalie
 „compareat coram nobis. Alioquin elapso termino me-
 „morato, omnem obieccionis vocem sibi noverit preter-
 „clusam.

(*) Jam igitur seculo XIII hanc quoque ecclesiam fuisse condi-
 tam, apparet.

(**) Ita nomen antecessoris quoque sui *Ragvaldi* I, scriptum, ali-
 quando certe, reperimus. Vid. Litt. Ducis *Birgeri* supra (p. 779 citata).

(***) Die 17 Junii.

(†) Idem fortassis, cui antecessorem Episcopi nostri, *Magnum* E-
 eligendi potestatem a collegis suis commissam fuisse vidimus, quique i-
 gatur auctoritate inter suos haud exigua floruisse videtur,

„clusam. Hec autem denunciatio publice fiat in ecclesia
 „cathedrali prefata, aliquo die festivo, aut alias populo
 „civitatis ad hoc specialiter congregato. Super qua de-
 „monstracione (denunciacione?); modo qui premititur pu-
 „blicata, ut nobis de ea fides fiat, confici volumus instru-
 „mentum publicum, sive litteram autenticam, fide di-
 „gnorum sigillis ac eorum subscripcionibus roboratam. In
 „cujus rei testimonium sigillum nostrum presentibus est
 „appensum. Datum Upsalie anno D:ni MCCC nono, quin-
 „to Kalendas Junii”.

„Nos igitur Thorirus de Nosis Canonicus ecclesie ca-
 „thedralis, Gunno de Wirmu ejusdem ecclesie cathedra-
 „lis officialis, Superior & Conventus Aboensis Ordinis
 „Predicatorum, Jacobus Curatus ecclesie sancte Katerine
 in Nummis, & universitas civitatis Aboensis, in testimo-
 „nium & evidens documentum dicte denunciacionis facte
 „in Abo in die Botulsi Abbatis in presencia nostra & plu-
 „rimorum tam laicorum quam clericorum fide dignorum,
 „sigilla nostra presentibus sunt appensa (fecimus appendi?).
 „Datum Abo a:o D:ni MCCC nono, duodecimo Kalendas
 Julii. (Ex originali)”.

P. 217 Not. 88 l. 6, a leg. a:o. L. 18 sq. leg. *diver-
 sissima*. — P. 218 l. 4 leg. *libertate*. Not. 90 l. 2 post 69
 sq. adde: *Cfr.* LAGERBRING l. c. T. III. C. I. §. 35 p. 89.
 Not. 91 l. 3, dele^r 212, *Not.* 80 & p^r; pro 214 vero, scri-
 be 215. — P. 219 Not. 94 l. 5. Deceptum esse MESSENIUM a
 JOHANNE MAGNO (L. XX C. 24) apparet. *Smolandia* au-
 tem partem vocatam olim fuisse *Finlandiam*, docet etiam
Vetus Appendix ad Saxonem Grammaticum, a BENZELIO *Mo-
 numentis* suis inserta; vid. p. 151. — Not. 95 l. 2 leg. *ex-
 cuso*. — P. 221 l. 3 *quam* leg. *quem*. Not. 96 l. 1 pro
 214 leg. 215. Not. 97 l. 12 post *de Kürn* ponatur signum
 Parentheseos. L. 16, post 20 §. addatur: *ctr.* II Del. C.
 XVII

XVII §. 11, p. 676. Lin. 18 leg. *peregrina*. — P. 222 l. 1 leg. *suorum*. Not. l. 4 pro *Episcopus* scribe *eorum possessor*. P. 225 l. 9 pro 1128 pone 1328. Not. 100 l. 2 leg. *corruptum*. Not. 182 l. 5 leg. *Pennicæ*.

P. 226 Not. l. 17 leg. *presencium*. P. 227 Not. l. 9 sq. leg. *eadem*. — P. 229 Not. l. 2 leg. *Merekinus*. L. 3 post *Pätberson* aufer punctum (.). L. 22 leg. *Wisbicensis*. — P. 230 Not. l. 13 leg. *firmiter*. L. 16 post *Ecclesis*, pone comma (,). L. 19 *ordinandis*, legendum sine dubio est *ordinandas*. — P. 232 Not. l. 5 post *queat*, adde: Cf. *Fol. Hebd. Av.* a. 1785 p. 305 sq. It. *Lexicon Lapponicum* D: not. LINDAHL & ÖHRLING (Holmiæ 1780, 4:o) p. 397, unde alias etiam afferre licet hujus vocabuli derivationes. Not. 108 l. 4 post p. 74 sq. adde (cf. lb. N:o 12). L. 6 post *not.* (f), adde: (cf. infra p. 263 sq).

P. 237 l. 5 sqq. Quæ hic de *Ordinario Prædicatorum* opera Episcopi *Benedicti* (docente *Fragmento Palm-sköldiano*) instituto, disputantur; fatemur nondum satis nobis liquere: utpote qui nesciamus, an Episcopo hujusmodi in Ordinem illum Monachalem potestas competeret; & *Superiore* jam antea *Conventum Dominicanorum Aboensium* fuisse, instructum vidimus, quo neque carere cœnobium potuisse, facile intelligas? *Prioris* autem, hujus *Conventus*, nomen, ante a. 1418 hætenus non offendimus; quo anno datis literis (inter apographa *Broocmanniana*, de quibus sæpe, p. 1991 legendis, atque ex *Fascic. Monumentor. R. Bibl. Stockholm. XXXIX N:o 9*, descriptis), *Fratri Laurentio Olavi, Priori Conventus Aboënsis*, prorogatur tempus rationum reddendarum pro pecunia sibi, ad ædificia extruenda, commissa. — P. 238. Not. 116. l. 2, post v. g: inferre: (præter supra p. 209 & 213 allata). — P. 239 Not. 116 l. 6 pro 213 leg. 214. — P. 240 Not. 119,

119, l. 8, adde: Cfr. supra p. 217 sqq. — P. 243 l. 4 post instrumentum adde *Apographum*.

P. 245 l. 20, addatur: Ad supplendum calculum ab Ill. LAGERBRING (l. c. T. III C. 3 §. 12 & C. 5 §. 3) allatum, pecuniarum, quas Papa vi decreti Viennensis &c. ex Svecia his temporibus corrasit, hoc loco adponere placet rationes pecuniæ quæ *Benedicto* sedente ex Diocesi Aboënsi ad Cameram Apostolicam rediit, quales ex ipso Archivo Vaticano Generosissimus Dn. FRIDENHIM descriptas nactus est, quarumque in *Accessione ad Bullarium Celsianum*, Ejus debita favori, diligentior dabitur notitia:

"Anno D:ni millesimo CCCXXVI & prima die mensis Maji Frater *Goshalcus Fratrum Predicatorum* Fillandie (Finlandie) recepit de decima Episcopatus Aboënsis ex commissione sibi per nos Fratrem Johannem de Serrone & B. de Ortalis facta, que quidem *decima de sex annis* ascendit (ascendit, Vc. XVI Marc. parve monete, decima (decimam) unius anni, videlicet LXXXVI Marc. parve monete Svec."

Residuum vero dicte decime, videlicet decima quinque annorum, dixit dictus Frater *fuisse sublatum & diraubatum per infideles, qui dictam decimam de V annis in Ecclesia Aboënsi collectam predictam, rapuerunt* (*), prout dixit sibi factam fuisse plenam fidem. Dictas vero LXXXVI marc. parve monete dixit dictus Frater *Goshalcus* se recepisse a conservatoribus dicte decime presente D:no *Benedicto* Episcopo Aboënsi in XVII Marc. argenti ad pondus de Stocolm, computata qualibet marca de XVII marc. predictis, pro V Marc. & XII denar. Suevis, & una marca argenti pro V marc. computatis".

G g g g

„Item

(*) Quo anno hanc evenisse calamitatem credi debet? Post annum enim 1218 *Rusos* Aboam adiisse, non constat? Cf. supra p. 240 sqq.

„Item dixit se recepisse *de fructibus Beneficiorum ad triennium* reservat. (reservatum?) vacantium in dicto Episcopatu, XX Marc. parve monete, quam summam dixit se recepisse in IIII Marc. argenti ad dictum pondus”.

„Item de subsidio oblato D: no Pape per Clerum dicti Episcopatus, dixit se recepisse C. Marc. parve monete”.

„*Episcopus nichil dedit, excusans pre paupertate.*”

„*De denariis S. Petri nichil colligitur in dicto Episcopatu.* - - -

„Item anno quo supra (1332) die 23 Mensis Maji recepit a D: no *Elavo* Canonico Aboensi, nomine D: ni Episcopi Aboensis de fructibus Beneficiorum vacantium in Civitate & Dioc. Aboensi per biennium XIII sol. cum quatuor denar. grosf. Turon. comparat. pro XV Marc. denar. Sjev.”

„Item anno quo supra (1333) die XXIV mensis Maji recepit a D: no Episcopo Aboensi per manus D: ni *Elavi Gregorii* Canonici Aboensis pro oblato subsidio per ipsum B. (Benedictum) Episcopum Aboensem XXII sol. grosf. Turon”.

„Item anno D: ni 1334, die XVIII Aprilis recepit a D: no Episcopo Aboensi & Capitulo Ecclesie Aboensis per manus Prioris & Conventus Lybicensis ratione restantis decime Sexennalis insolute de civitate & Dyocesi Aboensi XIII Libr. grosfor. Turon.”

P. 245 Not. 130 l. 3, post *paræciæ*, adde *Liikis* (s. *Ulfaby*) 1311 & 1332 (cf. p. 329 Not. 267). — P. 246 Not. 130 l. 3 post *Borgo in Nylandia* adde: (cum Capellis suis *Perno* & *Sibbo*). L. 5 add. *Savilax* (Eccles. *S. Michaelis*) in Savolaxia a. 1329 (supra p. 231), *Salo* cum *Kemi* in Ostrobotnia Boreali 1329 (p. 232); ut ecclesias Ostrobotniæ Meridionalis *Mustasaari* & *Pedersöre*, illa antiquiores, taceamus (p. 111) Not. 131 l. 7 *Olauo* leg. *Elavo*. — P. 248 Not. 133 l. 1. pro 1229 leg. 1329, Not. 134 l. 2 leg. 1324, 1325 & 1327. —

P. 249 l. 1 pro 1223 l. 1323. — P. 251 l. 5 post *institutam* adde: (quam anno Pontificatus sui secundo instituisse Auctor ipse, p. 15, affirmat. L. 12 *Doctor* Hemming vocatur apud Nob. UGGLA l. c. III Afdeln. p. 27, N:o 216; qui titulus (quem *Hemmingum* Gadd, celebrem illum Electum Linco-pensem, habuisse notum est) ne nostro immerito tributus sit, vereor. Not. 148 l. 2, *mentis* leg. *mentio*. — P. 253 Not. l. 8, post *instanter* leg. *istante*, h. e. *urgente*). L. 29 sqq. Quæ hic contra nomen Ecclesiæ *Santamala* disputantur, dubia nobis visa esse coeperunt, postquam in Libro Ratio-num, redditus Ecclesiæ Aboensis R. *Gustavo* exhibente, (de quo sæpe), mentionem occurrere vidimus *Ecclesiæ veteris Nousiensis* (*Gamla Nousis*): forte nova ejus pars, *Santamala* fuit vocata? — P. 245 Not. 150 l. 2 post *tantum* excidit *Cbo-rus*. Not. 151 l. 1 deleatur post. — P. 259 Not. 163 l. post RHYZELIUM l. c. adde (præeunte MESSENIO *Cbron. Finl. Rhythm.* p. 32). — P. 260 Not. l. 27 post *antea* inferere: (par-tem saltim ejus). — P. 263 l. 6 post RHYZELIO inferere (MES-SENIO *præeunte Cbr. Rhythm. Finl.* p. 29) — P. 265 Not. l. 3 pro 129 leg. 192. — P. 269 Not. l. 2 leg. *Aboensem*. — P. 270 l. 3 leg. *fecerunt*. — P. 272 Not. 178 l. 1 post *Curiam* inferere: (non totam *paræciam*, ut legitur apud *Nobil. BOTIN, om Svenska Hemman*, P. II p. 53.) — P. 279 Not. 183 l. 11, post *enascatur* adde: Obsecutus nempe fuit statutis *Skennin-gensibus*. Ac dubium videri queat, annon filios etiam Sa-cerdotum legitimos, justis nuptiis genitos, quas antea sacer-dotes septentrionis vulgo inierant, atque sibi prohiberi æ-gre tulerant, verba Episcopi spectent? Nam & hos Pontifi-

G g g g 2

ces

(*) Quæ exhibentur apud Ill. NETTELBLADT *Schwed. Biblioth. II* St. p. 119 sqq. Reverendis. v TROIL *Skrifter och Handlingar til Uplysn. i Sv. Kyrko-Hist.* T. II p. 307 sqq. &c.

(†) Cfr. NETTELBLADT l. c. p. 125, 141 sq. 147 sq. 151, 155, 180 sq. 194 sq.

res pro spuriiis haberi volebant. Cæterum de Sacerdotum, post justas nuptias sibi denegatas, hac in re licentia, cf. Nob. BOTIN l. c. p. 102 sq. — P. 280 Not. 185 l. 9 sq. leg. *ingenio*. — P. 283 Not. 190 l. 6 leg. *Wexionensi* — P. 290 l. 8. Nulla pugna est inter ea quæ de *scrinio S. Henrici ab Episc. Hemmingo procurato, Fragm. Palmsköldianum* prodit, & quæ de *Cenotaphio* eidem in Ecclesia Nôvis ab Episc. *Johanne II* constructo, Auctor noster narrat.

P. 291, l. 3. Adde: subscripsisse etiam reperitur Literis R. *Haquini*, de jure Regem eligendi cum Legifero quoque Finlandiæ communicato: cf. p. 326 sq. Not. 260. — P. 292 l. 11 pro 1364 scribe 1365.

P. 294 Not. 216. Et ad textum horum *Statutorum* emendandum & ad sensum explicandum, non parum opis haberi potest ex collatis *Statutis Provincialibus Upsaliensis Ecclesiæ*, legendis cum apud Ill. NETTELBLADT *Schwed. Biblioth. II Stück.* p. 119 sqq. tum apud Reverendis. v. TROIL *Skrifter och Handl. til Uplysning i Svenska Kyrko --- Historien, 2 Del.* p. 307 sqq. Pauca tantum adnotabimus. L. 5 *pulpitatio* leg. *Pulpitatio*. — P. 295 Not. l. 6 *tempore facta* (forte *fiat*?) suspicor, ex male explicatis compendiis scripturæ falsam lectionem ortam fuisse pro *talis sit*? L. 7 *illud* (*observetur*), similiter fortasse irrepsit pro *nullum fiat*? L. 18 *laborerio* leg. *laboricio*? L. 21 post *altaribus excidit non*. L. 22 *confectus* leg. *consecratus*? L. 25 *amat* (leg. *emat*), sine hæsitatione leg. *emat*. — P. 296 Not. l. 7. Apud Rev. v. TROIL p. 328 legitur et *gypt et affrad*, nescio an melius? L. 10 sq. *catechizatione*. Si lectio vera est, respicitur forte ad officium examinandi pueros, utrum *Orationem Dominicam, Symbolum Apostolorum, & Ave Maria* didicissent? Cf. NETTELADT l. c. p. 158, Punct. XXXII; ubi etiam p. 193 hujusmodi Statutum Synodale habetur: *Pater noster, Ave Maria, Credo* in lingua materna per
Cura-

Curatos singulis diebus Dominicis & fastivis coram populo recitentur, sub poena trium marcarum? L. 12 *Cathedraticum* quid fuerit, explicatum legitur (ex Glosario *Cangiano*) apud Rev. v. TROIL l. c. p. 328: cf. NETTELBLADT l. c. p. 189. L. 16 *nec* (leg. *nisi*?) sine hæsitatione leg. *nisi*. L. 22 *retinenter* leg. *venitentes* vel *venituntur*? sed manet tamen sententia hiulca.

P. 297 l. 12 Addere placet breves Episcopi nostri literas, (inter Apographa ÖRNHJÄLMII legendas p. 193) docentes nec sibi munus Exactoris Camerae Apostolicæ detrectare licuisse: Universis præsentibus literas inspecturis „*Hemmingus* Divina miseratione Episcopus Aboensis salutem in Domino sempiternam. Recognoscimus per præsentibus, nos a:º D:ni MCCCLI die b. Gregorii Papæ recepisse literam patentem per venerabilem in Christo patrem Dominum nostrum *Hemmingum* Archiepiscopum Upsalensem nobis missam, in qua continebatur transcriptum *Literarum Papalium in quibus imponebatur Clericis solutio decimæ biennalis*. In cujus recognitionis evidentiæ sigillum nostrum præsentibus est appensum. Scriptum anno ut supra, feria 4 proxima ante Annuntiationem b. Mariæ Virginis. (Ex Orig)“ P. 298 Not. 217. Abusus quos faciebant privilegiorum suorum Monachi Mendicantes in damnum Cleri sæcularis, tanti erant, ut eos compescere Episcopi subinde necesse haberent, ac usum imprimis *Altarium portatilium* restringere. Cfr. NETTELBLADT l. c. p. 185 & 186 Punct. XXIX—XXXV. —P. 299 Not. 220. Absesse hoc loco hæc nota poterat: cf. supra p. 123 Not. 100 & p. 247 Not. 132.

P. 302 Not. 224 l. 1, post *Not. 180*, adde *cf. P. 294 Not. 215*. — P. 304 l. 9 leg. *vehementer*. — P. 308 Not. 233 l. 18 leg. *abolere*. — P. 309 Not. l. 7 pro *Episcopalia* leg. *temporalia*. — P. 311 Not. 324 l. 6 leg. *duraturus*. — P.

312 Not. 236 l. 3, post *prodierat* ponatur nota Parentheseos, quæ contra post *sumsit* deleatur. — P. 313 l. 8 *Crucigeris* leg. *Ensisferis*. — P. 321 Not. 249. Quum literarum R. *Alberti* hic allatarum exemplum paullo diligentius descriptum in *Actis Palmsköldianis* (N:o XIV Topogr. T. LVIII *Finl. Tavastl. p. 945*) conferre nobis licuerit, quasdam inde lectiones adponemus. L. 2 post *presentium*, adde *literarum*. L. 3 *Byarkö*-legitur *Biorkio*-. L. 6 post *edito* apponatur punctum: deinde adjungatur *De cetero* &c. L. 8 post *predicte* addit *uberius*. L. 10 *quibuscunque* leg. *cujuscunque*. L. 13 lege *audeant*. L. 15 *proxime* leg. *proxima*. — P. 322 l. 5 post *Ducem* exciderunt *Hollandiæ* &.

P. 324 (qui numerus *Paginæ* restituendus est, pro falso 325) l. 7 *hac demum etate*. Accurate loquendo, sub Episcopo jam *Benedicto*, anno nempe 1324 sqq. Not. 255 l. 10 post *jam* inferere *e vita*. — P. 326 Not. 259 l. 12 leg. *ipsas* & *Notas*. — P. 327 Not. 262 l. 3 post *observat* inferere *Nob. LAGERBRING*. — P. 328 Not. 265 l. 7 *Arvidum Gustavi* a. 1369 decessisse, eo minus dari potest, cum supersint inter Apographa *Broockmanniana* p. 1897 (ex *Monum. R. Bibliothecæ Stockh. Fasc. 22 N:o 3*) sententia sua judicialis, lata a. 1375. — P. 329 Not. 267 l. 4 pro 1348 scribe 1331. *Nota* 268, quæ tota excidit, hoc modo restituatur: *Præpositum Flavum* anno adhuc 1344 die inventionis S. Crucis (d. 13 *Maji*) literis subscripsisse *Wincndi*, Curati in *Kimito*, quibus hic prædium suum *Trulsbufvud*, parœciæ *Tenala*, Ecclesiæ *Aboënsi* donavit, e *Regist. Eccles. Ab. Fol. 123* discimus. Ac licet nota anni *MCCCCXLV* (pro *MCCCXLV* erronea sit, quæ apponitur literis *Pauli Svenonis* Presbyteri, quî coloniam suam *Sudenvainio*, parœciæ *Vemo*, eidem ecclesiæ donavit, dubium tamen non videtur, quin hæc a. 1345 (die b. Petri Martiris, h. e. 14 Martii?) datæ sint, quibus idem subscripsit *Præpos. Elavus* (*Reg. Eccles. Ab. Fol.*

Fol. 106). Anno autem 1355 *Henricum* Præpositi munus jam gessisse, constat (*Reg. Eccles. Ab. Fol. 102*). — Sed in Apographis tamen *Broocmannianis* (Monum. R. Bibliothec. Stockh. Fasc. 18 N:º 4) commemoratur quidam *Herr Hinze Probst i Abo*, quod nomen *Hennechinum* (vel *Hinzechinum*?) potius quam *Henricum* significare, existimari potest?

P. 330 Not. 270 l. 10 post *excitat* ponatur comma. Quæ autem post *BULEUS*, sequuntur verba, *Decem annis --- honoris nomine*, ut per errorem intrusa, eliminentur: Cfr. p. 515 Not. 503. — P. 334 Not. 277 l. 2 dele *in fine*. — P. 335 l. 5 post *skal* ponatur punctum. — P. 336 Not. (**) l. 1 sq leg. *æquaret*. L. 2 pro *mill.* scribe *Cent*. — P. 339 l. 21, post *afflang* ponatur comma — P. 341 Not. (*) l. 1 leg. *indice*. — P. 343 l. 7 *examine* leg. *exanime*. Not. 282 l. 17 post *nostre* dele comma. — P. 344 Not. l. 1 post *anno quarto* adde, *b. e. d. 24 Oct a 1366*. — P. 345 Not. 282 l. ult. adde: *Utraque Bulla Nob. A CELSE* fuit incognita: cf. eundem l. c. p. 130 sq. — P. 347 Not. 291 l. 3 leg. *Nationem*. — P. 352 Not. 301 l. 6, pro 181 leg. 281. — P. 353 Not. 302 l. 1 pro 223 leg. 323 — P. 354 l. 2 leg. *fuit* — P. 360 l. 6 leg. *confundit*. Not. 313 l. 1 leg. *Cænobium*. P. 361 Not. 316 l. ult. post *Westphal* adde: *Borgmest. i Stockholms*. — P. 364 Not. 323 l. 4, post *Gregorii* aufer comma. — P. 365 l. 2 leg. *basce*. Not. l. 12 leg. *Milites & laici*. — P. 367 Not. l. 10 leg. *suas*. L. 25 post *mencionem* ponatur comma, loco puncti. — P. 370 l. 11 pro *verum* scribe *tum*. — P. 373 Not. l. 6 post *MATHESIUS*, adde: & *NETTELBLADT Schwed. Bibl. 3 St. p. 233. L. 26 lege: in hac lite expetierit, hæc imprimis fuisse causa videtur.*

P. 378 l. 10 pro 214 repone 215. Not. 333 l. 8 *artones*, est scriptura corrupta pro *Ortones*; cf. p. 560, ubi habes pro *ortonibus* (h. e. *ortugis*). Cæterum *Matškott* (res ad *ibum aptæ*) pendebatur Sacerdotibus tantum rure; in urbibus

nus contra accipiebant *Silfskott* (numeratam pecuniam); cf. NETTELBLADT *Schwed. Bibl.* 2 St. p. 197. — P. 379 Not. l. 12 post *Kariss* adde: (Fennice *Karja*). L. 14 post *cognoscimus* adde: Nota vero est *Margareta Duma*, vidua famosi illius *Erotzeti Bo Jonsson*: vid. LAGERBRING l. c. 3 D. p. 698. L. 29 post *vulgari* ponatur punctum loco commatis. — P. 380 l. 2 leg. *solitam*. Not. l. 22 post *L* aufer signum Parentheseos. L. 34 post *Stafkarla*, adde: Cfr. etiam *Statuta Prov. Upsal.* apud Ill. NETTELBLADT *Schwed. Bibl.* 2 St. p. 197 & 199. — P. 381 Not. 335 l. 4 sq. leg. *D* FRESNIUM. — P. 385 Not. 341 (qui numerus reponendus pro falso 141) l. 5 post *occurrit* ponatur signum Parentheseos. — P. 387 Not. 345 l. 10 pro *faceo* leg. *faceto*. Not. (*) l. 4, adde post 260: ubi alio etiam loco (Fol. 261) occurrit (idem?) *Johannes de Niittukartara* (leg. *Niittukartano*). — P. 397 Not. l. 7 *Consulem Stockholmiensem*. In *Literis Capituli Lincopensis*, datis a. 1382 d. 10 Aug. (quas exhibet Ill. NETTELBLADT *Schwed. Bibl.* 3 St. p. 234 sqq. bis expresse vocatur *Consul Stockholmenfis*: qua igitur dignitate quin ornatus fuerit, dubium esse non videtur. — P. 399 Not. l. 29 leg. *Prapofiti*.

P. 404. Not. 357 l. 1, pro *MCCCC* leg. *MCCCXC*. L. 4 adde: Nec definire audemus, utrum suo privato, an Ecclesie suae usui hæc Paroeciae Episcopo nostro a Regibus concessæ sint? Num ex. g. cum instituta ab iisdem *Missa Auroræ*, hæc liberalitas cohæserit? cum nullæ aliæ in *Registro Eccles. Aboënsis* occurrant literæ, donatas huic usui Ecclesie Cathedralis, redditus publicos paroeciae Piikis tangentes; documentum autem respiciens beneficium Episcopo privatim præstitum, in Archivo Ecclesie conservatum fuisse, minus credas? Nisi adjecta in literis his Regiis mentio paroeciae *Masko*, dubium parere videatur? — Not. 358 l. 2 *Sanctum* &c. lege *Sacrum Auroræ* vocat, *MESSENIUM sequens*

secutus, Scand. L. X p. 18, qui interpretatur *Misfam sub primam dicendam Auroram*. L. 6 SPAGELIUS, adde & post eum RHYZELIUS *Monasteriol.* p. 303, annum etiam peracti operis prodens 1403, cum MESSENIUS a. 1401, æque incerta conjectura apposuisset). — P. 407 l. 4 pro *Auctor nofter*, scribe VASTOVIVS (*Ind. Monast.*), sc. 1400.

P. 410 Not. 366 l. 1, post *fastan* adde: cf. MÜLLER l. c. T. V p. 437. — P. 411 Not. 367 l. 4 adde: *Piickis* 1399 (cf. supra p. 403 (q.)) — P. 415 Not. l. 1 leg. *Erchidegne*. — P. 423 l. 6 *Vasallus*. Denotasse feudi insignioris possessorem videtur, *Lång-Höfdinge? Canuto Posse* (quem nunc Alandiam, nunc Tavastiam, nunc Careliam Feudi jure tenuisse notum est, cf. p. 625 (q.)) idem honoris Auctor tribuit p. 28. Not. 379. De *Genealogia Tavastiana* cfr. etiam CHR. LIMNELL *Disp. de Tavastia* (hic Aboæ, a. 1748, Præsidi Cel. HASSEL edita) C. I. p. 13 Not. — P. 435 Not. 392 l. 25, *MCDXL*, scribe MCDXL tertio (Cf. p. 463). — P. 436 l. 3 pro *Prælati* leg. sine omni dubio *Præbendati* (cf. not. subjecta 393). Not. 392 l. 4 *ipsum* leg. *Et ipsum*. — P. 437 l. 5 leg. *eoque annuente*. — P. 438 Not. l. 3 (q. leg. *Totkijärvi* (prædia postea gentis *Kurckianæ*). — P. 440 Not. 395. Quoniam in *Registro Eccles. Aboëns.* Fol. exstat (præter indicem Prædiorum) Inventarium bonorum *Altaris S. Georgii*, illud hoc loco adjungere placet: "Primo III paria vestium Altaris, præter unam Pellam. Item II Calices deaurati. Item II Ampulle. Item I Misfale de toto anno. Item I diurnale de sanctis. Item I parvum Cochlear argenteum. Item I pulvinar. Item II Breviaria: alium habet Dn. Helvicus in Pernå. Item due Capse pro reliquiis & una capsula pro oblatiis. Item III corporalia, IIII paria vestium Misse, Item I Caslan. Item II Tapeta. Item una ymago argentea S. Georgii. Item II Tabule & unum Pavimentale. Item una curia in *Kersemåki*, quam Dn. Johannes Uddonis, bone memo-

H h h h h

rie

rie, legavit altari. Item una curia in *Leuco*, quam Dn.
 „*Hinzelinus* (*Hinzechinus*?) legavit. Item una curia *Ha-*
 „*marke* (?) quam Arnaldus Fresykini legavit. Item una
 „curia in Parrochia *S. Martini*, quam *D:nus Henricus E-*
 „*piscopus legavit* (*). Item una curia (**) in civitate Abo-
 „*ensi*. Item spacium unius *Opelle* (***) in foro situm
 „(quod) *Gözelinus Pron* legavit. Item unum pratum in
 „*Kärkis* de X plaustris feni. Item II Ciste. Item I pellis
 „*ursina*”.

P. 442 Not. 396 l. 12 *reperimus* leg. *reperiantur*. L. 13
 post *nulla* inferre *hic*. — P. 445 Not. l. antepenult. leg.
haffuer. — P. 447 Not. l. 13 verba (*quasi præter - - - fuis-*
set?) eliminantur. — P. 448 Not. l. 22, post (*cf. ib. p.*
144 - - - 147) adde: *neque etiam apud PERINGSKÖLDIUM*
Monum. Upland. T. II p. 194 sq.; — P. 449 Not. 9 leg.
Domini. L. 30 *thet* uncinis includatur [*thet*] ut super-
 fluum. — P. 450 Not. l. 4 a fine. *fratrum* leg. *Virgi-*
zum Ordinis. — P. 451 Not. l. 22 *Fuusteno* leg. *Vastovio*,
 Lin. 37 post *dici* inferre (temere itaque RHYZELIO repetita).
 P. 452 Not. 401 l. 14 & 15 vox *fām* in quibusdam e-
 xemplaribus obsoletior est. — P. 455 l. 1 *Fraternitatibus*
 leg. *De Fraternitatibus* — P. 456 Not. l. 22 *tba* leg. *tho* (vel
thogh) att. — P. 459 Not. 405 l. 4 leg. *Aboæ*. — P. 462
 Not. 408 l. 10 leg. *singulis* & l. 11 *consuetis*. — P. 465
 Not. 414, scribe *Annot.* (yy), deletis (uu) &. — P. 469
 Not. l. 22 leg. *cæmeterii*. P. 473 Not. 431 l. 8 sq. leg.
otium

(*) Sine dubio Episcopus hujus nominis Aboënsis? de quo supra
 p. 342 sqq. sed de cujus hac in Altare nostrum beneficentia nulla alia
 superest memoria.

(**) H. e. Domus (lapidea?) in urbe.

(***) H. e. Tabernæ Mercatoræ.

scium. — P. 474 l. 5 dele aliquoties. L. 15 leg. *Woder-*
skap. — P. 475 Not. l. 1, *MCDXLX*; sed res, scribe
MCDXLX (pro *MCDXL*); nam res. L. 2 1449 adde
 (1440? quem annum ipsa litera donationis praefert). —
 P. 476 l. 8 post *Job. Flamingh* sine dubio excidit in A-
 pographo *Jonis Magni* (vid. p. 475). Not. 437 l. 4 pro
 1513 leg. 1515. Not. 438. Causa, cur tanto sumtu tan-
 taque molestia spretis, exteris has atque longinquas adi-
 rent Academies (unde non facile sine *Gradu* aliquo ac-
 cepto Academico redibant) homines Ecclesiasticas ambi-
 entes dignitates, in magnis quaerenda est quae exspectare
 illis licuit hujus consilii praemiis. Aequales enim *Grada-*
ti censebantur *Nobilibus*, & ornamenta gestandi *Prae-*
latis & *Canonicis* alioquin propria, jus habebant. Sic in Sta-
 tutis Upsaliensibus (apud Ill. NETTELBLADT l. c. p. 177,
 Punct. CXXXV) legimus: "Item prohibita sunt Clericis
 „*Birreta fusca*, ne publice in capite ea portent, exceptis
 „*Prae-* „*latis*, „*Canonicis* & „*Graduatis*. Prohibitus portans
 „punitur in solvendo unum Birretum privilegiato ad por-
 „tandum, qui prius eum apprehenderit". (Cfr. Ib. p. 194
de Birretis). Et p. 183 Punct. XVIII statuitur: "Item in
 „assecutione beneficiorum & dignitatum *Nobiles ac Gra-*
 „*duatos*, ac etiam innatos (infodde), ceteris paribus, vo-
 „lumus aliis anteferri". — P. 477 l. 3 post *Canutum Bidz*
 excidit *Henricus Bidz*, qui itaque est ei adjungendus.

P. 477 l. 15 pro *** scribe u ***). Not. 439 l. 3 sqq.
 Sine omni dubio *Clericorum* ex falsa lectione irrepsit pro
Chorum; quo reposito, locus fit sanus. — P. 479 Not. 444
 l. 4 pro 1334 scribe 1434. Not. 445 l. 2 anni nota ob-
 soletior, 1390, restitui debet. — P. 481 Not. 9 *Dionysium*,
 corrige *Antonium*. — L. 12 dele (*Henrico*); cf. p. 545.

P. 484 (qui numerus paginae pro 482 restitui debet)
 ut & deinceps sequentes 485-499, pro 483-487 & pro
 H h h h h 2 388,

388, 389, 390), Not. 448 l. 1 & 2 dele: p. 193 pro *Kaskis*. - - *Koskis*; nam *Kaskis* recte se habet. Quare etiam l. 2 verba *iisdem in literis* delenda sunt. L. 6, pro 267 leg. 207. L. 15 *patris ac fratris* scribe *patru*. L. 16 post *Disertationis*; insere (ut & Greg. Hallenius *Disf. de Territorio Wirmoënsi* P. I eod. Præside ed. p. 66 & 70). Ad annum autem mortis viri illustris *Henrici Clawson* quod attinet, ex Literis inter Cœnobii Nådendalensis illas servatis, datis a. 1459 *Månedagen infra Oktavas Omnium Sanctorum*. (Apogr. *Örnbjälmi* p. 1391 sqq) liquet, illum jam tum vita decessisse; mentio enim fit ejus ut mortui (*Herr Henrich Clawsons* bref, som Lagman i then. timavar, *Gudls hans själ. nade*)!

P. 486 lin. penult. De initiis Cœnobii Nådendalensis, minus nobis, cum hæc scriberemus, perspectis, cf. infra p. 593, & p. 704 disputata; inprimis autem quæ ex instituto in Foliis Hebdom. Aboëns. a. 1796 N:o 1, 2, 3, 5, 7 demonstravimus. — P. 487 lin. 18, signum notæ yy) pro zz) reponatur. — P. 489 Not. 452 l. 2 pro 439 scribe 449; & lin. 3. *Procere* scrib. *proceres*. — P. 491 lin. 11 leg. *Hemmingi*. — P. 492 l. 16 pro 406 leg. 426. — P. 495 Not. 465 l. ult. *patrum* leg. *patriam*. — P. 496 Not. 468 l. ult. *tuis*, leg. *uis*. — P. 497 Not. 468 l. 12 leg. *Bäckstugu-hjon*. L. 26 post *pendenda* excidit *devebere*, quod itaque est restituendum. — P. 498 Not. l. 8 leg. *laudavimus*. — P. 500 Not. 472 l. 1, *hos* leg. *bis*. — P. 501 l. 6, post *impositi* insere *partim*. — P. 503 l. 19 pro *ipse* leg. *ipse*. Lin. 28 post *sed*, punctum deleatur. — P. 504 l. 17 sqq. Tribunal hoc Supremum Finlandiæ (*Lands-Rätten i Finland*) nihil aliud fuisse quam vetus illud *Judicium Inquisitorium* (*Råffste-Ling*) statò tempore atque loco quotannis habendum, cujus forma accuratius & explicatius fuit definita, facile apparet. — P. 505, Not. 481

¶ 2 post *intelligere*, adde: Neque satis apte idem loquitur l. c. Tomi IV Cap. I §. 10 p. 26 dicens: "uti K. *Ericus*: „Bref af år 1411 talas om den Landsrått som Hans Nåd: „skipat i Åbo, *til följe bvarutaf* Claws. Lydekeson delt: „Krono-almänningarne där uti landet emellan vista Å- „boer' &c. Literæ scilicet ipsæ Regis, supra p. 419 legenda, ad supremum illud Finlandiæ Judicium data, explicant Regis ejusdem consilium, de terris communibus a *Nicolaso Lydechini*, ex data ei antea venia certis conditionibus inter incolas dividendis. — P. 506 l. 4 *Tribunalia* leg. *Tribunali a*. — P. 512 Not. 498: Sigillum *Reymigii* Canonici, hic descriptum, prodere videtur, eum gente Nobili *Frille* fuisse oriundum: P. 513 l. 4 *Johannem* scribe *M. Johannem*. Not. 502: l. 3 leg. *superstitibus*. Lin. 7 leg. *in munere*.

P. 517 Not. l. 4 *Andovero*, an *Andovero?* *Kroskin* an *Krokskin?* cf. infra p. 557 Not. 584. — Lin. 15, *III öre*, an *III öre?* — P. 524 Not. L. 5 sqq. De *Henrico* hoc *Göriesbagen* addimus, eum non modo annis 1427-1431, sed etiam anno 1433, *Castelholmiam* tenuisse (nomine, ut putamus, *Johannis Kröpelin?*) & anno eodem vocari *Legiferum Alandiæ*. Vid. *Apogr. Broocmann*. Fasc. 43, N:o 47, Fasc. 45, N:o 13 & 66. Cfr. *Fol. Hebd. Ab.* a. 1785: *Append.* p. 194 sq. & p. 212 (ubi p. 191 qui laudatur *Josephus Pedersson*, eum in sigillo suo *Caput Urst* gestasse docetur in *Excerptis Broocmann*. ad Fasc. 37 N:o 52). — P. 525 Not. l. 2 leg. *supplendam*: *Engelbrektus* autem ille *Jacobi* cujus hoc loco mentio fit, anno jam præcedente, 1448, *Advocatus* fuit *Tavastiæ*, *Apogr. Broocmann*. Fasc. 51 N:o 23. — P. 526 Not. 1, *ryskå*; an legendum *Regiskå?* — P. 527 Not. 516 l. 10 cui leg. *qui*. — P. 529 Not. 521. l. 2, *ipse*, adde *Magnus Episcopus*. — P. 532 Not. 527, l. 1 post *credas?* insere: Quare *ab infantia* ab Episc. *Magno* fuisse *enutritum*, Auctor dicit. — P. 532 l. 18 leg. *babuerit*. —

P. 537 l. 2, & 12 pro 1448 leg. 1558 (cf. p. 585). — P. 539 Not. 543 l. 5 & 6 leg. *tempore*. L. 8 leg. *dominandi*. L. 14 leg. *ei prestabant*. Not. 544 l. 12 del. verba *Nisi levior ex Vicina Oslia asultus fuit, qui temere irreperunt*. P. 540 Not. 546 l. 7 leg. *scriberet*. — P. 451 Not. 548 l. 2 del. verba *& Olofsburgenfibus*, male addita (cf. p. 582 Not. 613).

P. 542 l. 14 signum Notæ n n n) scribatur n n °). — P. 543 l. 2 pro p 546 scribe N. 546. — L. 7 sq. Quæ a. 1507 adhuc vixit Anna, Vidua Henrici Bidz (*Apogr. Broocm.* Fasc. 58 N:o 52), illa nupta fuerat Henrico Bidz juniori, Episcopi nostri ex fratre nepoti. Cfr. *Pol. Hebd. Ab.* a. 1785 App. p. 198. — P. 546 l. 1 pro 1454 leg. 1464. Not. 562 l. 27 *Paræciæ Kerpis*. Nomen fuit non *paræciæ*, sed *prædii*. — P. 552 l. 12, pro XIV scribe XII. L. 17 *unum*, leg. *tria*. — P. 553 l. 7 pro 273 scribe 473. P. 554 l. 1 leg. *cingendæ*. Not. 581 l. 3 leg. *fornicibus*. — P. 559 Not. l. 5 leg. *voluerit*. — P. 560 Not. l. 32 leg. *obtineant*. Cæterum statuta hæc Episcopi *Conradi* etiam illa ex *Uplaliensibus* fuisse magnam partem repetita, apparet. Cfr. ex g. quæ hæc de magis & incantatoribus habent, (NETTELBLADT *Schwed. Biblioth.* P. II p. 150, 171, 195). — P. 561 Not. 587. *Stipis* colligendæ hac venia Scholares etiam apud nos abusos sæpe fuisse, monumenta docent. (Cfr. NETTELBLADT l. c. p. 170, 189). Cæterum *Scholaribus* (qui inter *Clericos* olim numerabantur, NETTELBLADT l. c. p. 183) aliis quoque modis eo tempore prospicere moris fuit. Cfr. *Id.* ib. p. 184, 192. — Lin. 12 *ipfi; an sibi?* — P. 563 Not. l. 13, pro 49 leg. 19. — Lin. 17 post *relinquimus*, adde: Cfr. *PERINGSKÖLD Mbnm. Upland. T.* II p. 235. — P. 564 Not. l. 13 post *illa*, adde *tertia*. — Lin. 23 post *odrans* adde (totius decimæ *quadrans*.) — Lin. 26 sq. ante *Ecclesiam*, inferre *S. Henricum, neque ad*. — Lin. 33 pro 330 leg. 230.
P.

P. 571 l. II post *sinistra* supple *Sancti sedentis.* — P. 574 Not. 1. 18, post *licentia* adde: Cfr. SPÉGEL *Bevis til Kyrko-Hist.* p. 94, & quæ infra damus p. 647 sq. Not. 727. — P. 575 Not. 1. 9 post *babetur* adde: Cfr. tamen HUITFELD *Dann. Regis Krønike* p. 916 & 921. — Lin. ult. leg. *Finlandia.* — P. 576 l. 9. De *Infirmaria* ab Episc. *Conrado* fundata, conf. quæ de tali instituto habentur apud NETTELBLADT *Schwed. Bibl.* P. II p. 184. — P. 580 l. 15 sq. De *Castro Landserona* in *Ingria* a *Thorkillo Canuti* condito, cfr. (præter ea quæ nuper, p. 784, attulimus) LEVESQYE *Hist. de Russe* T. II p. 131, & ARNDT *St. Petersburg. Journal* V Band. p. 405. — P. 581 l. 2 leg. *trabi.* — P. 584 Not. 617 l. 13. Cum in *Opere Diplomatico Örnhielmiano* (in R. Bibliotheca Stockhølm. servato, E. 15) in exemplum incideremus Privilegiorum quæ a R. *Erico Pomerano* Urbi *Wiburgensi* fuisse data dicuntur, eaque cum exhibitio supra (p. 583 Not. 616) exemplo Privilegiorum (quæ venditantur) eidem urbi a R. *Erico Sancto* concessorum; mox reperimus, easdem plane esse literas. Sed in illo primum titulus talis præmittitur: "*Wi Erich* medh Gudz nåde, Sveriges, Danmarkz, Norgis, Wendis och Góthis Konung, Hertog i Pomern." Deinde subscriptio additur hujusmodi: "Datum in castro nostro *Wiborg*, anno D:ni millesimo quadragentesimo tertio, Dominica infra octavam assumptionis *Marie Virginis gloriose.*" Non itaque anno demum 1443 (quo neque *Finlandiam* Rex adiit, neque jam auctoritas sua his locis agnoscebatur) sed a. 1403 data esse, apparet: quamvis neque sic fidem eorum præstandam in nos recipimus. Eum certe, qui R. *Erico Sancto* ea primus adscripsit, non majori fide quam calliditate eminuisset, facile patet.

P. 586 Not. 620, dele 408. — P. 587 l. 17 pro *Ministro* (?) scribe *Ministro Provinciali.* — P. 588 Not. 624.

Ex ipsis literis Testamenti, *Foliis Hebd. Aboëns. a. 1796*
 N:o 7 a nobis insertis, apparet, datas eadem fuisse a. 1433,
 vespera Visitationis b. Mariæ Virginis. — P. 593 l. 10 leg.
transferri. Not. 638. Quam dubitationem hic neclimus,
 ea per literas ipsas Testamenti (quas *Foliis Hebd. Aboëns.* l. nu-
 per cit. inseruimus) ubi aperta fit mentio *fororum* illius Claustrii,
 prorsus evanescit. — P. 594 Not. 640 l. 2 leg. *scripsit*. —
 P. 595 Not. 642 l. 10 post *undfättning* addatur signum
 Parentheseos (). Not. 643 l. 6 signum Parentheseos dex-
 trorsum convertatur ((). Lin. 8 *quæ* leg. *quæ* Lin.
 10 leg. *formidolosiora*. — P. 598 l. 6, ante *quo* addatur
 signum Parentheseos ((). — P. 603 Not. 656. Hunc M.
Aroidum Jacobi, Archidiaconum, fratrem fuisse Legiferi
Hartichini (*Hartwig Japson*), postea didicimus. Vid. p.
 637 Not. Quod autem de Episc. *Arvido Kurck* (alio
 prorsus ab illo) additur, illud etiam infra (p. 652) emen-
 datum legitur. — P. 605, Not. 660. De *Johanne Tavast*,
 Canonico (cf. supra p. 433 Not.) postea didicimus, eum
 peregrinationem religiosam ad Sepulchrum Christi fecisse.
 In *Opere enim Diplomatico Örnbjelmiano* (in R. Biblioth.
 Stockh. E. 20) habentur Literæ a. 1467 datæ a Senatore
 urbis Aboënsis *Brand Lamppen*, ex quibus patet, hunc
 anno proxime præcedente, sententia Summi Tribunalis
 Finlandensis (*Landsrätten*), cui præfuit ipse Dn. *Ericus Ax-
 xelii* (Tott), *Regni administrator*, præsentibus Episcopo *Con-
 rado*, *Johanne Christierni Equite*, *Johanne Olavi* (*Fusse O-
 loffson*) *de Kariskylå*, & *Hartichino Jacobi* atque *Christiano
 Frille* Legiferis, jus nactum esse in bona dicti Can-
 nici prædialia, pro 100 Florenis Rhenanis (*Rinska Gyl-
 len*) quos huic, ad Sanctum Sepulcrum profecturo, mu-
 tuos dederat. Cum autem *Lamppen* tantundem pecuniæ
 hæredibus deberet D:ni *Olavi Tavast*; quod jus ille in
 prædia Canonici (præsente *Henrico Tavast* aliisque) obti-
 nuerat, illud in virum Nobilem *Nicolaum Tavast* transtulit.

P. 612 l. 1 RHYZELIUS. Hic tamen postea errorem ipse in Annotationibus ad *Episcoposcopiam* suam P. II p. 150 sq. agnovit & correxit. Verum, quod ibidem dicit nomen matris Episcopi fuisse *Elisabetham Nicolai, Tavast*, male addit: nisi ostendi queat, Svecanum illud *Elin* hoc potius nomen, quam *Helenam*, significare?—Not. 666. Hæ literæ inter *Canobii Nådendalensis* illas supersunt. — P. 613 l. 1 pro *suam* scribe *Episcopi nostri*. Lin. 8 *anno* lege *annos*. P. 619 Not. 678 l. 19 post *simul* adde *plerumque*, & post *liberas*, supple *anno jam 1482, adeoque ante Mensam Communem fundatam*. — P. 620 Not. 678 l. antepenult. pro *MCDVIII* lege *M D VIII*. — P. 622 Not. 683 l. 5. Facile patet, signum (") verba ex RHYZELII libro adducta indicaturum, male hic repeti. — P. 623 l. 4 leg. *commemoratarum*. Not. l. 17 leg. *hafver*. — P. 625 Not. ttt). De *Canuto Posse* cfr. etiam D. FRID. WILH. RADLOFFS *Beskrifn. öfver Åland*, p. 40 sq. — P. 626 Not. 690 l. 2 leg. UGGLA. — P. 627 l. 8 post *irrupentes*, adde: *partim in murum invadere scalis admotis conatos*. L. 9 *hujus* leg. *turris*. — P. 628 Not. 696 l. ult. leg. *dabimus saniores*. — P. 629 Not. 699 l. 1 leg. *Geschichte*. — P. 630 Not. 699 l. 2 leg. *Svecos*. Not. 701 l. 2 leg. *alios*. — P. 631 Not. 702 l. 1 leg. *obsidionem*. — P. 632 Not. l. 15. De absurda hac narratione cf. Fol. Hebd. ER. EKHMOLM, inscripta *Svenska Fatburen*, IV *Öpning N:o 21* p. 161 sqq. — P. 633 Not. 706 l. 3 leg. *urbe*. Not. 407 l. 3 leg. *Septentrionalem*. — P. 634 Not. 709 l. 9 leg. *som liggie*. — P. 636 Not. l. 5 leg. *vel ex inscriptione sepulchro*. L. 12 leg. *fogethe*. L. 18 leg. *antecessoribus*. Not. 713 l. 2 post *Not.* adde: *Et p. 527 Not.* punctum post *Hartik* deleatur. Lin. 7 *Kaland* olim *Ålandiam* significasse, postea didicimus: cf. ex. g. AGRICOLÆ Præfatio altera ad N. Testamentum a se Fennice editum. — Lin. 8 leg. *Schemate*. De re ipsa cfr. etiam v. STIERNMAN *Ad Petri Nigri Hist. Episcopos*,

copor. Arosienf. p. 86 sq. — P. 637 Not. l. 11. Prolem nullam reliquisse (quamvis EÂNG l. c. filias ei tribuat) ipse testatur literis in Cœnobium Nådendalense munificis, datis a. 1466, die veneris proxima ante diem S. Henrici æstivum; unde etiã discimus, matrem suam fuisse *Ragnildam in Lætala*. Lin. 12 post *fundasse* inferre: (in *Libro Sundbolmensi*, de quo infra). Lin. 26 post *dotter* ponatur comma. — P. 638 Not. 713 l. 3 pro *ibidem* leg. *itidem*. Lin. 12, post *quo mox*), lege: *vixisse & Judicium Provinciale (Lagmans-ting) habuisse &c.* Lin. 14 sq. verba *Quam dignitatem - - - significatum mihi fuit*, deleantur Literæ enim illæ eo quidem anno datæ sunt; sed de actis anni 1484 agunt. Quare nec quidquam obstat, quominus *ordinarium* fuisse *Legiferum* credamus. Cfr. infra p. 731 Not. 836. — Lin. 24 sq. leg. *Tyrannus*. Lin. 25 post *avi* comma poni debet pro commate cum puncto. Not. 714 l. 1, post *Senatores* supple *Magnum nostrum*.

P. 639 Not. 714 l. 2 leg. *nonnulla*. L. 9 post *adierit*, pone comma. L. 10 sqq. De *Fraternitate S. Annæ* cf. supra monita p. 475. — P. 642 l. 9 leg. *deditionem*. Not. 720 l. 3 sq. leg. *Haapaniemi*. Lin. 11 *Johannis* leg. *R. Johannis*. — P. 643 l. 4 post *simul* excidit *Auctorem*. Not. 722 l. 3 post *constitutas* adpone signum Parentheseos ()). — P. 645 Not. 723 l. 2, post 398 similiter ponatur signum Parentheseos. — P. 646 Not. 725 l. 4 post *eundem* adde *M. Paulum*. — P. 647 Not. 727. Affertur similis formula in *Appendice ad Hist. Eccles. Spigelianam* p. 94. Cfr. quæ supra p. 594 disputavimus. — P. 648 l. 1 post *suffocationem*, supple: "post reditum ex suscepto ad visitandas Ecclesias Carelicas, itinere." — P. 650 l. 5 post *cogitare liceat*, adde: De expeditione hac ipsa scribit (l. c. p. 1073) HUITFELD: Kong „Hans befalet Herr Söffren Norby, Tille Gistler oc Otthe Stijön (num. hic ille fuit *Otto Ruutb*, in quem noster in „vehit

„vehitur?) at löpe til Finland, oc der giöre Landgang,
 „huor de brende Aabo, oc meget aff Landet der om-
 „kring.” Hanc etiam calamitatem respicit Prorex *Steno*
Sture in Literis, (datis Aboæ d 8 Aug. a. 1513) quibus,
 prædiis quibusdam Ecclesiæ Aboënsis immunitatem a tri-
 buto Regio concedit, „for then store drapelige skadhe
 „hon (Ecclesia Aboënsis) sigh aff Rikesens sijende, Ko-
 „nungh Hansfes parti nw try (4?) aar nåsth forlidhen, swa
 „ok for then store uthlegningh oc bygningh hon nw udi
 „stadt år.” Registr. Eccles. Ab. Fol. 35. (Cfr. Fol. Hebd.
 Ab. a. 1785 Append p. 68). — Not. 730 l. 1 leg. *facto*
suo — P. 651 l. 9 sq. *antiquioris*. Male itaq. Nobil. V. DALIN
 eum Kurckianæ genti Juniori adsociat, ut infra docetur, p.
 721 Not. 826; cf. p. 730 Not. 833. — Not. 734; scribe
 731. Lin. penult post *alii*, infere *rectius*. — P. 652 Not.
 731 l. 1, post *junioris* ponatur comma; quod autem post
fuisse irrepsit, deleatur. — P. 653 Not. 735 l. 5 post *sex-*
to deleatur comma. Lin. ult. post *Neostadium* dele com-
 ma. — P. 655 Not. 741 l. 5 pro *inclusa* leg. *inclusus*. —
 P. 656 Not. 743 l. 1 leg. *Victimas*. Lin. 9 leg. *Heroibus*. —
 P. 657 Not. 745 l. 3 leg. *eum*. — P. 658 l. 2, scribe (747).
 Not. 746 l. 6 scribe *Stockb.* — Lin. 11 scribe *Föns*. P. 659
 Not. 751 l. 9 leg. *etter*. Lin. 10 leg. *altijdb.*

P. 660 Not. 751 l. 6 post *Wiggian* del. punctum,
 quod post *Grepn?* collocetur. Lin. 9, ante *ut* ponatur
 signum Parentheseos (). — P. 661 Not. 755 l. 1 ante *licet*
 ponatur comma. Not. 756 l. 17 post *oppugnare* adde *illis*.
 P. 662 l. 6 leg. *simul*. Lin. 10 pro XXXIII leg. XXIII. —
 P. 663 l. 6, post *Ericum* adde *Svenonis*. L. 7 post *a* del.
 punctum. — Not. 758 l. 9. Quo nomine pecunia illa a
 Sacerdotibus, *ob spurios suos* exacta sit, non liquet; utrum
 per modum dispensationis, an per modum pœnæ? Pro-
 hibitum quidem sæpe fuisse Episcopis, ne huic vitio fa-

cerdotum, pecunia ab his recepta conviverent, reperimus; sed ipsa illa repetita sæpius prohibitio, prodit multis hos reditus placuisse. Cfr. Statuta Upsal. apud Ill. NETTELBLADT Schwed. Biblioth. P. II p. 148, 155, 180, 194. — Lin. 14 pro 1524 & 1531 scribe 1524, 1525 & 1526. — Lin. 17 pro *voluit leg. valuit.* — 667 l. 1 sqq. Hujus *Vincenzii, Gadenfis Chorepiscopi*, opera antea usum fuisse (a. 1523, 1524 & 1525?) *Johannem Magnum*, Archiepiscopum Upsalientem, narrat MESSENIUS *Secund. T. V p. 16.* — Not. 764 l. 25 *putamus leg. conijicimus.* Lin. 28 leg. *Lincopensi.* — P. 668 Not. 765 l. 1 leg. *tales fuisse Episcopos.* L. 2 lege: *nactos constat. Vocabatur &c.* Not. 766 l. 3 lege: *emedan ban.* Lin. 11 leg. *ad quas.* Lin. 14 lege: *qui (l. c.) ait.* — P. 670 (qui numerus paginae pro 667 restituendus est) l. 9, pro 642 leg. 632; deleatur *et*, ac post 713 addatur: & 642 Not. 719. — Lin. 12 pro *Prium leg. Trium.* Lin. 17 leg. *dicam.* — P. 671 l. 5 pro 596 leg. 598. — Lin. 9 *Litt. Cænob. Nådendal leg. in Apographis Broocmannianis* (Fascic. XXXIX N:o 9). — Lin. 13 pro 772 leg. 771. — Not. 770 l. 15 post *Carolus Skytte* inferre & *Nisse Skytte.* — P. 675 (qui numerus paginae restituendus est, pro 668) Not. 776 leg. *Cathedralis.* Not. 777 l. 2 pro *instrumento leg. conditionibus*; ac post *dicit*, inferre (cf. TEGEL l. c. P. II p. 336 sqq.). — P. 677 Not. l. 28, leg. *Silvestri.* — P. 678 l. 24 post *Rôd* deleatur punctum. — P. 680 l. 3 deleatur *qui* Not. 780 l. 15 leg. *allata.* Lin. 22 post 1568 ponatur comma, & post *obiit* comma deleatur. — P. 681 Not. 780 l. 9 leg. *quis.* — P. 684 Not. 785 l. 2 sq. pro *fuisse leg. gessisse.* Lin. 4 leg. *thesauri.* Lin. 5, *i* post *Laurentium* deleatur. — P. 685 l. 2 post *hausserint*, inferre *alias.* Lin. 26 *Politicarum. Democratia* fuisse faventiores quam *Monarchie* (& inprimis *Aristocratia*?) colligi potest ex gravaminibus *contra Laurentium Andrea & Olavum Petri a Rege Gustavo* ipso

iplo adductis. Cfr. CELSI Monum. Politico-Ecclesiastica ex Archivo Palmsköld, edit. p. 26 sqq. — P. 686 l. 11 pro a scribe a. (h. e. anno). Lin. 17 leg. tremissum. Not. 788 l. 4 post 199. ponatur signum Parentheseos ()), & pro &c. alia, scribatur & alia. — P. 687 Not. 789 l. 5, pro 1 mark scribe 1 M mark. — P. 688 l. 2 post imposta collocetur signum Parentheseos ()); quod ante Nisi positum, & l. 4 post mox, deleatur. — P. 691 (qui numerus paginae restituatur, pro 689) Not. l. 23 post Jaskis ponatur comma. Cæterum facile patet, orthographiam horum omnium nominum talem hoc loco dari, qualem vetus liber exhibet. — P. 692 Not. l. 8 deleatur comma post Lesta & låst, atque post secalis collocetur. Lin. 24 pro 61, repone 45. Lin. 26, pro 30 & 40 scribe 40 & 50. Lin. 29 pro 28 scribe 13 aut 15. Lin. 17 post (secalis?) adde: pro introductione puerperarum 25 Marca. — P. 693 Not. l. 15, pro 50 & 60 leg. 60 & 70.

P. 695 Not. 794 l. 13 sqq. tempore Synodi --- etiam ferius. Supra p. 228 Not. didicimus, Synodum annuam terminatam fuisse IV Idus Septembris (d. 10 Sept.); Nativitas igitur Johannis Baptistæ hic significat diem Decollationis suæ (d. 29 Aug.) Verba ipsa veteris libri sunt: "Heer aff och merkandes, att Peninga summan som en icke inkommin år aff Tienden, icke heller komber för en prestemötben år, circa Nativitatem Johannis Baptistæ, och somme icke för en Nativitatem Mariæ, (d. 8 Sept.) och en senare." — Not. 795 l. 15 libertati leg. libertate. De ipsa autem re cfr. etiam WILSKMAN Svea Rikes Eccles. vârk T. I Art. Kyrkio-Gods, ubi p. 356 sq. etiam Edicta Regia huc spectantia exhibentur. — Quod P. 696 l. 1, nec non in Nota subjecta 797, de bonis seu prædiis Episcopalibus, post mortem demum Ep. Martini ærario vindicatis, minus recte dicitur, infra p. 733 Not. 836 emendavimus. P. 697

l. 14, pro 42 leg. 41. — P. 699 l. 10 signum Parentheseos ante *neque* collocatum, auferatur. Lin. 16 pro *idem* leg. *eundem*. Lin. 17 leg. *dis*. Lin. 18 leg. *cesfisse*. — P. 700 l. 2 *nescio qua fide*. Cfr. p. 718, Not. 821. — Lin. 8 pro *bis* leg. *hoc*; & pro 688 scribe 675. Not. 799 l. 11 pro *och siåle gagn* leg. *siåle gagn*, deleto *och*. — P. 701 Not. 799 l. 7 *Capitulares*. Vetus exemplar potius legi jubet *Capellani*? — P. 702 l. 1 sq. leg. *Agendis Ecclesiasticis*. Not. 801 l. 17 sq. leg. *Agendorum Eccles. hoc anno editorum*. Lin. ult. ante *bauritur* excidit *argumentum* — P. 703 l. 6, pro 798 leg. 698. — Not. 804, post 607, adde: & NETTELBLADT l. c. p. 159 (cf. p. 199, & V. TROIL l. c. T. II p. 327). — P. 704, l. 8 *eidem cui* scribe *eodem quo*. — P. 706 l. 6 leg. *Sororibus*. — P. 707 l. 9 leg. *fuervint*. Not. 807 (qui numerus pro priori 808 restituendus est) l. 3 post 51 adde: Posterius hoc incendium die 29 Aprilis contigisse, testatur TEGEL l. c. P. II p. 287. — P. 709 l. 1 leg. *indignationem*. Not. 811 l. 5, pro 1523 leg. 1524 — P. 710 l. 3 dele *igitur*. Not. 811 l. 3 pro 1548 scribe 1529. — P. 711 Not. l. 14 leg. 1540. Lin. 24 leg. *Plend*. Lin. 26 pro 1511 scribe 1518. Lin. 30 pro 1536 scribe 1530. — P. 713 Not. 814 l. ult. signum Parentheseos a voce *Ragnil*, post vocem *dotter* transferatur. — P. 714 Not. 816 l. 8 pro not. 689 scribe 789. Lin. 12. De hoc M. *Jacobo Wenne juniore*, in Actis Reg. Dicasterii Aboënsis a. 1624, (d. 12 Maji) Fol. 93 legitur: - - - 'Och inlade ,,i Rätten Abedisfåns i Nåndals Closter *Birgitta Petri* och ,,hennes Conventz Systrers bevis dar. den 17 Aprilis ,,1564, så lydandes: at Jöns Philpuson til Storgården haf ,,ver gifvit förenämde Hulkis til Nåndals Closter för sig ,,sin?) och sin hustrus lågerstad, efter de voro barnlöft ,,folk. Sedan många år derefter, når Jöns Philpuson dö ,,der var, hafver hans Syfterson unge Mester *Jacob Wånne* ,,tilåg-

„*vilägnat sig b:te Hulkis ifrån Clostrit*, och efter hans död
 „hafver hans syster *Margeta*, länge Markufes i Åbo, såldt
 „*samma Hulkis, &c.*” — P. 716 l. 1, signum notæ (818)
 „*deleatur et transferatur ad l. 2 post vocem Paulus.* — P.
 720 Not. 824 l. 7 *Kskilsfon leg. Eskilsfon.* — P. 721 Not.
 826 l. 11 signum Parentheseos post *Erici & post Lauko* de-
 „*leatur.* — Lin. 16 ante *filiam* ponatur signum Parentheseos
 „(), quod l. 17 ante *Tönne* auferatur. — P. 724 Not. l. 4 *exi-*
 „*stimans leg. exstimulans.* Lin. ult. leg. *tantum.* — P. 726
 Not. 831 l. 4 leg. *proclives.* Lin. 7, scribe *qui, "Huc, inquit,*
 „*&c.* — P. 728 Not. l. 11 leg. *Mercur.* Lin. 18 *Råm leg. Ram.*
 Lin. 20 *Christoph. Blomen.* Hunc a. 1575 fuisse *Advocatum*
Finlandiæ (Fogde i Finland) discimus ex literis *R. Jo-*
bannis in Foliis Hebd. Aboëns. a. 1795 N:o 10 allatis. In
 laudato autem supra (p. 690 Not. 793) Indice Prædiorum
 Ecclesiasticorum *Ærario vindicatorum*, a. 1559 confecto,
 vocatur *Exactor Regius (Krono-Fogde)* in *Finlandia Borea-*
li. Ac in Literis etiam *Judicialibus Hermannii Fleming* (Ju-
 dicis Territorii *Vemoënsis*) a. 1573 d. 7 Apr. scriptis, au-
 dit *Christopher Blome, Befallningsman uti Wemo och Masko*
Hårader (Protoc. R. *Dicasterii Aboëns.* a. 1629 Fol. 243).
 Quæ quomodo conciliabuntur?—Num Germanici hunc vi-
 rum generis fuisse, atque ex eadem gente oriundum, cre-
 dere licet, quæ postea jure Nobilitatis *Svericæ* donata fuit?
 (Cfr. v. STIERNMAN *Matrikel* p. 349 N:o 303).

P. 729 Not. 832 l. 1. leg. *Tburonis.* Lin. 14 sq (pe-
 „nult. & ult.) leg. *diximus.* Not. 833 l. 1 scribe *Mercur.*
 Lin. 3, pro 1628 leg. 1488. — P. 731 Not. 836 l. 19 post
soleas excidit ferreas, quod restituatur. — P. 732 Not. l. 9
 post 42 ponatur signum Parentheseos (), quod l. 11, post
datum, deleatur. Lin. 12, post 215 excidit *babet.* — P. 733
 Not 837 l. 2 *Nyland*, leg. *Nylandia.* — P. 734 l. 2 *Can-*
cellarius. De hujus cum munere tum redditibus, existi-
 mare

mare licet ex *Statutor. Upsaliens. Memb. III Punct. 119*,
 apud Ill. NETTELBLADT *Schwed. Bibl. P. II p. 174* sq. (cf. p.
 196) ubi statuitur: "Cancellarii Episcoporum pro literis
 „ordinationis non recipient ultra unam oram: pro literis
 „indulgentiarum non ultra dimidiam Marcam: et pro li-
 „teris collationis beneficiorum pinguiorum non ultra XII
 oras, mediocrium vero non ultra unam marcam. Super
 „aliis literis, secundum quod plus vel minus laboris im-
 „penderint, duximus eorum conscientis relinquendum."
 Inter *Officiales Episcoporum* numerantur quidem in *Statu-
 tis Skenningensibus* (vid. NETTELBLADT l. c. p. 122, cf. v.
 TROIL *Skrifter och Handl. til uplysn. i Sv. Kyrko-Hist. T.
 II p. 312*) præter *Marscalcum* etiam *Genescalcus* (*Senescalcus*
 vel *Senescallus*); sed utrum apud nostros adhibiti fuerint,
 nescimus. Præter *Cancellarium* vero atque *Scribas, Præfe-
 ctos Arcium, Exactores, Capellanos, Eleemosynarios* (NET-
 TELBLADT l. c. p. 157, punct. 20) &c. habuisse, constat. —
 P. 734 Not. 837 l. 1 scribe *Sårkilax*. — P. 736 Not. 844 l. 2 leg.
commemorat. — P. 741 (verus numerus paginæ) pro 41 reponendus est. —
 P. 745 l. 2 post *suorum* ponendum est signum parentheseos (). Lin.
 5 scribe (*cui sc. per* &c. ablato signo parentheseos. Lin. 10 post *debet*,
 ponatur punctum. — P. 745 sq. Not. 852. De *Procuracionibus* cfr.
 etiam *Statuta Skenn. & Upsal.* apud Ill. NETTELBLADT l. c. p. 122,
 127, 155, 174. — P. 748 l. 3 post *temere*, inferre *fuisse*, quod exci-
 dit. — P. 749 l. 8 post *l* pone punctum (l). Lin. 10 leg. *consilio*. —
 P. 752 Not. 854 l. 25 leg. *sublevatum*. — P. 755 l. 10 post *scil* pos-
 natur punctum (scil.). Not. l. ult. leg. *licet*. — P. 756 l. 3 post *demonstrare*
 ponatur punctum. — P. 759 l. 3 post *dominationi* collocetur
 punctum. — P. 762 hic numerus paginæ verus restituatur pro 760;
 ac similiter sequentes paginæ, pro 761-770, signentur 763--772. — P.
 763 l. 12 pro 1775 scribe 1575, & l. 13 pro 1772 scrib. 1572. — P.
 764 l. 10, ante *quod* ponatur signum Parentheseos (). — P. 765 Not.
 866 l. penult. leg. *påssim*. — P. 773 l. 15 leg. *γνησιότητα*. — P. 776
 l. 6 pro l. *sandaa* scribe leg. *sandaa*. Lin. 6 post *cæca* & l. 12 post
tributa, ponatur punctum. — P. 778 l. 23 post *pontif*, ponatur punctum.
 — P. 781 l. 4 pro 201 leg. 202.

INDEX

rerum Præcipuarum.

(Numerus paginam significat).

Abborfors. Piscatura ibidem ad Episcopum Aboënssem pertinuit 466. cf. *Kymmene.*

Aboa. Ejus initia 12. 106. 172 sq. 208. 210. Illuc Cathedralam transferendi veniam Episc. Thomas a. jam 1229 petierat a Papa, qui locum explorari jussit 104 sqq. 184 sq. 206. 781. Seculo jam XV inter urbes fuit Regni præcipuas 528. Mercatura ejus maxime a Germanis exercebatur 528. 598. A Russis (a. 1198) incensa & devastata 12. 169. Item (a. 1318) 15. 217 sqq. 240 sqq. Incendio affligitur (a. 1429) nna cum Templo Cathedrali & Claustro 21, 464 sq. (cf. 589). Fulmine combusta (a. 1458) 25. 537. An & a. 1464? 537. 585 sq. Incendio vexatur (a. 1473) 586. A Danis spoliatur & incenditur (a. 1509) 31 sq. 649 sq. 806 sq. It. (a. 1522) duce Severino Norby (& culpa Nicolai Arvidsson) 568 sq. Conflagravit (a. 1546) 38. 677. 706. Item (a. 1549) 707. Item rursus (a. 1552) 679. 707.

Aboënsis Arx: ejus initia ignorantur 55. 135 sq. 214.

Aboënsis Cænobium. Vid. *Cænobium & Dominicanorum Ordo:* *Aboënsis Ecclesia* a Piratis & Russis damna patitur 17. (Cf. etiam *Capitulum, Ecclesia, Episcopi, Finlandia &c.*)

Aboënsis Episcopi nomen ante a. 1258 non occurrit 193. cf. 164.

Aboënsis Pons, Præfectus, Schola. Vid. *Pons, Præfecti, Schola.*

Aboënsis Senatus mulctatur, quod possessiones Fratibus Prædicatoribus & aliis piis usibus subtrahere conaretur 238. Condit altare S. Trinitatis in Templo Cathedrali; quod tamen institutum stabilitate caruit 460 sq. Testimonium exhibet de limitibus inter Dioces. Upsaliensem & Aboënssem 374.

Aboënsis Templum Cathedrale: prima ejus initia incerta 184.

Mentio ejus prima (circa a. 1258) 190. 193. 781. 782.

Dicatum b. Virgini Mariæ & S. Henrico 157. 193. 206.

INDEX.

263. 298. Cathedra illuc ex Rändämäki transfertur 104 sq.
206. Indulgentiæ illud visitantibus concessæ. Vid. *Indulgentiæ*.

Abraham Broderfon, Miles, Præfetus Aboënsis 403. 412. 415.

Academiæ Aboënsis ædes veteres quo tempore & quem in usum primo fuerint constructæ, non constat 554 sq.

Ackas (Akas) Parœcia Tavastiæ 556 sq.

Advocatus Vid. *Præfetus*. *Advocacia* h. e. *Præfectura* 230.

Ægrepå vid. *Euröpää*.

Ærengisse. vid. *Ärengisse*.

Agricola (M. *Christianus*) Episcopus Revaliensis (filius M. Michaelis Episc. Aboënsis) 744. 753.

Agricola (M. *Michaël*) Episcopus Aboënsis 39—44. 733—757.

In Perno Nylandiæ tenuibus parentibus natus 39. 733.

Litteras didicit Wiburgi & Aboæ 39. Fit Episc. Martini

primum Scriba, deinde Cancellarius 39. 733 sq. Sacro

ordini initiatus mittitur Wittembergam, ubi Magistri

nomine augetur 40. 734. 752. Præbendam S. Laurentii

a R. Gustavo petiit & obtinuit 734. Literis commendatiis

Lutheri munitus rediit 734. Fit Rector Scholæ Aboënsis,

cui diligenter præfuit 40. 734. Transtulit Fennice & e-

didit varia scripta in usum Ecclesiæ Fennicæ, cujus refor-

mationem præcipue promovit 40 sq. 735 sqq. 739—742.

744 sqq. Fit Vicarius Episc. Martini 40. 742. Ge. Norrman-

ni gratiam aucupatur 742. Rationes reddituum ecclesiæ

& Capituli Aboënsis Regi iussus reddi curavit 688. sqq.

Constituatur a Rege Episcopus Aboënsis 41. Consecratus

a Botvido Episc. Srengnesensi 43. Divisio Finlandiæ in

duas dioceses minus ei placuit 42. 745. Pompa qua mis-

sam suam Episcopalem celebravit, Regem offendit 43.

Legatus in Russiam mittitur 43. 749 sq. Ejus cum Patri-

archa Russorum disputatio dubia 749 sq. Rediens in

Carelia obit (a. 1557), & Viburgi sepelitur 44. 750. 752.

Epitaphia ejus 750. sqq. Jus Maritimum Visbyense Sve-

tice

- tice vērit 753. An missus fuerit in Lapponiam 751 sq. Nunquam fuit Pastor Aboënsis 748. Minus placuisse Juusteno videtur 41, 42, 43. (cf. 746 sq).
- Agriculturæ* ratio in Finlandia antiquissima 63 sq. Consilia publica de ea promovenda 215. 246. 447.
- Airisto* vocabulum Fennicum retis genus significans (Svet, Binternot) & partem quandam æquoris (Sjård) infulas Fennicas interluentis (Erstan) 55. 773.
- Alandi* jubentur Decimas Phocarum solis Curatis suis pendere 235. Decimarum accurata solutio iis inculcatur 267 sq.
- Alandia* Svecis diu subjecta 91. Mature addita Episcopatuū Aboënsi 237. Reditus Curatorum ejus terræ 515 sq. Præfecti ejus 226 sq. 249. 257. 412 524. 635. Judices ejus 413. 417 sq. 527. 636.
- Albertus* Rex: Aboæ præsens fuit (a. 1364 sq;) 274 sqq 283. 304 Bellum gessit in Finlandia 303 sq. Ejus favor in Ecclesiam & Episc. Finlandiæ 274—278. Confirmat utriusque privilegia 355. sq. Permisit Episcopo suum tributum, pellibus ferarum constans, simul cum tributo Regio colligere 274. Concessit ei omnes emendas pecuniarias (bøster), præter illas violati juramenti Regii (Edsöre), de 40 armigeris & servitoribus suis pendendas 275. Quatuor ejus Piscatores & unum fabrum ab omnibus solutionibus Regiis immunes declaravit 275. Collectoribus decimarum Episcopatum expensas necessarias exhiberi jussit 276. Bonis ecclesiæ Aboënsis post coronationem R. Birgeri acquisitis immunitatem a tributo Regio largitus fuit 276. Confirmat incolis Ostrobotniæ meridionalis veniam commercia per totam Ostrobotniam faciendi 216. Ostrobotniam borealem, ad fluvium usque Uloënsen, Diocesi Uplaliensi adjudicavit 372. Officiales sui revocabant Colonias in Tesljö a R. Magno ecclesiæ Aboënsi donatas 311. Castrum in Kumo demoliri jussit 304. Urbi Ulfsbyensi privilegia concessit 320. 794.

INDEX

- Alenninge (Petrus)* Vid. *Ålänning*.
- Alexandri* Cardinalis literæ Indulgentiarum altari Corporis Christi concessæ 435. Item Ecclesiæ Aboensi datæ 463.
- Alexandri Newskii* expeditio an fuerit in Finlandiam suscepta? 118. 194.
- Alexandri* Papæ III Bullæ 55. 103. 166 sq. 170. 172. *Alexandri* Papæ IV Bullæ 76. 193. 196.
- Algotus Fonselius* Præfectus Finlandiæ 238. 249. 785. Ejus literæ 238.
- Allmänningar* (Sylvæ ac agri communes & publicæ): quomodo eas dividi in Finlandia voluerit Rex Ericus Pomeranus 418 sqq.
- Altare* (cf. *Capella*, *Chorus*, *Præbenda*, *Sacellum*) *Animarum* Christi fidelium 442 sq. 694: concessæ ei indulgentiæ 443. *S. Annæ* & *S. Andree* 19. 444 sq. *S. Bartholomæi* 363. *S. Catharine* 352. 361. *Clericorum* (s. *Divæ Virginis*) 452 sqq. *S. Crucis* 694. In *Nova Capella* 719. *Corporis Christi* (*C. Dominici*) 429. sqq. 435 sq. *S. Erici*. vid. *S. Henrici*. *B. Georgii* 281. 437 sqq. *S. Henrici* & *S. Erici* 392. sqq. *S. Johannis* 437 sqq. *S. Laurentii* 401. *Omni-um Sanctorum* 551. *Parochiale* (s. *B. Virginis*) 260. 281. 352. 514. *S. Petri* & *Pauli* 441. 444 sq. *S. Sigfridi* 352 sq. 354. *Trium Regum* 455. Ejus Inventarium 576 sq. *S. Trinitatis* 460 sq. *B. Virginis*, vid. *Clericorum* & *Parochiale*. *Undecim mille Virginum* 536.
- Altare* Portatile habere Episc. Johanni Petri Papa permisit 356. Monachi Dominicani Aboenses habebant 239. 298. Eoque abutebantur 793.
- Altaria* Ecclesiæ Cathedralis Aboensis 459. XII uno die Episc. Conradus consecravit 25 sq. 571 sq.
- Anders Westgöthe* Præfectus Aboensis 727. Cfr. *Andreas*, *Andree* (S.) *Altare*, Vid. *Altare*.
- Andreas*: hujus nominis Episcopus nullus Aboæ fuit 640.
- Andreas* (Dr.) Juris peritus, Fennis inimicus & invidus 754 sq.

AN

INDEX.

- Andreas Dacus* excommunicatur 375 sq.
Andreas Jacobi Raumenfis, ultimus Canonicus S. Johannis
 Ab. 37. 677. 697.
Anglici Wisbyenfes. 187 sq.
Animarum Altare (cf. *Altare*) 442 sq. 694. Præbenda (cf.
Præbenda) 694.
Anna (S.) Altare (cfr. *Altare*) 19. 444. 446 sq. Claustrum
 360. 449—452. 488 sp. 593 sq. Convivium 639. Fraternalitas
 19. Præbenda 694.
Annales Sigtunenfes 202. 781. 784.
Annotationes ex Scriptis Karoli Episc. Arosiensis 46. Spuria
 781.
Antonius (cf. *Tønnes*) Erii Tott. Vid. *Tott*.
Aratrum (portio agri) 233.
Arces Finlandiæ 55. 120. 131. 135. 136. 213. 214 215 216 592.
 Cf. *Aboënfis*, *Castelholmensis*, *Kumoënfis*, *Korsbolmensis*, *Olofs-*
burgensis, *Raseburgensis*, *Tavastburgensis*, *Wiburgensis* *Arx*.
Archidiaconi Aboëntes 403. 412. 425. 437. 475. 513.
 603. 718 sqq. *Archidiaconatus* ab Episc. Berone in Ecclesia
 Aboënsi institutus 403. 457. Tenuis habuit primo
 reditus, adeo ut de eo supprimendo ageretur 457. Eos
 auxit primus Archidiaconus Henricus Magni 403. It.
 Episc. Magnus Tavast 458 sq. It. Archid. Johannes Anundi
 458 sq. & Episc. Magnus Nicolai? 617. Ejus prædia &
 reditus annui 692.
Archiepiscopus Upsaliensis, primis temporibus visitavit Diocese
 fin Aboënsi 212. 234. 235 sq. 357. Ei obedientiam
 jurati promittebant Episcopi Aboëntes 640 sq.
Archiepiscopi Upsal. Literæ 212. 234. 235. 247.
Archipræpositus vid. *Præpositus*.
Archipresbyter 646. 717.
Armigeri Episcopi 275.
Artones vid. *Ortones*.
Arvidus (M.) Kurck, Episcopus Aboënsis 32. 651.—669.
 Ejus genus & cognati 651. 721. 807. Ignotum ubi
 IIIII 3 flu;

INDEX.

- studuerit & Magistri nomen acceperit 622 sq. Ravennæ a Papa confirmatus 652. Strengnesiæ consecratus 653 sq. Partibus Sturianis contra Danos favit 665 sq. Gustavo Erici opitulatus fuit 656. Danorum vim fugiens a. 1522 naufragio periit 659 sqq. Post ejus mortem vacavit sedes Episcopalis annis fere sex 33.
- Arvidus Gustavi* (Stenbock) Legifer Finl. 328. 794.
- Arvidus (M) Jacobi* Archidiaconus Aboensis 440. 603 sq. Frater *Hartichini Japson* Legiferi (adeoque non ex Gente Tavastiana) 637 (cf. 804); ac plane diversus a M. *Arvido Kurck* postea Episcopo 603 sq.
- Arvidus Nicolai* (Clauuson), Miles, Ejus testamentum, genus &c. 434. 456. 483.
- Arx* Aboënsis, Castelholmensis &c. Vid. *Castelholm* &c.
- Ascerus* Curatus in Saw (Sagu): ejus Testamentum 227.
- Auroræ* Missa per Reginam Margaretam (& R. Ericum Pomer.) in Ecclesia Ab. instituta 404 sq. 411. In eum finem paroecia Pikiis Ecclesiæ data, donec ex ejus redditibus 300 marcæ colligerentur: qua pecunia deinde jus Patronatus in Ecclesiam Borgo a Fratribus Padisensibus fuit redempta, cujus ecclesiæ censu missa illa sustentabatur 404 sq. 788.
- Balk* cognomen *Beronis* II. Episcopi 389. Cognati sui, Andreas Balck &c. 389 sq.
- Balkis* prædium nobile paroeciæ Wemo 389 sq.
- Bartholomæi* (S.) Altare &c. Vid. *Altare* & *Præbenda*.
- Bartholomæus Gbotan*. Vid. *Gbotan*.
- Bartboldus* (vel *Bertboldus* Advocatus Tavastiæ (ante a. 1297) 216. 221. 785.
- Basöckiri* an ad Fennicam stirpem pertineant? 78.
- Be-nus* 751.
- Bellum* civile inter R. Magnum & filium suum Ericum 273 sq. 294. 301 sq. Inter R. Magnum & Albertum 303 sq. *Bellum*

INDEX.

- Bellum* Russicum 135. 240 sqq. 300. sqq. 409 sq. 520 sq. 578. 594 sqq. 626—634. 43. 747 sqq.
- Bellum* Sacrum. Pecuniæ in ejus subsidium ex Finlandia collectæ 789 sq.
- Benedictus* Episc. Aboënsis 15. 223—251. Prius Canonicus Upsaliensis 15. 223. Natione Svecus, sed qui bona hæreditaria habuit in Finlandia 15. 223. Duas fundavit novas Canonias in Ecclesia Aboënsi 15. 225. Ejus literæ 227 sq. 236. Strenuus Hierarchiæ Patronus 236. Decimam Phocarum in Alandia Curatis totam vindicavit 235 sq. Edicta de Decimis promulgari curavit 228—235. Nativitas S. Birgittæ ei revelatur 239. Visitavit Tavastiam 237. Obiit (a. 1338) 250 sq.
- Benedictus* XII Papa: ejus Bulla 297 sq.
- Benedictus* Algoti, Dux Finlandiæ 302. 322. Onerat Ostrobotniam tributis 303.
- Benedictus* Birgeri, Dux Finlandiæ 199 sq. Episcopus Lincopiensis 200. Obitus ejus 200.
- Benedictus* Lydechini, nobilis Finlandus, liberalis Ecclesiæ Aboënsis amicus 417. 443. 445. 453. 455 sq. 482 sq.
- Bengt* vid. *Benedictus*.
- Berna* vid. *Bierno*.
- Bero* Episcopus Finland. 12. 188—190. Consanguineus R. Erici XI ejusque Cancellarius 12. 188. Alienavit tributum Finnoꝝ ad manus Regis 189. An Tavastiæ præfuerit? 122. Primus Episcopus in Råndamåki sepultus qui commemoratur 12.
- Bero* (M) II Gregorii, Balk, Episcopus Ab. 17. ³⁸⁹349—421. In paroecia Vemo natus 17. Genus & cognati ejus 389 sq. Electio ejusa Papa Urbano VI confirmatur 385. Romam petierat confirmationem sibi comparaturus 391. Accepit ecclesiasticas Masku & Pikis in feudum, 403 sq. Missam Auroræ susceptum non instituit 405. (cf. *Missæ Auroræ*). Archidiaconatum in Ecclesia Ab. fundavit 27. 355. An coenobium
- vir-

INDEX

- virginum in Korois fundaverit? 17. 406 sq. Festum reliquiarum instituit 401. Jus Patronatus in Borgo Padisensibus adimere voluit 406.
- Bero** Legifer Finlandiæ primus 192. 325 sq. 785. Nylandiæ 192. Ejus literæ, *ibid.*
- Bero** Andreæ Præpositus Strengnesensis 399.
- Biarmii** Veteres 94. Generis fuerunt Fennici 79. Eorum Deus Jumala 94. Cfr. *Permi.*
- Bibliotheca** Ecclesiæ Aboënsis, ab Episcopo Hemmingo locupletata 257. It. ab Episcopo Magno Tavaft 21. 490. (cfr. *Libri*). Fratrum Prædicatorum Sigtunensium ab Episc. Thoma aucta 173. 185.
- Bidellii** 294.
- Bidz.** vid. *Bitz.*
- Bielke: Nicolaus** Thuronis, vid. *Nicolaus. Steno* Thuronis vid. *Steno.*
- Bierno** parœcia Finl. 229. In eam Rex habuit jus Patronatus 273.
- Birgerus** Archiepiscopus Upsalienfis Ecclesiam Aboënsis visitans, jussit collectoribus Decimarum expensas liberas præberi 357. Ejus literæ pro Papa Urbano VI, 381. Litem movit Episcopo Aboënsi de limitibus Diœcesis utriusque 370 sqq.
- Birgerus** (Dux) Jarlus, Ostrobotniam meridionalem & Tavastiam subjugat 8. 99 sqq. 108. sqq. 123 sqq. Causa expeditionis suæ Fennicæ 108 125 sq. Ubi classis sua appulerit 110 sqq. Qua via venerit & quam late arma sua circumtulerit 110 sqq. 119 sqq. Castrum Tavastehus condidit 120. Templum ecclesiæ Hattula extruxisse traditur 121. Res Ecclesiæ Fennicæ firmat 103. 119. Quam diu in Fennia commoratus sit 122 sqq.
- Birgerus** Rex: ejus literæ ad Lubecenses (a. 1295) 126. Literæ ad Nicolaum Andreæ de Tavastia excolenda 215.

578. Protectoriæ pro feminis Careliorum 217 sq.
584 sq.
- Birgerus* Magni, Canonicus Aboënsis, Præpositus Arofien-
sis 605 sq.
- Birgerus*, Curatus altaris b. Virginis & Provisor Schola-
rium in Abq, villam *Skuru* donat ecclesiæ Aboënsi
260.
- Birgitta* (S.): Ejus nativitas revelatur Episc. Benedicto A-
boënsi 239 (cf. 256 & 284). Amicitia ejus cum Hem-
mingo Episc. Aboënsi 284.
- Birkala* Parœcia Satacundiæ: ibi colonia Svecorum fuisse
videtur? 121.
- Birkarli* 80.
- Bitz* (Canutus) 546.
- Bitz* (M. Conradus) Episc. Aboëns. vid. *Conradus*.
- Bitz* (Ericus) Legifer Finlandiæ Australis 545. 638.
- Bitz* (Henricus) Senior, Miles & Legifer Finlandiæ Au-
stralis, Pater Episc. Conradi 25. Ejus vita & familia
542 sqq. Inter a. 1458 & 1467 maxime claruit 545. 637.
Dotat Altare S.S. Petri & Pauli 445. 527.
- Bitz* (Henricus) Junior, Legifer Finlandiæ Borealis 545
sq. 477. 637. Ejus uxor 802.
- Björn* Claflon, in Lepas, 39. 713 sq.
- Björnaskog*, Prædium, donatur Ecclesiæ Aboënsi 228 sq.
- Blomen* (Christoph.) Præfectus Tavastensis 728. 811.
- Blomen* (Jacobus) Ultimus Canonicus S. S. Petri & Pauli
Aboënsis 37. 697.
- Bo Fonsson*, Drotzetus Regni 387. Legifer Finlandiæ 413.
Exstruxit castrum Raleborg 17. 387 sq. In lite de limi-
tibus Finl. Diœcesis, cum Upsaliensibus, favit Episcopo
Aboënsi 374. Pro anima ejus prædium Kandala datur
Ecclesiæ Aboënsi 391.
- Bogaskin* (pelles Sciurina?) 243 315. 477.
- Bol* 495.

- Bona* Ecclesiæ, Episcopalia &c vid. *Prædia*.
- Bona libera* (Frälse-gods), quæ tributa Regia non pendent: Talia erant omnia prædia ecclesiastica 270.
- Bona tributaria* (Skatte-gods), ab hominibus bona sua liberatenentibus (Frälse-mån) acquisita, tributo subijci R. Magnus voluit, exceptis iis, quæ ecclesiæ acquisita erant 270.
- Bonifacius VIII* Papa, ejus Bulla 157. 707. (cf. p. 206).
- Borglåggers-Penningar* tributum Clero a R. Gustavo impositum 690 sq.
- Borgo* parocchia Nylandiæ 246. 251. In eam Rex habuit jus patronatus 273. 309. 310 Quod Rex Magnus concessit Fratribus Monasterii Padifensis in Estonia 310 sq. (cf. *Padis*). Idem ab iis redemit Episc. Magnus Tavast 310 465.
- Borgo* Urbs 597.
- Botvidus* (S.) ejus vita 152 (cf. *Warmholtz* Biblioth. Hist. Sveogoth. T. IV p. 32).
- Botvidus* Sunonis Episc. Strengnesensis, Agricolam & Juustum Episcopos Finland. consecrat 43. 747 sq.
- Brask* (Johannes) Episcop. Lincopensis, *Ericum* Electum Aboënsē reformationi religionis adversum reddit 666. Ejus ad hunc literæ 667.
- Breviarium* emebatur pro 14 marcis 281. Secundum Ordinem Fratrum Prædicatorum in Ecclesiis Finland. olim adhibebatur 570.
- Brusaby* prædium, Eccles. Aboënsi acquisitum 260.
- Buggonis* seditio, ad Smolandicas res pertinet, non ad Finlandicas 219.
- Bullæ* Papales. *Alexandri III*, 55. *Innocentii III*, 175. *Honorii III*, 106 & 178. sq. *Gregorii IX*, 100. 101 sq. 104 sq. 107. 181 sq. *Alexandri IV*, 193. *Gregorii X*, 127 sqq. *Nicolai IV*, 204 sq. 206. *Bonifacii VIII*, 157, 781 (cf. 206). *Benedicti XII*, 123, 239. 297 sq. 299. *Clementis VI*, 300. *Innocentii VI*, 263. *Urbani V*, 356. *Gregorii XI*, 362. 364. *Urbani VI*, 381. 385. 410. *Martini V*, 467 *Sixti IV*, 572. sq.
- Ce.

INDEX.

- Cementum* vid. *Calcis* mons.
Calcis mons Ecclesiæ Ab. (a. 1329) donatur 227.
Cancellarii Episcoporum 734. 811.
Cancellarii Regii 188. Primi Episcopi Finlandenses quidam fuerant 188. 190. 196. 198.
Canonias IV veteres, duabus novis in Ecclesia Ab. auxit Episc. Benedictus 225 (cf. 169. 223. 778 sq.)
Canonice duæ novæ a R. Magno in Ecclesia Ab. institutæ, a Nicolao Thuronis revocatæ 310. *Canonice* Aboenses ab Episcopo Magno Nicolai instauratæ 28. 620.
Canonici Aboenses 213 226. 227. 229. 255. 260. 350. 351. 361. 383. 475. 476. 512. 514 sq. 997 sqq. Eorum seriem & præbendas bene haud novimus 225 Primum IV in Råndamåki instituti a Catillo Episcopo 194 sq. 196. Duos addidit Episc. Benedictus 225. Quatuor addidit Episc. Magnus Tavast 19. 459. Ad residendum omnes coegit Episc. Conradus 562 sq. (cf. 28 & 621). Iis decimæ pauperum tributæ 562 sqq. Mensam communem (præcipue iis) fundavit Episc. Magnus Nicolai 28. 618 sq. Eorum numerus 620 sq. Eorum Ordo per reformationem Ecclesiæ desit 37. 697 sqq. Canonici ultimi 374. 697 sqq. Iis impositum a R. Gustavo tributum 686 sqq.
Canonicatum Aboensium reditus 692 sqq. Vacantium reditus aliquamdiu permisit R. Gustavus ad sublevanda studia juvenum Fennicorum impendi 36. 673 sqq.
Canonici Regulares & Seculares 168 sq. Upsalienses primum erant Regulares 174.
Canonicorum institutum in Svecia 168 sq. 174. 178 sq.
Canutus (M.) Johannis, Pastor Aboensis, & deinde Episcopus Wiburgensis 41. Eius vita 675 sq. Non fuit Archiepiscopus Aboensis 749. In Russiam mittitur 749. Juusteno in Episcopatu Wiburg. successit 758. Moritur (a. 1564) 758.

INDEX.

- Capella*, vid. *Sacellum* (*Chorus & Altare*).
- Capitanei* Finlandenses. Vid *Præfecti*.
- Capitulum* Aboënsē. Acta sua literis consignari jubet 558 sqq. Qvædam ejus Statuta 560. Råndåmäkiense 196. Capitula qvalia in Svecia ante Concilium Skenningense essent 168. 174. 196.
- Cardinalium* IV (Papæ Urbano VI adversorum) literæ 382. Qvinque eorum (& alias qvatuor) Ecclesiæ Aboënsi indulgentias concedunt 427. Sex eorum concedunt indulgentias Altari Animarum 443. Sex alii indulgentias concedunt Altari Clericorum 452 sq. Qvinque eorum indulgentias concedunt Altari S. Catharinæ 552 sq.
- Carelia* late olim patuit 132 sq. Pars ejus a Svecis subjungatur 8. 126 sqq. 131. 210. 784. Pars ejus Russis olim paruit 115. 117 sq. 132. Ejus status Sec. XIV, 138. 315. De suo ei præficiendo Episcopo consilia agitantur 283. Ecclesiæ ejus verustæ 245.
- Carelii*, cum Russis conjuncti, Svecos & Ecclesiam Fennicam infestant 94. 100. 102. 115. 118. 122. 140. 172. 179 sq. 211. Eorum piratica. 49 138. Eorum Decimæ 230 sq. In Ostrobotniam penetrant 112. 115 sqq. 133. 137. Eorum feminæ publice proteguntur 217.
- Carelicum Fus* (h. e. Territorium Careliense) 230.
- Carolus* Episc. Arosiensis: Annotationes ex ejus scriptis (spuriæ) 46. 773.
- Carolus Canuti*, Rex, confirmat privilegia Ecclesiæ Fennicæ 468. Libertatem concedit Presbyteriis Alandiæ 468. Literis protectoriis munit præbendam corporis Christi 436. Tres novas Wiburgi fundat Præbendas 20. 470 sq. Diminutionem tributi ab Episcopo Magno Fennis comparatam, tollit 22. 502sq. Finlandiam contra factionem Danicam defendere non valet 541.
- Carolus* de Duracio, Rex Neapolitanus: ejus literæ 383.
- Carolus* Folkungus, Finlandiæ præficitur 201.

INDEX

- Carolus Haraldus* Præf. Finlandiæ 249.
- Carolus Nâskonungsson*, Præf. Finlandiæ 248 sq.
- Carolus Ulfonis* de Tofta (Sparre) 392. 412.
- Carpa* 233 cf. *Karp* & *Karpio*,
- Carpelan* (cf. *Karpalainen*) — Familia nobilis Fennica 420.
Paulus Carpelan 520. *Petrus*, Judex territorii Maskoënsis 440.
- Castelholm* Arx Alandiæ, Ejus initia ignorantur 136.
- Catharinæ* (S) Altare (cf. *Altare*), Ei concessæ Indulgentiæ 552 sq. Præbenda (cf. *Præbenda*), ejusqve reditus 694.
- Cathedra* (cf. *Templum* *Cathedrale* & *Ecclesia*) Ecclesiæ Finlandensis ubi primum collocata 104 sq. Ejus ad locum aptiorem transferendæ consilia agitantur 104 sq. Ex Råndâmâki Aboam translata 183. 1q. 206 sq.
- Cathedraticum* 296. (cf. *Du Cange* *Glosâr.* in hac voce, & *Nettelbladt* *Schwed. Biblioth. P. II p. 199*).
- Catillus* Episc. Finlandensis 13. 196. 201. 780. Cancellarius fuerat R. Waldemari 13. 196. Instituit Collegium Canonicorum in Råndâmâki 13. 196 sq. Vocavit se Episc. Aboensem 196. It. Episc. Finlandensem 198.
- Catillus Olavi*. Vid. *Këttil Olafsson*.
- Cecilia Philippi*: ejus testamentum 588. 804.
- Chorales* Ecclesiæ Aboënsis 281. 453. 473. 1q. 553. Eorum numero (pristino IV) novos adjecit Episc. Conradus 553.
- Chorus* (cf. *Altare* & *Sacellum*).
- Chori* Ecclesiæ Aboënsis 255. 394. 455.
- Chrisma* in Ecclesia Fennica abolitur 37. 703. (cf. *Nettelbladt* *Schwed. Biblioth. P. II. p. 159*).
- Christianæ* religionis in Fennia propagatio 60. 94 sqq. 100 1sq. 10. 126 1sq.
- Christianus* I (R.) Finlandia potitur 539. sq. Ipse eam adit 577 sq. Accepit a Papa jus præsentandi personas idoneas ad Præposituram Aboensem &c. 679. Privilegiis

INDEX

- gils* munit Ecclesiam Aboensem 577. It. urbem Raumoensem 579.
Christiern Bengtsson til Salestad, (Oxenstjerna) Praef. Aboensis 635.
Christiernus II. Tyrannus: ejus coronatio & laniena Stockholmiensis 32. In Fennos perfida crudelitas 33. 656 sq.
Christophorus (R.) confirmat privilegia Ecclesiae Svecanae 468. It. concessum Fennis a tributorum acerbitate levamentum 502. Concedit libertatem Prædio ad Altare Corporis Christi pertinenti 435 sq.
Christophorus Andreae (Ród) R. Senator 678.
Chronici Juusteniiani fontes 3—7. 9. 10. 32. 139. 145. 169.
Clastrum. Vid. Cœnobium.
Clavus (Claws) Vid. *Nicolaus*. Male redditur *Claudius* 477 sq.
Clemens Danus Ejus de Schola Wiburgensi merita 758.
Cleri Finlandensis auctoritas & reditus per reformationem ecclesiae valde diminuti 36. 38. 685 sq. 707 sq.—E tributata a R. Gustavo imponuntur 686 sqq.
Clericis vetuit Episc. Hemmingus absque licentia Episcopi & Capituli ex diœcesi abire 279 sq.
Clericorum Altare. Vid. *Altare*.
Celibatus Sacerdotum 279. 663. 791 sq. 807 sq. A R. Gustavo I abolicur 663.
Cœmeterium Aboense ab Episc. Conrado instauratur 553 sqq.
Cœnobia Finlandensia 586—594. Præter Nådendalense parca dotata 698. 704 sq.
Cœnobium Aboæ non nisi unum (Dominicanorum) fuit 396. 402. 408. 465. 490—S. *Annæ* (Ord. Dominicani) in Relo inchoatum, sed non perfectum 449 sqq. 486 sq. 583. 704. 804.—*Coroifense* (cf. *Korois*) 408. 451. 590 sq.—In *Kókar* 591. 704.—*Nådendalense* (cf. Nådendal) 407 sq. 449 sq. 486 sq. 488 sq. 587. 592 sqq. 599/sqq. 704. 705 sq. 800.—S. *Olavi* Aboense (cf. Dominicanor. Ordo) 38. 209. 213. 214. 237 sq. 297 sq. 465. 586. 590. 671. 698. 703. 771. 808.

- Conflagravit & desit 38. 703 — *Raumoënsē* (Franciscanor.) 587. Abolitur 677. 703. — Virginum Aboæ nullum fuit 359. 449 sqq. 488 (qq. 588) — *Wiburgensē* (cf. Viburgum) duplex, Dominicanor. & Franciscanor. 218. 525. 583. 587. 704. Collegium Raumenſe. Vid. *Raumoënsē*.
- Colo Episc. Lincopenſis & dux Finlandiæ 171. Ex duobus *Colonibus* unum faciunt 171 sq. (cf. *Messenii Scand. T. XHI p. 67.*)
- Colonia* Svecicæ in Finlandia 52 sq. 55. III. 120. 192. sq.
- Comes Palatinus (S. P. Palatii Lateranenſis) Magnus Nicolai Præpositus Aboenſis & ſucceſſores ſui conſtituuntur 614 sq.
- Commune* Canoniorum, (*Communes-bord, Präſte-Commune* cfr. *Mensa communis*) 618 sq.
- Concilium* Örebroënſe a. 1537, an celebratum fuerit? 702.
- Concubinæ* Sacerdotum 279. 663. 792.
- Confirmatio* Adoleſcentium. Vid. *Chriſma*.
- Conradus (M.) Bitz, Episc. Aboënſis 25 sq. 542—611. Ejus majores & cognati 25. 542 sqq. Magiſter Lipſienſis 25. 547. Præpositus Ab. per decennium 434. 548. An fuerit Abbas Bernardinorum Senenſium? 549. Senis conſecratur ſub Papa Pio II, 25. 548 sq. Conventus Nändaleniſis inſtitutum conſummavit 25. 549 sqq. Sacellum Omnium Sanctorum (ac ſimul eodem die XI altaria in Eccleſia Aboenſi) conſecravit, eique multum favit 25 sq. 551 sq. Choralium numerum duobus auxit 26. 553. Sub eo Cœmeterium Aboënſe inſtauratur 26. 553. Item plurimæ Eccleſiæ lapideæ per ſuam diœceſin eriguntur 26. 555. Commodorum Cleri ſui diligentem egit curam 557. Juventutis ſtudiis literariis favit 559 sqq. Canonicos ad reſidendum coëgit, iisqve decimas pauperum attribuit 562 sqq. Miſſale Aboënſe typis edi curavit 566 sqq. Infirmariam Clericorum fundavit 579. (cfr. 803.) Curatos eccleſiarum adauxit 576. R. Chriſtiano fuit addictus

INDEX

574. sqq. 577. Ob familiarium suorum stragem, quos in bellum miserat, aliaque sua peccata, a Papa absolutionem petit 572 sq. 577. Statuta ejus 558 sqq. 802. Moritur in Kuusto (a. 1489) atque in Choro Petri & Pauli sepelitur 26. Epitaphium ejus 586.
- Conradus* (M.) Decanus Ecclesiae Aboënsis 33. 721.
- Conradus* (M.) Canonicus Aboënsis (a. 1347). Vix idem qui Parisiis fuit Procurator Nationis Anglicae 330
- Conradus* (M) *Henrici*, Curatus (a. 1477) in Tenala 515. 795.
- Consecratio* Altarium 551 sq. Episcoporum quorundam Aboënsium 640 sq. 647. sq. 653. (Cf. 574.)
- Consules* Aboënses 262. 454. 475. 477.
- Conventus* Aboënsis Ordinis Fratrum Prædicatorum 212. 227. 281.
- Convivium* S. Annæ 639. B. Nicolai 282.
- Coroïs* vid. *Koroïs*.
- Corporis Christi Altare & Præbenda* (vid. *Altare & Præbenda*) diu fuit unicum consecratum in Diocesi Aboënsi 26.
- Croneborg* vid. *Kroneborg*.
- Cruciata* (Bulla) a Papa contra Tavaistos data 125. Item contra Carelios 127 sqq.
- Crucis* (S.) Altare & Præbenda. Vid. *Altare & Præbenda*.
- Cultura* terræ Finl. qualis olim fuerit 214. 222. 246 sq. 254.
- Cunda* (Kunda) Vox enclitica Fennica, quæ nominibus adjicitur collectivis 119. 143 sq.
- Curatorum* (Pastorum Eccles.) reditus in Alandia 515 sq. It. in Carelia 315. It. in Nylandia 265 sq. It. in Ostrobotnia Boreali 232. 315. It. in Satacundia 516 sq. It. in Tavaastia 123. 517. 557.
- Curones* hostes olim Ecclesiae Fennicæ 10. 11. 12. 142 sq. *Rodulfum* Antistitem Finlandensem captivum abduxerunt 11. 166. Generis fuisse Fennici videntur 143. Non est necesse illos in Osilia quærere 142.
- Custo & Custò*, Vid. *Kuusto*.

INDEX.

- Dani** Fenniam vexant, inde Fennis invisi 10. 144. Cum Svecis rebellibus Finlandiam invadunt, & R. Carolo eripiunt 539 sq. Urbem & Ecclesiam Aboënsē dolose invadunt & crudeliter devastant 649 sq. Oram Finlandiæ vastant 659. Aboam duce Severino Norby capiunt & spoliant 659. Russos in Fennos incitant 144 sq.
- Daniel** de Egher, Theol. Professor Parisiensis, Misale Aboënsē correxit 568 sqq.
- Decanatus** in Ecclesia Aboënsi 617 sq.
- Decani** Aboënses 721 sq.
- Decimæ:** de iis per Finlandiam pendendis edita R. Magni & Ep. Aboënsis 230 sqq. 263 sqq. 267. Ex omni fructu terræ dari debebant 223 sq. 299. sq. Infra festum Purificationis debebant solvi 266, imo statim de agro 268 sq. Earum defraudatores puniti 269. Earum ratio & divisio in Diocesi Aboënsi 562. 564 sq. 688 sq. Earum partem Papa sibi vindicat 789 sq. 793. Earum collecto-ribus expensæ erant solvendæ 276. 357. 359. (cf. *Fbre-mark*). Eas solvere Finnonēs Evangelici detractant 695. 809.
- Decimæ *Episcopales* quomodo a Careliis & *Nylandensibus* penderentur 230. It. a *Tavastensibus* (cf. *Pelles*) 211. Decimæ *S. Henrici* (h. e. Ecclesiæ Cathedralis) 266. 564. 566. 688. 691. Decimæ *Pauperum* Canonicis attributæ 562 sqq. Earum ratio 564. 566. Decimæ *Phocarum* in *Alandia* Curatis tributæ 235. Decimas quomodo solvere deberent *Alandi* 267 sq. It. Carelii 229 sq. 263. it. *Ostrobotnienses* Boreales 232. 263 sq. it. *Savolaxenses* 231. 355. It. *Tavastenses* 123. 232 sq. 517. 565. Incolæ Paroeciæ *Såxmåki* accurate Decimas solvere a Papa jubentur 298.
- Dedicatio** Templi Aboënsis (celebrata 15. Kal Julii) 195.
- Democratia** quam Aristocratia faventiores erant primi Ecclesiæ Svec. reformatores 808 sq.
- Denarius** *S. Petri* in Finlandia non pendebatur 790.
- Depositio** & **Depositores** in Academiis 754.

INDEX.

- Detmarus* Canonicus & Oeconomus Ecclesiæ Ab. 383.
Detmarus (Jacobus, forte *Detmari*?) de Töfåla, cum fratre suo b. Georgii Præbendam fundat 19. 441 sq. cf. *Stoltefotb* (Helvicus).
Diaconatus in Eccles. Aboënsi reparatur? 28. 617 sq.
Diækn vid. *Diåkn*.
Diecefs Finlandensis in duas a R. Gustavo I dividitur 42. Aboënsis & Upsaliensis prisca limites 137. 366 sqq.
Dirich (Dietericus) *Hansson* Præfectus Ab. 727.
Diåkn, Familia nobilis Finland 221. 479 sq. (cf. *Lagerbring* *Histor. Svec. T. IV. p. 79*, & *Fol. Hebd. Aboëns. a. 1785. App. p. 200*) cf. *Nicolaus* & *Benedictus Lydechini*, *Arvidus* & *Henricus Nicolai*. — *Jåppe Diåkn* 413. 415. *Magnus Diåkn* 417 sq. *Waldemarus Diåkn* 420.
Dominicanorum Ordo s. *Fratres Prædicatores*; illorum initia in Svecia 173 sq. 177. 187. 203. Illorum Monasterium Sigtunense Ep. Thomas libris auxit 173. 185. In illorum Monasterium Wisbyense idem Episc. se contulit? 187. Capitulum Provinciale a. 1286 Sigtunæ celebrant 202. Illorum monasterium Aboënsis tempore Ep. Johannis I conditum videtur 209. Ejus monasterii mentio fit (a. 1294) 783, (a. 1309) 785. &c. Ejus Priores (a. 1331 &c.) 213. 788. 238. 288. Ordinarium nanciscuntur? 237, 788. Ejus *Lectores* (Godscalcus a. 1328.) 789 (Nicolaus Olavi a. 1418.) 671. Ejus monasterii potentia & avaritia 239. 297. sq. In Testamento Ducum Erici & Waldemari (a. 1318) commemorantur 214. 239. Magistratus Aboënsis eos & alia pia corpora spoliare aggressus, castigatur 238 sq. Eorum Monasterium (a. 1537) conflagrat & Monachi dilabuntur 38. 703. Per reformationem religionis totus Ordo in patria abolitur 732. An hi Monachi in exilium ejecti? lb. Monasterium eorum Viburgeense jam a. 1318. existit 218. 583. De eo cf. p. 525. 577. 704.

INDEX.

Domus Hospitalis vid. *Hospitalis*. — *S. Spiritus* vid. *Spiritus* (S.).
Duces Finlandiæ: *Colo* 171. *Benedictus Birgeri* 199 sq.
Waldemar 214. *Benedictus Algoti* 302 sq.
Dume (Hennechinus) *Advocatus Viburgensis* 379. *Dume*
(Margareta) 796.
Dyker (*Hartik* *Judex Territorialis*) 506.
Dyme. Vid. *Dume*.

Ecclesia Aboënsis b. Mariæ & S. Henrico dicata 193. *A*
Ruthenis spoliatur 15. 217 sq. It. a *Danis* 31. 649. *Ejus*
indigentia 227. 255. *Indulgentiæ ei concessæ*. Vid. *In-*
dulgentiæ. *Paræ Decimarum ad eam pertinens* 266. 564.
566. 680. 691. *Ejus reditus* 691.

Ecclesia Cathedralis (cf. *Templum*); *primus ejus locus dubius*
104 sq. *Aboam ex Råndâmåki transfertur* 13. 195. 206 sq.

Ecclesiæ Fennicæ prima conditio afflictior 96 sqq. 100. 103.
106. 126 sqq. 172. 179 sq. *Ejus restaurator & alter con-*
ditor fuit Episcopus Thomas 101. 105. 106. 107. 178.
quæ primæ in Finlandia occurrant 245. 329. 411. *Tava-*
sticæ 121 sq. cf. *Carelia, Nylandia, Ostrobotnia &c.*

Ecclesiæ regales in Finlandia olim erant X, 273. *Rurales*
sensim per Finlandiam conduntur 227. 245. 329. 411.
556 sqq. *Earum paucitas* 644. 556. *Lapideæ plures ex-*
struuntur 26. 555 sq.

Effrabominne vid. *Eivraåminne*.

Egber (Dan. de) Vid. *Daniel*.

Elavus (de Reso), *Canonicus Aboënsis* 254. *Accipit ter-*
ram Sexu in Rusko excolendam 246. *Primus Præ-*
positus Aboënsis 253. 785. 794 sq. *Bona sua Sexu dicta,*
cum decimis inde redeuntibus, Ecclesiæ Cathedrali do-
nat 254 sq.

Emendæ pecuniariæ (bster) *Episcopo a 40 suis armigeris*
cedebant 275.

Engelbertus Japson Præfectus Tavastensis 525. 636. 801.

LIIII2

Epi

INDEX.

- Episcopalem domum in Urbe Aboënsi* Ep. Magnus Ta-
vast primus ædificavit 20. 485 (Unde quod p. 209 di-
citur emendandum).
- Episcopalis sedes ubi primum in Finlandia fuerit?* 185.
- Episcopatus* (De) Finl. divisione & altero in Carelia erigen-
do consilia agitantur 283 sq. A. R. Gustavo novus Vi-
burgi fundatur 42. 705. sq. Ejus limites ib.
- Episcopi*: Eorum electio 196 sq. Visitare debebant Roma-
nam Curiam 574. (cfr. Romana Curia). Juramento obe-
dientiam suam Papæ obligabant ib. In Finlandia quo tem-
pore primum constituti 105. 164 sq. 166. 170 sq. 177 sq.
Prima eorum sedes 105. Ante institutum collegium Ca-
nonicorum ex Aulico officio a Regibus fere ad hanc se-
dem admotus 13. 198. Finlandenses olim in Korois
habitabant 21. 286. Cur rarius ad Templum Cathedra-
le accederent 252. 520. Non habebant olim domum
in Urbe 20. 783. Iis locum habitationis in Kairis com-
paravit Ep. Hemmingus 252. 520. Eorum arx vid. *Kuu-
sto*. Eorum reditus 679 sqq. Item ex piscatura Kemien-
si 377 sqq. (cf. etiam *Abborfors*, *Lammais* &c.)
- Episcoporum Viburgensium primorum series* 580 sq.
- Eques*. Vid. *Miles*.
- Erengisle*, vid. *Ærengisle*.
- Ericus* (Sanctus) Rex Sveciæ, Finlandiæ partem Australem
expugnat 8. 46 sqq. 51 sq. 59—61. Ejus expeditionis
annus incertus 46 sq. 152 sq. Causæ ejus expeditionis
47 sq. 57. Quam late arma sua circumtulit 52 sq. Ve-
stigia expeditionis suæ dubia 55. Modus suus Fenno-
s convertendi 59. Ejus Legenda 58 sq. An Viburgo pri-
vilegia dederit? 53. 583 sq. 803.
- Erici* (S.) & *S. Henrici* Altare & Præbenda 392. sqq. Ejus
reditus 694. cfr. *Altare* & *Præbenda*.
- Ericus Magni* Rex: ejus benignitas in Ecclesiam Fennicam
261. 272 sq. Confirmat donationem Patris sui, qui bo-
na Holmgeri Legiferi Ecclesiæ Aboënsi dederat 260 sq.

INDEX

272. It. Jus Monasterii Padifensis in Ecclesiam Borgo
 303. It. Privilegia a Patre suo Ostrobotniensibus meridionalibus concessa 316. Familiaribus Episcopi Aboensis exemptionem ab omni servitio militari concedit 273. Finlandiam adit 261. 274 sq. 302 sq. Eam Benedicto Algothi eripuit 302 sq. 322.

Ericus Pomeranus, Rex, dedit (una cum Regina Margareta) 300. Marcas argenti Ecclesiae Aboensi 404 sq. Privilegia Ecclesiae Ab. confirmat 405. 468. Prædiis quibusdam ejusd. ecclesiae immunitatem a tributis Regiis concedit 405. 468. Mandatum ejus de Finlandia excolenda 418 sqq. Finlandiam (a. 1407.) adit 420. Causæ ejus itineris 495. An a. jam 1403 ibi præfens fuerit? 495. Prædia Equitum quorundam Finland. a tributo regio liberat 420 sqq. Veterem morem tributorum pendendorum mutavit 495 sq. Urbi Viburgensi privilegia concedit 803.

Ericus Absalonis (Axelii) Tott 26. 476. Finlandiam R. Christiano subjicit 539 sq. Regni administrator a factione Danica constituitur 540. Olafsburgum ædificat 26. 580. Legatus in Sveciam pro auxilio contra Russos implorando mittitur 595. Russiam invadit 596.

Ericus Caroli, Miles 354. *Ericus de Kumis* 420.

Ericus Ragvaldi, Legifer Finlandiæ Borealis 637.

Ericus (M.) Svononis, Decanus Lincopensis, Episcopatus Finlandensi administrando præficitur 33. 663 sq. 807. Electus Aboensis vocatur 33. 701. A Capitulo igitur, Rege commendante, electus fuisse videtur? 664 sqq. Inter Regni Senatores locum tenuit 665 sq. Religionis reformationi adversus, munere privatur 666 sq. Non fuit consecratus 667 sq.

Ericus Thuronis Præf. Viburgensis 729.

Erfan, ægvor inter insulas Finlandiæ, unde nomen habet. 55.

Eruditi Finlandenses tempore reformatæ religionis 36. 675 sq.

L I I I I 3

Eskilz

INDEX

Eskillus Eskilli nepos Episc. Benedicti 224.

Estaklipa 50. 140.

Estlandia. Svecorum priscæ ad eam expeditiones 91. Quo-
modo olim Russis fuerit tributaria 115—118. 141.

Estones generis sunt Fennici 79. Lingvæ eorum cum Fen-
nica comparatio 88. Tab. Eorum nomen late olim pa-
tuit 50. 88. sq. Cum Russis & Careliis conjuncti infe-
stant Sveciam 49. 138. 142 sq. Fennos vexant 140. Re-
belles a Fennis auxilium petunt 312 sq. Lites inter eos
& Viburgenses sopitæ 312.

Eugenii IV. Papæ Bulla 463 sq.

Eura, Ecclesia Satacundiæ 515. 611.

Eura äminne Ecclesia 329.

Eirápää ecclesia, & deinde Territorium, in Carelia: in pa-
ce a. 1322—1324 facta Svecis conceditur 245. In eam
Rex habuit jus patronatus. 273.

F*aber* (Henr. Johannis) Præbyter donat Eccl. Ab. prædia
in Linita & Vesikoski 260.

Familia & *Familiares* Episcopi (qui in famulatio ejus erant,
officiales ejus, s. servitores, qui ad domum ejus pertine-
bant) 33. 647. 660. Episc. Martinus recepit Paulum Juu-
sten in familiarem suum 760. Liberi erant ab omnibus
tributis & gravaminibus publicis 873. Ad eos pertine-
bant bonorum Episcopaliū provisorios ib. It. Armige-
ri sui, 273.

Famuli ecclesiæ 271 sq.

Fantb (Henr.) civis Ab. 444.

Femine: earum conditio apud Fennos veteres 69. 217 sq.
Feminis Careliæ literas protectorias dedit R. Birgerus
218. 584 sq.

Fenni: Eorum sedes antiquissimæ 71. 77 sq. 86. 87. 88.
Qua via in sedes suas hodiernas venerint? 86 sqq. Quo
tempore accesserint 88. Eorum hoc nomen primitus ad
Lap-

INDEX.

Lappones solos pertinuit, 80. 99. Eorum conditio & mores antiqui 58—71. Prisca religio 93 sq. Gentes iis cognatæ 71 sqq. 773 sq. Ante Svecorum adventum sui juris erant 89. Svecos Piratica infestabant 48 sqq. A Svecis facile subjugabantur & vi ad Christianam religionem amplectendam cogebantur. 8. 46. sqq. 60. 61. 96. 108. sqq. 126 sqq. 199. a qua sæpe deficiebant 56, multiqve ad Tavastos & Carelios confugiebant 97 sq. 99 sqq. In servitutem non redacti (ut Estones) 97. 98 sq. 109. An ante Ericum S. nota iis fuerit Religio Christiana? 94 sqq. Status novellæ ecclesiæ Fennicæ 97. Ob fidelitatem in R. Magnum Fenni laudantur 327. Estonibus rebellantibus auxilium laturo, & sero venientes, consilium dissimulant 312 sqq.

Fennica Ecclesia vid. *Ecclesia*.

Fennica lingua exhibet vestigia priscae conditionis & morum gentis 62 sqq. Ei cognatæ 81—85. 88 Tab. Ejus odium) injustum 755.

Festum Reliquiarum ab Episc. Berone institutum 401. S. *Erici* It. S. *Henrici* 59. 161 sq. 163.

Fincke (Gödich) affinis Episc. Magni Tavast 431. 433.

Finckianæ familiæ sepulchrum in Templo Ulfbyenii 329. 469 sq.

Fialandia pro *Finlandia* 175 sq.

Finlandia pars Smolandia 219. 787.

Finlandia pro Vendia s. Venedia 176 sq.

Finlandia (cf. *Fenni*): An ante R. *Erici* S. tempora Svecis paruerit? 89—93 Nuper a Svecis occupatæ civilis administratio ignoratur 97. 122. Superior ejus pars seculi XV medio adhuc valde erat inculta 519. sq. Item sec. XVI, 644. Eam Russi subinde vastarunt. Vid. *Russi*. De ea excolenda consilia R. *Birgeri* 214, R. *Magni* 246, & R. *Erici* Pomerani 418 sqq. A factione Danica occupatur 539 sq. Ejus conditio misera sec. XVI, 9. 138. 708 738 sq. Ejus Præsules Regibus patriæqve fidi 715. *Christier-*

INDEX

- tierni Tyranni imperio subicitur 657 sq. Eius proceres a Tyranno Holmiam ad comitia perfide vocati, non venerunt 656. Ejus igitur jussu passim trucidantur 656. sq. Multi Tyrannidem ejus evitaturi, naufragio pereunt 650. sq.
- Finlandenses*. Episcopi, postea demum vocati Aboenses 193.
- Finnonicum* Jus vid. *Jus* Finnonicum.
- Finska Rätten* vid. *Jus* Finnonicum.
- Finsfröm* ecclesia Alandiæ 226. 246. In eam Rex habuit Jus Patronatus 273.
- Flegb (Marqu)* 222.
- Fleming (Nicolaus J. Clauus)* Legifer Finlandiæ, hujus familiæ in Finlandia auctor: Ejus vita 414 sqq.
- (*Petrus*) Legifer Finl. 526.
- (*M. Jönis*) Canonicus (a. 1449) 475. 476. 488?
- (*M. Johannes*) Archidiaconus (a. 1448) 513 sq. (Idem?)
- (*M. Johannes*) Præpositus (moritura, 1549) 37. 700. 718.
- (*Ericus*) Miles & Legifer Finlandiæ Australis 678. 711. 728. Promisit Mich. Agricolaë se de editione N. Testamenti Fennici apud R. Gustavum acturum 739. Sepulturæ suæ locus & dies 38 sq. 678. 712. 756— Alius *Ericus Fleming* 727.
- (*Ivarus*) Miles & Legifer Finl. Borealis 38. 678. 710 sq. 727 sq.
- (*Jacobus*) 712 sq.— (*Joachimus*) 712. Præfectus Aboensis 728.
- Follingius* (M. Petrus) Episc. Aboensis 44 sq. 754—757. Non optimæ frugis vir (frustra a Rhyzelio defensus) 44 sq. 754. Studuerat Hafniæ, ibique Depositor Beanorum fuerat 44. 754. Vir doctus & artis Musicæ peritus Ib. Fit Episcopus (a. 1558) Ib. A quibus & cur Regi commendatus fuerit? Ib. Lingvæ Fennicæ ignarus 45. 755. Suspectus R. Erico privatur munere 44. 756. Fit Episcopus Revaliæ, sed Aboam rursus invisens ibi moritur (a. 1565) 45. 757.

INDEX

- Forsby*, (prædium) Ecclesiæ Aboënsi acquiritur 15. 258.
Fraternitas & Altare S. Annæ 19. 475. 639. Trium Regum 19. 455. 475 fqq.
Fraternitates Sacræ (cf. Convivium) 474 fq.
Fratres Prædicatores. Vid. *Dominicanorum* Ordo.
Fredenbeim (Car. Frid.) Bullarum Papalium exempla ab eo ex Italia comparata laudantur 127 fq. 204. 361 fq. 778. 789.
Fridericus Frisk, frater Jac. Detmari, cum quo Præbendam b. Georgii fundavit 19. 441. (sed cfr. 442.) cf. *Helvik Stoltefooth*.
Fridericus Traft. Præpositus Aboënsis 512. Ejus literæ ad Benedictum Lydechini 417.
Frille (Christianus) Legifer Fennicæ Australis 446. 638.—
Haqvinius, Judex, Territorialis 506.—*Magnus*, Advocatus Aboënsis 547. 642. Arcem Aboënsis militibus Stenonis Sture dedere a suis cogitur 29. 942 fqq.
Frålse-Bref. Vid. *Literæ* Libertatis. *Frålse*-Guds vid. *Bona* libera. *Frålse*-Rätt vid. *Libertas*.
Fuilandia pro *Finlandia* 175 fq.
Folqvinius Antistes Ecclesiæ Fennicæ 12. 166—173.
Fulco Episcopus Eltonum, male cum *Folqvino* Antistite Finl. confunditur 176.
Fulco dictus Skelga: ejus literæ 248.
Fumus (portio agri, prædium) 230. cf. *Rdf*.
Föremark 269 fq. 516. 517.

Gadd Vid. *Hemmingus* Gadd.

- Gener*, h. e. Affinis (Svåger) cf. *Mag* (måg) 8. 124. 423. 429. 758.
Georgii (B.) Altare 281. 437—442. Præbendati ejus 441. Reditus eorum annui 693. Inventarium 797. Cfr. *Altare* & *Præbenda*.

M m m m m

Geor:

INDEX.

- Georgius* Rex Ruthenorum, obsidet Viburgum 15. 241 sq.
 Pacem cum R. Magno facit 243. sqq.
- Germani* Mercaturam Finlandiæ præcipuam exercebant 598.
 Dimidia pars Magistratum Urbicorum ex illis consti-
 tuebatur lb. Qvædam eorum familiæ mature sedem A-
 box fixerunt lb.
- Gbotan* (Barthol.) Typographus Lubecensis 568. sqq.
- Gille* vid. *Convivium* (cf. *Fraternitates*.)
- Gistalag* quid sit 131. 132. 135.
- Godscalcus* Lector Fratrum Prædicator. Finlandiæ 789.
- Grabbe* (Nicolaus) in Grabbacka, strenuus contra Danos &
 Christiani Tyranni asseclas Fennorum Dux 39. 657.
 958. 709. Præfectus Viburgensis, 759.
- Gregers* Anderson (Gregorius Andræ) in Koskis, Judex
 Territorii Vemoensis 637.
- Gregorii* Papæ IX Literæ 100. 101. 102. 104. 105. 106.
 107. 178. 182 sqq. 196.
- Gregorii* X literæ? 127 sqq.
- Gregorii* XI Literæ 364 sqq. Episcopum Aboënsē Johan-
 nem Regi Alberto commendat 362. Privilegia ejusd.
 Episcopi ac ecclesiæ suæ confirmat lb.
- Gregorius* Magni Dapifer 232. 233.
- Graduum* Academicorum jura 799.
- Gren Magnus*) Miles 476.
- Griffoth* t. *Gritefooth* (Magnus) vid. *Magnus Griffoth*.
- Gunno* dictus *Sadlamåstare* dat prædium Vesunda Ecclesiæ
 Aboënsi 260.
- Gustavus* Rex, Duces ad Finlandiam recuperandam, 1522
 misit 657. 661. Arc-s Finl. anno demum 1523 expugna-
 vit 662. Cur minus liberaliter foverit literas? 685. Qua-
 lia tributa & onera Episcopo & Clero Finl. imposuerit
 Vid. *Taxan* & *Tributa* Jubet rationem sibi reddi omni-
 um redituum tam Episcopi quam Ecclesiæ, Capitulari-

INDEX.

- um & Præbenda orum 688 sq. Quid ad Bibliorum Fennicorum editionem contulerit 737 sqq.
- Gutormi* Ducis in Finlandiam expeditio ficta 55 sq.
- Gårdsbagen* (Henr.) Vid. *Henricus*.
- Görriesbagen* & *Görishbagen* (Henr.) Vid. *Henricus*.
- H**
- Hans* (K.) Vid. *Johannes* II (R.)
- Hans Andersson* (Johannes Andræ) Præfectus Ostrobotniæ 728.
- Harsenticæ* civitates mercaturæ Fennorum inprimis præerant 528. 598.
- Halko* Vid. *Haliko*.
- Haliko* ecclesia Fennicæ australis 229.
- Holis*: diis de molendino & piscatura ibidem 406.
- Haquinus* (R.) cum Legifero Finlandensi jus Regem eligendi communicat. 327.
- Haraldus* Advocatus Regis in Tavastia 215 sq. 785. An idem qui *Bertholdus*? 785. — *Torstani* Præf. Finlandiæ 216.
- Hardt* (*Rich. von der*) 215.
- Hartik* l. *Hartvig* Japson l. *Jopson* (*Hartichinus* Jacobi) Legifer Finlandiæ Borealis 440. 446. 636 sq. Adgentem Tavastianam male relatus 636. 805 sq. Prolem nullam reliquit 806. Mater sua ib.
- Hattula* ecclesia Tavastiæ 122. 213. 246. Ejus Templum a Birgero Duce fuisse exstructum perhibetur 121.
- Haubo* ecclesia Tavastiæ 122. 213. 246.
- Hernis* Prædium ecclesiæ Ab. a Capitulo venditum 391.
- Hekklinge* Prædium in Alandia 224.
- Helgaa* Vid. *Helgâ*.
- Helge And* Hufet. Vid. Spiritus (S.) Domus.
- Helgâ* Prædium Regium in Bierno. Ejus colonis R. Albertus severe mandat, ut decimas Episcopo Aboënsi
- M m m m m 2

INDEX

- accurate solvant 227. Illuc transferri placuit cœnobium Nådendalense 451.
- Helsingi* plerique Svecorum fuisse videntur in Finlandiam olim translati 57 sq. De hac colonia 192. 230. 265 sq. 316 sq.
- Helsingiæ* limites olim ad fluvium Uloensem pertinebant 370 sq.
- Helsingonicum* Jus. Vid. *Jus*.
- Helvicus Stoltefoth* Curatus in Töfala, dotat altare S. Georgii 440 sq. 442. It. altare S. S. Petri & Pauli 441. (cf. *Detmarus & Frid. Frisk*). Dedit prædium Ecclesiæ Ab 624
- Hemmingus* Archiepiscopus Upsaliensis convenit Hemmingum Episc. Aboensem in Norbotnia 280. Ejus fuit amicus 290. Baptizavit in Torno Lappones & Carelios vicinos 369.
- Hemmingus* Canonicus Aboënsis 227. 229. 255.
- Hemmingus* Episc. Aboënsis 15 sq. 251 — 342. Natus in Balinge Uplandiæ 15. 252. Doctoris gradum an accepit? 252. Amicus S. Birgittæ 284, cujus Revelationes ad Papam detulit (forte cum confirmationem muneris Episcopalis ab eo peteret?) 285 sq. Cœmeterium in Torno benedicit 369. De limitibus Diœcesis suæ transiit cum Hemmingo Archiep. Upsaliensi 374 (cf. 369 sq.). A R. Magno jus accepit definiendi (cum duobus aliis) quinam hic vel militare vel tributa pendere deberent 319 sq. Scrinium S. Henrici procuravit 290 (quod non confundendum cum exstructo in Nousis per Episc. *Johannem Petri* ejusdem Cenotaphio 349) 792. Præposituram in ecclesia Aboensi instituit 15. 252 sqq. Varia ornamenta ecclesiæ suæ largitus est 15. 259. Bibliothecam ei dedit 15. 257. Mensæ Episcopali plura prædia comparavit 15. 257 sqq. An a R. Magno captivatus fuerit? 286 sq. Literæ ejusd. variæ 266 sqq. Subscripsit literis R. Haquini de jure Legiferi Finlandensis eligendi Regem

INDEX

gem 327. 792. An eidem Regi, Patrem liberaturo, suppetias tulerit? 293. Ejus Statuta 294 sq. 792. Tempus mortis suæ 16. 291 sq. 341. 345 sq. Merita sua 293. sq. Miracula sua 291 sq. 340 sq. Inscrinationis suæ solennitas 16. 330! sqq. 335 sqq. (cf. 654). Molimina de Canonizatione sua 291 sq. 330 sq. Ossa ejus in templo Aboensi servantur 777. (cf. p. 159. 491).

Hemmingus Gadd Auctor Epistolæ de ordine inscrinationis b. Hemmingi 333 sq. Fuit Aboæ 653 sq. Christierni Tyranni partibus se addixit, & cum exercitu in Finlandiam venit 657. Tyranni jussu decollatur ante castrum Raseborg 33. 656.

Henricus (S.) Anglus 11. 147. Episc. Upsaliensis, Fennorum Apostolus 11. 145 — 164. Inter Episcopos Finlandenses male refertur 147. Finlandiæ Patronus devote cultus 157 sq. 160 sq. 163. (cf. 401). In Nousis sepelitur 158. Miracula sua 154 sqq. 163. Ei Templum Aboense dedicatum fuit 157 sq. 161. 193. 206. 263. Ejus exuviæ ex Nousis Aboam translatae 159. 161. Caput & brachia ejus argentea facta 21. 490 sq. 777. 208. Ossa ejus inde furtim sublata 776 sq. (cf. 159 sq.) Ejus scrinium procuratur 290. 792. An fuerit canonizatus? 156 sq. A Papa pro Sancto agnitus (a. jam 1292) 206. 263. Cenotaphium ejus in Nousis exstruitur & condecoratur 349 sq. 470 sq. Carmen Fennicum (insulsum) de eo 148 sqq. Ejus Legenda 153. 148 sqq. 163. Quomodo Fennos converterit 60. 153. Causa & modus necis suæ 153 sq. Prædia, cellæ etc. ecclesiæ Aboensis ad eum pertinere credebantur 161. sqq. 560. Ejus (& S. Eriici) altare & Præbenda 392 sqq. Vid. *Altare & Præbenda*. Scriptores rer suar. 146; quibus add. *Warmholtz* T. IV p. 71 sq. & *Periugsköld* Monum. T. I p. 161. sq. T. II p. 48 sq. p. 127

Henricus Caroli Archiep. Upsaliensis: ejus patria & genus 398. Dotat Præbendam S. Bartholomæi. Ib. Pecuniam Reginæ Margaretæ mutuam dederat 400. 415.

M m m m m 3

Hen-

INDEX.

- Henricus Bitz*, Vid. *Bitz*.
Henric Clauson, Vid. *Henricus Nicolai*.
Henricus Hartmanni Rector Ecclesie Sâxmâki 239. Bullæ
 Papales in ejus favorem datæ 297.
Henricus Hermanni Episc. Aboensis 16. 342 — 346. An-
 tea Præpositus Aboensis 16. 261. 282. 329 sq. 342 sq.
 E curia Papali (Avenionensi) revertens sub itinere mori-
 tur 16. 343. Bullas Papales in favorem ecclesie sue
 comparaverat 343 sq. Legavit curiam Altari S. Georgii
 798. Aboæ sepultus 343. An idem qui Henricus Hart-
 manni? 342.
Henricus Jonsen, Præfectus Aboensis 728.
Henricus Jyrienshagen, (Gårdshagen, Görienshagen vel
 Görishagen), 1. r. f. Ab. 515. 524. 526. 801.
Henricus Magni, Primus Archidiaconus Aboensis 403 412.
 414 sq. 457.
Henricus Matthæi Raamoensis: ejus Annotationes Chro-
 nologicæ 676 sqq.
Henricus Nicolai (Clauson) Miles, Legifer Finlandiæ
 Borealis 455 sq. 483 sq. 527. 800. Uxor ejus *Lucia*
 Olai, vid. *Lucia*.
Henricus Stenonis, Renhufvud, Legifer Fenniæ Borealis.
 656. 729. Christiani Tyranni jussu interfectus 656 sq.
Henricus Tempil: ejus Testamentum 281 sq.
Henricus Vinandi, Canonicus Aboensis, Prædia ecclesie
 Ab. donat 350.
Herkebepe vid. *Herkepæus*.
Herkepæus (*Ericus*) Episc. Wiburgensis 680 sqq.
Hierarchia. Vid. *Ecclesia*, *Episcopi* etc. — *Hierarchæ* olim
 non majori in culpa turbatæ reip. fuisse, quam opti-
 mates, laici videntur 715.
Hinzechinus Knaap, Vid. *Knaap*.
Historia Finlandiæ per varias terræ nostræ calamitates gra-
 vem passâ fuit jacturam 10. 145. 169 sq.
Hollingerus (vel Holmgerus?) Legifer (an. Folkungus?) E-
 jus

INDEX.

- jus prædium Ecclesiæ (Episcopo?) donatur Aboënsi 260
 sqq. 272.
Homagii formula quod Papæ præstare Episcopi debebant
 574 647.
Horæ Canonice 46 sq. Sanctæ Virginis 26.
Honorii III Papæ literæ 106 (cf. 176) 178 sq.
Horn (*Clauus Henrici*) Legifer Finlandiæ Australis 658. 658.
Hospitalis Domus Aboæ 282. 283. 402.
Hoya (*Johannes Comes de*) 729 758 sq.
Huid (Petrus) Arci Tavastburgensi ex parte Christinæ Vi-
 duæ Stenonis Sture Præfectus 728. Tradere arcem Johan-
 ni Matthiæ a Christierno Tyranno jubetur 658.
Hulkis prædium emtum (a 1355) 222.
Håradshöfdingar Vid. *Judices* Territoriales.
Hårkåpää vid. *Herkepeus*.
Jacobus Abrahami, Miles
Jacobus (M.) Finno 683 sq.
Jacobus Detmarus. Vid. *Detmarus*.
Jacobus (M.) Johannis, Archidiaconus & postea Præposi-
 tus Aboënsis 716, sqq.
Jacobus Petri (Skytte) Legifer Tavastiæ (cf. 34 sq.) & Fin-
 landiæ Australis, pater Episcopi Martini. (Scripsit se in
 Pidkala; an & in Haapaniemi?) 632. 638. 642. 676. 731
 806.
Janackala ecclesia Tavast. 556. 611.
Jeppe (cf. *Jappe*).
Jeppe Pedersøn (cf. *Jac. Petri*), Præfectus Aboënsis 727.
Incendia Urbis Aboënsis. Vid. *Aboa*.
Inducie cum Russis factæ (cf. *Fax*) 409. 521. 594. 643-
Indulgentiæ Altari Animarum concessæ 413. It. Altari S. Catha-
 rinæ 552 sq. & Clericorum 454 sq. Altari Corporis Christi
 435 Ecclesiæ boënsi 193. 206. 263. 428. 462 sqq. Eccle-
 siæ Liikis (Ulfby) 329, Scholæ Aboënsi 427. cf. *Cardi-*
nales, *Papa*, *Infir-*

INDEX

- Infirmaria* Clericorum ab Episc. Conrado fundatur 576.
Ingemundus Jonsfon Præf. Alandiæ 412. 414.
Ingevald Dværger Legifer vicarius 414.
Ingo Ecclesia Nylandiæ 515.
Ingonen, (Jonis) vel *Ingonis*, 449. Prædium Claustro S. Annæ vendidit 456. 485. 488.
Ingri generis sunt Fennici 79. Russis parentes, Fennos vexant 102. 140.
Ingvarus Nicolai, Præfectus Korsholm. 636.
Innocentii III Papæ literæ 174 sqq. *Innocentii* IV Bulla 158. 263. 779.
Inscrinatio b. Hemmingi 333 sqq. cfr. 654.
Ijo vel *Ijoki* ecclesia Ostrobotniæ Borealis 372 sq. 556.
Jockas (Fenn. *Juva*) ecclesia Savolaxiæ 469. 515.
Johannes (S.); ejus *Altare & Præbenda*. Vid. *Altare & Præbenda*.
Johannes II (Rex) Danus, Russos in Fennos incitavit 650. Regno excluditur 29. Exercitus ejus Aboam occupat & spoliat 31. 648 sq. 807. Jubet Fenniam vastari 806 sq.
Johannes I Episc. Aboensis 13. 202—205. Antea Prior Cœnobii Dominicanor. Sigtunensium 202. Primus Episc. Finl. canonicè electus (a. 1286) Ib. Male a Vastovio Sanctis Sveciæ adjungitur Ib. Non fuit Polonus 203 sq. Fit Archiepiscopus Upsaliensis 204. 781. Moritur in Gallia (a. 1291) 14. 205.
Johannes II (Petri) Episc. Ab. 16. 346—360. Arosiæ natus 346. Cognomen Stub vel Stubbe temere ei tribuitur 346. Fuerat Rector Universitatis Parisientis 16. 347 sq. Sunonem Haquini excommunicavit 16. 348, Cenotaphium S. Henrici in Noussis ornavit 16.
Johannes III (Westphal) Episc. Ab. 16 sq. 360 — 388. Aboæ natus 16 sq. 360. Canonicus Ab 361. Commendatus R. Alberto a Papa Gregorio XI, 361 sq. Altare, Chorum & Præbendam S. Catharinæ instituit 17. 352. 361. 385. **Li-
em cum Archiep. Upsaliensi de finibus Diœceseos** suæ egit

INDEX.

- egit 366 sqq. Litem de Portione Cibaria (Matfkott) inter Clerum & populum Nylandiæ diremit 376 sqq. Literæ ejus ea de re 378. Annus (1384 non 1384) & locus (Niitugård non Nowgorod) mortis suæ 17. 384 sqq.
- Johannes* IV (Olavi) Episc. Ab. 30 sq. 645-651. Natus in Pargas ex gente ignota 30. 645 sq. Magister Parisiensis 30. Archipresbyter Aboënsis 30. 646. Cogitur redimere Castrum Kuusto a familiaribus Antecessoris sui 30. 647. Eligitur & Upsaliæ Consecratur (a. 1567) 30. 646 sq. Juramentum obedientiæ quale Papæ præstiterit 647 sq. Redux ex visitatione Careliensi in Kuusto bolo suo suffocatus obiit (a. 1510) 30 sq. 648 sq.
- Johannes* Anundi Archidiaconus Ab. 513. Fundavit Sacellum S. Johannis 19. 437 sqq. Dotavit mensam Archidiaconatus 458 sq.
- Johannes* Caroli Ferla 524.
- Johannes* de Kalmarna civis Revaliensis: ejus donatio Ecclesiæ Ab. facta 229. Literæ de Prædio Stensbøle 251.
- Johannes* Fleming, Præpositus Ab. 677. 700.
- Johannes* Erasmi, Rector Scholæ Wiburg. & postea Cancellarius Ep. Martini 39. 758.
- Johan* Hansson, Fogde i Norr-Finland 635.
- Johannes* Kölnerâ condit Præbendam S. Bartholomæi 363.
- Johannes* Magni, (Cfr. *Archidiaconi* Ab.) 513 sq. 795. 799.
- Jonis* (Cfr. *Jöns*) Ingonen, Vid. *Ingonen*. Olafsson Præf. Wiburg. 525.
- Johannes* Thomæ Quæstor (Camerarius), natione Danus; Fennis inimicus & invisus 754 sq.
- Johannes* Vestgothus (Westrog.) Præfectus redituum Episcopatum a R. Gustavo constituitur 33. 662. An Episcopus Finland annumerandus? 1662 sq. Præfectus Arci Ab. &c. 663.
- Isaacus* Nicolai Baner, Præf. Tavast interficitur 728.
- Irael* Erlandi vitam S. Erixi ex Svetico in Latinum converter-

INDEX.

- vertisse videtur 59. Ea tamen antiquiores Sancti hujus Legendas existisse, probabile est lb.
- Judices* Territoriales Finl. 414 sqq. 527. 545 sq.
- Judicium Regium Supremum* in Finlandia constitutum (Lands Rätten i Finland) 419 sq. 504 sqq. In locum Judiciorum temporariorum (Inquisitorii & Correctorii, Råfste och Råttare. Ting) succesit 507. *Lagerbringii* de eo error 504.
- Julius* seriei Episcoporum Finland. temere intrusus 166 sq.
- Jumalaby* in Alandia 122.
- Juremaa* præd. 375.
- Juramentum Militum* (h. e. Equitum Auratorum) 609 sq.
- Jurje* l. *Jurje*, Vid. *Georgius*.
- Jus* (h. e. Territorium) *Carelicum* 230. *Finmonicum* 317 sq. 358. 407. *Helsingonicum* (a Colonia Helsingica, morem domesticum tributa ærario & Clero exhibendi secum apportante, habitatum) 192. 230. 265. 317. 357. *Suewicum* (a Colonia Svecica habitatum, cujus mos tributa pendendi Fisco erat lucrosior, quam mos Fennorum) 246. 316 sqq. 358.
- Jus Patronatus*, Vid. *Patronatus Jus*.
- Junsten* (*M. Paulus*) Episcopus primum Wiburgensis & deinde Aboënsis 757-759. Quomodo nomen suum scripserit 757. Natus Wiburgi, ibi studiorum fundamenta posuit 578. Genus suum & familia 765 sqq. Fit Lector mensæ Episc. Martini & Hypodidascalus Scholæ Aboënsis 759. Sacris Ordinibus initiatur 760. Vicarius Rector Wiburgi (a. 1541) constituitur 760. 769. Perfectus in Germaniam Wittebergæ Magister factus (a. 1543) 723. 760. Inde per alia Germaniæ loca peregrinatus 762, redux fit Rector Scholæ Aboënsis 762. Obtinuit Præbendam Clericorum 41. 735 Episcopus Wiburgensis 41. 746. 762. Episcopus Aboënsis 45. 762. Infelix ejus Legatio Russica 763. Literæ ad Pastores Ec-

INDEX.

Ecclesiarum in Norrfinlandia 762. Scripta ab eo elaborata 763 sq. An Liturgiæ faverit? 765. Obiit (a. 1576) 765. Chronicon suum compilavit ex antecessorum suorum reliquiis & scriptis, quæ ipse supplevit 5 sqq. 9 sq. 32. 139. 145. 422. 650 sq. Quo tempore illud concinnaverit, ignoratur 764. Illud porro continuare in animo habuit, quod tamen consilium non perfecisse videtur 43. 747.

Juusten (*Paulus Johannis*), Nepos Episcopi, Subcenturio 766 sqq. Ejus uxor & filia? 769.

Juusthen (*Benedictus Severini*) in Olsböle 766.

Ivarus Nicolai, Præfectus Wiburg. 525. 636. (cf. 508). Røde 418.

Jyriensbagen (*Henr.*) Vid. *Henricus*.

Jånesfaari prædium mensæ Episc. acquiritur 15. 258.

Jåppe (cf. *Jeppe* & *Jacobus*) Diåkn, Præfectus Arcis Aboensis 413. 415.

Jååskis ecclesia (& deinde Territorium) Careliæ, Svecis cessit 245. A Russis spoliatur 578. 633.

Jõnis Andersson 418.

Jõns, vid. *Johannes*.

Jõns Jacobsson, frater Legiferi Hartechini 637.

Jõns Matsson, Præf. Tavastensis 728. Ei tradi arcem Tavastburgensem Christiernus Tyrannus jusfit 658.

Jõns Westgöthe (cfr. *Johannes Vestgothus*) 663. 727.

K*aa*sa (Magnus) Advocatus Tavastiæ 113 sq. 391. 412.

Kandala prædium 391.

Karelia, vid. *Carelia* *Karjeleb* Lappis hostem significat 103.

Kairis prædium, mensæ Episcopali adjungitur 15. 252. 258.

Kaland pro *Alandia* 636. 805.

Kalvola Ecclesia & prædium 719. cf. 691.

Karakylå, vid. *Karinkylå*.

INDEX.

- Karinkylä* prædium, ubi Coenobium Nådendalense primum
 ædificare parabant 407. 451.
- Karis* ecclesia Nylandiæ 227. 412. In eam Rex habuit
 Jus Patronatus 273.
- Karl*, Vid. *Carolus*.
- Kartis* prædium 429.
- Karp*, *Karpa*, *Karpio*, mensura frumenti in Finlandia 233.
 358. 517.
- Karpalainen* (*Paulus*) 392. 420. Petrus 485. 525. Thord
 599. Cfr. *Carpelan*.
- Kaskis* prædium 193. 800.
- Katavakangari* prædium 466.
- Kazi*, Vid. *Kaasa*.
- Kemi* ecclesia Ostrobotniæ borealis 232. Primum fuit Ca-
 pella ecclesiæ Salo 373 Diocesi Aboënsi adjudicata
 368 sq. 372 sq. Reditus Curati ibidem 377. Numerus
 colonorum ibi habitantium 377. Decima Salmonum
 ibi captorum ad Episc. Aboënsē pertinuit 377.
- Kerpis* prædium (non parocchia) 546.
- Kettil Olafson* (Catillus Olavi) Legifer Vicarius 413. 414.
- Kexholmia* a Svecis expugnatur 131 sq.
- Kiblakunda* (Fenn. Territorium, *Skärud*) 132. 143 sq.
- Kiikala* ecclesia Finl. 246.
- Kim*, *Kimi*, Vid. *Kemi*.
- Kimito* ecclesia Finl. 227. 245.
- Kiulo* ecclesia Satacundiæ 411. 417. 611.
- Kivikylä* prædium 443.
- Knaap* (*Hinzebinus*), *Knap* vel *Knapp*, Senator ac Consul
 Aboënsis, erigit Altare & Præbendam S. Petri & Pauli
 19. 444. sqq. Con sanguineus *Helvici Stoltefooth* ib.
 Ante a. 1414 obiit 745. Ejus Vidua idem Altare do-
 tat 445.
- Knut* Ericson, Vid. *Kurck*.
- Kogb* vel *Koogb* (Matthias) Legifer (vicarius?) 261. 325 sq.
Kordt,

INDEX.

- Kordt, Koort*, Vid. *Conradus*.
Korka & Korke (10. 72 sq.) Vid. *Kurck*.
Korkyala prædium 434.
Korois Villa Episcopalis 260 sq. 591. An ibi Cœnobium
 Virginum fuerit exstructum? 17. 406 sq. 451. 590 sqq.
Korsholm Arx. 135. 137. 636. Ei Præfecti 636.
Kortuma (Wibrecht) 420.
Koskis prædium in Vemo 476. 484.
Kowris prædium fabricæ ecclesiæ Ab. donatur 259.
Krakandás, mons calcis in Kimito 227.
Krok, mensura agri, Aratrum, Jugerum 495. 517.
Krokskinn 557. 801.
Kroneborg, h. e. Tavastburgum 120.
Krópelin (Johannes) Præfectus Finl. 524 543.
Kunda (quod rectius sic scribas), vid. *Cunda*.
Kuokkala prædium 456.
Kurck familia nobilis Fennicæ 413. 721 sq. 730. *Arvidus*,
 vid. *Arvidus*. *Axelius* Jönson 730 sq. *Canutus* Erici
 Legifer Satacundiæ 656. 730. *Jacobus & Nicolaus* 651.
Johannes Canuti 730.
Kuivilax prædium 445.
Kusto & Kustö, Vid. *Kuusto*.
Kuumo Prædium Ep. Aboënsis 258. Ecclesia Satacundiæ
 329. In quam Rex habuit Jus Patronatus 273. Ca-
 strum, quod demoliri jusfit R. Albertus 304.
Kuusto (Fenn. *Kuusisto*, h. e. *Pinetum*) 605. Villa Episcopi
 Aboënsis 183. Castrum ibi a. 1317 ædificatur 14. 217.
 A Russis capitur & exuritur (a. 1318) 214. 217. 218.
 Ab. Episc. Magno melius exstructum 465. 486. Ejus
 Præfecti 261 sq. Incendio vastatur, quo multa simul
 privilegia & literæ Ecclesiæ Ab. pereunt 26. 584. 605.
 Illud Episc. Johannes Olavi a præsidiariis militibus an-
 tecessoris sui redimere cogitur 647. A copiis R. Gu-
 stavi expugnatur, ejusque jussu diruitur 730 sq.

INDEX.

Kym, Vid. *Kemi*.

Kymmene fluvius, fere limes olim fuit Coloniae Svecicae in Nylandiam adductae 53. Piscatura Salmonum ibidem partim ad Episc. Aboensem pertinuit 418. 466. 538.

Kyle (*Johannes*) Advocatus Aboënsis 635.

Kyrjali h. e. *Carelii* (quod cfr.) 79 sq.

Kyrkslätt ecclesia Nylandiae 246. 251.

Kyrn (*Lyderus de*) Praefectus Finl. 221 sq. 478. Ejus literae 222. Auctor putatur familiae nobilis Finl. (*Diäken?*) 221.

Kyro (*F. Kyrö*) ecclesia Satacundiae 556. Reditus Curatorum in ea regione 516 sq. 557.

Kyrobominne (*Kyrö*) ecclesia Ostrobotniae australis.

Kärknäs praedium 448 sq.

Kätarsalmi praedium 445.

Kättil, Vid. *Catillus*.

Kökar Coenobium in Alandia, (quod cum Coroisensi confundit Vastovius) 407 sq. 587 sq. 591.

Königsmarck (*Henricus*): ejus consilio R. Ericus Pomeranus veterem morem tributorum Regiorum pendendorum mutat 494 sqq.

L*abdingo* praedium 223 sq.

Lalli, dubium de eo 151 sq. 153 sq. cf. 570.

Lammais, piscatura ibidem 305. 537 sq. 544. cf. 258 sq.

Lapmark (paroecia Lappo) 457.

Landserona castrum in Ingria a Torkillo Canuti exstructum 580. 784. 803.

Rands-Nätten, *Judicium* Supremum Finlandiae (quod vide) 419 sq. 504 sqq. 519. 800 sq.

Langö insula 393 sq.

Lapis altaris consecratus 282. 295.

Lappia pro Livonia, mala lectio 102. 775.

Lappones Fennis cognati 80 sq. Finlandiam olim habitarunt 80. 86 sq. Unde per Fennorum & Svecorum adyen-

INDEX.

- ventum remoti 98 sq. Ostrobotniæ, (Satacundiæ & Tavastiæ) partes superiores diutius pererrarunt 113 315.
 519. Lingua eorum cum Fennica comparatur 88 Tab.
Lappvesi ecclesia Careliæ 515.
Lasse Oloffson, Vid. *Laurentius*.
Latinae linguæ usus in sacris, quo tempore apud nos fuerit abrogatus 702.
Laurentius cf. *Lasse*.
Laurentius (S.) ejus *altare* & *præbenda*, Vid. *Altare* & *Præbenda*.
Laurentius Canuti, Sacristanus Aboënsis, primus Misfam Svecice Aboæ celebravit 38, 684.
Laurentius Ingemundi 443.
Laurentius Michaëlis, *Suuripää*, Episc. Aboënsis 29 sq. 638-645. Genus suum 638. Magister Parisiensis & Præpositus Aboënsis 29. 639. Alandiam visitaturus Apoplexia corripitur & moritur (a. 1506) 29. 30. 645.
Laurentius Olavi, Lector Sententiarum Aboënsis 209.
Laurentius Petarson 249.
Laucko prædium nobile familiæ Kurckianæ 651. (cf. 438).
Lector Sententiarum in Monasterio Aboënsi 209. Lector fratrum Prædicator, Finland. Vid. *Godschalcus*.
Legenda S. Erici, ejusque fontes & rivuli 58. S. Henrici 163 (cf. 148)
Legendarium, prædio emitur 432.
Legiferi Finlandiæ 325 sqq. 413 sqq. 636 sqq. 727 sqq. 794. Jus Regem Sveciæ eligendi cum iis communicatur 23. 326. 509. Bini constituntur 22. 503 sq.
Lenakkala prædium 429.
Leppas prædium 713.
Lepra, an Fennos præcipue infestaverit? 521 sq.
Leproforium in Fennia conditum 521 sq.
Levelax prædium in Pemar, ecclesiæ Cathedrali donatur 252.

Leves-

INDEX.

- Levesque*: ejus hallucinationes 78. 241. 244. 301.
- Liberos* suos domi alere, aut pro suis agnoscere, Presbyteris fuit prohibitum 279 sqq. 791 sq.
- Libertas* (immunitas a tributis regiiis, *Frälse-rätt*) bonis eccles. concessa 257. 271 sq. *Libertatis* literæ (*Frälse-bref*, quibus talis libertas concedebatur) differabant a literis Nobilitatis (*Adels-bref*), quibus simul insignia gentilitia &c. jure Hereditario familiæ cuidam dabantur 480 sq.
- Libri* olim in Fennia & rari & cari 432 sq. 491. In Henrici Tempil testamento commemorati 281 sq. Ecclesiæ Aboënsi ab Episc. Hemmingo dati 257. Ab Episc. Magno Tavaft eidem comparati 21. 490. — Fennice a Mich. Agricola in ecclesiæ usum conversi & editi 735 sq.
- Liikis* (hodie *Ufsby*, quod cfr.) ecclesia Satacundiæ inferioris: de fundatione templi ibidem &c. 216. 229. 469.
- Likama* (*H.*) Chor &c. Vid. *Altare & Præbenda Corporis Christi* !
- Limites* Dioceseos Aboënsis in Norbotnia, & lis de iisdem 366 sqq. 372. 374 sq.
- Linguarum* quarundam cum Fennica comparatio 88 Tab. 81 - 85.
- Linguarum* usus in gentium ortu & cognatione indaganda 81 sqq.
- Linita* prædium donatur eccles. Aboënsi 260.
- Lippia* s. *Lippia*, pro *Liffia* s. Livonia 102. 775.
- Literæ* cf. *Bulle*.
- Literarum* studia in Finlandia olim fota (cf. *Schola*), earumque Studiosi 598 sqq. 671-686. 725 sq. Earum studiosis in Germaniam proficiscentibus Ep. Martinus, permissu Regis, subsidia tribuit 36. 673-684. Flos earum tempore R. Gustavi minus lætus 723 sqq. (cf. 685).
- Litbijoki* prædium donatur eccles. Aboënsi 260.
- Litois* prædium 446. 448.

INDEX.

- Eivi* f. *Livones* generis sunt Fennici 79.
Livonia: Milites Christi jubentur inde proficisci pugna-
 tum contra hostes ecclesiæ Fennicæ 102. 179 sq.
Livonicum talentum in Finlandia adhibitum 229.
Loimijoki ecclesia Satacundiæ 491. 515.
Lubecenses, Vid. Mercatura.
Lucia Olavi, uxor Henrici Clauson, benefactrix ecclesiæ
 Ab. & Cœnobii Nådendalensis 456. 587. Non fuit so-
 ror Episc. Magni Tavast 424.
Lucos & delubra Paganorum Papa Ecclesiæ & Episcopo
 Aboënsi donat 107.
Lundo ecclesia Finland. 213. Præposito primum assigna-
 ta 253.
Lyderus de Kyrn. Vid. *Kyrn* (Lyderus de).
Lökans prædium 226.
Löpö prædium 452.

Maala & maalaman 380.

Magb cf. *Måg* & *Gener*.

Magistri Philosophiæ jam a. 1347 in Finlandia occurrunt
 330. Plures inter Prælatos Finlandiæ 476. 514. 599. 799.
 Sveci Wittenbergæ creati 723. Magistri Regentes Pari-
 siis 347.

Magnus (cf. *Måns*).

Magnus I Episcopus Aboënsis 14. 206 -- 216. 260. Finlandus,
 natus in Pago Mårtiälå ecclesiæ Rusko 14. 207. 208. De
 ejus electione narratio Rhyzelii notatur 207 sq. Cfr. 781
 sqq. Canonicum Upsaliensem fuisse, indeque ad Præpo-
 situram Aboënsis translatus, male tradunt *Rhyzelius* &
Spiegel (præunte *Mesenio* Chron. Episc. p. 207 sq.) Cathedram
 ex Råndämäki a. 1300 Aboam transtulit 206. Do-
 nationem Ep. Thomæ, Cappellano suo factam, confirmat
 183. Domum Episcopalem Aboæ non ædificavit 209; cf. 20.
 219. 252. 485 sq. 783. Moritur a. 1308 aut 1309, 216.
 O O O O O *Ma:*

INDEX.

Magnus II, Tavast, Episc. Aboënsis 17--21. 422--528. Natus, patre Olavo Tavast, in Alasjoki (hodie Tavastila) prædio parœciæ Wirmo (a. 1357) 17. 422. 425. Mater sua 805. Genus & familia 423 sq. 433. (cf. *Tavastiana* gens). Pragæ studuit literis, ibi Magistri honore auctus 18. 425. Archidiaconus Aboënsis, Clericus & Cancellarius R. Erici Pomerani (cui admodum fidus fuit) 18. 425 sq. Num absens electus? 426 sq. Romæ consecratus (a. 1412) 18. Parisios invisit 18. A R. Erico tributum Parœciæ Masko ad dies vitæ accepit 18. Liberalitas sua in cognatos 23. 431 sq. Bullas Ecclesiæ & Scholæ Aboënsi favorabiles domum reportavit 427. sq. 462: Altare, Sacellum & Præbendam Corporis Christi instituit & dotavit 18. 429 sq. In eam Præbendam sibi & hæredibus suis jus quoddam perpetuum reservavit 430. Archidiaconatum in Ecclesia Ab. restauravit 19. 457 sq. Chorales 4 novos prioribus adjunxit 19. 459 sq. Canonicos 4 novos prioribus 6 adjecit 19. 459. Præbendam Animarum erexit 19 (non tamen suo sumtu 442 sq.). Fraternalitatem Trium Regum inchoavit 19. 455 sq. 475 sqq. Splendorem cultus Publici in Ecclesia Cathedrali auxit 16-22. 461. 490 sq. Templum Cathedrale (una cum urbe) incendio læsum instauravit 21. 464 sq. Domum lapideam pro residentia Episcopi Aboæ construi fecit 20. 485 sq. Castrum Kuusto de novo, pro majori parte ædificavit 20. 465. 486. Mentæ Episcopi commoda comparavit 465 sqq. It. Ecclesiæ Cathedrali 468. Cœnotaphium S. Henrici in Nousis ornavit 470 sq. Jus Patronatus in Ecclesiam Borgo a Padifentibus redemit 465. (ex cujus censu missa Auroræ perpetua facta fuit 21. 488 sq. cf. *Missa Auroræ*). Pauperum diligentem & beneficam curam egit 23. 470. Pietas sua, insignis, sed temporis ingenio congrua 18. 23. 471. Peregrinatio ad Terram Sanctam 21. 472 sq. Libros ecclesiæ suæ com.

INDEX.

comparavit 21. 490. Favor & beneficia in cœnobium Nådendalense (cui dedit redditus Episc. & Curati ex ecclesia Masko) 20. 450 sqq. 471; (cf. *Nådendal*) 487. sq. & ubi domum sibi ædificari fecit 20. Merita sua Politica 22. 492 sqq. Fides sua in R. Carolum 22. 492 sq. Magna fama & auctoritate floruit 22, 23. Incolis Finlandiæ varia commoda procuravit 22. 494 sqq. 503 sq. Seditiones in Satacundia sedavit 25. 503. Inter candidatos muneris Archiepiscopalis nominatus, R. Erici suffragium non obtinuit 23. 426. 509. Munus (cum ei per 38 annos præfuisset) abdicavit 24, & biennio post (a. 1452) anno ætatis 95 in Nådendal obiit 24. Sepulcrum ejus 24. 510 sq. Comparatio ejus cum Ep. Hemmingo 23 sq. 293. 422. 509. Rhythmi de eo, quos citat Rhyzelius, antiqui non sunt 509 sq.

Magnus III (de Sårkilax, Stiernkors) Ep. Ab. 26, 27, 28. 611--637. Natus in Töflala Patre illustri viro Nicolao Olavi 611 sq. Mater sua 613. 639. Exteros adiit 639. Magister Parisiensis 27. 613. Canonicus & deinde Præpositus Aboënsis 27. 440. 613 sq. Legatus Episc. Conradus in Sveciam proficiscitur (pro ope contra Rusos imploranda &c.) 595. 613. sq. Constituitur (cum successoribus suis Præpositis Ab.) Comes Palatinus Cæsareus 614 sq. Episcopus (1489) 616. Instituit & dotavit Sacellum Omnium Sanctorum 28. 551. 621 sq. Canonicas instauravit 28. 620. Diaconatum (Decanatum?) & Archidiaconatum in ecclesia sua restauravit 28. 617 sq. Mensam Communem (Canonicor. & Clericor.) instituit 28. 618 sqq. Sepulchra Epp. Magni II & Olavi ornavit 28. 625. An Canonicos ad residendum coegerit? 621. Vir gravis, in pauperes benignus, constans defensor libertatum Cleri 27. Pro qua constantia quæ adversa tulerit, latet 27. 616. Vir pro temporis sui ratione egregie doctus 558. Amicus Canuti Posse & Ste-

O o o o o 2

nonis

INDEX.

- nonis Sture 28. 631. 634. Epistola ejus pro Stenone 634. It. de obsidione Wiburgensi 627. 629. 631. Obiit a. 1500, 28.
- Magnus II** (Erici) Rex Sveciæ. Ejus favor in Clerum Finlandensem 228 - 235. 257. 260. 268 - 272. Libertatem prædiis quibusd. Episcopalibus concedit 257. 260. Decimas Clero accurate pendi jusfit 230. 231. 232 sq. 263 sq. 269. 271. Literæ Protectoriæ Episc. Aboënsi datæ 233 sq. It. de quarta pelle a Tavastis Episcopo pendenda 234. It. de *Föremark* 269 sq. Bona Holmgeri Lagman ecclesiæ Ab. dedit 261. Literæ de Sagenis trahendis in commodum Episcopi ecclesias visitantis 270. Bellum cum Russis gerit (a. 1322 sqq.) 240 sqq. Pacem cum iis facit (a. 1323 aut 1324) 243 sq. (cf. 301 sq.). Finlandiam adit (1347 & seqq.) 269 sq. 271 sq. 305. Item a. 1351 sq. rursus cum Russis bellaturus 272. 300 sq. 305 sq. Ostrobotniæ Meridionalis incolis dat jus per totam Ostrobotniam libere mercaturam exercendi 315 sq. De jure Patronatus in ecclesias Fennicas cum Ep. Hemmingo transegit 273. Jus Patronatus in ecclesiam Borgo Monachis Padisensibus dedit, una cum piscatura in amni Helsingensi 307. Binas novas in ecclesia Aboënsi instituit Canonias, quæ tamen mox abrogatæ sunt 310 sqq. Livoniam adiit 305 sqq. cf. 289. Eam bis adiisse non videtur 289. 307. Literæ suæ de Finlandia excolenda 246. Jusfit bona tributaria in libera temere mutata tributo subjici, exceptis ecclesiasticis 270. 318 sqq. Permittit Ep. Hemmingo & Nicolao Erici Præfecto Finl., arbitrium libertatis a tributis tribuendæ civibus ad militandum (equo merendum) aptis 319. A Papa accepit potestatem Canonicos quosdam denominandi 330. An Ep. Hemmingum captivaverit 286 sqq.
- Magnus Gren** (cfr. *Gren*) 476.
- Magnus Hansson Landzfogethe** 635.

INDEX.

- Magnus* (M.) *Johannis*, Decanus Ecclesiæ Ab. 635.
Magnus Larenson Fougte på Wiborg 634. 636.
Magnus Laurentii Griffoth (vel Grifefoth), Archidiaconus
 Ab. 547. 718. Mensam Archidiaconatus liberaliter au-
 xit 718 sqq.
Magnus Toftheson Advocatus Alandiæ 527.
Makastad (Maakisto) prædium 226. 252.
Mansum Pastorale (Præstebord) olim Fennis dictum *Maan-*
puoli 377.
Marca cf. *Moneta* & *pretia*.
Margareta (Regina) libertatem dat omnibus prædiis eccle-
 siæ Aboënsis 518. Una cum R. Erico eidem ecclesiæ
 dono dedit 300 Marcas argenti, pro Mislâ Auroræ in-
 stituenda 21. 404. 489. 796.
Marianvuori prædium 438.
Martin Abrahamson 423.
Martini (S.) ecclesia 411. cfr. *Nyby*.
Martini V Papæ Bulla 467 sq.
Martinus, Skytte, Episc. Aboënsis (primus Episc. Evange-
 licus) 34 sqq. 669 - 732. Genus suum 34. 670 sqq. Li-
 teras didicit in Scholis Raumoënsi & Aboënsi 35. Or-
 dini Dominicanorum Sigtunæ se adjungit 35. Peregri-
 natur, & redux fit Prior Ordinis sui 35 (cf. 732). An
 Regis Gustavi jussu Monasteria reformaverit? 732. Fit
 Episcopus Aboënsis (a. 1528) 34. 669. Adjuvit refor-
 mationem ecclesiæ Fennicæ 672 sq. Ejus tempore Pa-
 patus in Finlandia corruit, & rerum conversio ingens
 facta fuit 36. 38. Vir Pius & liberalis 35. Studiis lite-
 rarum opem ferre haud neglexit; itaque juvenibus fe-
 licis ingenii ad Germanicas Academias (maxime Wit-
 tembergam) profecturis, ex Canoniarum vacantium
 redditibus (Rege hoc aliquantispermittente) subsidia
 præbuit 36. 674 sq. Num suis sumptibus VIII
 Juvenes Wittembergæ simul aluerit? 673 sq. 675. 751
 sq.

INDEX.

- sq. Reditus Episcopales ei primum, censu tamen annuo impoſito, conceſſi 686 ſqq. Quorum ei ſeni (a. 1545) adminiſtratio adimitur, non niſi Præbenda S. Johannis, minime lauta, ei relicta 733. Moritur a. 1550, 39. 708 ſq.
- Martinus Nicolai* Canonicus Ab. 697.
- Maſku* Parœcia Finl. 182. Epiſc. Beroni a Regina Margareta & R. Erico in feudum datur 403. Eandem ab eodem Rege Ep. Magnus in feudum accepit 18; qui reditus ejus, cum Episcopales tum Curati, Cœnobio Nâdendal dedit, ſed quos ſucceſſor ſuus Olavus Cœnobitis ademit 20. 487 ſq.
- Matfkott* (portio cibaria) quid? 191. 192; cf. 218. 795. Epiſc. Ragvaldus in Finlandiam primo introduxit 13. 191. Ad Curatos eccleſiarum pertinuit 191. 267, non ad Epiſcopum (contra p. 191 & Meſſenium) 192. 267. In Weſtrogothia die Maſcotationis dabatur pauperibus 191. 193. 267. Non pertinuit ad Monachos 191 ſq. Videtur in Finlandia inprimis a colonis Svecis (Nylandiæ & inſularum incolis) fuiſſe penſum? 192. 265 ſqq (cf. p. 218). Lites de eo 192. 265 ſqq. 376 ſqq. Definitum tandem fuit, ut quiſque ruſticus X marcas Butiri ejus loco penderet 192. 265 ſq. cf. 378 ſqq. Exhiberi debuit infra feſtum S. Henrici 266. Quomodo in Kemi pendebatur 377.
- Matthias* Kettilmundi Capitaneus Finlandiæ 242. 248. 250.
- Matthias* Martini (Mattis Martinſon) primus Legifer Sunderfinniæ (Ep. Magni II ſororis filius?) 423. 431. 434. 527.
- Matthias* Olavi Præpoſitus Uplandiæ, Natione Fennus, 434. 446. 447. Ejus fratres 434. 448. Horum quartum Gödike Fincke occiderat, ibid.
- Matthias* Ödgilaſon, Lilie 524.
- Mayankalma* prædium 438.
- Medelby* prædium Uplandiæ 15. 258. 466.

INDEX.

- Melkela* præd. 719.
- Mensa* Communis Canoniorum ab Ep. Magno III instituta 618 sq.
- Mensæ* Episcopalis prædiis in Alandia libertas datur a R. Carolo 465.
- Mensuræ* in variis Provinciis variæ adhibebantur (cf. *Moneta, pretia*).
- Mercatores* Aboënses, plerumque Germani, magna olim florebant dignitate 646. (cf. *Germani*).
- Mercatura* maxime ab exteris apud nos olim exercebatur 598. Eam cum ecclesiæ Fennicæ hostibus exercere Papa prohibuit 101 sq. 106 sq. 179.
- Mesenius* notitia monumentorum Fennicorum haud caruit 236. Sed multa per præcipitantiam, multa ex ingenio Historiæ nostræ affinxit 189. 208. 219 sq.
- Michaël* Agricola. Vid. *Agricola*.
- Michaël* (Du) in Lapponiam missus, male confunditur cum M. *Michaële Agricola*.
- Michaëlis* (S.) Parœcia in Savolax 133. cf. *Savolax*.
- Milites*, h. e. Equites Aurati, Riddare. Eorum iuramentum 609 sq. Ilurimi a R. Christophoro creati 609 sq.
- Milites Christi* in Livonia Fennicam ecclesiam defendere a Papa iubentur 102. 179 sq.
- Minister* Provincialis Franciscanorum 587. 803.
- Missa Auroræ* in Ecclesia Aboënsi liberalitate R. R. Margaretæ & Erici Pomerani fundatur 17. 21. 403 sq. 411. 488 sq. 796.
- Missa* Latina Regio mandato Aboæ abolitur 700 sq.
- Misam* Svecicam primus Aboæ celebravit Laurentius Canuti Sacristanus 38. 240 sqq.
- Misale* quanto pretio (80 & 100 Marcarum) olim venderetur 491. Aboënsis cura Ep. Conradi typis editur 566 sqq.
- Molendinarum* in Fennia mentio 406.
- Monasterium*, vid. *Canobium*. De *Monasteriis* Fennicis parum novimus 408. Mo-

INDEX.

- Moneta* Aboënsis 497 sq. cf. *Pecunia*.
Monetæ valor, cf. *pecunia* & *pretia*.
Monetaria officina a R. Magno (a. 1274) Aboæ instituta? 199.
Monois præd. 458.
Montiskala præd. 488 (cf. 450).
Monumentorum Hist. Fenn. interitus 26. 469. 584. 605. 650.
Mortuaria (Biffstol) Curatis debita 266.
Mordwani vel
Mordwini Fennis sunt cognati 74. Eorum lingua cum Fennica comparatur 88 Tab.
Mudusum in Pargas 226.
Myösunda in Kimito 260.
Måg (Gener) medio ævo significabat *affinem* (Svåger) 124. 423. 429.
Måns cf. *Magnus*.
Måns *Måns*son Præf. Ab. 727. *Måns* *Svens*son Præf. Ab. 727.
Mårten cf. *Martinus*. *Mårten* *Jöns*son Advoc. Ab. 635.
Måkinpää præd. 719.
Mårtiälä prædium 437. Ibi natus fuit Episc. Magnus I, 14.
- N**
Nadendal, vid. *Nådendal*.
Nagu ecclesia Finl. 434. 445. 515
Narvo Ingemundi, Miles, Præf. Finl. 262
Nativitas S. Henrici (cf. *Festum* & *Henricus* (S.)), h. e. dies mortis suæ devote celebratus 161.
Nauticarum rerum imperiti veteres Fenni haud fuerunt 51.
*Nerpi*s ecclesia Ostrobotn. 329.
Niclis *Gustaf*son, Senator Regni 508. cf. *Nicolaus*.
Nicolai IV Papæ literæ 204. 206.
Nicolaus (Allonis?) Parve Decanus Upsal. 194.
Nicolaus *Andreæ* Præf. Finland. 215.
Nicolaus *Arvidi*, a R. *Gustavo* ad Finlandiam recuperandam

INDEX.

- dam misus, ab Episc. Arvido adjuvatur 656. 657. Ar-
 cem Ab. frustra obsidet, & urbem incendit 658.
- Nicolaus* Catilli, Archiepisc. Upsaliensis: ejus literæ de ele-
 ctione Episc. Ragvaldi II, 786.
- Nicolaus* Eskilli, jussu Christierni Tyranni ante castrum
 Raleborg decollatur 33. 656.
- Nicolaus* (Clavus) *Fleming*, Legifer Finland. 414 sqq. 506.
- Nicolaus* Grabbe. Vid. *Grabbe*.
- Nicolaus* Lydechini (Clavus Lydekeson) Capitanus Castrum
 Aboënsis 19. 416. 443. 452. 455 sq. 477 sq. 506. Eri-
 git & fundat Altare, Sacellum & Præbendam Clerico-
 rum 19 sq. Mandatum ei a Rege datum de Finlandia
 excolenda 418 sqq.
- Nicolaus* Magni 249, Advocatus Alandiæ, prædium donat
 Mensæ Episcopali 226.
- Nicolaus* Olavi de Särkilax (Stiernkors), Senator Regni
 Pater Episc. Magni III, 449. 506. 611 sq.
- Nicolaus* Thuronis, Bjelke, Præf. Österlandiarum & Da-
 pifer Regni 273. 283. 304. 307. 311. 323 sq. Legifer
 Finland. 326. Ejus Testamento Eccles. Ab. prædia qua-
 dam accipit 353 sq.
- Nicolaus* Thomæ, Oeconomus Eccles. Aboënsis 677.
- Niitugård* (Fenn. Niittukartano) prædium Equestre parœ-
 ciæ Lemo, ubi Episc. *Johannes* III mortuus fuit 387.
 796. Cui cognatus fortasse fuit *Jonis af Niittukarta-
 no* 387. 640.
- Nils Olaffon*. Vid. *Nicolaus* Olavi.
- Nobiles* Finlandenses filias suas olim Mercatoribus Aboën-
 sibus nuptum dedisse, & eorum filias uxores duxisse,
 reperiuntur 424. 433. 639 sq. 646. 729.
- Nobuli* (Nobiles) Anglicani, *Nobles*: eorum ratio ad pecu-
 niam Svecicam 491. 498.
- Norby* (Severinus) Præfectus Classi Danicæ, Finlandiam af-
 figit 649. 658. 806. A. 1522 Arci Ab. a Nicolao Arvidi
 obses-

INDEX.

- oblesæ succurrit, urbemque capit & spoliat 33. 658
 sq. 660 sqq. Eum fugiens Episc Arvidus naufragio
 perit 659 sqq.
- Norrman* (Ge.) Superintendens generalis Ecclesiæ Svecanæ
 692 (cf. 734). Ei Mich. Agricola adularatur 739 sq. (cf.
 736 not. 843) 742.
- Norrmark* præd. 403. 458.
- Notarii* Publici in Finlandia 610 sq.
- Nova* Capella 719. An eadem ac Sacellum Omnium San-
 ctorum? 623.
- Novgorod*. Cf. *Rusfi*. An ibi Episc. *Johannes* Westphal sit
 mortuus? 385 sq.
- Noufis* ecclesia Finland. 159. 182. 214. 226. 329. Ibi S.
 Henricus sepultus fuit 158. Ejus sepulcrum ornatur
 349. 470. Ibi monstratur ædicula ubi corpus S. Henri-
 ci primum fuit conditum 158. Initio fuit Præposito as-
 signata 253. An ibi prima fuerit Episcopalis Cathedra?
 105. 185. *Antiqua Noufis* 458. 791.
- Novus* Chorus 696. Vid. *Nova* Capella.
- Nummespää* præd. 439.
- Nummi* Aboenses. Eorum valor 495. 497 sq Cfr. *pecu-
 nia & pretia*.
- Nummis* sive S. Catharinæ Ecclesia, 182. 216. 245. 786.
 Reditus Episcopales & Curati inde provenientes Capel-
 læ Omnium Sanctorum concessi 26. — *Nummis* præ-
 dium 258.
- Nuolima* prædium parocciæ Lundo 432.
- Nya* Chor. Vid. *Nova* Capella.
- Nyby* f. Ecclesia S. Martini Finl. 411.
- Nybygd*, prædia ibidem commemorantur 222.
- Nykyrka* Ecclesia Finland. 515.
- Nylandia* videtur a S. Erico fuisse subjecta 52. Cur eam
 præcipue occupaverit? 52. Unde nomen habuerit? 53.
 Colonia Helsingorum illuc deducta (cf. *Helsingi*) 192.
 230.

INDEX.

230. 265. 316 sq. Rei pecuariae olim praecipue dedita
 192 sq. Paruit olim Praefecto Wiburgensi 136 230. E-
 jus Praefecti 249.
- Nyslott*, Vid. *Olaffsborg*.
- Nystaden*, pars nova urbis Aboënsis, a. jam 1416 comme-
 moratur 441.
- Nådendal*, Cœnobium ibi olim florens 407 sq. 486 sqq.
 549 sqq. 587. 704. 705 sq. Ejus initia 449 sqq. 488 sq.
 592 sqq. 800. Per Reformationem Ecclesiae perdit sua
 praedia & redditus, & reliquæ Sorores inopia premuntur
 705 sq. quæ severe tractantur 706. Urbs ibi condita 597.
- Nåbbeskatt* (& *Nåbbeskatt-smör*) 230. 516. 517. 564. 689.
- Nôteburgum* (Rusis *Orechowetz*) a Rusis conditum 242.
 Ibi pax cum Svecis pangitur 244.
- Oeconomi* Ecclesiae Aboënsis 209. 255. 383. 603 sq. 677.
 699 722 sq.
- Officiales* Ecclesiae Cathedralis. Vid. *Oeconomi*. *Officiales*
Episcopi 273 (cf. 357). 812.
- Oke*, vid. *Ake*.
- Olaff* (cf. *Olavus*) *Diekn* (cf. *Diákn*) 413. 414. *Tavast*,
Tavest vel *Tavist*, Pater Episc. Magni 423. 433. 449.
 (cf. *Tavast*).
- Olaffsborg*, Arx, postea *Nyslott* dicta, exstructa ab Erico
 Axelii Tott 26. 580 sq. Non vocabatur *Landscrona*,
 nec a *Thorkillo* Canuti ædificata fuit 135. 580.
- Olandia* pro *Alandia* (non *Oelandia*) 29.
- Olavus*, Archiepiscopus Upsal. litem de quarta pelle a *Ta-
 vastis* Episcopo Ab. debita dijudicavit 212. 234.
- Olavus* Ingemundi 443.
- Olavus* Johannis, Præpositus Arosiensis, Aboæ natus, di-
 tat Altare Clericorum 454.
- Olavus Magni*, Episc. Aboënsis 24 sq. 528 -- 544. Nepos
 Episc. Magni *Tavast*, qui eum ab infantia educavit 24.

INDEX.

- Natus in Rungo Paroeciæ Pikis 24. Patre mature orbatus 532, de quo ac gente sua nihil notum, ut & matris suæ nomen ignoratur 528 sq. (cf. tamen 532). Henricum Nicolai & Luciam Olavi parentes non habuit 529 sq. 531, neque Dieknorum armis gentilitis utebatur 530. Sorores suæ *Elin* & *Brigitta* Arvesti 432. 475. 512. 531 sq. Parisiis literis studuit, ibique Magister & Theol. Baccalaureus factus, fuit Lector Ethicorum & Pædagogista, nec non Rector Universitatis? 24. 533 sq. Curatus in Kyrkeslätt, postea Præpositus & tandem Episcopus Aboënsis 485. 514. 530 sq. Capellanus & deinde Consiliarius R. Christophori (it. Caroli) 535. Romæ consecratus 24. Quos ibi sumtus fecerit 534. Reditus ex ecclesia Masku ab Avunculo Nådendalensibus concessos, ob inobedientium eorum revocavit 20. 487 sq. An faverit Christierno I, 538 sq. Epitaphium suum 538.
- Olavus* Petri, Phase. Chronicon suum R. Gustavo vehementer displicuit 685 sq. 715. 747 sq. Post calamitatem suam adhuc auctoritate floruit 738 sq.
- Oluf* Eriksson Legifer? 729. 730.
- Omnium Sanctorum* Capella & Præbenda tempore Episc. Conradi erigitur 25. sq. 551. 604. 621 sqq. Ei Canutus Possæ prædium donat 623. Reditus sui 694. Ei ecclesia Nummis cum singulis reditibus Episcopalis & Curati conceditur 26.
- Opificiorum* in Finlandiam introductorum vestigia 248. 523.
- Ora*, vid. *Öre*.
- Ordinarius* Patrum Prædicatorum ab Ep. Benedicto constituitur 237.
- Orebowetz*, vid. *Nöteborg*.
- Ortones*, Ortuga (*Örtuger*) 377. 498. 560. 795.

INDEX.

Ostlienses Piraticæ olim dediti 142.
Osterlandia, vid. *Osterlandia*.
Ostiacki an Fennis cognati? 76 sq. Tab. p. 88.
Ostrobotnia a Svecis occupatur 111 sq. Prisca ejus conditio 111. - 113. 137. Ejus ecclesiæ 111. 231 sq. 368. 691. Septentrionalis in duas divisa erat Parœcias 232. Eam Ep. Hemmingus visitat 280. Decimæ Curatis suis pendendæ 232. 315. Ejus status seculo XIV, 315. Ejus Præfecti (cf. *Korsholm*) 139. 728. Meridionalis incolæ privilegium obtinent mercaturam per totam Ostrobotniam faciendi 303. 315 sq. Iis R. Ericus Magni favit 303. De Schola in Ostrobotnia condenda Ep. Paulus Juusten apud R. Johannem, incolarum rogatu egit 765.

Paavisk (Bengt) 413. cf. *Pogwisch*.

Padais prædium 457.

Padis Monasterium Ord. Cisterc. in Estonia. Ei R. Magnus concessit jus Patronatus in Ecclesiam Borgo ejusque Capellas 306 sqq. 310 sq. It. Piscaturam Salmonum in Helsing: à 307. 323. In quo illud jus Patronatus constitit 306. Eorum inde reditus 309. Illud cur Episcopi Aboenses extinguere aut saltim imminuere studebant 309 sqq. 405 sq. 488 sq. Confirmatum fuit Monachis a R. Erico 260. 272, Alberto 406, & Erico Pomerano 406; sed ab Episc. Magno Tavast pro 100 Nobilibus (Nobler) redemptum 310. 404. Iidem Monachi prædia in parœciis Nylandiæ Kyrkflåt & Ingo habebant 489. Literas confraternitatis Episc. Beroni & Capitulo Ab. dabant 406.

Pemar Ecclesia Finl. 329.

Pagani ecclesiam novam Fennicam infestantes, maritima imprimis loca vexabant 141. *Paganorum* in Finlandia lucos & delubra Papa ecclesiæ Fennicæ donabat 107. 181.

Paimala prædium 433.

P P P P P 3

Pal-

INDEX.

- Palke* (Pelles) 230.
- Paltila* prædium 429.
- Papa* Romanus Ecclesiam Fennicam sub suam protectionem recipit 101. 179. Jubet Milites Christi in Livonia Ecclesiam Fennicam defendere 102. 179 sq. Jusjurandum obedientiæ ei ab Episcopis præstitum 574. 647: cf. 806. Pecuniam ex Finlandia corradit 789 sq. 793. Permisit sedem Episcopalem Finl. Aboam transferri 183 sq. Prohibet Mercaturam cum Ecclesiæ Fennicæ hostibus 101 sq. 106. 179. Cf. *Bulla*, *Indulgentiæ* &c.
- Papalem* curiam Episcopi visitare, vel per se vel per procuratores, diligenter debebant 572. 574. 647.
- Pargas* Ecclesia Finlandiæ 393.
- Parisiis* nostri olim studebant literis 330. 347.
- Paræciæ* Fennicæ 245. 329. 404. 411. 515. 611. 691. Cf. *Ecclesiæ*.
- Parrochiale* Altare, vid. *Altare*.
- Patronatus* jus R. Magnus II nonnisi in X ecclesias Fennicas habuit 273. In Borgo Fratibus Padisensibus concessum. Vid. *Padis*.
- Paulus* (M.) Skel (*Skäl* vel *Stubl*?) Archidiaconus & tandem Præpositus Aboënsis 32. 716 sqq. (cf. 772). *Juusten*, vid. *Juusten*.
- Pauperum* Decimæ, vid. *Decimæ*.
- Paupertas* Cleri Finland. paulo post reformationem ecclesiæ 707 sq.
- Pax* cum Russis Nöteborgi composita 243 sqq. Ejus formula ib. An anno 1348 renovata? 301 sq. Induciæ cum iisdem initæ a. 1374 exspirabant 409 sq. Induciæ cum iis pactæ novennales 521. Item a. 1468 factæ quinquennales 594. It. 1504 (& 1510?) vicennales 643 sq. It. pax 1557, 43 sq. 749.
- Pecunia* (cf. *Moneta* & *pretia*). Ejus olim in Fennia ratio 447-

INDEX.

- 491 sq. 495. 498. Papæ ex Finlandia collecta 789 sq.
 793. Peregrina in Finlandia fuit in usu 447. 495. 498.
Pedersöre Ecclesia Ostrob. Meridionalis 111. Ejus Curatus
 fuit Præpositus Ostrobotniæ 376 sq.
Pelles: Ferinarum magnum erat pretium 248. Eæ loco
 Decimæ Episcopalis multis Finlandiæ locis pendebantur
 274. Eas simul cum tributo regio Episcopis colligere
 licuit ibid. Eorum quatuor Episcopo pendere (vi pa-
 ctionis olim inîtæ) Tavasti debebant 211; quarum cum
 quartam Episc. Magnus I iis (circa a. 1307 aut 1308?)
 ad tempus remisisset 212, (ob cladem nuper a Rus-
 sis passam) neque postea eam pendere volebant: unde
 lis orta fuit diuturna 211 sqq. 234 (cf. 122 sq.). Quam
 controversiam diremerunt partim R. Magnus 234 sq.
 partim Archiepisc. Petrus 212 sq.
Pemar, vid. *Pæmar*.
Permii Fennis cognati 75. Eorum lingua cum Fennica
 comparata 88 Tab. cf. 81 sq.
Perno Ecclesia Nylandiæ (olim Capella Ecclesiæ Borgo)
 307. 311. 406.
Pestis Fenniam afflixit (circa a. 1407) 523. Wiburgi gras-
 sabatur (a. 1530) 759. Raumoæ (a. 1537) 677.
Petri (S. S.) & *Pauli* Altare. Vid. *Altare*, Præbenda;
 Prædia.
Petrus (M.) Benedicti, Canonicus Ab. 456. 476. *Joans-
 son* (f. Jönsfon) 230. 249.
Petrus Elavi Arosiensis Episcopus, minister convertendo-
 rum Careliorum 133 sq. 210.
Petrus Philippi Archiep. Upsaliensis 231. Dirimit litem
 inter Episcopum Ab. & Tavastos de quarta pelle De-
 cimæ Episcopalis 212 sq. Visitat Diocesim Aboënses
 (a. 1335) 234 sq. Phocarum Decimas in Alandia solis
 dari jubet Curatis 235 sq.
Petrus Postoll 349. *Ragvaldi* Canonicus Ab. & Præben-
 datus

INDEX.

- datus Corporis Christi, tandemque Decanus (ultimus)
 Ecclesiæ Aboënsis 41. 697. 721 sq.
Petrus (M.) *Särkilax*, primus Religionis Evangelicæ in
 Finlandia præco (jam a. 1522) 34. 667. 668 sq. 684.
Petrus Ålanning, Civis & Senator urbis Stockholmenfis,
 condit Altare & Præbendam S. Mariæ, S. Henrici & S.
 Erici in Ecclesia Aboënsi 397 sqq. Ejus vita 396 sqq.
 Fuit Consul Stockholmiensis (qui Magistratus olim am-
 bulatorius fuit?) 196. cf. Nettelbladt Schwed. Biblio-
 thek, T. III. p. 234 sq.
Petåsmåki (vel Sylttilå) prædium 434.
Philip Carlsson 420.
Pbocarum decimæ. Vid. *Decima*.
Piickis Ecclesia Finl. 434. Episcopo Beroni a Reg. Mar-
 garetæ & R. Erico oppignoratur 17. 404. Cfr. *Misfa*
Aurora.
Piratæ (Vitaliani) damna Ecclesiæ Ab. intulerunt 17. 409.
Piscatores Episcopi quatuor, & unus faber, omnibus tribu-
 tis & operis Regi debitis exempti 275.
Piscatura Salmonum in Lammais (fluvii Kumoënsis), &
 fluvio Kymene mensæ Episc. confirmatur 466. (cf. *Ab-*
borfors & *Lammais* it. *Kemi*). In Helsing. à Monasterio
 Padisensi donatur 307. 323.
Piscis quisque quartus, in piscatu Salmonum Kymmenen-
 si, ad Regem olim pertinuit; quo tamen onere Episc.
 Aboënsis fuit liberatus 466 sq.
Pisu prædium 505.
Pogwisch (Otto) 524.
Pons Aboënsis: Seculi XV initio adhuc lis de ejus ædifi-
 candi onere inter cives Aboënses & incolas regionis
 circumjacentis fuit acta 520.
Portio cibaria. Vid. *Matzkott*.
Portus Tavastorum ubi quærendus? 116 sq.
Posse (Canutus) 443. 623. 625. 805. *Wiburgum* contra
 Rus.

INDEX.

Rufos defendit 28. 626 sq. Magiæ infamia temere ad-
 sperfus 627 sq. 632. 805. Liberalitas ejus in Ecclesiam
 Ab. 623. 631. Amicus Episc. Magni Stiernkors 28. 627.
 Moritur a. 1500, 28.

Præbendæ Ecclesiæ Aboënsis 691 sqq. cf. *Altare. Canoni-*
cales 37. 41. 698. *Animarum* 19. 442 sq. 694. S. S. *An-*
ne & Andree 446 sqq. 694. S. *Bartholomæi* 363. 398-
 693. S. *Catharina* 352. 361. 446. 694. A quo instituta?
 17. 351 sq. 361. *Novi Chori* 696 sq (cf. *Nova Capella*
 & *Nye Chor*). *Clericorum*, vid. *Divæ Virginis. Corpo-*
ris Christi 18. 429. Addita ei commoda 435 sq. *Præ-*
bendati ejus 605. 613. 692. Reditus ejus 692 sq. S. *Cru-*
cis 694. B. *Georgii* 19. 281. 437 sqq. 693. S. S. *Hen-*
rici & Erci 392 sqq. S. *Johannis* 437 sqq. 693. S.
Laurentii 401. 693. S. S. *Petri & Pauli* 19. 444 sq.
 694. *Parochialis*, vid. S. *Virginis. Trium Regum* 694.
Omnium Sanctorum 25 sq. 551. 604. 621 sqq. 694. 792.
 S. *Sigfridi* 352 sqq. 694. *Præbendati* ejus 353. *Divæ*
Virginis sive *Clericorum* 452 sqq. 693. S. *Virginis* si-
 ve *Parochialis* 693.

Præbenda Præpositi Aboënsis 691 sq.

Præbendæ tres Wiburgi a R. Carolo fundatæ 20.

Præbendas Ecclesiæ Ab. omnes R. Gustavus sensim ærario
 vindicavit 693 sqq. 697 sqq. 714 sq.

Prædecesores h. e. Majores, qui ante nos vixerunt 9. 10.

Prædia Ecclesiæ erant libera 270. Ecclesiæ Ab. sensim ac-
 quisita 223 sq. 226 sq. 228. 252. 254 sq. 259 sq. 271 sq.
 281. 350. 352sq. 354. 361. 363. 383 sq. 391 sq. 393 sqq.
 403. 405. 407. 429. 432 sq. 437 sq. 440 sq. 444 sq. 446
 sqq. 453 sq. 457 sq. 459. 466. 623. Reditus inde pro-
 venientes 691. Ea Nobiles post Reformationem recu-
 perare poterant; qua facultate multi abutebantur 695:
 reliqua Rex ærario vindicabat 695 sq.

Prædia libera & tributaria 270.

Q q q q q

Præ;

INDEX.

- Prædia mensæ* Episcopi Aboënsis acquisita 15. 257 sq. Reditus inde annuatim provenientes 697 sqq. *Arario* vindicata 696 sq. 809 sq.
- Prædia mensæ* Præpositi Ab. donata 383. 407.
- Prædicatores* (Fratres), vid. *Dominicanorum Ordo & Conventus.*
- Præfetti Finlandenses* 135 sq. 201. 214 sqq. 220 sqq. 248 sq. 321 sqq. 412 523 sqq. 635 sq. 726 sqq. *Aboënses* 635. 727. *Castelholmenses* 226 sq. 249. 257. 412. 414. 524. 635. *Korsbolmenses* 636. *Raseburgenses* 728. *Tavastburgenses* 636. *Wiburgenses* 636. (Cf. Præf. Finland.)
- Præfecturæ* Finlandensës pro Arcium numero auctæ 597.
- Prælati & Prælaturæ* 560. 617.
- Præpositi* Aboënses 253. 342. 351. 361. 384. 412. 434. 456. 460. 476. 512. 602 sq. 635. 714 sqq. 795.
- Præpositura* Aboæ (a. 1340) instituta 253. Ei IV Ecclesiæ primum adnexæ 253. Reditus ad eam pertinentes 691 sq.
- Prætorum* pretia (a. 1238) 248.
- Præbyteri* pro spuriiis suis pendebant pecuniam Episcopo 663. 807 sq. Iis Episc. Hemmingus interdixit, ne filios aut filias suas domi alerent 277 sq. 279.
- Præbyteriis* Alandiæ immunitas a tributo regio &c. concessa 468.
- Pretia* rerum variarum 262. 377 sq. 432. 605. Eorum mensura 229.
- Priores* Ordinis Prædicatorum 209. 237 sqq.
- Privilegia* Ecclesiæ Aboënsi data & confirmata 233 sq. 271 sq. 276. 355 sq. 405. 468. 518. 577.
- Privilegiorum* Cleri confirmatio 606 sq.
- Procuraciones* Episcoporum 733. 745 sq. 812.
- Procuratores* Nationum in Acad. Parisiensi 330.
- Prusficorum* Skillingor. ad Svecicam pecuniam ratio 447. 498.
- Psalteria* Latina in Ecclesia Fennica olim usitata 570.
- Psalterium* a quo fuerit primum Fennice verbum 41. 744 sq. Pul.

INDEX

Pulveris Pyrii usus jam ante tempora Canuti Posse & Svecis & Russis notus 629 sq.

Pund, mensura frumenti 690 (cf. 474).

Pyhä prædium 392. 403.

Pyttis ecclesia Nylandiæ 515. 611.

Pärkiö prædium 434.

Pöytis Ecclesia Finland. 329.

Quarta pellis. Lis de ea vid. *Pelles*.

Quenorum sedes in Ostrobotnia quæri non debent 113.

Ragnastala? prædium 439.

Ragvaldus I, Ostrogothus, Episcopus Ab. 12. 190 -- 195.

Cancellarius fuerat R. Eriici 190. It. Ducis Birgeri 13.

190 *Matskott* (portionem cibariam Curatis pendendam)

Finlandiæ incolis imposuit 13. 191. An a Papa obtinuerit potestatem IV Canonias in Råndämåki fundandi?

194. Fuit Regni Senator 779. Obiit (a. 1266) & in Råndämåki fuit sepultus 13. 195. Non confundendus

cum Ragvaldo Episcopo Scarenfi 194.

Ragvaldus II, Alandus, Episc. Aboënsis 14. 216 -- 225.

Antea Canonicus Aboënsis, a. 1300 Episcopus eligitur

785. Castrum Kuusto ædificavit 14. 217. Composuit

litem Nylandorum de Portione Curatorum cibaria (*Matskott*) 192. Literas Indulgentiarum dedit (a. 1311) Tem-

plo in Liikis fundando 216. 329. Moritur (a. 1321) 15.

Ragvaldus Stigulfsfon, Judex Territ. Piikifensis 546.

Rakkamala prædium 437.

Ram (Törsten Salmonsfon) Præf. Tavast. 728.

Rangvaldus, vid. *Ragvaldus*.

Raseborg, arx a Bo Jonsfon exstructa 17. 387 sq. Ejus

Præfecti 728. Ante hoc castrum Hemmingus Gadd &c.

justu Christierni Tyranni trucidantur 656.

Ravas prædium (*Friiskala*) 442.

INDEX.

- Raumo* urbs 597. Privilegia a Regni Senatu accipit 579. It. a R. Christiano I ib. Annotationes de rebus quibusdam ibi gestis 676 sq.
- Raumoense* Cœnobium 587. 677 (cf. Cœnobium). Collegium s. Schola 599. 671. 677. 725 sq.
- Rector* Academiæ Parisiensis 347. 533
- Rectores* Scholæ, vid. *Schola* & *Scholasticus*.
- Rector* Scholæ Aboënsis: ejus Stipendium 561. 743. 805.
- Reditus* Episcopales 267. Eos R. Gustavus colligendos Johanni Vestgotho commisit 662. Iis centum imposuit 666. Ecclesiæ & Capituli Aboënsis accurate sibi indicari voluit 688.
- Reditus* Sacerdotales in Alandia 515 sq. In Carelia 230. 263 sq. 315. In Nylandia 265 sq. In Ostrobotnia 232. 315. In Satacundia 516 sq. In Savolaxia 231. 355. In Tavastia 123. 233. 262. 517. 557. Cf. *Decimæ*, *Matskott*.
- Reformatio* Religionis: ejus propagandæ prima in Finlandia (per Petrum de Särkilax) molimina 667 sq. 684. Ab Episc. Martino promovetur 672 sqq. Eodem more in Fennia ac in Svecia peracta fuit 701 sqq. Ejus exsequendi modus non omnibus (etiam Evangelicis) usquequaque placuit 36. 38. 685 sq. 707 sq. 738. Cf. *Agricola*, *Martinus Skytte*, &c.
- Reges* Fenni olim non habuerunt 61 sq.
- Religio* veterum Fennorum 93 sq. 774 sq. Christianæ in Finl. introducendæ vel studio vel prætextu Finlandia Svecis subjecta fuit 47 sq. (vid. *Christiana Rel.*)
- Reliquiarum* festum, vid. *Festum*.
- Remigius* Gissonis, Canonicus Aboënsis 512. Ex gente Frillorum? 801.
- Reso* Ecclesia Finland. 245. Præposito tributa 253. Vicarii ejus perpetui ibi constituti 406.
- Revalia* ab Estonibus rebellibus obsessa, quibus Fenni auxilio veniunt 313 sq. *Revaliensis* pecuniæ ad Svecicam ratio 447. 498.

INDEX.

- Revaliensium & Wiburgensium lites sopitæ* 312.
- Rboderus*, vid. *Rodgerus*.
- Rigenses*, cf. *Mercatores*.
- Rodgerus* Præpositus Ab. 460. 512.
- Rodulfus* Antistes Finlandensis ecclesiæ primus II. 164 sq.
- Rolf*, vid. *Rolof* (& *Rodulfus*?)
- Rolof Matsfon* Præfectus Wiburgensis 729. It. Raseburgensis, qui Hemmingum Gadd &c. Christierni Tyranni jussu decapitari fecit 33. 656. 728 729.
- Romanam* Curiam omnes Episcopi visitare vel per se vel per procuratores debebant 574.
- Rudolphus*, vid. *Rodulfus*.
- Rungo* præd. 434. Locus natalis Episc. Olavi 24. 530 sqq.
- Ruonakallio* prædium 432.
- Rusko* Ecclesia Finl. 411. Ad Præpositum Aboënses pertinuit, cujus loco perpetui Vicarii ei præficiantur 406 sq.
- Rusfi* an Finlandiæ olim imperaverint? 89. 114 -- 118 (cf. 137 sq.). Ex eorum Monumentis parum lucri nostræ sperandum Historiæ videtur 114. Crudeles olim (inprimis Novogrodenfes) ac fere perpetui Finlandiæ hostes 10. 12. 139 sqq. ac reliquorum populorum barbarorum ecclesiam Fennicam affligentium vel socii vel duces 100-104, 114 -- 118. 139. 140. 172. Eorum expeditiones contra Fennos Christianos partim maritimæ erant, partim hieme suscipiebantur 142 sq. An religionem Christianam in Finlandia propagaverint 95. Quale in Estoniam & Livoniam imperium olim exercuerint 115 -- 118. 141. Eorum in Sveciam expeditiones piraticæ 50. Eorum in Finlandiam irruptiones 10. 12. 100. sq. 106. 115. 128? 139-142. 169. 172. 201. 211 sqq. 214. 217. 218. 240 sq. 409 sq. 520 sq. 578. 594 sq. 632 sqq. (cf. 655). Eorum crudelitas 410. Induciæ cum iis factæ, vid. *Pax*. Spoilant urbem Aboënses & curiam Episcopi in Kuusto
- Q q q q q 3 (a. 1318)

INDEX.

- (a. 1318) 217 sq. Carelia devastata Wiburgum frustra ob-
 sident (a. 1322) 241 sq. (Scriptorum Russicorum de hoc
 bello narrationes 441 sq.) Wiburgum frustra oppugnant
 (a. 1497) 27. 626 sq. ac deinde, prima hyeme, Careliam,
 Savolaxiam atque partem Tavastiæ, Ostrobotniæ borea-
 lis & Nylandiæ vastant 27. 633. Cf. *Bellum Russicum*.
- Rutbeni*, vid. *Rusfi*.
- Ruuth* (Otto) Danorum Aboam spoliantium Dux 31. 650.
- Råfste-Ting* 416. 418.
- Råndämåki* (Ecclesia S. Mariæ) prope Aboam: ibi olim
 erat Templum Cathedrale Finlandiæ 105. 185. 190. quod
 Templum Fenniæ antiquissimum habetur 97. Prima e-
 jus in monumentis præcis mentio 12. 190. Ibi Episco-
 pi Bero, Ragvaldus I & Catillus sepulti fuerunt 12.
 13. 200.
- Rök* (cf. *Fumus*) 211. 495.
- Sacellum*, cf. *Capella*, *Chorus*, *Altare*.
- Sacerdotes*, vid. *Clerici*, *Curati*, *Presbyteri*.
- Sacrificia* an Fennis veteribus in usu fuerint? 24. 774.
- Sacrum Auroræ*, vid. *Aurora*.
- Sagu* Ecclesia Finland. 227 sq.
- Salmonum* piscatura, vid. *Kemi*, *Kymmene*, *Lammais*, *Padis*.
- Salo* Ecclesia Ostrobotn. borealis prima 232. Ad Diocce-
 sin Aboensem semper pertinuit 368 sq.
- Salviala* præd. 398.
- Saltvik*, Curia, s. prædium (non tota Ecclesia, ut male ha-
 bet Nob. *Botin om Svenska Hemman* P. II. p. 53.) Men-
 sæ Episcopali permisa 272. 721, & *Gregorisby* (Grels-
 by) contra Coronæ vindicata a R. Magno ib. Nec id
 ob jus Patronatus Padisensibus ab Episcopo permillum
 311. — Ecclesia Alandiæ 246 249.
- Samojedi* Fennis non sunt cognati 83 sqq.
- Sanctorum* (*Omnium*) Altare & Capella, vid. *Omnium*
San-

INDEX.

- Sandamala* (rectius *Sondamala*, quod cfr.) ecclesia 253. 413.
 Forte pars hodiernæ ecclesiæ Nousisensis? 791.
- Sastamala* (Sastmola) Ecclesia Satac. 329.
- Satacunda* 119. 136. Ejus communitas testimonium exhibet de limitibus inter Dioceses Upsalientem & Aboënfem 372 sq. Judices ejus Territoriales 417 454. Satacundensium seditio sopita 22. 502 sq.
- Saw* (Fenn. *Savo*) Ecclesia Finl. 327, vid. *Sagu*.
- Savilax*, vid. *Savolax*.
- Savolax* primo unius ecclesiæ (Carelicæ) nomen, qua sensim divisa, illud toto adhæsit i rovinciæ 132 sq. 231 sq. Svecis cessit 245. Incolarum ejus Decimæ 231. 355.
- Sawlax*, vid. *Savolax*.
- Schisma* inter Papas Urbanum IV & Clementem VII etiam nostros sollicitavit 380 sq.
- Schola* Aboënfis 35. 260. 281 282 sq. 427. 560 sq. 587. 598. 671. 682 sq. 684. Ejus flos & Indulgentiæ ei comparatæ 427. Ejus ædes 554. Cura Episc. Conradi de ea 561 sq. Scholarium stipes 561. 599. Abusus inde facti 802. Rectores ejus (cf. *Rektor Scholæ*) 676. 679. 681. 735. 744. 762. quo stipendio fruebantur 561. — Schola Fratrum Prædicatorum ibidem 671. — Raumoensis 35. 599 671. — Wiburgensis ejusque Rectores 39. 599. 678. 679. 758. 760. — Ex *Scholis* R. Gustavus juvenes ad munera publica administranda evocavit 760 (cf. 725). Scholarum nostrarum, tempore Reformationis, linguor 724. 726. — Ut Schola in Ostrobotnia conderetur, Episc. Paulus Juusten apud R. Johannem III egit 765.
- Scholares*, vid. *Schola*.
- Scholasticus* (cf. *Rektor Scholæ*) 281. (sq.)
- Scriba* Capitularis Aboæ primum constitutus 559. Episcopi 733
- Scribendi* ars Fennis prisca ignota fuit 67.
- Scrinium* S. Henrici, Vid. *Henrici* (S.).

Scri-

INDEX.

- Scripta* Fennice primus edidit Mich. Agricola 735.
Sedes Episcopalis Finl. in novum locum transfertur 104.
 183. 206 sq. 208.
Sedile Regium in Templo Aboënsi factum 604.
Sibbo Ecclesia Nyl. (Capella Ecclesiæ Borgo) 307. 311. 406.
Sibboby præd. in Alandia 226.
Sigfridi (S.) Altare & Præbenda. Vid. *Altare & Præbenda*.
Sigtunense Cœnobium Dominicanorum 173. 185. 202 sq.
 Ei Bibliothecam suam legavit Episc. Thomas 273. 185.
 Ejus fratribus se adjungit Mart. Skytte 35, & tandem e-
 jus fit Vicarius ib. Sigtunenles Annales 204. 781. 784.
Sigurdus Canonicus Ab. 226. 267 sq.
Sillå (Petrus), ultimus Archidiaconus Ab. 37. 597.
Silvas Finlandiæ excidi & terras excoli Reges Birgerus,
 Magnus, & Ericus Pomeranus jusserunt 215. 246. 418 sqq.
Simon Henrici Wiburgius 676. 723. 759.
Sirjåni Fennis cognati 75.
Sivardus, vid. *Sigurdus*.
Sjåla - Altaret, vid. *Altare* animarum.
Skatte-gods, vid. *Bona* tributaria.
Skel, vid. *Skål* & *Paulus*.
Skelga (Fulco), vid. *Fulco*.
Skillingi Prüsici & Revaliensis 447. 498.
Skuru præd. 260.
Skytte Familia Nobilis Fennica 605 sq. 670 sq. 731. 808.
 — *Martinus*, vid. *Martinus* Skytte.
Skål (M. Petrus), vid. *Petrus*.
Skålgi (Matth.) 257.
Soinis præd. 719.
Sokne - Altare, vid. *Altare* Parochiale.
Sone Sonafon (cf. *Suno*) Legifer Finlandiæ Borealis 506. 527.
Sondamala (cf. *Sandamala*) ecclesia 253. 413. 791.
Sopola præd. 437.
Sorkis præd. 456.

INDEX.

- Sormijärvi* præd. 460.
Sorsala præd. 456.
Sortilegia condemnantur (cf. Superstitio) 560.
Spann mensura frumenti 474. 496.
Spiritus (S.) Domus 402
Spurii Sacerdotum filii 663. 807 sq. cf. *Sacerdotes*.
Statuta Episc. Conradi 558. Episc. Hemmingi 279. 294
 sqq. Aboënsia 558 sqq.
Sten Bengtsson 353. 355. Boson 418. Henriksön (Renhuf-
 vud) Senior 789. Junior 730. Stensön 354. Thuresön 354.
Stenberg prædium Regium: ibi fundari Cœnobium Näden-
 dalente placuit 451.
Stensböle prædium 251.
Stiernkors familia Nobilis Fennica. Vid. *Nicolaus Olavi*.
 Similitudo insignium ejus cum illis Familiæ Carpelan,
 errori ansam dedit 571. 612.
Stigulf Ragvaldsön 392.
Stoltefoth (Helvicus) Curatus in Tövesala (Töffala) dita-
 vit Altare S. Georgii 440 sq. 442 (cf. *Detmarus & Fri-*
dericus Frisk). Dotat Altare S. Petri & Pauli 441.
Studiosis literarum præbita in Finlandia olim stipendia 561.
 599. 619. 674.
Sture (*Steno*) Senior, adit Finlandiam 580. Amicus Episc.
 Conradi 580. It. Episc. Magni III, qui literas pro ea
 testimoniales procuravit 634. Arces Fennicas a Tottiis
 receptas Erico Tott rursus, malo eventu, commisit 580.
 Libertatem quibusdam prædiis Ecclesiæ Aboënsis dedit
 580. Privilegia urbis Raumoënsis confirmat ib. Minus
 diligenter Fenniam contra Russum tutasse arguitur 633
 sq. Oppugnari & capi Arcem Aboënsis curavit (a.
 1502) 29. 641 sq.
Stålaren familia Nobilis Fennica 424. Similitudo insigni-
 um ejus cum vetustis illis familiæ Tavastianæ, ib.
Sund Ecclesiæ Alandiæ 392 sqq. 459.

R r r r r

Suno

INDEX.

- Suno* (cf *Sone*) Haquonsön 283. 323 sp. Capitaneus Ca-
stri Wiburgensis 311. 323. Revocat quædam prædia Ec-
clesiæ Ab a R. Magno donata 311. Excommunicatur
ab Episc. Johanne II, 16. 348. Absolutus fuisse ante mor-
tem videtur 348. Occisus fuit in Nylandia 16 (ante a.
1383) & in Templo Cathedrali Aboënsi sepultus 348.
Ejus liberalitas in Ecclesiam Ab. ib.
- Superior* Conventus Ab. 785. 787.
- Superstitiosæ* artes prohibitiæ 560 sq.
- Svecicæ* Colonix in Finlandia 52 sq.
- Svecorum* vetustæ in Fennos expeditiones 89 sqq. Recen-
tiores, ducibus *Erico Sancto*, vid. *Ericus Sanctus*, *Bir-
gero Jarlo*, vid. *Birgerus* (Dux), & *Torkillo Canuti*,
vid. *Torkillus Canuti*.
- Sveno* Canonicus Ab. 677.
- Svenska Rätten*. Vid. *Jus Svecicum*, & *Jus Helsingicum*.
- Svecicum* jus. Vid. *Jus Svecicum*.
- Sverd* Familia Nobilis Fennica 722.
- Sylttilä* prædium 434.
- Synodus* Aboæ quorannis celebrabatur 296, idque circa
Nativitatem S. Johannis Baptistæ 695. 809. Termina-
batur 4 Id. Septembris 228. 233. 695. Quinam frequen-
tare illam debebant 296.
- Synodi* Basiliensis literæ Indulgentiarum Ecclesiæ Ab. datæ
463. *Constantiensis* literæ de revocandis bonis Episco-
palibus 464.
- Sysmä* Ecclesia Tavast. 515.
- Säkylä* Ecclesia Satac. 411. 417.
- Särkilax* prædium olim gentis Stiernkorsfiaræ (in Paröcia
Töflala) 611. cf 805.
- Särkilax* (M. Petrus), primus religionis Evangelicæ præco-
in Finlandia 34. 667 sqq. 684.
- Sääxmäki* Ecclesia Tavast. 122. 239. 246.
- Säxu* prædium, ecclesiæ Ab. donatur 254.

INDEX.

Taipale 182.

Talliala præd. 623.

Tavast (cf. *Olavus*). *Henric* 421 804. *Jónis* 433. 605. 804. *Laurents* 423. *Magnus*, vid. *Magnus II* Episc. *Niclis* 420. 429. *Oloff* 423. 433. 449. 804. *Olof Niclisson*, Præf. *Tavastburgensis* 636.

Tavasti: Eorum odium in Christianos 99 sq. Eos converti Papa jubet 125 sq. Ostrobotniam meridionalem tenebant 111 sq. Lites eorum cum Episcopo Ab. de quarta pelle decimæ Episcopalis. Vid. *Pellis*.

Tavastorum Portus. Vid. *Portus*.

Tavastia: ratio nominis sui & Svecici (*Tavaster*, *Tavastland*) & Fennici (*Håme*, *Håmenmaa*, *Håmelåiset*) latet 99. Hujus nominis prima vestigia 100. A Russis vastatur 211 sqq. An hæc regio Russis olim paruerit? 114 sqq. A Svecis occupatur 8. 99 sqq. 107--126. 180. Ei Præfecti 215 sq. 249 (cf. *Præfecti*). De ea excolenda mandatum R. Birgeri 215. (cf. 222). Erii Pomerani 420. Ad Ducem Waldemarum pertinuit 215. Decimas pendendi ratio ibi constituta 123. 211. 233. 565. Reditus Curatorum ibidem 516 sq. Ejus facies seculo XIII & XIV 122 sq.

Tavastila (olim *Alasjoki*) præd. 425. 432.

Tavastiana familia (cf. *Tavast*) 420. 421. 429. 431. 433. 434. Olim gessit insignia gentilitia eadem quæ familia Stålarmaniana 423 sq. Genealogia ejus a Bångio edita vitiiis scatet 423 sq.

Tavastburgum (cf. *Tavastia*) s. *Tavastebus* a Duce Birgero conditum 120 (cf. 122). Cum sua & Kumoënsi ditione viduæ Stenonis Sturæ (Christinæ) a Christierno Tyranno promissa, perfide ei adimitur 658.

Tavest l. *Tavist*, vid. *Tavast*.

Tavesta Skans 127.

Taxan (Tributum Clero a R. Gustavo impositum) 619. 666. 686 sq.

INDEX.

- Teit* (*Jacob*) Annotationes ejus de Territoriis & Paroeciis Finland. 135. *Martinus* 678. 694. 698. cf. *Teittus*.
- Teittus* (*Jacobus*) 683 sq.
- Tempil* (*Henr.*) Ejus Testamentum 381 sq.
- Templum* Aboënsē (cf. *Aboënsē Templum*) a Russis & igne fortuito affligitur 463 sq. Incendio vastatur 464. A Danis spoliatur 807. — *Templorum* in Fennia prima ædificatio 96 sq. — *S. Mariæ* in Råndämåki 97. — Primum in Tavastia 121 sq.
- Tenala* Ecclesia Nylandiæ 192. 227. 379.
- Tervakoski* 719.
- Tesfö*, prædia ibi sita, a R. Magno Ecclesiæ Aboënsi data, a Nicolao Thureson revocantur 310.
- Testudo* Templi Cathedralis Aboënsis fabricatur 604.
- Thomas* Episcopus Aboënsis 12. 173 -- 190. Natione Anglus 173. Ordinis Prædicatorum, ac antea Canonicus Upsaliensis 12. 133 sq. Quo anno factus Episcopus 174 sq. 177. 178 sq. An illegitimo thoro natus? 175. An primus haberi debeat Episcopus Finlandensis 177 sq. (cf. 105 sq.). Merita ejus de Ecclesia Fennica 102. 178 sq. Violenter Fennos convertit 180. De Tavastis convertendis sollicitus fuisse videtur 180. Sed Ducem Birgerum in Expeditione Tavastensi comitari haud potuit, nec fuit a Tavastis occisus 180 sq. Lucos Paganorum ecclesiæ suæ comparavit 107. 181. Capellano suo Wilhelmo terram quandam donavit 107. 181 sq. De sede Episcopali in commodiorem locum transferenda egit 183. Episcopalem dignitatem abdicavit & se Wisbyam transtulit 185. 779. Bibliothecam suam Cœnobio Dominicanorum Sigtunenfi donavit 173. 185. Obiit (a. 1248) Wisbyæ 187.
- Thomas* Episc. Wexionensis 182 sq.
- Thomas* Erici, Præf. Raseburgensis 728. — *Francisci*, Rector Aboënsis & Pastor tandem Kyroënsis 676. 677. Meri-

INDEX.

- Merita sua de Schola Aboënsi 759. — *Johannis* 733
 (An Johannes Thomæ?) — *Jönsön*, Præf. Aboënsis 727.
 — *Olavi* de Torkila 637. — *Wolff* (vulgo *Junker Tho-*
mas) Christiæni Tyranni satellites, Domino suo dignus,
 arcu Aboënsi Præfectus 657. 728.
Thord Bonde, Röríkston, 392.
Thorerus Magni Canonicus Lincop. Ejus disputatio cum
 Mich. Agricola & Paulo Juusten 748.
Thorir Jönsön 249.
Torkillus Canuti, Regni Mareschallus, Careliam expugnat 8.
 126 sqq. 131. 210. 784. Arcem Wiburgensem condit 131.
Tornerus. (Frater): ejus testimonium in causa Padisen-
 sium 310.
Tjude, Laponice *Hoffis* 103.
Tjudanäs præd. in Alandia 249.
Tonitru factitium Wiburgense 627 sqq.
Torkillus Canuti, vid. *Torkillus*.
Tornoa ad Diocæsiam Upsaliensem pertinuit 369. Ibi Ep:
 Hemmingus cœmeterium consecravit 280.
Torshani Curati Wiburg. Testamentum 262. 590.
Torsten Salmonson, vid. *Ram*.
Totkijärvi præd. Satacundiæ 438. (cf. 797).
Tott, *Antonius* Erici, Præf. Wiburg. 729. Christiæni Ty-
 ranni jussu interficitur 566. — *Ericus Absalonis*. (Axe-
 lii) 476. 582. Administrator Regni 421. Ejus gesta in
 Finlandia 539 sq. 580 sqq. Extruxit arcem Olafsburg
 (hodie Nyflott) 26. 580 sq. Ejus in Rusiam irruptio
 596 sq. — *Ake Jörgenson* Christiæni Tyranni jussu
 decapitatur 656.
Translatio S. Henrici 159. 161. 208. cf. *Henricus* (S.).
Trast (*Frid.*) Canon, & tandem Præpositus Aboënsis 417.
 486. 512.
Tributa Finlandensium prisca 22. 189. Regi illa dedit E-
 pisc. Bero I, 189 sq. 501. Eorum ratio a R. Erico Po-
 R r r r r 3 mera

INDEX.

- merano immutatur 494 1qq. 518 sq. Turbæ inde natæ
496. Remedia earum tentata 498. 501. A R. Carolo
rursus rejecta 22. 502 sq.
- Tributa* & onera Clero Finlandensi a R. Gustavo imposi-
ta 666. 686 sq. 690 1qq.
- Trinitatis* (S.) Altare & Præbenda (cf. *Altare*) 460 sq.
- Trium Regum* Altare, Fraternalitas & Præbenda (cf. *Alta-
re, Fraternalitas & Præbenda*) 19. 456 1qq. 694. 576.
- Trolle*, Birgerus, Miles & Præf. Aboënsis 546. 635. *Gun-
narus* 420. 422.
- Trulle*, vid. *Trolle*.
- Trulshufvud* præd. in Tenala 260.
- Tscheremisfi* Fennis cognati 72 1qq. Lingua eorum cum
Fennica comparatur 83 Tab. (cf. 81).
- Tschumafchi* an Fennis cognati? 75 1qq. Lingua eorum
cum Fennica comparatur 88 Tab. (cf. 81).
- Tuigift* 296.
- Tuwe* Niclisson, Judex Territorialis Pikiſ. 506. 531. Affi-
nis Episc. Magni Tavast.
- Typographiam* nisi unicam, Regiam Stockholmiensem,
R. Gustavus condi non permisit 741.
- Tyrvendö* Ecclesia Tavast. (hodie Capella Ecclesiæ Hattu-
la) 611.
- Töſſala* (olim *Tömesala*) Ecclesia Finland. 392 1qq. 411.
- Tömesala*, vid. *Töſſala*.
- Tönne* l. *Tönnés*, (vid. *Antonius*) Eriksſon Tott, Præf.
Wib. 729. cf. *Tott*.
- U***lfsby* (cf. *Liikis*) Ecclesia Satacundiæ 329. 469. In e-
am Rex olim habuit Jus Patronatus 273. Urbs ibi con-
dita 320. 418. Privilegia eidem a R. Alberto data 370
1q. 794.
- Undamala* (l. *Untamala*) parocchia vocatur (a. 1421) 429.
- Undecim* mille Virginum Altare 25. 536.
- Ungri

INDEX.

Ungri an ad stirpem Fennicam pertinereant? 81 sq. 85.
Urbanus IV Papa, an Episcopo Finl. potestatem dederit
 IV Canonias in Råndåmåki fundandi? 194.

Urbanus V Papa: ejus Bulla, qua Episcopum & Ecclesiam
 Aboënsē sua protectione munivit 343. Alia, qua E-
 pisc. Henrico dedit potestatem beneficia etiam reserva-
 ta, minora, conferendi 344. Confirmat Privilegia E-
 pisc. & Ecclesiæ Aboënsis 356. Concedit Episcopo Ab-
 facultatem celebrandi missam ante lucem 356. It. ha-
 bendi Altare Portatile ib

Urbanus VI: ejus partes Sveci amplexi sunt 381. Bullæ
 ejus 381. 385. Cogitaverat Ecclesiæ Aboënsi, per mor-
 tem Episc. Johannis III vacanti, ipse providere 390. Bul-
 la ejus Cruciatæ contra Ruthenos Svecis concessa 410.

Urbes Finlandiæ veteres 597.

Uskela Ecclesia Finland. 227.

Vabvajarvi præd. 519.

Valandi, male pro *Vatlandi* 140.

Valdemarus (cf. *Diåkn*); Dux, Finlandiæ partem obtinet
 214 784, & sententiam dat in lite de quarta pelle Deci-
 mæ Episcopalis, Tavastis adversam 214 784. In Testa-
 mento suo fratribus Prædicatoribus Aboënsibus 20 mar-
 cas pec. legat 214.

Vanbalinna præd. 466.

Vanö (Våno) præd. 237. — Ecclesia Tavast. (Fenn. *Va-
 naja*) 122.

Vartesaari insula 393. 394.

Vasallus 17. 28 423 797.

Vastovius notatus 181. 203 sq. 239 sq. 291 sq. Etc.

Vatlandi & *Vatlandia* 102 sq. 140.

Vekelax Ecclesia Carel. 515.

Vemo Ecclesia Finland. 329.

Venne (M. Henricus) Præpositus Aboënsis 32. 714 sqq.
 M. Ja-

INDEX.

- M. Jacobus Senior, Præbendatus Ab. 714 sq. It. Junior 714. 810 sq.
- Ventiala* (hodie Väändelå) præd. 441. 624.
- Vesikofki* prædium donatur Ecclesiæ Ab. 260.
- Vesilax* Ecclesia Satacund. 329.
- Vesunda* prædium 237. 260. 438.
- Vestrogothi* erant plures primorum Finlandiæ Antistitum 196. 780.
- Viburgum* (*Viborg*) Arx a Torkillo Canuti exstructa 126 sq. 131. A Russis frustra obsidetur (a. 1332) 15. 241 sq. Ejus (& Provinciæ circumjacentis) Præfecti 249. 729. Cf. *Præfecti. Urbs*: de initiis ejus nihil certi constat 582. Muro cingitur 582 sq. Privilegia ei a R. Erico Pomerano (non ab Erico Sancto) data 53 sq. 583 sq. 803. A Russis spoliatur 410. 520 sq. Ab iisdem obsidetur, sed a Canuto Posse mascule defenditur 27. 626 sqq. Ab Erico Axelii, Danicæ factionis duce, occupatur & concrematur 539 sq. 542.
- Viburgensia* Cœnobia. Vid. *Cœnobia*. Diœcesis s. Episcopatus a R. Gustavo constituitur 42.
- Viburgensis* Ecclesia: in eam Rex habuit Jus Patronatus 273. De instituendo ibi Episcopo cogitatur 283. Tribus Præbendis a R. Carolo Canuti augetur 20. 470 sq. — *Viburgenses* Episcopi, vid. *Episcoporum* Viburg. series. — *Schola*, vid. *Schola*.
- Vicarii* perpetui in Reso & Rusko: forma collationis eorum 406 sq.
- Vilhelmus* Capellanus Episc. Thomæ & Rector ecclesiæ S. Mariæ de Nosia 182. 158 sq. Dedit prædium Saaris Ecclesiæ Aboënsi 183. — Sabinensis, Cardinalis & Legatus Pontificius, confirmat donum librorum quibus Episc. Thomas auxit Bibliothecam Dominicanor. Sigturnensium 185. Concedit veniam Clericis Finland de bonis suis privatis testamento libere disponendi 186.

INDEX.

- Vilikylä* (an *Plikylä*?) præd. 405.
Vilkin Domare 262. 329.
Vincentius Gadensis Episcopus, Vicarius datur Electo Aboënsi 33. 667 sq. 808.
Vindlandia & *Vinlandia*, pro *Venedia* 176 sq.
Vinicbinus Canonicus donat prædia Ecclesiæ Aboënsi 260.
Virginis (Divæ) Altare (& Præbenda) erat duplex: *Parochiale* & *Clericorum*. Vid. *Altare* & *Præbenda*.
Virilax 411.
Virmo Ecclesia Finland. 785. 787. In eam Rex habuit Jus Patronatus 273. Canoniam erat & Præbendam 273.
Visbyenses, vid. *Mercatores*.
Visitatio Episcopalis: sub illa Parochiani sagenas trahere debebant 270.
Voguli an Fennis cognati? 76. Lingua eorum cum Fennica comparatur 88 Tab. (cf. 81 sq.).
Voti vel *Votjacki* Fennis cognati 74. Lingua eorum cum Fennica comparatur 88 Tab. (cf. 81 sq.).
Våno ecclesia Tavastiæ (cf. *Vanö*) 122. 246. In eam Rex habuit Jus Patronatus 273.
Vårå Portus (forte *Vårdö*?) 304.
Yliskylä præd. 460.
Ylistaro pagus Parœciæ Kumoënsis, ubi adhuc ædicula ostenditur, in qua S. Henricus sacra celebrasse dicitur 158 — Prædium 457.
Plälä (*Plänä*) Ecclesia 411. 417.
Ymmala præd. 434.
Åke Föranson, Tott, Christierni Tyranni jussu decollatur in Castro Tavasthus 33. 656.

S s s s s

Åland,

INDEX.

Åland, vid. *Alandia*.

Åläanning (Petrus), vid. *Petrus Åläanning*.

Ågrepå, vid. *Eurápåå*.

Årengisle Andersson Præfectus Finland. 246. — *Tburesson* dat Ecclesiæ Aboënsi prædium Litijoki in Lundo 260.

Öningiaby præd. in Alandia 224.

Öre, ejus valor 498.

Örebroënsæ concilium, vid. *Concilium*.

Österlandia h. e. Finlandia 273. 274 sq.

CORRIGENDA ET ADDENDA.

Voc. *Aboa* l. 8. *una* leg. *una*. l. 13, 568 leg. 658.
 — Voc. *Alandia* l. 3 post 412 adde 414. l. 4 post 413
 adde sq — Inter voces *Alandia* & *Albertus* inferere: *Alas-*
joki præd. 423. 432. — Post voc. *Animarum* inferere *Anin-*
gais præd. 441. 444. — Voc. *Annotationes* l. 2 adde: *Chro-*
nologica Anonymi 678 sqq. — Post voc. *Armigeri* inferere
Arola præd. 445. — Voc. *Arx* l. 1, post vid. inferere *A-*
boënsis. — Post voc. *Ascerus* inferere *Atulaby* præd. 456. —
 Voc. *Aurora* l. 6. *redemta* leg. *redemtum*. — Voc. *Bero*
 adde I. — Post voc. *Björn* inferere *Björnaby* præd. 459. —
 Voc. *Bo Fonsson* l. 4 post 374 adde: Inducias cum Russis
 prolongare studuit 409. — Post voc. *Bo Fonsson* inferere:
Bock vid. *Buck*. — Voc. *Brusaby* post 260 adde 518. —
 Inter hanc vocem & *Buggonis* interserere: *Buck* (Ol.) 423.
 — Voc. *Cænobia Finlandensia* post 594 adde: *Concilium* l.
 1, 702 adde: cf. *Synodus*. — Voc. *Conventus* l. 212 leg.
 213.

CORRIGENDA ET ADDENDA.

213. l. 2 post 281 adde: 785 787. — Post *Corois* infere *Corpalum* præd. 228 — Post voc. *Diákn* infere: *Diárfennäs* præd. 393. — Voc. *Dominicanorum* l. 11 leg. *Monasterii*. — Voc. *Ecclesie Fennicæ* l. 5 post &c. adde: *Tempore Reformationis* 691. — Voc. *Episcoporum Wib.* 580 leg. 680. — Voc. *Eurápää* l. 2 post 245 adde: *A Rusfis spoliatur* 633. — Voc. *Festum* l. 2 post 59 adde 159 — Voc. *Fleming* l. 15 post 728 adde: — *Magnus* 652. — Inter voc. *Griffotb* & *Gunnö* infere *Gretalaby* præd. 453, & *Gunnarsby* præd. 393. 394. — Voc. *Gustavus* l. 8 post 199. adde: *Ejus literæ ad Papam* 664 sq. ante *Hans* (K.) infere *Hadila* præd. 456. — Voc. *Halis* l. 1 diis leg. *Lis*. — Post hanc vocem infere: *Halos* præd. 429, & *Hamaro* præ. 405. — Post voc. *Havaldus* infere: *Harittu* præd. 405. — Voc. *Hattula* l. 1 post 213 adde sq. — Voc. *Hauho* post 213 adde 235. — Post hanc voc infere *Heikkilä* præd 433 — Voc. *Hemmingus Gadd* l. 1 post 653 sq. adde 720. — Voc. *Henricus* (S.) l. 8 leg. *sublata*. — Ante voc. *Hercebepe* infere *Hepojoki* præd 392. — Post voc. *Hierarchia* infere *Hiidenvainio* præd. 437 — Post voc. *Huid* infere *Hukas* præd. 453. — Post voc. *Hulkis* infere *Hultom* (l. *Holtba*) præd. 393 sq — & *Håme*, *Håmeläiset*, *Håmenmaa* 99. — Voc. *Jacobus* (M.) *Johannis* l. 2 post *Aboënsis* adde 700. — Voc. *Jacobus Petri* l. 3, post 642 adde 670. — Voc. *Johannes III* l. 4 & 5 leg. *Litem*. — Voc. *Kuusto* l. 4 post *Ab* del. punctum.

CONTENTS OF APPENDIX

1. The first part of the report contains a list of the names of the persons who have been appointed to the various offices of the Government since the year 1800. The names are arranged in alphabetical order, and the date of their appointment is given.

2. The second part of the report contains a list of the names of the persons who have been appointed to the various offices of the Government since the year 1800. The names are arranged in alphabetical order, and the date of their appointment is given.

3. The third part of the report contains a list of the names of the persons who have been appointed to the various offices of the Government since the year 1800. The names are arranged in alphabetical order, and the date of their appointment is given.

4. The fourth part of the report contains a list of the names of the persons who have been appointed to the various offices of the Government since the year 1800. The names are arranged in alphabetical order, and the date of their appointment is given.

5. The fifth part of the report contains a list of the names of the persons who have been appointed to the various offices of the Government since the year 1800. The names are arranged in alphabetical order, and the date of their appointment is given.

6. The sixth part of the report contains a list of the names of the persons who have been appointed to the various offices of the Government since the year 1800. The names are arranged in alphabetical order, and the date of their appointment is given.

7. The seventh part of the report contains a list of the names of the persons who have been appointed to the various offices of the Government since the year 1800. The names are arranged in alphabetical order, and the date of their appointment is given.

8. The eighth part of the report contains a list of the names of the persons who have been appointed to the various offices of the Government since the year 1800. The names are arranged in alphabetical order, and the date of their appointment is given.

9. The ninth part of the report contains a list of the names of the persons who have been appointed to the various offices of the Government since the year 1800. The names are arranged in alphabetical order, and the date of their appointment is given.

10. The tenth part of the report contains a list of the names of the persons who have been appointed to the various offices of the Government since the year 1800. The names are arranged in alphabetical order, and the date of their appointment is given.